207
213
215
216
389

OBRES
DE
J. ROIÇ DE CORELLA

PUBLICADES
AB UNA INTRODUCCIÓ
PER
R. MIQUEL Y PLANAS
SEGONS ELS MANUSCRITS Y PRIMERES
EDICIONS

BARCELONA
MCMXIII

Preu d'aquesta obra: 20 pessetes

AVÍS DE L'EDITOR

El present volum, començat en 1912, no ha pogut beneficiar-se de les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans, sinó en aquella part qui ha estat estampada després de la publicació de les susdites normes (plecs *a* a *l* y 57).

Emperò, ab l'únic objecte de conservar al volum una base d'uniformitat editorial, ens hem permesa una lleu transgressió a les noves regles, mantenint, per a la conjunció «y» y per a la preposició «ab» (que l'Institut escriu respectivament «i» y «amb»), l'ús d'aquelles formes tradicionals.

Quedi, ab tot, ben entès, que la reforma rès no té que veure ab els textes antics que publiquem, per als quals no regeix més llei que'l respecte absolut als documents d'ont procedeixen.

BIBLIOTECA CATALANA

DIRIGIDA Y PUBLICADA

PER

R. MIQUEL Y PLANAS

OBRES DE J. ROIÇ DE CORELLA

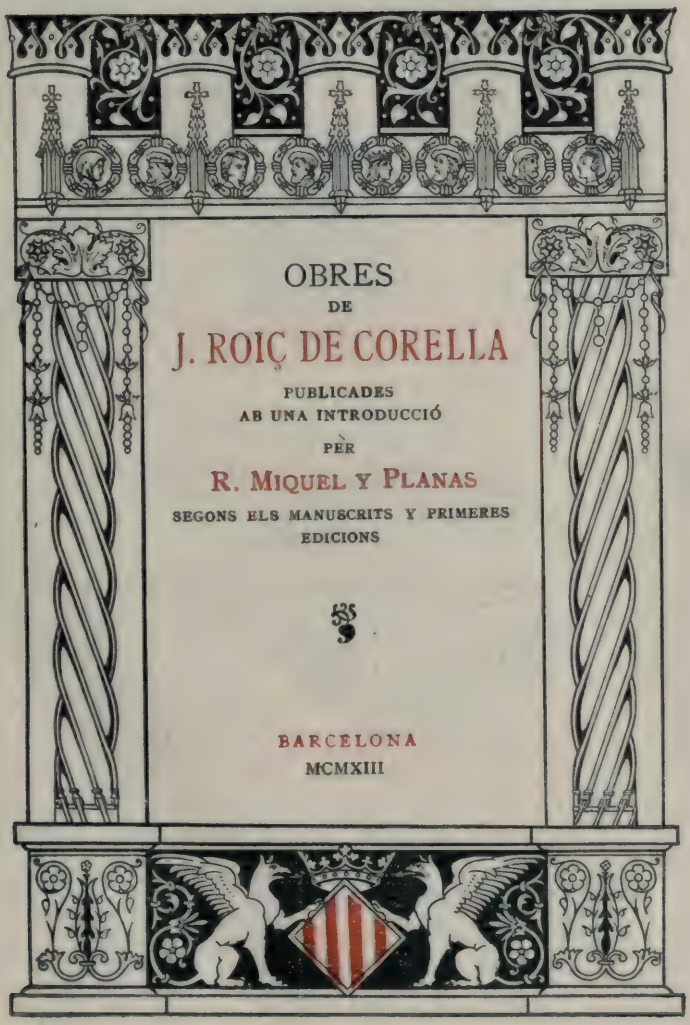

OBRES
DE
J. ROIÇ DE CORELLA

PUBLICADES
AB UNA INTRODUCCIÓ
PER
R. MIQUEL Y PLANAS
SEGONS ELS MANUSCRITS Y PRIMERES
EDICIONS

BARCELONA
MCMXIII

PC
3937
R8A15
1913

A LA MOLT EXCEL·LENT

DIPUTACIÓ PROVINCIAL

DE

VALENCIA

BENEMÉRITA PROPULSORA DE LA CULTURA

EN TERRES VALENCIANES

Homenatge respectuós de

L'EDITOR

INTRODUCCIÓ

A LES OBRES DE

MOSSÉN JOAN ROIÇ DE CORELLA

§ 1. *Noticies biogràfiques*

Les escasses noticies biogràfiques que posseim de MOSSÉN JOAN ROIÇ DE CORELLA procedeixen dels manuscrits y edicions d'obres seves qui ens són pervinguts. En un d'aquells, copiat a Catalunya, és nomenat Mossèn Corella «Cavaller de Valencia y estudiant en sacra teología» (1). Com a determinació de la patria de l'escriptor, hi ha encara el fet d'ésser constantment dita «vulgar llengua valencia-»na» la en que són escrites les seves obres: sabut és que ab aital qualificació, els escriptors valencians han distingida, desde'l catorzèn segle ençà, llur parla natural del llenguatge propri dels catalans de l'antic Principat.

Una sola data ens és coneguda, y encara per aproximació, de la vida de l'escriptor: l'any 1500, època de la seva mort; circumstancia qui resulta del colofó d'un de sos llibres (2), començat tal volta a estampar sots sa personal direcció, y que la mort no li permetría veure enllestit.

El mateix cognom de ROIÇ ha estat interpretat diversament: algú ha escrit *Roig* de Corella, sense raó de cap mena, essent *Roiç* l'única grafía qui apareix en els textes.

---

(1) *La Vida de Santa Anna*, segons el *Jardinet d'Orats*. En altres textes, en lloc de «estudiant», se'l nomena «mes-»tre» o «professor en sacra theología».

(2) *Lo Segón del Cartoxà*. (Vegi's la edició núm. 10, descrita en el § 2.)

La transcripció *Ruiz*, que modernament hem vist usada, encara que menys inacceptable, no pot, ab tot, ésser preferida a l'autèntica que'ns proporcionen els mateixos documents literaris. Apart d'això, és de notar que'ls contemporanis de Mossèn Roiç de Corella solien nomenar-lo, simplement, MOSSÉN CORELLA, prescindint del seu primer cognom.

Entre'ls bibliògrafs valencians, ja el P. Rodríguez insinuà la possibilitat de que'l nostre escriptor fos un dels dos Joan de Corella, pare y fill, Comtes de Concentaina, citats per Escolano.

Segons aquest historiador (1), el senyoriu de Concentaina fou venut, en 1445, per don Francisco de Proxita a don Ximèn Pérez Corella, son privat y conseller, el qual obtingué tres anys després, a Nàpols, el títol de Comte de Concentaina.

El llinatge dels Corella venía de Navarra, del nom de la vila de Corella, a la ratlla de l'Aragó: don Pere Ruiz de Corella, senyor de dita vila, y don Antoni, germà seu, passaren a establir-se a Valencia en temps de la conquesta. En 1341 ja compareix com a Jurat d'aquesta ciutat per l'estament de Generosos, un *Joan Ruiz de Corella*. Ell mateix o altre d'iguals noms se retroba en 1400, com a Jurat de Valencia, y sembla que fou fill d'aquest, aquell don Ximèn Pérez Corella, primer Comte de Concentaina.

El segón dels Comtes de Concentaina se nomenà, com son avi, Joan Ruiz de Corella, essent fill de don Ximèn y de sa muller donya Beatriu Lansol.

Aquest Joan Ruiz de Corella, segón Comte de Concentaina, va casar-se ab dòna Francisca de Moncada, de la qual hagué dos fills: el gran, qui es digué, com el pare, Joan Ruiz de Corella, y altre, de nom Roderic. Com a referencia cronològica relativa al segón Comte, hi ha la noticia del seu viatge per mar, en 1487, per a portar adjutori al Rei don Ferràn el Catòlic, en el setge de Vélez-Málaga.

---

(1) Escolano: *Segunda Parte de la Década Primera de la Historia de la Insigne y Coronada Ciudad y Reyno de Valencia* (Valencia, 1611); pàgs. 1355 y segs.

El tercer Comte, Joan Ruiz de Corella, prengué per muller a dòna Joana Fajardo, y morí sense successió.

Don Roderic, germà de l'anterior, heretà l'estat de Comte de Concentaina, essent, per lo tant, el quart d'aquest títol; se casà ab dòna Angela de Borja, essent el fill llur don Guillem Ruiz de Corella.

Aquest don Guillem, cinquè dels Comtes, contragué matrimoni ab dòna Brianda, filla de don Diego Hurtado de Mendoza; se sab d'ell que va ésser a Bolonya en 1532; y que, en 1541, quan tenía quaranta-tres anys d'edat, va desaparèixer de sa terra, sens que jamai reapareguès. Deixà un fill, don Ximèn Pérez Ruiz de Corella.

Don Ximèn, sisè Comte per ausencia y mort de son pare, contragué matrimoni ab dòna Beatriu de Mendoza, filla de don Bernardí de Mendoza.

Fill de don Ximèn y dòna Beatriu, fou don Jeroni de Corella, setè dels Comtes de Concentaina, el qual se va casar ab dòna Lucrecia de Moncada, filla del Marquès d'Aytona.

Els fills d'aquest foren, el Comte don Gastón, vuitè dels del seu títol, y don Jeroni de Corella, vivents l'un y l'altre en el temps de l'Escolano, o sia a començos del segle XVII.

Evidentment, de la llista qui precedeix no hi ha sinó els Joan Ruiz de Corella, segón y tercer Comtes de Concentaina, susceptibles de fer bona, cronològicament, la suposició del P. Rodríguez. Emperò, si realment un d'ells hagués estat l'escriptor qui ens interessa, aital circumstancia no hauría pogut per menys d'ésser coneguda del cronista de qui hem extractat les precedents notes; y això hauría resultat segurament dels documents que ell hagué de consultar, sobre tot havent estat tant festejada dels seus contemporanis (com veurem) la figura literaria del nostre JOAN ROIÇ DE CORELLA. Inversament, ens apar absolutament impossible que aquest no'ns hagués, en un lloc o altre de les seves obres, fet palesa la circumstancia d'ésser posseidor d'un títol nobiliari.

Aitals consideracions, probablement, han degut influir en la opinió dels biògrafs posteriors al P. Rodríguez. En Ximeno, en Fuster, y altres, creuen que'l nostre Mossèn Co-

rella degué pertànyer al llinatge dels susdits Comtes, mes no pas ésser un d'ells.

En Pasqual Boronat (1), un dels darrers qui s'és proposat establir la biografía del nostre escriptor, ha tinguda ocasió de consignar noves referencies, les quals no tenen, sinó en comptats casos, un valor decissiu; car, com hem vist, coincidiren en dir-se Joan Roiç de Corella, al menys dos personatges qui visqueren simultaniament a Valencia. Es, doncs, quasi segur, que algunes de les noticies recullides no tinguin rès que veure ab el nostre autor.

Entre les persones qui contribuiren a les despeses d'edificació, entre 1446 y 1449, del Reial Monestir de la Trinitat, a Valencia, apareixen esmentats: *lo honorable Mossèn Auzias Roiç de Corella, Cavaller; la honorable Na Aldonça, muller seua; en Johan Roiç de Corella, fill seu; Frare Manuel Roiç de Corella, fill seu;* y *en Lois Roiç de Corella, fill seu.* El Johan Roiç de Corella, fill de Mossèn Auzias y Na Aldonça, ens apar que podria molt ben ésser l'escriptor. Hi hagué ademés una *Na Aldonçeta de Corella*, qui podría ésser també filla d'aquells y germana del nostre Mossèn Corella, la qual vestí l'hàbit de monja del susdit Monestir, el dia 5 de maig de 1457, segons consta en el llibre d'ingressions.

Una nota del canonge Mayans, qui apareix inscrita en marge de l'article Corella, damunt l'exemplar que li pertenesqué de l'obra de Ximeno, *Escritores del Reyno de Valencia*, diu que figura, entre les persones qui foren nomenades Jurats de dita ciutat en els anys 1403, 1404, 1412, 1417, 1453, 1454 y 1475, el nom *Joan Roiç de Corella*. Per a un intèrval tant llarg com és el qui separa les dues dates extremes, hi ha lloc a suposar que no dèu tractar-se aquí d'un sol personatge, sinó de dos; y, en tot cas, les dates que podríen referir-se al nostre Corella, són únicament les tres darreres. Emperò, abans que tot, caldria veure si aquestes referencies no escaurien millor totes plegades als Comtes de Concentaina.

En 19 de maig de 1453, un *Joan Roiç de Corella* apareix

(1) Vegi's en la *Revista de Catalunya* els quatre articles d'aquest autor, firmats *L. d'Ontalville*.

nomenat *examinador de notharis*, en companyía d'en Berenguer Martí. Un càrrec com aquest, qui sembla requerir uns coneixements y experiencia considerables, exigeix atribuir al nostre escriptor, si realment se tracta d'ell, una edat a sa mort, en 1500, de més de vuitanta anys. Recordant-nos de que'l traductor del *Cartoxà* treballà en aquest fins als darrers moments de sa vida, se fa difícil que l'examinador de notaris de 1453 sia el nostre home.

En 21 de maig de 1456 y en 12 de juny de 1462, un *Joan Roiç de Corella* fou elet Conceller de Valencia per l'estament de Cavallers y Generosos.

Un *reverent y magnifich Joan Roiç de Corella* apareix constituit marmessor d'en Joan de Rocafort, doctor en Teología, per testament que aquest otorga en 1.er de març de 1471, davant del notari Berenguer Cardona. Les circumstancies en que se l'esmenta, fan molt versemblant que's tracti aquí del nostre escriptor.

En 30 de maig de 1474 fou nomenat el *Mestre en sacra Theología Mossèn Roiç de Corella*, àrbitre o jutge, en companyía d'altres dues persones, davant del notari Joan Verdanxa, per a que poguessin resoldre els plets entre'ls nobles Andreu y Lluís Figuerola.

En 13 de maig de 1475 foren nomenats per a Jutges d'apel·lacions en l'examen de notaris, *Joan Roiç de Corella*, Joan Gòmiç y Micer Miquel Albert.

En 4 de juliol de 1489 fou publicada la Indulgencia que concedí el papa Calixte III per a la fàbrica de l'altar d'argent de la Seu de Valencia. En el registre ont apareix aquesta noticia (1) consta que'l *Reverent Mestre Johan Roiç de Corella, mestre en sacra Theología*, publicà dita indulgencia y sermonà aquell dia en la mateixa Seu.

Respecte a la professió de Mossén Roiç de Corella, ens donen els textes, com ja queda dit, la indicació de que fou « Mestre en sacra Teología ». Per raó de dita circumstancia, y perquè un poeta contemporani el iloà de predicador singu-

(1) Arxiu Capitular de Valencia; vol. 1.506, lletra A, fol. 31. (Referencia d'en Pasqual Boronat.)

lar (1), se l'ha suposat eclesiàstic; emperò en aquells temps l'estat relligiós no era indispensable per a poder predicar en una esglesia. La producció literaria del nostre escriptor, per altra banda, fa admisibles les dues hipòtesis, majorment recordant que d'escriptors valencians d'aquella època, eclesiàstics y tot, ens són pervingudes les mostres literaries més poc congruents ab l'estat sacerdotal. Mossèn Corella, escriptor místic de justificat renom, és també l'autor de produccions ben profanes, atrevides y tot; cert és que cabría suposar obra de joventut les poesíes amoroses a que volem referir-nos, emperò no és menys cert que elles procuraren al nostre escriptor una prou gran notorietat en tre'ls seus contemporanis.

Y ab això queda dit tot lo qui pot relacionar-se, d'aprop o de lluny, ab el poeta Mossèn JOAN ROIÇ DE CORELLA. Es evident que tot plegat no basta, ni de molt, per a establir la seva biografía, essent precís previament, quan això s'intenti, determinar quines d'aquestes noticies poden referir-se al nostre personatge, y quines als altres dels mateixos nom y cognoms.

§ 2. *Bibliografía*

Abans d'entrar en l'estudi de l'obra literaria de Mossèn Corella, creiem convenient presentar ordenades les noticies bibliogràfiques que hem pogut reunir relatives a la seva producció:

1) *(1474?)* [LES LAHORS DE LA VERGE MARÍA.] *Obra poètica de Mestre Corella inclosa en el llibre intitulat com segueix:* « Les obres o trobes dauall scrites, les quals trac | ten de lahors de la sacratissima Verge Maria, | foren fetes e ordenades per los trobadors deius e | en cascuna de les dites obres scrits, responents a | una sentencia o seria del mes prop insertat libel | o cartell, ordenat per lo uenerable mossen Ber-

(1) Mossèn Fenollar, en la cobla que endreçà a Mossèn Corella, y qui comença: « Un altre Sant Pau — ohint vos » contemple; — quant vos sermonau, — alegras lo temple. » Vegi's el present volum, pàg. 431.

MOlt magnifica virtuosa
honestissima senyora na
mopalaua de castellui los fueys
per a esser acceptes volen: que
proceint de sancera/e bona vo/
luntat sien conformes ala vida
e condicio de qui senydrecen. E
perço virtuosa senyora he pen/
sat yo Joan roiç de corella studi
ant en sacra theologia: q̃ a vos
sera gran e singular spiritual de
lit legir la present historia dela
gloriosa sancta anna mare dela
mare de nostra salut/e misericor
dia: perque moltes vegades he
oit dir al strenu e virtuos caual
ler mossen Luis de castellui ma/
rit vostre: que teniu gran e spe
a.z

La Vida de Santa Anna; fol. a².

cial ꝯuocio en aquesta excellēt
senyora.

Del matrimoni virtuts e bellea
ꝯla gloriosa sancta.

De la ciutat
ꝯ bethleem fon na/
tural aquesta hone/
stissima senyora ꝯl noble stre/
nu real trib ꝯ juda filla ꝯ ma
gnifichs pare/e mare. Lo pare
hac nō achar: la castissima ma/
re lia: los quals criaren la insi/
gne ꝯnzella segons los nobles
costums ꝯ aquella sancta lauors

nat | Fenollar, preuere e domer de la Seu de la insigne | Ciutat de Valencia, de manament e ordinatio | del spectable senyor Frare Luis Despuig, Me | stre de Muntesa e Visrey en tot lo Regne de Valencia. Lo qual senyor, com a deuot de la Uerge Maria, posa en la dita Ciutat de Valencia | una loya a tots los trobadors, a onze dies del | mes de febrer, any de la Natiuitat de Nostre Senyor | Mil.CCCC.Lxxiiii., co es, hun troç de drap | de uellut negre, apte o bastant per hun gipo, qui | mils lohara la Uerge Maria en qual senol len | gua. La qual loya, per a dir en aquella, fonch lo | dit dia posada en la casa de la confraria de Sant | Iordi, de la dita Ciutat, e iutgada a .xxv. del mes de mars del dit any. Lo tenor o seria del | dit Cartell es lo mes prop seguent. »

Aquest volum (del qual ens ha plagut reproduir integralment la primera plana o títol perquè explica el motiu de sa publicació) se suposa estampat a Valencia, per en Lambert Palmart, devers l'any 1474. Hi figuren obres de quaranta autors, entre les quals una del nostre Corella, destinada, com totes, a cantar les llaors de la Mare de Déu. Com a resultat d'aital certamen, fou adjudicada a la propria Verge la Joia oferta a qui millor la lloaría; donat que tots els qui ho havíen fet, li devíen la gracia d'haver-los inspirat.

L'exemplar únic qui ens és pervingut d'aquest llibre, pertany a la Biblioteca de la Universitat de Valencia; ha vent-se fet d'ell una reproducció, l'any 1894, ab la rúbrica de *Primer Libro impreso en España*.

2) *(1485?)* [Vida de Sancta Anna]. *Després d'un primer full en blanc, comença en el full signat a2:* «Molt magnifica virtuosa|honestissima senyora Na|Monpalaua de Castellui los serueys | ... » *Acaba en la primera cara del full c9, ab els mots:* «gracies tots los dies de ma vida. Amen».

Volum petit, de 26 fulles, comptant-hi la primera y la darrera blanques; estampat en lletra gòtica, a grans marges, ab cap-lletres tipogràfiques ornades.

En Gallardo (1) ha dit d'aquest llibre que era una preua-

(1) Gallardo: *Ensayo de una Biblioteca Española de libros raros y curiosos* (Madrid, 1889); IV, 286; núm. 3.727.

da impressió netíssima, y d'un remarcable primor caligràfic els tipos ab que fou composta. Efectivament és així, essent ademés digna de notar la correcció del seu text, talment com si hagués estat repassat pel propri autor.

La extrema identitat dels caràcters y de les cap-lletres ab els d'altres impressions d'en Fernández de Córdoba, permeten atribuir an aquest estamper valencià la susdita edició; la qual, en aquest cas, degué ésser feta devers 1485.

L'únic exemplar conegut actualment d'aquest llibre, havía pertenescut an en Ferràn Colom, y és conservat a la Biblioteca Colombina de Sevilla.

3) *(1490)* « PSALTERI trelladat de lati en romanç per | lo reuerent mestre Corella. » *A la fi:* « Aci feneix lo psaltiri aromançat per lo | Reuerent mestre Johan Royç de Corella | mestre en sacra theologia. Corregit e fe | elment smenat per Johan Ferrando de | Guiuara preuere. Empremptat en Vene | cia per mestre Johan Hertezog tudesch. | A xxx dies de abril. Any de la natiuitat | de nostre Senyor Deu Jesu crist .Mil e | cccclxxxx. Laus Deo. » *Una darrera fulla presenta, sol, el segell de l'impressor.*

Volum de 137 fulles, en 4.t petit, estampat ab lletra gòtica d'una sola mida. Títols, cap-lletres y petites majúscules de cada verset, en vermell. Exemplar en la Biblioteca Nacional de Madrid, únic conegut.

4) *(1490?)* « TRACTAT DE LA CONCEPCIÓ de la Sacratíssima Verge María, Mare de Déu, Senyora nostra, fet per lo Reverent Mestre Corella. »

Ximeno és l'únic bibliògraf qui descriu aquest llibre, del qual diu que és en 4.t, sense nota ni any de la impressió. Afegeix que l'autor ha dividida aquesta obra en tres parts; la primera de les quals explica quina cosa és y còm fou contret el pecat original. En la segona és tractat còm la Mare de Déu fou preservada del susdit pecat per gracia de son Fill Divinal. Y en la part terça y darrera són resolts els arguments oposats.

Pérez Bayer y Méndez reprodueixen la noticia d'aquesta publicació per lo que'n diu en Ximeno. Sembla que, poste-

riorment, ningú no n'ha pogut veure cap exemplar. En Serrano y Morales coincideix ab en Méndez en datar la estampació devers l'any 1490, la qual atribueixen a l'estamper valencià Rix de Cura.

5) *(1493)* [ORACIÓ A LA VERGE MARÍA.] *Composició d'en Roiç de Corella estampada a la fi del volum següent:* [Istoria de la Passio, per Mossen Bernat Fenollar y Pere Martineç.] *Comença en el fol. a2:* «Endreça: | A la molt illustre e deuotissima senyora dona | Isabel de Billena, digna abadessa del Monestir | de la Sancta Trinitat, en Valentia.» *En el revers del full signat l4 compareix:* «Oracio a la Sacratissima Verge Maria tenint son fill | Deu Jesus en la falda deuallat de la creu. Ordenada | per lo molt reuerend mestre Mossen Corella.» *En el full següent hi ha el colofó en vers, en el qual s'hi declara que la estampació del llibre fou feta a Valencia, per Jacobo de Vila,* «y fou acabada del tot lonzen dia | del mes de giner, any mil que corria | quatrecents noranta e tres, ab salut».

Aquest llibre, qui fou reeditat per dues vegades en el setzèn segle, ha estat, ara de poc, reimprès en sa totalitat, sots el títol de *Lo Passi en Cobles* (Valencia, 1912).

6) *(1495)* «LO QUART DEL CARTOXA», *títol xilografiat, a manera de portada, al revers de la qual hi ha una gran estampa de la crucifixió. En el segón full:* «Comença lo quart | del Cartoxa aromancat | per lo Reuerent e mag | nifich mestre Ioan Roic | de Corella, caualler e me | stre en sacra theologia.» *Acaba l'obra en el foli clxxiiij v°. Segueix la taula en la pàgina següent, y al v° de la mateixa comença la* «Oracio a la senyora nostra tenint son fill Deu Jesus | en la falda deuallat de la creu.» *Acaba en la primera columna de la plana següent, cloent-se el volum ab el colofó:* «Ad laudem ꝛ honorem domini nostri | Iesu Christi eiusque Virginis Marie | matris sue. Fuit impressum in ciui | tate vrbis Valentie die xvj. februa | rij. Anno domini M.cccclxxxxv.»

Volum en foli, que Haebler suposa estampat pels companys impressors Pere Hagenbach y Lleonart Hutz. Conté la darrera part de la traducció que Mossèn Corella feu de

la *Vida de Jesucrist*, escrita en llatí per Ludolf de Saxonia, conegut per *el Cartoxà*.

No deixarà de semblar estrany que'l llibre comencés a ésser estampat precisament pel seu darrer volum; emperò no ha de veure's en això sinó una conveniencia editorial: *Lo Quart del Cartoxà* correspòn a la Passió de Nostre Senyor, y sembla que havia d'interessar més al públic que les altres parts, que, com veurem, foren estampades en anys successius.

La *Oració* de Mossèn Corella, qui figura estampada a la fi d'aquest llibre, havía ja estat impresa abans, com hem vist, a la fi de *La Istoria de la Passió*, de Bernat Fenollar y Pere Martínez, probablement pels mateixos impressors.

7) *(1495)* « Lo Quart del Cartoxa », *titol xilografiat en la primera fulla o portada.* « Comença lo quart del Car | toxa aromancat, corregit, smenat e ben examinat per | lo reuerent e magnifich me | stre Joan Roiç de Corella caua | ller e mestre en sacra theo | logia. » *Acaba a la plana cxxxvj v°. La fulla següent conté, com la edició precedent, la « Oració », fins al full qui segueix, ont hi ha també el colofó:* « Ad laudem ꝛ honorem domini nostri | Iesu Christi eiusque Virginis Marie Matris | impressum fuit opus istud, correctum nec | non diligentissime emendatum, per reueren | dissimum dominum Joannem Roiç de Corella | doctorem sacre theologie. Die v° sexta | mensis nouembris. Anno domini mil | lesimo quadringentesimo nonagesimo | quinto. »

Reimpressió del llibre anterior, per Lope de la Roca. Aquesta vegada sembla que'l propri Roiç de Corella hagué de tenir cura de la correcció, per haver resultat incorrecta la primera edició; així ho suposa el senyor Haebler, al descriure l'únic exemplar que's coneix d'aquesta, conservat a la Biblioteca Universitaria de Valencia.

8) *(1496)* « Lo primer del Cartoxa », *titol xilogràfic en el primer full. Comença en el segón el* « Prolech del trellador ». *Acaba en el foli cxxxxlij v°, ab el següent colofó:* « Acaba la primera part del Cartoxa en la vida de Iesus Deu hi | senyor nostre; trelladada de latí en valenciana lengua per lo |

magnifich hi reuerend mestre Joan Roiç de Corella, Caua | iler hi mestre en sacra theologia, hi per ell mateix corregit | smenat hi ben examinat. A pregaries del molt reuerend hi | magnifich frare Jaume del Bosch, Caualler, religios del sa | grat orde de la sacratissima senyora nostra Verge Maria de | Montesa. Stampat en la insigne ciutat de Valencia, a tretze | de abril, Any de la salut nostra Mcccclxxxxvj. » *Segueix la taula en el full immediat; y, al revers del mateix, comença:* « La Vida de la sacratissima Verge Maria, mare de Deu, senyora nostra, en cobles de rims stramps. » *Ocupa tres planes, y queda encara una fulla del volum en blanc.*

Volum de les mateixes dimensions y condicions tipogràfiques de les altres parts de l'obra. Haebler suposa estampada aquesta edició pels impressors Hagenbach y Hutz, qui havíen ja feta la primera estampació del *Quart del Cartoxà*, l'any abans.

9) *(1498?)* « Lo Plant de la Reyna Ecuba en prosa catalana, compost per mosen Joan Rozes *(sic)* de Corella. » *Comença:* « Mortale fiere amor... », *y acaba:* « ...animosos troians. Impreso en Barcelona por Juan Luschner. »

En aquests termes descriu el *Registre* de la Biblioteca de don Ferràn Colom, sots el número 3.958, la edició, avui completament desconeguda, d'una de les obres de Mossèn Corella, que sortosament ens ha conservat un manuscrit. L'exemplar, que, segons el mateix *Registre*, havia costat tres diners, comprat a Barcelona pel mes d'agost de 1513, era en 4.t, y no ha estat possible retrobar-lo a la Colombina de Sevilla, ont, com se sab, anaren a parar els llibres que'l fill de Cristòfol Colom havía recullits en sos continuats viatges. Per la poca extensió de l'obra, havía de formar un follet de poques planes, y això pot explicar la seva perdua; a menys que algún dia no comparegui l'exemplar en algún volum de diversos, escorcollat fins ara deficientment. L'*incipit* que dóna el *Registre* difereix del començament del text que coneixem; pot ésser efecte d'una transcripció errada, o, tal volta, una variant de la redacció d'aquesta peça literaria.

Respecte a l'època en que pogué ésser feta aital impressió barcelonina, creiem probable l'any 1498, del qual

se coneix una altra estampació d'en Luschner; era quan aquest s'havía ja separat del seu company Preus, y abans de que passés a imprimir a Montserrat, que, com se sab, fou en 1499 y 1500.

10) *(1500)* «Lo segon del Cartoxa», *titol xilografiat en la primera fulla. En la segona:* «Comença lo segon del Cartoxa | arromançat, corregit, smenat y | ben examinat per lo reuerend e | magnifich mestre Johan Roiç | de Corella, cauaiier, mestre en | sacra theologia.» *Acaba en el full civij:* «A honor, laor y gloria de la Trinitat Sanctissima acaba | la segona part del Cartoxa, traduhida de latina lengua en valenciana | prosa per lo molt reuerend e magnifich mestre en sacra theologia mossen | Joan Roiç de Corella, y per aquell diligentment ans de la mort sua corregida | hi examinada; la qual fon apres ab gran vigilancia effigiada y em | premptada en la inclita metropolitana ciutat de Valencia en lo any jubi | leu de la Natiuitat jocundissima de nostre senyor Deu Jesu Crist, Mil cinch cents.» *Al darrera de la fulla comença la taula, la qual termina en la fulla següent, de la qual romàn en blanc el revers.*

Volum en foli, de 158 fulles; imprès, segons Haebler, per l'estamper Cristòfol Cofman. Es interessant la noticia del colofó, relativa a la mort de Mossèn Corella: aquesta degué ocórrer aquell any, o tal vegada l'any abans, mentres s'ocupava de la correcció del llibre.

11) *(1502?)* [Lo terç del Cartoxa.] *Comença el full segón d'aquesta manera:* «Comença la terca part | del Cartoxa, trelladat | de lati en romanc per | lo reuerent mestre Co | rella. De la transfigura | cio del Senyor, primer capitol.» *Acaba el text en la primera columna de l'anvers del foli clxxxiij. En la segona columna comença la taula dels capitols. Acaba la taula en la plana següent, sense indicacions tipogràfiques.*

Haebler suposa (nota al seu núm. 375) que la impressió d'aquesta part hagué de fer-se en 1502; però no diu en què's fonamenta, ni es refereix per a rès a quí pogué esser-ne l'impressor.

12) *(1507)* « HISTORIA DE JOSEF, hijo del gran patriarca Jacob, copilada por Joan Ruiz de Corella. » *Comença el pròleg:* « Porque manifiestamente... » *Comença la historia:* « La perversa, triste y miserable... » *Acaba:* « su vida triste ». Es en 4.t Fou impresa a Valladolid en 17 de septembre de l'any 1507.

Aitals són les noticies que d'aquest llibre ens dóna el *Registrum* de don Ferràn Colom, sots el núm. 3.324 (1); diu ademés que li va costar, comprat a Medina del Campo, quinze maravedisos. El llibre dèu haver-se perdut, per quant l'Aguiló, qui feu viatge a Sevilla per a pendre nota dels llibres catalans que quedaven a la Colombina, descrigué aquesta edició seguint la noticia de don Ferràn.

Se tracta aquí d'una traducció castellana de l'obra de Mossèn Corella, que trobarem tot seguit impresa, y el text original de la qual figura així mateix en el nostre volum.

13) *(1510)* « LA HISTORIA DE JOSEPH fill | del gran patriarcha Jacob, | ordenada per lo reuerend | mestre Joan Roiç de Corella, caual | ler e mestre en sacra theologia. » *Aquest*

LA historia de Joseph fill
del grã patriarcha Jacob
ordenada per lo reuerend
mestre Joan roic de corella caual
ler e mestre en sacra theologia

és el títol de la portada. Segueix al v° d'aquesta primera fulla una estampa de la crucifixió; y, en la plana següent, signada a ij, el text: « Prologo *(sic)* de la ystoria de Joseph, | fill del gran patriarcha Jacob. » *Acaba, en el revers del full c9, ab els mots:* « ...perdi es stada ma vida trista. | Deo gracias. »

(1) Cfr. Gallardo, obr. cit.; II, 535.

Prologo dela ystoria de Joseph fill del gran patriarcha Jacob

DErque manifestament se mostre: cō nostre senyor deu endreçāt aqlls e exalça: q̄ ab virtuosa vida enla sua magestat lur sperāça fermen. Descriure en vulgar de valèciana, psa: la hystoria de aqll de virtuts exemple Joseph fill del grā patriarcha jacob. Enla virtuosa vida el qual ab lum clara se cōtēpla cō la diuina puidencia sens força: e q̄ siam atribulats cō a benigne senyor e pare: per major be nostre comporta.

Del hoy que per enueja los altres germans a joseph tenien.

DA iniqua trista misera enueja: q̄ ab intristuts vlls mirāt les prosperitats sempre de plora: ab lo veri eles sucs mortals sat getes: hauia nafrat los animos e pēses dels fills del grā patriarcha Jacob: q̄ alguna cosa a lur vista de tan grā offensa p̄sentar nos podia: cō la māsueta benigne p̄sencia de lur germa joseph: lo qual son pare jacob mes quels altres amaua Per que nat de mare steril enlo tēps ela sua edat antiga era fill de aqlla benusta e bella Rachel: pla qual en treball de fatiga delitosa era stat fael seruēt quatorze anys de labā son oncle. Hauia rachel ab grā dolor de jacob: ala iniqua mort pagat lo general deute derāt a joseph son fill en virtuts e bella semblāça e figura sua. lo qual jacob son pare guardaua cō a pē

En 8.º, de 26 fulles, la darrera de les quals és en blanc. Lletra gòtica de dues mides, ab capiletres ornades. Aquesta estampació ha estat atribuida per alguns bibliògrafs a l'impressor valencià Lope de la Roca; en aital cas deuría correspondre als anys abans de 1498, en que aquell morí. Emperò en Serrano y Morales l'adjudica an en Joan Jofré, y la suposa feta devers l'any 1510. L'únic exemplar conegut actualment és a la Biblioteca Universitaria de Valencia.

14) *(1513)* [Lo Quart del Cartoxa.] *Fol. II:* « Comença lo Quart del Carto | xa aromançat, corregit, sme | nat e ben examinat per lo re | uerent e magnifich mestre Jo | han Roiç de Corella, caualler | e mestre en sacra theologia. | De la passio del Senyor Nostre. Capitol I. » *Acaba el text en el fol. cxxix; y, al verso d'aquesta mateixa fulla, compareix la* « Taula del Quart del Cartoxa », *qui omple, juntament ab el segell de l'impressor, tota la plana. A la cara anterior del fol. cxxx. hi ha la* «Oracio a la Senyora Nostra | tenint son fill Deu Jesus en la falda deual | lat de la creu», *completantse ab el següent colofó:* « A lahor e gloria de nostre Senyor Deu Jesu | crist e de la Sacratissima Verge Maria, ma | re sua, es acabat lo present libre, nomenat | lo Quart del Cartoxa, corregit y smenat per | lo molt reuerent e magnifich mestre Jo | han Roiç de Corella, caualler e mestre en sa | cra theologia. E fonch empremptat en la | molt insigne e metropolitana ciutat de Va | lencia per Gorge Costillal *(sic)*, a .xxiiij. dies del | mes de maig de lany M.d.xiij. » *El verso d'aquest darrer full és en blanc.*

Volum de 130 fulls, de format idèntic al dels altres Cartoxans. Exemplar en l'Institut d'Estudis Catalans (fons Aguiló).

15) *(1518)* « Lo Primer del Cartoxa », *titol xilografiat, en tres linees, damunt del primer full. Al revers del mateix hi ha una estampa del Crist, a tota plana. En el segón fol.:* « Prolech del trellador », *a dues columnes, ocupant tota la pàgina. El text ocupa fins al fol. 139; en el fol. 139 v.º hi ha la taula, a la qual segueix* « La Vida de la Sacratissima Verge » *d'en*

Corella, ocupant tres planes. Al verso del darrer full hi ha el colofó: « Acaba la primera part del Car | toxa en la vida de Iesus, Deu hi Senyor nostre, trelladada | de lati en valenciana lengua per lo manifich hi re | uerend mestre Joan Roiç de Corella, Caualler | hi Mestre en sacra theologia, hi per ell mateix | corregit, smenat hi ben examinat. A prega | ries del molt reuerend y magnifich frare | Jaume del Boch *(sic)*, Caualler, religios del | sagrat ordre de la sagratissima Senyora | nostra Verge Maria de Montesa. A de | speses de Joan Trinxer, mercader de | libres, ciutada de Barselona. | Estampat en la insigne ciutat | de Barselona per mestre | Joan Rosembach, ale | may, a .xvj. del mes | de Octubre, Any | Mil.D.xviij. » *(Segell de l'impressor.)*

Volum de 141 fulles. Exemplar en la Biblioteca de la Universitat de Barcelona.

§ 3. *El « Jardinet d'Orats »*

Coneguda ja, per la enumeració precedent, aquella part de la producció d'en Roiç de Corella que'ns llegaren impresa els segles XV y XVI, anem a veure ara l'altra part, qui romangué impublicada, y la conservació de la qual devem principalment a dos manuscrits coetanis de l'autor. Ja s'ha dit que l'obra inèdita del poeta valencià és més important que lo que se li coneix imprès; y això és cert, no per la quantitat, sinó perquè aquella ens ofereix l'aspecte més original de la personalitat literaria d'en Corella, fins al punt de que, si els manuscrits haguessin desaparegut, no sabríem ara explicar-nos la raó del gran renom assolit de son vivent per l'escriptor valencià.

El primer en antiguitat dels manuscrits d'obres de Mossèn Corella és el conegut per *Jardinet d'Orats*, acabat l'any 1486 per Narcís Gual (o Gall), y el qual ens ofereix la més heterogenia replega de materials literaris, deguts a autors catalans y valencians d'aquell temps. El còdex en qüestió està avui custodiat a la Biblioteca Universitaria de Barcelona (21-4-1), y abans de l'any 1835 pertanyía als Carmeli-

tans Descalços de la nostra ciutat. En aquesta llibrería el vegé, de primer, el P. Villanueva, al qual devem la noticia més antiga que posseim del manuscrit en qüestió (1). També en prengué notes en Torres Amat, qui les aprofità per a diferents articles del seu *Diccionario*.

Se tracta d'un groixut volum, del format de 150 × 200 milímetres; els seus 300 fulls actuals, en els que hi cal compendre una portada y la molt detallada taula qui apareix a la fi, estàn escrits de tant desigual y incorrecta manera, que, en ocasions, se fa molt dificultosa la lectura de les composicions en prosa y en vers que conté. Això és degut a dues causes, de les quals ha d'ésser inculpat l'escrivent, o sia el susdit Gual: la mala caligrafía y la poca escrupulositat de la copia. Del primer defecte pot un hom eixir-ne triomfant ab bona voluntat y aplicació; mes, en quant al segón, no hi ha rès a fer-hi: versos oblidats, considerables frases saltades, interpretacions capritxoses de passatges que no degué entendre prou; tot lo qual mimva en gran manera la utilitat, incontestable no obstant, que de l'estudi d'aquest document dèu esperar-se. Encara hi ha més: el *Jardinet d'Orats*, en son estat actual, acusa haver soferta una transformació dels elements qui el constituiren en un principi, havent desaparegut produccions qui figuren en la taula, y compareixent-ne, en cambi, altres, de les quals no fa esment aquella.

No és ara la ocasió d'esbrinar a què pogué obeir el cambi de que acabem de donar compte, ni si fou intencionada o fortuita la transformació: si per una part indueix a creure lo segón l'haver estat relligades sense ordre les seccions en que fou desaparellat el manuscrit d'en Gual, afegint-se-hi elements estranys al mateix, dóna lloc a creure que no fou sense intenció que's feu desaparèixer, entre altres coses, varies obres de Mossèn Corella, una de les quals també fou extirpada de l'altre manuscrit de que'ns vagarà parlar. Sia lo que vulgui, ens interessa per ara pendre nota de les obres de l'autor valencià que'l manuscrit contenía y dir, de passada, quines són les que ara s'hi troben.

Començarem transcrivint el títol o portada de l'aplec,

(1) Villanueva: *Viaje literario* (Madrid, 1851); XVIII, 224.

de bastant dificultosa lectura pel mal estat de conservació d'aquest primer full del còdex:

« [LIBRE I]NTITULAT JARDINET DE | ORATS, compost de diuerses proses y rims. En moltes lengues. | Los principals auctors dell son: | Mossen Joan Roig de Corela valentia; | Mossen Bernat Fenollar valentia; | en Vidal, en Verdanxa y | en Vilaspinosa notaris de Valentia; | mossen Joan Scriua caualler de Valentia; | lo magnifich Comanador Stela de Barcelona; | Miquel Stela de Barcelona; | Romeu Lull catala; | lo comanador Rochaberti c[atala]; | Mossen Pere Toroella catala; | Pere Joan Ferrer caualler cata[la]; | de Claudiano poeta y de Ouidi versions; | Francesch Alegre de Barcelona; | Guillem Oliuer de Barcelona; | lo Compte de Oliua; | Moreno y [Xer]ebia vale[ncians]. »

Hem de declarar llealment que la lectura de l'atribut « catala » a favor d'en P. J. Ferrer no podría ésser garantida: altres hi han llegit « valencia », y lo borrós de la tinta y un forat del paper donen realment lloc a dubte. Igualment hem hagut d'interpretar, en la darrera ratlla, el nom « Xerebia », induint-nos-hi el trobar-se, en efecte, dintre'l llibre, una « *letre damor de Mossen Xerabia a Dona Brianda* », acusada igualment per l'índex (en aquest se llegeix Xerebia).

Passem llista de les composicions d'en Corella que declara la taula, y de les que no declara:

a) «La vida de Sancta Anna feta per lo magnifich mossen Joan Roiz de Corella, caualler de Valencia, estudiant en sacra teolagia; dirigida a la magni[fi]ca Senyora Montpalaua de Castellui; carta 1. » (Figura en el llibre, en el full que marca.)

b) « Lamentacions de Mirra e Narciso e Tisbe, per mossen Corella, caualler, en sacra teolagia professor; [carta] 64. » (D'acord ab el llibre.)

c) « Istoria de Biblis qui se anemora de Cano, son germa, feta per lo re[ueren]d m[ossen] Corella; [carta] 80. » (Comença, més exactament, en el revers del full 79.)

d) « Tregedia de Caldesa, feta per Mossen Corella; [carta] 84. » (D'acord ab el llibre.)

c) « Istoria de Leander y de Ero, feta per mestra Corella; [carta] 131. » (Es d'acord.)

f) «Les tres lissons de morts, fetes per mossen Corella; [carta] 141.» (Han desaparegut d'aquest indret del manuscrit tres fulls, el primer dels quals degué contenir aquesta obra. La mutilació afecta ja a l'acabament de l'anterior *Istoria de Leander.)*

g) «Letre de amor feta per lo predit; [carta] 142.» (Desapareguda igualment. Encara el full 143, desaparegut, contenía, segons la taula, el psalm de *miserere mei*, en castellà, que no creiem pas fos obra del nostre autor.)

h) [«A Caldesa».] (Al verso del fol. 148 compareix aquesta composició, sense títol, precedida no més pel nom de «Mossen Corella». La taula del manuscrit no registra aquesta peça.)

i) «Visio del Judici de Paris, fet per mossen Joan Scriua, ab la allegoria de aquell, feta per mossen Corella; [carta] 151.» (Existent en el manuscrit.)

j) «Letre de amor per (Caldesa [*mot esborrat*]) Mestra Corella a Caldesa; [carta] 162. Letre del predit a ella mateixa; ibidem.» (Abdúes lletres han desaparegut ab les fulles 162 y 163 del manuscrit, qui manquen en aquest indret.)

k) «Prolech en la Istoria de Joseph, fill del gran patriarcha Jacob, ordenade per mestre Corella; [carta] 166.» (Figura en el seu lloc.)

l) «Cobles de Mossen Corella a Caldesa; [carta] 194. Resposta de Caldesa a mossen Corella; ibidem. Cobles sparses de Caldesa; [carta] 196.» (Aquestes tres composicions, relacionades entre si, figuren en el lloc que s'indica del manuscrit.)

m) «Letre de mossen Corella a Volant Durleda; [carta] 198. Letre del predit a ella mateixa; ibidem.» (Són en el lloc indicat, emperò començant en el verso del full anterior.)

n) [«Requesta damor de] Mossen Corela.» (Aquesta composició, que no és inscrita a l'índex del manuscrit, ocupa en part la fulla 198.)

En resum: el *Jardinet d'Orats* ens ha conservades onze peces literaries de Mossèn Roiç de Corella, y ens dóna noticia d'altres tres, desaparegudes del manuscrit: aquestes darreres són les que hem marcades *f)*, *g)*, *j)*.

§ 4. *Còdex de la Biblioteca Mayansiana*

El segón dels manuscrits d'obres de l'escriptor valencià y el més important dels dos, és actualment conservat a la Biblioteca Universitaria de Valencia. No conté, d'acord amb el seu títol, sinó les *Obres de Mossèn Corella*, essent lo suficient complet y correcte el text de les mateixes, per a que, gracies a ell, fos possible en els nostres temps una publicació de quasi tota l'obra literaria original de l'autor.

Aquest còdex fou ja conegut d'en Ximeno, qui el pogué veure en la llibrería del canonge Mayans y Siscar. Abans havía estat en poder d'un don Pedro de Rojas, el nom del qual figura manuscrit en la primera fulla. A la mort del canonge passà el còdex a mans d'en Josep M. Mayans, comte de Trigona, el qual se'l vengué an en Josep M. Torres, bibliotecari de la Universitat de Valencia; actualment el guarda, com hem dit, aquest establiment, sots la sigla 88-4-19. La seva descripció ha estat feta dues vegades: per L. d'Ontalville (1) y per J. Massó y Torrents (2).

Constitueix un volum de 280 × 204 milimetres, compost per 243 fulles, escrites a ratlla tirada a les darreries del XV.en segle. Té capletres vermelles, molt senzilles, essent la caligrafía de tot el còdex sumament clara y posant de manifest una gran cura per part de l'escrivent; de lo qual prové la correcció del text, qui, en general, no deixa gaire a desitjar en aquest punt.

La *taula de les obres*, qui figura enfront del llibre, acusa les següents:

A) « Lo rahonament de Thelamo e de Vlixes, sobre les armes de Achilles, en cartes .i. »

B) « Lo plant doloros de la Reyna Ecuba, sobre la mort de Priam, en cartes .iiij. » (Es el text qui fou objecte de la edició núm. 9. Vegi's la bibliografía.)

C) « La istoria de Josef, en cartes .viij. » (Vegi's la edició núm. 13.)

---

(1) *Revista de Catalunya* (Barcelona, 1897); pàg. 166.
(2) *Revista de Bibliografía Catalana;* VI, 146.

D) «La istoria de Leander, en cartes .xxv.» (Text *e)* del *Jardinet d'Orats.)*

E) «La suplicacio de natura humana, en cartes .xxxiiij.» (Aquest text ha desaparegut, havent estat maculada del darrera la fulla susdita, ont començava la *Suplicació*, y arrencades les dues fulles següents, .xxxv y xxxvj.)

F) «Les liçons de morts, en cartes .xxxv.» (Perdudes.)

G) «La letra que Honestat escriu a les dones, en cartes .xxxvj.» (No romàn d'aquesta obra sinó l'acabament, ocupant la primera cara del full .xxxvij.)

H) «La tragedia, en cartes .xxxvij.» (Es el text *d)* del *Jardinet.)*

I) «La letra que Veritat escriu a les dones, en cartes .xxxx.»

J) «La demanda quel senyor Prinçep Don Carles demana, en cartes .xxxxv.»

K) «La lamentaçio de Mirra, filla de Cinaras, en cartes .lj. La faula de Narçiso, en cartes .lv. La poesia de Piramus e Tisbe, en cartes .lviij.» (Les tres peces no formen sinó una sola composició, corresponent al text *b)* del *Jardinet.)*

L) «La lamentacio de Biblis, germana de Cauno, en cartes .lxj. (Es el text *c)* del manuscrit esmentat.)

M) «La poesia ho faula de Jeson hi Medea, en cartes .lxiiij.»

N) «Lo parlament ho collaçio que en casa de Berenguer Mercader se esdeuench, en cartes .lxxv. La faula de Orfeu, en cartes .lxxx. La faula de Silla, filla del Rey Niso, en cartes .lxxxiij. La faula de Paçife, muller del Rey Minos, en cartes .lxxxv. La faula o poesia de Progmes e Filomena, germanes, e del Rey Tereu, en cartes .lxxxvj.» (Tots aquests títols no formen sinó una sola composició, encara que en la taula apareguin com peces separades.)

O) «La letra fengida que Achilles escriu a Poliçena en lo setge de Troya, e la resposta, en cartes .lxxxxj.»

P) «Lo johy de Paris, ab la allegoria, en cartes .lxxxxij.» (Vegi's el text *i)* del *Jardinet.)*

Q) «La istoria de la gloriosa Senta Magdalena, en cartes .C.»

R) «La sepultura de Mossen Franci Aguilar, en cartes .cxvj.»

S) «La vida de la gloriosa Senta Anna, en cartes .cxxj.» (Vegi's el núm. 2 de les edicions.)

T) «La vida de la sacratissima Verge Maria, mare de Deu, senyora nostra, en rims, en cartes .cxxx.» (Publicada ja en les edicions núms. 8 y 15.)

La taula del còdex s'interromp aquí; emperò en lo escrit del volum se continúen les següents obres, en vers totes elles:

U) «Oracio a la sacratissima Verge Maria, tenint son fill, Deu Jhesus, en la falda, deuallat de la creu»; fol. cxxxiiij. (Editada ja: edicions núms. 5, 6, 7 y 14.)

V) «De Mossen Corella, per Caldesa»; fol. cxxxv. v.° (Correspòn al text *h)* del *Jardinet.)*

X) «Descriu Mossen Corrella *(sic)* la sepultura de sa enamorada»; fol. cxxxvj. v.°

Y) «Dell mateix, a sa enamorada»; fol. cxxxvij.

Z) «Demana Mossen Fenollar a Mossen Corella»; foli cxxxvij. v.°

A_2) «De Mossen Corella» (composició qui comença: «Ab los peus verts...»); fol. cxxxviij. v.°

B_2) «Dell mateix a Bernat del Bosch»; fol. cxxxviiij.

C_2) «Dell mateix» (comença: «Mos vlls tanquats...»); fol. cxxxviiij. v.°

D_2) «Cobla que legint la per larch diu contentament, e legint la per mitat diu descontentament. De Mossen Corella»; fol. cxl.

E_2) «Dell mateix» (comença: «Los qui amau...»); fol. cxl.

F_2) «Cobla esparça, dell mateix» (comença: «Sin lo mal temps...»); fol. cxxxx. v.°

G_2) «Demana Mossen Corella al Senyor Princep. Respon lo Senyor Princep»; fol. cxxxxj.

H_2) «Demana Mossen Fenollar a Mossen Corella. Respon Mossen Corella» (comença la demanda: «Ma volentat...»); fol. cxxxxj. v.°

I_2) «Dell mateix» (comença: «No fon tan gran...»); fol. cxxxxij.

Finalment, en el revers d'aquest mateix full, hi ha la

«Cobla que Mossen Fenollar trames a Mossen Corella, que legint la tota diu mal e legint la per mitat diu be»; ab la qual entenem que l'escrivent volgué cloure l'aplec de totes les obres de l'autor mereixedores d'ésser conservades. Mans més modernes ompliren d'altres escrits els fulls següents qui restaven en blanc.

El còdex qui ens ocupa té, com se veu, una grandíssima importancia. Deixant apart les tres peces desaparegudes (E, F, G), ens ha conservades trenta-una obres de Mossèn Joan Roiç de Corella, de les quals onze tant solament ens són conegudes per altres documents: C, S, T, U, per edicions impreses; D, H, K, L, P, V, pel *Jardinet d'Orats;* G_2, per altre còdex de que parlarem tot seguit.

§ 5. *Cançoners de París*

El còdex espanyol núm. 479 de la Biblioteca Nacional de París, destinat en la quasi totalitat del seu volum a obres de l'Auzias March, ens ofereix a la fi (fol. 176) alguns versos de Mossèn Corella. Són els següents:

α) «Sil ferro calt — refreda la ma casta...» Correspòn als textes *h)* y V) dels altres manuscrits.

β) «Ffenix del mon — de quil saber stilla...» Correspòn a G_2 del còdex de la Mayansiana.

γ) «Dun bell joyell — senyor, tinch inventiva...» Són els versos ab que termina una de les cartes de Mossèn Corella al Príncep de Viana *(Debat epistolar,* 251-262), considerats aquí com a obra independent.

Aquest manuscrit data de 1541, en que, segons consta, l'acabà d'escriure en Pere Vilasaló, prevere barceloní.

Parlarem, no més per a descartar-les dels nostres estudis, d'algunes composicions poètiques atribuides al nostre autor.

En el famós *Cançoner d'obres enamorades,* que's conserva a la Biblioteca Nacional de París, compareixen dues poesíes a nom de Mossèn Barthomeu de Corella, seguides d'algunes altres d'anònimes. En Torres Amat, qui rebé d'en

Tastu abundants apuntacions sobre'ls poetes del susdit Cançoner, atribuí totes aquestes obres a Mossèn Joan Roiç de Corella, en l'article del *Diccionario* que dedicà al nostre autor. En F. Pelay Briz, a l'exemple del seu antecessor, feu llista de varies obres d'en Roiç de Corella, incloent-n'hi una de les anònimes del Cançoner de París («Retorn, retorn, nostre bona amistat...»). Emperò s'ha convingut ja fa temps en que aquell Barthomeu de Corella és un autor distint del qui ens ocupa; y, en quant a la composició suara esmentada, compareix a nom d'en Lluís de Requesens en el cançoner català de Saragoça.

§ 6. *Conjunt de l'«opus» corellà*

Considerada en conjunt tota l'obra de l'escriptor valencià, que acabem de presentar seguint un ordre merament bibliogràfic, s'ofereix ja a primera vista per a una clasificació, això és: en obra original, y treball de traducció.

D'aquest darrer ordre és la gran tasca de vulgarització operada ab el *Vita Christi*, de Ludolf de Saxonia, conegut per *El Cartoxà*, llibre qui assolí en els segles mitjos una popularitat extraordinaria, essent traduit del llatí, en que fou compost per son autor, a les principals llengües vulgars. Dóna la coincidencia de que, mentres s'imprimía a Valencia la versió d'en Corella, a Lisboa s'estava estampant també la edició del text portuguès, feta per ordre dels reis de Portugal Don Joan Segón y Dòna Leonor. La versió castellana no tardà pas molt a venir, essent estampada en 1502-3, a Alcalà de Henares, per manament dels Reis Catòlics d'Espanya. Fou, doncs, Mossèn Corella qui s'emprengué la tasca de dotar a Catalunya de la versió del *Cartoxà* que cada literatura cobejava posseir, y per la qual veiem interessar-se els reis mateixos; si entre nosaltres la edició del famós llibre no assolí la magnificencia tipogràfica de que apareixen revestides les de Castella y Portugal, és perquè aquí fou fruit de la iniciativa privada lo que allà venía patrocinat de molt amunt. Per això la sortida a llum de les quatre parts del *Cartoxà* ens apareix tant estranyament irre-

gular: el *Quart* volum, abans que'ls altres, y el darrer, qui era el *Terç* de l'obra, devers 1502, o sia uns set anys després de començada la publicació. Y això que, com obra del nostre escriptor, pot afermar-se que, en l'ordre literari, el *Cartoxà* català no pot desmerèixer gens comparat ab els de les altres literatures germanes.

Les quatre parts del *Vita Christi* de Valencia, encara que obrades per distints estampadors, no deixen d'oferir entre elles suficient unitat per a que, ja de temps antic (de quan degué aparèixer el *Terç* llibre), fossin relligades de dues en dues, seguint l'ordre propri, o sia, el *Primer* y el *Segón* llibres en un volum, el *Terç* y el *Quart* en altre. Així y tot, és avui per avui dificilíssim constituir una col·lecció dels quatre llibres, en la qual tots ells sien perfets, sens mancament de fulls davant o darrera.

Una reimpressió integral d'aquesta obra en els nostres dies, fóra, doncs, empresa per demés meritoria, majorment perquè en l'ordre editorial no podría oferir cap esperança de remuneració. Per això mateix caldrà fer-la un dia o altre, pel bon nom de Catalunya, y per a goig dels enamorats de les nostres antigues lletres.

Obra de traductor assenyat y conscienciós és encara el *Psalteri*, que, com hem vist, fou publicat a Venecia en 1490. No deixarà de semblar a molts un poc singular aquesta circumstancia de que un llibre català fos estampat tant dejorn fòra d'Espanya; sobre tot funcionant ja la impremta normalment en distintes localitats de la Península.

Hi ha a Valencia, en la Biblioteca del Capítol metropolità, un manuscrit del XV.ên segle, qui conté una traducció catalana, o, si es vol, valenciana, dels *Salms de David*. Entre'ls bibliògrafs valencians s'és anada formant la tradició de que aquest manuscrit és el text original d'aquella impressió veneciana dels *Salms*, traduits per Mossèn Corella; y aital fet, no prou comprovat, quedà ja fixat en una fulla de guarda que fou afegida al manuscrit de que's tracta, en 1820, ab ocasió d'ésser restaurat y reenquadernat aquell.

Emperò el senyor Massó y Torrents ha fallada ja, y en sentit negatiu, aquesta qüestió: «Feta la comprovació — diu

» — de la impressió ab el manuscrit, resulta que's tracta de » dues traduccions completament diferentes, y no pot creu- » re's que tota la diferencia vingui de les correccions y de » les esmenes que al treball d'en Corella feu en Joan Fe- » rràn de Guivara, al fer fer la impressió. » Y, per a deixar provada la seva dita, el senyor Massó publica els salms primer y darrer del manuscrit y de la edició; després de fet lo qual, afegeix aquestes paraules: « Ens trobem, doncs, en » presencia de dues versions catalanes distintes, fetes a » Valencia en el xv.en segle: la de Corella, impresa a Vene- » cia en 1490, y l'anònima del present manuscrit » (1).

Descartades les dues publicacions de que acabem d'ocupar-nos, y aquell *Tractat de la Concepció*, avui perdut (y sobre'l qual no podríem dir més de lo que hem copiat en la noticia de la edició del mateix), ja no'ns resta a considerar sinó lo que propriament forma l'obra literaria original de Mossèn Joan Roiç de Corella, aplegada avui y per primera volta estampada en el present llibre, segons la taula qui segueix; en la qual resumim les indicacions relatives als textes originals ab que s'ha pogut comptar per a establir la edició.

---

(1) *Revista de Bibliografia Catalana;* III, 73.

ORDRE	TÍTOLS DE LES OBRES	TEXTES ORIGINALS		
	Obres en prosa			
I	Rahonament de Telamo e de Ulixes	A		
II	Plant dolorós de la Reyna Ecuba .	B		
III	La Historia de Josef	C	k	13
IV	La Historia de Leander y Hero . .	D	e	
V	Tragedia de Caldesa	H	d	
VI	Trihunfo de les dònes	I		
VII	Debat epistolar entre M. Corella y lo Princep de Viana.	J		
VIII	Lo Jardí de Amor.	K	b	
IX	Lamentació de Biblis	L	c	
X	Historia de Jeson e Medea	M		
XI	Parlament en casa de B. Mercader .	N		
XII	Letres de Achilles e Poliçena. . .	O		
XIII	Lo Johí de París	P	i	
XIV	La Historia de Santa Magdalena. .	Q		
XV	Sepultura de M. Franci Aguilar . .	R		
XVI	La Vida de Santa Anna	S	a	2
XVII	Letres a Yolant Durleda		m	
	Obres en vers			
XVIII	La Vida de la Verge María	T		8
XIX	Les lahors de la Verge María . . .			1
XX	Oració a la Verge María.	U		5,6
XXI	A Caldesa	V	h	
XXII	La Sepultura	X		
XXIII	Cor crudel	Y		
XXIV	¿Pot matar pietat?	Z		
XXV	La Balada de la Garça y la Smerla.	A_2		
XXVI	A Bernat del Bosch.	B_2		
XXVII	Plant de Amor	C_2		
XXVIII	Cobla de dos senys	D_2		
XXIX	Desengany	E_2		
XXX	La mort per amor	F_2		
XXXI	Flors del saber	G_2		
XXXII	Imperfecció humana	H_2		
XXXIII	Sotsmissió amorosa.	I_2		
XXXIV	Debat ab Caldesa		l	
XXXV	Requesta d'amor		n	

De les tres columnes de la part dreta, la primera respòn a la descripció del manuscrit de la Mayansiana, pres com a base de la nostra edició; la segona columna fa referencia

al *Jardinet d'Orats;* y la tercera indica els textes impresos, d'acord ab la nostra Bibliografía.

Es d'advertir, eh quant als títols d'algunes peces, les VI y VIII, per exemple, que han estat establerts d'acord ab el context de les mateixes; a les poesíes que no tenien cap títol els n'hem atribuit un a quiscuna, en relació ab els assumptes respectius; de tot lo qual ja serà donada raó al tractar de cada obra per separat.

Y, ab tot això, hem degut renunciar a conèixer algunes obres d'en Corella, la supressió de les quals en els manuscrits fa creure que caldrà donar-les per definitivament perdudes; y són: *La suplicació de natura humana (E); Les liçons de morts (F, f); La letra que Honestat escriu a les dones (G); Letra damor (g); Letres damor per Caldesa (j).*

Unicament, y per via d'apèndix, publiquem el final de la *Letra de Honestat a les dones*, fragment qui s'escapà a la mutilació de que fou objecte el còdex de la Mayansiana.

§ 7. *Fortuna literaria d'en Roiç de Corella*

La fama literaria de Mossèn Joan Roiç de Corella ens apareix ja del tot formada en vida seva; y, a travers dels alts y baixos que ha vingut experimentant la nostra literatura, pot dir-se que no ha fet sinó augmentar fins a l'època present, ab tot y la insuficient coneixença que de la seva producció han tingut quasi tots els qui se'n són ocupats.

De consideració personal recíproca són mostra les paraules que'l Príncep de Viana dedica al nostre autor y les que aquest endreça al primer, en el *Debat epistolar* que medià entre ells. El Príncep don Carles qualifica (VII, 107) de «graciosissima epistola» la primera resposta de Mossèn Corella, «la qual — afegeix — de dulce estilo, palabras pa» zibles, hi de alto compas e sentencia... puede ser en abun» dancia estimada». A la segona resposta del mateix Corella, don Carles la nomena (VII, 265) «incomprendible e muy » exuberante epistola; de cuya bellesa los oios del entendi» miento, e de la muncha doctrina; los hohidos de la suavi-

» dad; el gusto de las otras innumerables partes suyas, a » todos mis flacos sentimientos, no solamente fartos, ma » muncho marauillados, sin duda ser confiesso ». Val a dir, emperò, que aquests elogis encara resulten descolorits, si se'ls compara ab els que per al Príncep hi ha en les epístoles que en Corella li escriu.

També és elogiós per al nostre autor el preàmbul ab que Mossèn Joan Escrivà se li dirigeix, en el seu *Johi de Paris,* induint-lo a pendre la ploma per a declarar « de la » fingida visio de Paris la verdadera allegoria », seguint l'estil de les altres narracions corellanes, que l'Escrivà qualifica de « elegants poesies » (XIII, 12).

D'idèntica faisó són les lloances que fa d'en Corella Mossèn Fenollar, en les dues demandes que aquest li endreça.

« Lo credit gran que de subtil entendre
» vos possehiu... »

comença per dir-li en la composició sobre si *Pot matar pietat* (XXIV). Y, en la que hem intitulada *Imperfecció humana,* ve quasi a proclamar-lo repòs de la Teología (XXXII, 8). An aquesta segona composició pot considerar-se afegida la famosa cobla de dos senys:

« Un altre Sent Pau — no sou vos mossenyer... »

que cal llegir per meitat, si es vol conèixer el seu recte sentit, y, per lo tant, la intenció qui la dictà.

En realitat, emperò, aquestes manifestacions de mutual estima entre dos escriptors, no podríen demostrar-nos sinó la cordialitat de relacions qui els lligava, de la qual els era plaent fer mostra en eixa mena de torneigs literaris, qui ho eren així mateix de polidesa en el tracte social.

Algún major valor té, per a compendre la estima que mereixíen les obres amatories de Mossèn Corella en el seu temps, el fet de que en Joan Gaçull posés en boca d'unes dònes, en el *Somni de Joan Joan* (1), les següents paraules:

(1) *Cançoner Satirich Valencià;* ob. II, versos 795 y seg.

« Digau nos ¿com
» Lo deu d'Amor ha nom de nom?
» — Digaus ho ella,
» Que del senyor mossen Corella
» Lig los mes dies
» Totes les sues pohesies »;

conceptes ab els quals, emperò, no's pot, com ha pretès algú (1), relacionar els immediats:

« — Ay! per ma fe,
» Saber legir es molt gran be,
» Sols per aço »;

qui deuen referir-se, al nostre entendre, únicament y en termes generals a les ventatges que'l saber llegir proporciona.

En la *Qüestió sobre Veure, Grat, Enteniment y Voluntat,* promoguda per Mossèn Fenollar a Mossèn Vidal, a en Verdanxa y a en Vilaspinosa (2), el primer conclou fent elecció de jutge a favor de Mestre Corella; « lo qui en Teologia... » veig huy triomfar », diu; emperò, la veritat sia dita, sense que la ciencia al·ludida tingui gaire què veure ab la substancia del debat. Els altres, successivament, accepten aital jutge, dedicant-li també extremats elogis, arribant en Verdanxa a establir que

« Virgili viuint — d'aquest aprenguera;
» teolech es gran, — doctor laureat... » etc.;

mentre en Vilaspinosa, entre altres floretes, li dedica les contingudes en aquests versos:

« Si Tulli escrivint — a vos coneguera,
» ab tan gran saber — que Deu vos ha dat,
» ni prosa, ni rims, — james componguera;
» oynt vostre dir — Misseu no's perdera;
» y, Orfeu, de sonar — se fora dexat. »

---

(1) Martí Grajales: *Primer libro impreso en España* (pàg. 19): « Gazull refiere que saber leer es un gran bien, » sólo por leer sus poesías [den Corella]. »

(2) Composició qui apareix en el *Jardinet d'Orats*, y que ha estat publicada per dues vegades: la primera en *Lo Llibre dels Poetas* (Barcelona, 1867), per en Pelay Briz, y la segona, per aquest mateix editor en el fragment del susdit *Jardinet* (Barcelona, 1868).

Emperò Mossèn Corella no cregué oportú intervenir en la *Qüestió*, y, en defecte d'ell, aquella fou jutjada per en Miquel Estela, qui, per sa part, no's mostrà menys elogiós envers el poeta valencià. En efecte, a Mossèn Corella al·ludeix en aquests versos, posats enfront de la sentencia dictada per l'Estela:

« Lo mestre gran — de la scient milicia,
» la clara lum — desta ciutat tamanya,
» labundant riu — que farta tota Spanya,
» lo foch ardent — qui encen ver[a] amicicia,
» la tuba gran — que fa ballar justicia;
» si en tal fet — no vol pronunciar... »

Resulta evident, per aquestes referencies, lo que ja hem afirmat abans, o sia que en el seu temps y entre sos contemporanis, en Roiç de Corella era una figura literaria altament considerada; y que, tot y essent molt gran la fama de teòleg qui l'envoltava, no era pas esvaida encara la notorietat dels versos amorosos que li inspiraren els temps de sa jovenesa. Això és lo qui apar confirmat en *Lo Conort*, de Mossèn Francesc Ferrer (1), en el qual l'autor fa comparèixer en Corella, per a posar en boca seva aquesta estrofa, digna pariona, per tots conceptes, de les qui figuren en el *Debat ab Caldesa*:

« Gens no cregau — que la vostr[a] onor
» deffenen vuy — nenguns vostres amichs,
» car vostres fets — son pel mon tan publichs,
» que tothom diu — que us cobriu dun pastor.
» A, cos gentil — de calitat vilana!
» que contraffeu — lavol ca escuder,
» ab tal barreig — de vostra carn luçana,
» quel pudent corp — feu cenar desparuer. »

Això, ab la explicació qui figura poc abans en el poema d'en Ferrer, és, sens dubte, remembrança d'algún episodi de la vida de Mossèn Corella, en relació ab una dòna, qui podria molt ben ésser aquella mateixa Caldesa de *La Tragedia*, de les *Cobles* y del *Debat*.

(1) Torres Amat: *Diccionario;* pàg. 232.

Després de tantes manifestacions encomiàstiques, produides, com s'ha vist, dintre'l cercle mateix de les relacions literaries del poeta, no'ns cal registrar per a tot el segle XVI, apart de les edicions del llibre del *Cartoixà* y de la *Historia de Josef*, fetes entre 1500 y 1518, descrites en altre lloc (1), sinó el fet de la inclusió, en 1541, d'algunes obres d'en Roiç de Corella en el manuscrit de les d'Auzias March, de que s'ha parlat (§ 5). Ni al fervor apologètic de l'Onofre Almudèver, editor, pels anys de 1560, d'algunes obres d'autors valencians del segle anterior, sembla haver interessat per a rès la producció del nostre poeta (2); talment com si, ab sa mort, hagués desaparegut de sobte tot fonament a l'admiració que'ls contemporanis havíen demostrada envers ses obres.

Hem de creure que una semblant desviació del gust del públic ha de tenir la seva explicació precisament en la preponderancia que anà adquirint, ja desde les darreríes del XV.en segle, la corrent realista dintre la escola literaria de Valencia: en Jaume Roig, en Bernat Fenollar, en Jaume Gaçull y altres escriptors satírics, s'enduen el favor dels llegidors, els quals poden passar, quasi sense transició, de les descripcions més plenes de picardía de llurs autors predilectes, a les altes inspiracions religioses per ells mateixos conresades. Ab prou feines se salva, per un moment, d'aquesta preterició, el gran Auzias, qui consegueix, en 1539, una primera y única edició valenciana de ses obres (3), ro-

---

(1) Pot encara tenir-se compte de les reimpressions de *La Historia de la Passió*, de Fenollar y Martínez, fetes, en 1518 a Barcelona, per en Pere Posa, y en 1564 a Valencia, per Joan Navarro, en les quals degué ésser reproduida la *Oració* de Mossèn Corella, que ja figurà en la edició de 1493. La mateixa oració, sots el títol de *Contemplació*, aparegué igualment en unes *Hores de la Setmana Sancta*, estampades a Valencia, en 1533, per en Francesc Díaz Romano.

(2) Vegi's la epístola proemial de l'Almudèver, reproduida en el nostre *Cançoner Satírich Valencià*.

(3) Totes les edicions successives d'Auzias March, en sa llengua original, han estat fetes fòra de Valencia: vuit a Barcelona y una a Valladolid. Comptem ja entre les primeres la d'en Amadeu Pagès, en curs de publicació.

manent després en estat de pur platonisme l'afecció envers el poeta dels *Cants d'Amor*, per part dels compatriotes seus; els quals l'esmentaràn ja a totes hores, en termes cada vegada més encomiàstics, a mesura que anirà creixent l'admiració per Auzias March en els països de llengua catalana y a Castella mateix.

La producció original d'en Joan Roiç de Corella apar, doncs, com totalment desconeguda per al segle XVII; fins creuríem que un mal astre deuría influir damunt de les poques estampacions que, ara d'una, ara d'altra de les seves obres, s'havía fet en els temps de l'autor. En efecte, segons hem pogut veure ja per la bibliografía (§ 2), entre aquelles se compten dues edicions totalment perdudes, y tres més de quiscuna de les quals no'n queda sinó un exemplar.

Per altra part, no deixa d'ésser molt significatiu el fet, que ja hem remarcat, d'haver estat suprimides, en els dos manuscrits que coneixem, algunes obres d'en Corella que de primer hi figuraren; y també l'aparèixer estripada, ab evident propòsit de suprimir el nom de Mossèn Corella, una part del full del *Jardinet d'Orats*, qui conté unes cobles sobradament desenfadades (1), que la taula del llibre declara ben bé ésser fruit de la ploma del nostre poeta. De tot lo qual sembla poder-se'n deduir que hi hagué un gran interès en fer oblidar aquella part de la producció corellana, tal volta la més personal y viscuda, a la qual el «mestre en» Teología» de més endavant havía necessariament d'imposar el seu *veto*.

Así s'explicaría que, a l'iniciar-se, ben entrada la divuitena centuria, el período d'investigació de l'antiga literatura valenciana, els primers bibliògrafs deguessin posar de manifest la quasi completa ignorancia en que s'estava, respecte de l'autor de qui ens estem ocupant y de la seva obra. Rodríguez (2) s'hagué de limitar a descriure la traducció del *Cartoixà*, manifestant que no tenía altra noticia d'en Corella que les seves obres (limitades, per ell, al susdit *Car-*

(1) En la edició present: obra XXXIV; pàg. 435 y nota.
(2) *Biblioteca Valentina* (Valencia, 1747); pàg. 281.

tolxà), les quals declara haver vistes en la llibrería del doctor Miquel Joan Vilar. «En ellas — diu — se intitula el autor » Cavallero, Maestro en Teología. No por esso tenemos se- » ñas de su patria. No falta la seguridad de valenciano.» Y és de creure que'l diligent P. Rodríguez degué portar les seves recerques tant enllà com li fou possible.

Un xic més afortunat en Ximeno (1), tingué ja ocasió de conèixer algunes altres estampacions corellanes, y, sobre tot, el còdex de les *Obres de Mossèn Corella* que hem descrit (§ 4), el qual obrava per aquell temps en poder d'en Gregori Mayans. En vista d'aquests materials, pogué ja precisar millor el caràcter de l'escriptor y donar alguna noticia de les seves relacions literaries ab altres autors de la seva època; emperò no afegí gairebé rès a la biografía del personatge, limitant-se a rellevar la data aproximada de 1500, per a la seva mort, segons consta en el colofó de *Lo Segón del Cartolxà*.

Ni en Cerdà y Rico en les seves erudites notes al *Canto del Turia* (2), ni en Pérez Bayer com anotador de Nicolàs Antonio (3), ni en Diosdado Caballero (4), afegeixen rès de nou a lo poc que's tenía conegut del nostre autor: tots tres posen a contribució an en Ximeno; y utilitzant ademés en Cerdà la relació ab en Mayans per a reproduir del manuscrit que aquell posseía, els mutuals elogis cambiats entre Mossèn Corella y Mossèn Fenollar.

Emperò, a mida que'ls treballs d'investigació bibliogràfica anaven avençant en el nostre país, les noticies sobre la producció impresa d'en Roiç de Corella s'anaven també precisant y completant: an això contribuiren els treballs del P. Méndez, el qual donà la primera noticia de la edició veneciana del *Psaltiri* (5), ab tot y que no entrava en el seu

(1) *Escritores del Reyno de Valencia* (Valencia, 1747); I, 62.
(2) *La Diana de Gil Polo* (Madrid, 1778); pàg. 322.
(3) *Bibliotheca Hispana Vetus* (Madrid, 1788); II, 336, n.
(4) *De prima Typographiae Hispanicae aetate specimen* (Roma, 1793).
(5) Méndez: *Tipografía Española* (1796); reimpressió Hidalgo, de Madrid, 1861 (pàg. 39).

camp d'estudis; y els d'en Just Pastor Fuster (1), qui afegeix nous detalls bibliogràfics de l'obra corellana.

A tot això, arribava el moment de la nostra renaixença, y els treballs dels investigadors de la nostra antiga literatura havien ja pres una extensió considerable: el bisbe Torres y Amat, al redactar l'article sobre en Corella (al qual, en el dubte de si era o no català, obtà per incloure en el seu *Diccionario)*, parla ja de les obres contingudes en el *Jardinet d'Orats* y de les que li atribueix segons el *Cançoner de París*.

En Milà y Fontanals fou el primer qui, en 1865 (2), aventura una opinió personal sobre en Corella, y encara aquesta contraient-se a la famosa *Oració*, de la qual diu que és una obra «de les de més preu de nostra poesía».

Immediatament després, en F. Pelay Briz publicava, quasi simultaniament, el seu *Llibre dels Poetes* (3) y una part del *Jardinet d'Orats* (4), fent entrar en el primer algunes mostres poètiques de Mossèn Joan Roiç de Corella (prenent-les del mateix *Jardinet)* y comprenent el segón un cert nombre de les proses del nostre autor qui apareixen en el susdit manuscrit, únic document de que pogué disposar aquell incansable editor; al qual, per això mateix, correspòn el mèrit d'haver estat el primer qui facilità al públic del nostre temps la coneixença de la producció corellana.

Arribem a l'any 1889, y en Rubió y Lluch, a l'estudiar el renaixement del classicisme en les nostres lletres, ens dóna ja, en linees d'una precisió insuperable, la figura del nostre escriptor, al qual se refereix en aquest paragraf que'ns plau reproduir integralment:

«Bien merecen algunos pálidos elogios las muchas

---

(1) *Biblioteca Valenciana* (Valencia, 1827).

(2) *Resenya històrica y crítica dels antichs poetas catalans* (en les *Obras* d'en Milà, vol. III, pàg. 220).

(3) *Lo llibre dels Poetas. Cansoner de obras rimadas dels segles XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII y XVIII, acompanyat de notas y de un prolech, per Francesch Pelay Briz* (Barcelona, 1867).

(4) *Llibre intitolat Jardinet de Orats, compost de diverses strofes y rims en moltes llengues* (Barcelona, 1868).

» obras poéticas y prosaicas del fecundo valenciano Joan » Roig *(sic)* de Corella, única estrella que en el cielo de » nuestra poesía despide ráfagas de luz tan viva como las » del que es en él el astro-rey, único también que penetró » en los secretos de la armonía rítmica con arte hasta en» tonces no igualado. Quien haya leído una vez siquiera los » versos dirigidos á la Virgen Madre, teniendo en sus bra» zos á su hijo Jesús, ó los abrasados encarecimientos y te» rribles maldiciones que su pasión por Caldesa le sugiere, » ni olvidará aquellas regaladas estancias llenas de unción » y sentimientos, ni sus ardientes quejas, ni la respuesta » encendida que un amor más ó menos sincero pudo hacer » brotar de labios de una mujer mundana: como que no pre» senta nuestra poesía endecasílabos como aquellos, ni son » frecuentes en aquel tiempo en ninguna otra. Lastimosa» mente no está á la misma altura la sobrado acicalada y » florida prosa de sus obras místicas y de sus numerosas » imitaciones clásicas, las más de ellas ovidianas, converti» das muchas veces en animadas narraciones de carácter » gótico clásico. Lejos de mi ánimo negarle fluidez y conoci» miento de la lengua, y más lejos aún ocultar sus esfuerzos » no infructuosos para enriquecerla y hacer de ella un tejido » de primores de dicción, de libertades en los giros y de » licencias no todas inaceptables. Sin embargo, hemos de » reconocer que llevó sus deseos más allá de los límites » debidos; que la violentó extremadamente en el lecho de » Procusto de la construcción latina, y que por querer ser » demasiado artístico degeneró en amanerado y hasta en de » fatigosa lectura. Comienza á sentirse en él una especie » de gongorismo clásico, síntoma fatal de decadencia y más » fatal todavía para nuestra lengua, á quien no esperaban » más anchos horizontes donde espaciarse ni nuevas auras » regeneradoras» (1).

¡Quina diferencia no hi ha entre aquests conceptes, plens de seny crític, y els elogis ditiràmbics, trassumpte no interromput de les dites de Mossèn Fenollar y demés con-

(1) *El renacimiento clàsico en la literatura catalana, por D. Antonio Rubió y Lluch* (Barcelona, 1889); pàg. 89.

tertulis, que'ls bibliògrafs havíen anat reproduint fins aquí, sense ni tant sols haver conseguit llegir una línea de l'autor valencià! Pot dir-se, sense hipèrbole de cap mena, que en Joan Roiç de Corella resucitava ab tota sa gloria, ab sa més pura gloria, després de prop de tres segles d'oblit quasi complet. Y el qui, girant els ulls enrera, recordi lo que, al tombar el segle XVI.é pogué dir d'en Corella el seu primer bibliògraf, no deixarà de sentir la magnitut del miracle operat per l'amor mai interromput dels valencians a les llurs passades glories; en lo qual ha vingut a ajudar-los el reflorir per tot Catalunya del sentiment nacionalista, qui té en la historia y en la literatura les seves més fondes arrels.

Ab les opinions d'en Rubió y Lluch y gracies a les publicacions de textes, ja esmentades, d'en Briz, passà en Roiç de Corella a la circulació, com a valor literari gens menyspreable; y en aquest sentit no és ja oblidat pels tractadistes forasters de la nostra literatura. Així veiem que l'Otto Denk, en sa *Introducció a la historia de l'antiga literatura catalana* (1), dedica a l'autor valencià diversos paragrafs, y expressa respecte d'ell opinions qui no discrepen de les llençades al mercat literari per en Rubió; vegin-se les més interessants:

Parlant de la *Vida de Santa Anna*, diu d'en Corella (pàg. 160) que en la seva exposició ensopega bé el to narratiu senzill, y que sab entrelligar ab traça els distints elements llegendaris de que's compòn, sense conseguir, emperò, que'l seu treball adquireixi aquell colorit novelístic que ostenten en general les llegendes catalanes en prosa del segle XV.é

Se refereix el mateix tractadista al classicisme ovidià d'en Corella, en aquests termes (pàg. 178): « Mes l'esforç » honrat y la bona voluntat de Corella no pogueren pas as» solir un èxit decissiu, car utilitzant no més lo essencial de » la fàbula ovidiana y permetent-se la més ampla llibertat » d'exposició, produí imatges difuminades de les creacions

(1) Publicada en alemany, a Munich, l'any 1893.

» de la musa enginyosa d'Ovidi, les quals pretenía ennoblir » afegint-hi delicats tocs psicològics. Això y l'estil grandi- » loqüent de que's serví, són prompte causa de fatiga per al » qui s'emprèn la lectura de la seva producció. » Y acaba les seves consideracions ab aquesta imatge: « Les creacions » d'en Corella semblen flors malaltices qui intenten un da- » rrer esforç per a enjoiar-nos ab llurs sobtils exhalacions » y ab llur coloració esblaimada, emperò que a nosaltres » no poden sinó causar-nos un sentiment de compassió. Són » tardaníes autumnals d'una literatura, y caracteritzen la » proximitat de son capvespre ab obstinació febrosenca; » talment com el dufí qui no abandona el rastre de la nau, » dins la qual un sol home fendeix les ones desesperada- » ment. »

En un breu resum de la literatura catalana que publicà Mr. Morel-Fatio poc després (1), hi ha també exposada una opinió parescuda: « Encara una prova de l'artificiosa, ama- » nerada y pedantesca literatura del segle XV, és la breu » correspondencia literaria entre'l Príncep de Viana escri- » vint en castellà, y l'escriptor Joan Roiç de Corella qui » respòn en català, y abdós escrivint en el més obscur y » envetricollat estil. »

Hem de fer notar, ab tot, que fins aquí els textes consultables no permetíen pas estudiar a fons la producció corellana. Fins l'any 1897 en Pascual Boronat, desde Valencia, no dóna compte d'haver estat retrobat, després d'una desaparició que no s'explica gaire bé (2), el còdex de les *Obres* de Mossèn Corella, de que'ns parlà en Ximeno, y respecte del qual ja hem dit en altre lloc quina era la seva importan-

(1) *Grundriss der Romanischen Philologie*, de Gröber (Strassburg, 1897); II, 125.

(2) Encara el cronista Boix, en sa *Historia de la Ciudad y Reino de Valencia* (Valencia, 1845), vol. II, pàg. 456, apareix desorientat respecte d'en Corella; y, parlant del manuscrit de la Mayansiana, afirma que de les mans d'en Mayans anà a parar a la Biblioteca de Sant Agustí, y que fou perdut en temps de la invasió francesa.

cia per a quan se tractés d'empendre la edició crítica del nostre autor. En Boronat, en una serie, malhauradament truncada, de quatre articles (1), analitzà el contingut del manuscrit, fent de quiscuna de les obres en prosa una detinguda descripció. Ab tot y això, el seu treball, endreçat an en Menéndez y Pelayo, és més aviat un panegíric que un estudi crític de la personalitat literaria d'en Joan Roiç de Corella.

En Bernat Sanvisenti, a l'ocupar-se de la influencia del Dant, del Petrarca y del Boccaci damunt la literatura espanyola, parla (2) de dues obres d'en Corella, les *Lamentacions de Mirra, Narciso y Tisbe* y la *Tragedia de Caldesa*. Diu d'aquesta segona que, per la brillantor de colors ab que hi és pintada una passió veritable y per la novetat dels temes, podría ésser l'autor tingut com a seguidor del Petrarca; si bé no's sent ab cor de fonamentar sobre aquest punt una afirmació categòrica, per manca de confrontacions precises. En quant a les *Lamentacions*, la contextura del pròleg o exordi ab que comencen, li serveix per a determinar en aquesta obra una influencia dantesca; lo qual creu veure corroborat en una frase d'en Corella extremadament lligada ab el « *nessun maggior dolore* » del poeta florentí (3).

En dues ocasions diverses hagué de tractar d'en Roiç de Corella l'insigne Menéndez y Pelayo. D'ell són aquestes interessants observacions: « Su prosa es muy elegante y » estudiada, tanto en las obras profanas como en las sagra- » das, y la aplicó á muy diversos géneros de narraciones, » especialmente á las mitológicas, tomando de Ovidio la » mayor parte de sus argumentos » (aquí els esmenta quasi tots). « Ovidio y Boccaccio juntos explican la elaboración » de estas piezas. Pero hay entre ellas una microscópica » novelita amatoria, en prosa y verso, la *Tragedia de Calde- » sa*, que parece referirse á un hecho real de la vida del au- » tor, puesto que á una dama de ese nombre están dedicadas

(1) *Revista de Catalunya* (Barcelona, 1897); pàg. 113.
(2) *I primi influssi di Dante, del Petrarca e del Boccaccio sulla letteratura spagnuola* (Milano, 1902); pàg. 359.
(3) *Inferno*, V, 121; cfr. ab Corella, obra VIII, línea 546.

» varias composiciones suyas y además la acción se supone » en Valencia. El fragmento de la llamada *Tragedia*, aunque » no limpio de afectaciones retóricas, tiene pasión y brío. El » poeta sorprende á su amada en flagrante delito de infideli- » dad, se querella desesperadamente y lanza contra sí mis- » mo atroces maldiciones si vuelve á acordarse de tal amor. » Ella, con muchas lágrimas, suspiros y sollozos, pide per- » dón por su culpa en versos amorosísimos» (1). Y, al propòsit d'aitals versos, diu en altre lloc que l'autor és l'únic poeta de la fi del xv.en segle, al qual la tendencia clàssica dugué a imitar, sense delliber, el ritme italià, accentuant, ademés de la quarta, la sisena síl·laba dels seus versos (2). Més endavant esmenta els estramps de l'Auzias March, els quals compara ab els d'en Corella, trobant més clàssics els d'aquest segón autor (3). També diu d'ell que, una vegada al menys (en les cobles satíriques contra Caldesa), va usar el vers dit de «arte mayor» (4).

Clourem aquesta ja un poc llarga enumeració, fent esment d'altres autors qui es són ocupats, en aquests darrers anys, de Mossèn Corella, considerant-lo sots diversos aspectes. El senyor Arqués y Arrufat en un tractadet sobre'l *Dogma de la Immaculada en la literatura catalana antiga* (5) dedica un breu capitol al nostre autor. El senyor Francesc Almarche retreu les relacions d'en Corella ab el Príncep de Viana, en un article dedicat a parlar d'aquest (6). Y, per últim, és degut a Mossèn Jaume Barrera un força interessant article sobre'l nostre poeta, formant part d'un estudi sobre *Los cantors de la Sagrada Passió de Crist* (7).

Tot lo qual, de mica en mica, ha vingut a posar els prestigis de l'autor valencià del xv.en segle a una alçada ja-

(1) *Orígenes de la Novela* (Madrid, 1905); pàg. CCCXV.
(2) *Antología de poetas líricos castellanos* (Madrid, 1908); vol. XIII, pàg. 195.
(3) Obr. cit.; pàg. 237.
(4) Obr. cit.; pàg. 434.
(5) Lleida, 1904.
(6) En la revista *Empori* (Barcelona, 1907); I, 243.
(7) En la revista *Lo Missatger del Sagrat Cor de Jesús* (Barcelona, 1909); pàg. 338.

mai assolida en èpoques anteriors pel seu renom. Creiem que un anàlisi crític de la seva producció original, avui per primera volta publicada integralment, no deixarà de donar raó de la estima en que és tingut. Aquesta tasca és la que'ns anem tot seguit a empendre.

§ 8. *Lo «Rahonament de Telamó e Ulixes»* [I]

Es el text qui figura en primer lloc en el còdex de la Mayansiana (§ 4) y, per lo tant, en la present edició, ordenada principalment segons el susdit manuscrit. El nostre escriptor apareix quasi com a traductor d'Ovidi, en aquesta peça literaria, la qual té per objecte reproduir el debat entre Ajax (el Telamoní) y Ulisses, a propòsit de les armes d'Aquiles, després de la mort d'aquest hèroe davant dels murs de Troia. Ovidi dedicà una bona part del llibre tretzè de les *Transformacions,* a la disputa en qüestió, fins a la mort d'Ajax, per propria mà, quan les armes per ell preteses foren concedides a son rival. El poeta llatí reporta encara la metamòrfosi d'Ajax en jacinte, explicant ab això la semblança del nom del capità grec ab el de la flor esmentada. En Corella, qui tradueix ab entera llibertat a Ovidi, omet la transformació d'Ajax, al qual aplica constantment el nom, Telamó, de son pare; raó per la qual Ajax era dit el Telamoní.

En quant al procediment literari, pot dir-se d'en Corella que s'esforça en accentuar, en aquesta composició, el valor retòric de les peroracions dels dos capitans. En ocasions abrevía, per a obtenir una major rotunditat oratoria, y, en altres llocs, hi afegeix frases de propria redacció qui tendeixen a obtenir un efecte semblant. Així, en el parlament del Telamoní se troben intercalats, cap al final, a propòsit d'Ulisses, els següents mortificants conceptes, qui amplíen la dita d'Ajax de que per a rès no necessita Ulisses l'escut d'Aquiles, quan encara el seu propri « no es menys romput » ne menys despintat del primer dia »:

« Tu, renova de sperons, los quals son infançonia e so- » cors a la tua gran temor. ¿Penses que yo desige tolret

» aquestes armes per que crega, essent desarmat, sia ta
» vida mes perillosa? Ans so cert les armes de Achilles mort
» corporal prest te procurarien; e per ço treball per tu no
» sien possehides, puix, vivint, mors cada dia, multiplicant
» en legea de covarts actes. No enbelleixca la fortalea de
» tals armes, que, per esser forts, volen dobladura de ardit
» animo, la qual en tu no trobarien. E pensa tots jorns se
» prenen castells ben provehits, per minua de flachs defen-
» sors. Les tues segures armes sien embaixada demanant
» treva, e faras mes larga la tua desonrada vida: que la le-
» bre, ab son acostumat fogir, no resistint se restaura » (1).

En el parlament de rèplica d'Ulisses apareix ampliada la relació de la inducció d'Aquiles a concórrer a la guerra de Troia (2); per quant l'escriptor valencià, apartant-se de la concisió d'Ovidi, qui escrivía per a llegidors prou al corrent d'aquell episodi, detalla a pleret la estratagema d'Ulisses, d'entrar, disfreçat de mercader, a oferir joies a les filles del rei Licomedes, entre les quals estava Aquiles vestit de donzella (precaució deguda a sa mare Tetis, qui el volía sostreure als perills de mort prematura anunciats pels fats): Ulisses posà, entre'ls joiells destinats a excitar la femenil vanitat, una llança y un escut, a la vista dels quals el temorenc Aquiles sentí desvetllar-se súbitament les impulsions bel·licoses qui devíen contribuir tant poderosament a la caiguda d'Ilión.

En canvi, el text d'en Corella apareix escurçat considerablement en la exposició que tot seguit fa Ulisses de les seves gestes heroiques, dutes a terme en servei dels grecs. Emperò a les frases ab que clou Ulisses el seu historial, en Corella hi intercala, per compte de l'hèroe, un paragraf tant fortament incisiu, que val ben bé per al paragraf d'Ajax que hem copiat abans. Parla aixi el rei d'Itaca (3):

« Tu dius tens romput lescut: yo la persona. No son
» mortals los colps, dels quals ab les armes hom se pot de-

(1) Linees 121 a 137 del nostre text.
(2) Linees 188 a 211; cfr. ab els versos 162 a 169 del XIII.e llibre de les *Transformacions* o *Metamòrfosis*.
(3) Linees 234 a 241 del nostre text.

» fendre. Desiges altre escut per quel teu de molts colps es » guast: yo, pel semblant, deuria desijar altre cos, e tu que » mudasses altra anima, la qual te fes coneixer quant ofens » natura humana, que en habit de home est pijor que animal » brut. »

També poden ésser considerades originals d'en Corella les frases posades en boca d'Ajax, al pendre comiat de la vida, després que'ls jutges se són pronunciats a favor del seu contrari:

« No crech — diu el Telamoní — la fecundia de Ulixes » baste a tolrem aquesta espasa: mas encara tem que, en » presencia de tan justs e avisats jutges, provara esser sua; » pero de present nom vedara que, axi com moltes vegades » es estada tinchta en la sanch dels enemichs troyans per » defensa de vosaltres, ara, banyant se en la sanch de son » senyor, li procurara libertat eterna. E portare primer en » los inferns, al animos Achilles, alegres noves del esforçat » hereu de ses armes » (1).

Ab aquestes paraules de Telamó, plenes d'amarga ironia, acaba la composició d'en Corella, l'anàlisi detingut de la qual ens haurà permès formar-nos un prou clar concepte dels procediments d'adaptació utilitzats per l'escriptor valencià, al transportar a la nostra literatura aquests temes clàssics.

§ 9. *Lo «Plant dolorós de la reyna Ecuba»* [II]

Aquesta narració té per objecte reportar-nos els fets ocorreguts a Troia quan hagué lloc sa destrucció; episodi qui té una dependencia cronològica immediata ab la disputa de les armes d'Aquiles, objecte de la narració precedent. Ecuba, la reina infortunada, qui vegé morir son fill Hector, capità insigne dels troians, y assistí a la entrada dels grecs dins la ciutat vençuda, se dol de l'espectacle per demés horrible que sos ulls de muller y de mare degueren presenciar: ella ens reconta, ab tràgic accent, la mort violenta de son

(1) Línees 296 a 305; cfr. ab els versos 387 a 390 d'Ovidi.

marit Priam, a mans del ferocíssim Pirro, dins la propria real cambra; el sacrifici de sa filla Policena y de son nét Astianacres, la primera immolada davant del sepulcre d'Aquiles, al qual era estada en vida promesa per muller, y el segón llençat del cim de la més alta de les torres de Troia, pel temor que als grecs vencedors infonía el fill d'Hector.

En Corella sembla haver-se inspirat, per al *Plant de la reina Ecuba*, en una de les tragedies de Sèneca, *Les Troyanes*, l'argument de la qual està constituit pels mateixos fets a que acabem de referir-nos. En el primer acte de la tragedia, la malhaurada reina descriu, en un llarg monòleg, els darrers moments de Troia; y és, ampliant aquest fragment declamatori, que en Corella donà forma a la seva composició, fent que un sol personatge continués la exposició dels fets qui formen l'argument de l'obra de Sèneca.

No pot dir-se, com de la disputa d'Ajax y Ulisses, que l'autor valencià hagi procedit a la faisó de traductor, més o menys lliurement, de Sèneca, en cap indret del *Plant de la reina Ecuba;* emperò no fóra difícil senyalar freqüentes conexions qui delaten d'una manera quasi segura que'l nostre autor treballà principalment en presencia de la tragedia llatina: el passatge de l'escapçament de Priam (1), entre altres, recorda el corresponent de Sèneca; y lo mateix pot dir-se de l'aparició de l'ombra d'Hector a Ecuba (2), calcat damunt d'idèntic episodi de l'obra llatina, ab la sola diferencia de que en aquesta és a Andrómaca que Hector se li apareix.

Emperò, talment com li hem vist fer en la narració anterior, en Corella intercala oportunament a les lamentacions de la reina Ecuba certes ampliacions destinades a fer-se més comprensible als llegidors del seu temps. Axí, en la increpació que llença Pirrus contra Priam hi ha unes frases en les quals aquell inculpa la seva víctima d'haver aconsellat a Paris el rapte d'Elena, fet al qual seguí la guerra entre grecs y troians; l'escriptor valencià pogué pendre aquest y altres detalls, d'obres qui li havíen d'ésser prou conegu-

(1) Línees 106 a 136; cfr. ab els versos 44 a 56 de Sèneca.
(2) Línees 69 a 85; cfr. ab 445 a 461 de Sèneca.

des, com la historia de *Les Guerres Troyanes*, de Guido de Columnes (traduida a la nostra llengua per en Jaume Conesa), y també les mateixes obres d'Ovidi.

En quant a l'estil, hi ha que reconèixer que és un veritable abús el que fa en Corella, ab la continuada transposició de frases, la intercalació d'oracions incidentals, y la sobreabundant adjectivació. Emperò, aixi y tot, el *Plant de la reina Ecuba* no deixa d'oferir una certa grandiositat y un ben sostingut interès dramàtic.

§ 10. *La «Historia de Josef»* [III]

En aquesta narració bíblica en Roiç de Corella segueix puntualment els capítols del *Gènesi*, en els quals la historia de Josef és recontada. Una comparació entre les divisions de la narració corellana y els capítols y versets del Sagrat Texte deixarà veure la composició d'aquella:

I: Pròleg (original).

II: *Gènesi*, cap. XXXVII, versets 3 y 4. Hi ha interpolada (línees 24 a 32) la historia de Rachel, mare de Josef, la naixença d'aquest y la mort de la mare.

III: Versets 5 a 10; ampliats ab la resposta dels germans de Josef (línees 57 a 71).

IV: Versets 12 a 14; ampliats ab parlaments (83 a 113) y una consideració d'ordre moral sobre la enveja.

V: Versets 18 a 22; ampliat el parlament de Rubén (153-177).

VI: Les línees 199-201 responen just al verset 23; lo demés és ampliació.

VII: Versets 25 a 28, precedits d'un fragment original (229-235).

VIII: Versets 29 a 35.

IX-X: Relatius al sepulcre de Rachel; són una interpolació original inspirada en els versets 19 y 20 del capítol XXXV del *Gènesi*. Les darreres línees (353-355) responen al verset 36 del capítol XXXVII.

XI: Capítol XXXIX, versets 1 a 7.

XII-XIII: L'episodi de la muller de Putifar és desenrotllat lliurement, inspirant-se dels versets 8 y 9.

XIV-XVI: Versets 10 a 23.
XVII-XVIII: Capítol XL.
XIX-XXII: Capítol XLI.
XXIII-XXVI: Capítol XLII.
XXVII-XXX: Capítol XLIII, fins al verset 31.
XXXI: Versets 32 a 34; ab la interpolació de l'episodi de la copa (línees 1240-1251). Desde la línea 1257 ja comença el capítol XLIV del *Gènesi*.
XXXII-XXXIV: Capítol XLIV.
XXXV-XXXVI: Capítol XLV.
XXXVII: La oració de Jacob; ampliació de l'arreglador.
XXXVIII: Fins a la línea 1607 respòn al capítol XLVI, versets 1 a 7. Les línees 1608 a 1614 són el verset 1 del capítol XLVII. Desde la línea 1615 fins a la fi és un afegitó original de l'arreglador.

En quant als elements intercalats, no tots han de considerar-se fruit de la inventiva d'en Corella: el plant de Josef en el sepulcre de Rachel y l'episodi de la copa meravellosa provenen de fonts narratives, aràbigues o jueves, que fàcilment pogué conèixer el nostre autor. Ja no cal dir que són, en canvi, ben bé obra d'en Corella les dues peces en vers: l'epitafi que suposa existir en la tomba de la mare de Josef, y el que reclama per a si la muller de Putifar, al veure's refusada pel jove catiu.

L'estil d'aquesta narració, encara que bastant retòric y ampulós, no ho és de bon troç tant com el que hem vist emprar al nostre escriptor quan tracta temes clàssics: fins sembla endevinar-s'hi un propòsit d'imitar la senzillesa de la narració original; objectiu difícil d'assolir donat el concepte que'ls autors valencians d'aquella època degueren tenir de la bellesa literaria.

§ 11. *La «Historia de Leander y Ero»* [IV]

Ja fa temps que foren senyalades les *Heroides* d'Ovidi (epístoles XVIII y XIX) com a font literaria de la *Historia de Leander y Ero*, de Mossèn Corella (1). Efectivament, dèu és-

(1) Rubió y Lluch: *El renacimiento clásico;* pàg. 90, nota.

ser així, emperò s'ha de convenir en que'l nostre escriptor hagué d'adquirir més detalls d'altres procedencies y, tal volta, inventar circumstancies, per arrodonir la historia; cosa de la qual no's feien cap escrúpol de conciencia els escriptors mig-evals, sobre tot tractant-se d'histories profanes.

Es més que segur que en Corella no degué conèixer la narració grega de Museus, car li hauría estat ventatjós seguir el desenrotllament del poema, sens apartar-se'n en lo essencial. Emperò, vist el cas a travers d'Ovidi o de Virgili, y aprofitant, tot lo més, les referencies disperses d'ací y d'allà en les obres de Petrarca y de Boccacci, li era permesa una major llibertat d'invenció, de la qual s'aprofità complidament, fins al punt de que la mort d'Ero no és ja, com en Museus, causada per haver-se aquella precipitada de dalt a baix de la torre, sinó que, en presencia del cos anegat de son amant, y després de proferir «paraules de greus plors » acompanyades, tira de la bayna la copagorja que la co- » rreja de Leander mort sostenia, e, mes lo pom sobre lo cor » de Leander e sobre lo seu la punta, lançant lo cos ab esforç » de amor cruel pesada sobrel de Leander, espira la mise- » rable Hero, entrels braços frets de aquell mort per qui » moria».

Es d'advertir que aquest final, que tal volta en Corella imaginà inspirant-se en la mort de Tisbe (1), no hauría estat viable, si no vingués preparat d'abans, en que l'escriptor valencià fa entrar a Leander en la mar, vestint «una camisa » de les mans de Hero filada, cenyint-se ab una correja, la » qual sostenia una gentil copagorja; que altra arma nadant » portar no podia» (2). Sense dificultat podem creure que, una semblant visió del món grec, hauría refredat bastant l'entusiasme de Lord Byron, qui degué ja sofrir la contrarietat d'haver d'emprar uns pantalons per a repetir la gesta de Leander (3).

---

(1) Vegi's en *Lo Jardí d'Amor* (obra VIII, línees 791 a 795) del present volum.

(2) Línees 348 a 348 del nostre text.

(3) La *Historia de Leander y Ero* fou publicada pel senyor Bulbena en el seu fragment del *Jardinet d'Orats* (Barcelona, 1897).

§ 12. *La «Tragedia de Caldesa»* [V]

A lo que sobre aquesta composició digué en Menéndez y Pelayo, y que hem copiat en altre lloc (pàg. I), ben poca cosa tindrem d'afegir-hi pel nostre compte. Se tracta, segurament, d'un fet real de la vida d'en Corella, narrat ab certes mires efectistes, ab el propòsit, potser, d'*encobrir un xic lo humà* de semblant episodi. Per aquesta raó ens inclinem a creure que'l fons moral del personatge de na Caldesa ha de ressortir millor de les dues composicions en vers del propri Corella, en que aquest s'ocupa de la esmentada dama: si la condició de cortisana professional no sembla cosa averiguada, pot suposar-se d'ella que era una dòna *fàcil;* encara que'ls dicteris que contra ella llença el poeta valencià, puguin esser-li en bona part inspirats pel despit.

Sabem massa poc de la vida d'en Corella per a intentar deduir la influencia que aitals dissortades amors pogueren exercir sobre l'obra literaria d'aquell. Que les poesíes d'en Corella dedicades a na Caldesa sien obra de joventut, no sembla pas cosa de discutir; que la *Tragedia* fos una explicació, arreglada *après-coup,* de l'aventura qui motivà aquelles poesies, és cosa prou versemblant. ¿Podrien les relacions d'en Corella ab na Caldesa, y els incidents a que donaren lloc, donar-nos la explicació del fet prou singular de que un home qui se'ns presenta un dia com exclusivament entregat a l'estudi de la Sacra Teología y ocupat en preparar els seus sermons (1), no hagués pogut assolir cap dignitat eclesiàstica? Als futurs investigadors correspòn la tasca d'esbrinar de quina mena pogué esser l'obstacle que impediría, tal volta, a l'escriptor valencià la coronació de la seva

(1) En la resposta a Mossèn Joan Escrivà, acceptant-li l'envit que aquest li fa d'explanar l'al·legoría de la *Visió de París,* diu en Corella: «Ab tot quel estudi de la Sacra » Theulogia la major part de mon viure ocupe, ab laugera » fatiga, pensant per vos la accepte, so content dels ser- » mons girar la ploma, e en breu expondre vostra excelsa » poesia.» (XIII, 422-426.)

carrera d'humanista y teòleg. Insistirem sobre aquest aspecte de la personalitat interna del nostre autor, a mida que anirem veient-ne les manifestacions, en altres obres que haurem d'examinar (1).

§ 13. *El «Trihunfo de les Dones»* [VI]

Heusaquí una obra d'en Corella qui, malgrat la seva petita part de ficció, fent intervenir a Madona Veritat, qui escriu «a les altres dones mostrant elles ser mes perfetes »quels homens», ha d'ésser considerada com una mostra de lo que fou la prosa escolàstica dels temps de l'autor.

Se tracta de fer l'apología de les dònes, talment com altres s'eren entregats a la tasca de difamar-les. La literatura dels segles mitjos està plena d'exemples d'aquest genre: bastarà esmentar el *Corbaccio*, de l'italià Boccacci, y el *Spill*, del nostre Jaume Roig, com a mostra dels detractors del femenil sexe, les obres dels quals pogué tenir a la vista el nostre autor. Es molt possible que fos en presencia del poema satíric del seu coterrani, que an en Corella se li acudís la idea del *Trihunfo;* car així com veiem a la fi del *Spill* aixecar-se majestuosa y excelsa la Verge María, exceptuada de l'anatema llençat contra les dònes, així també en la producció corellana és «la mare de aquell Deu Jesus, en qui »totes les perfeccions infinitament termenen», la més alta prova que Veritat presenta de la superioritat de les dònes sobre'ls homes.

En quant al desenrotllament d'aquesta peça declamatoria, no ofereix rès de particular: adueix, per a refutar-la, la dita de Salomó, de que per cada mil homes n'hi ha un de bo, y entre les dònes, ni una. Glosa a continuació les doctrines d'Aristòtil; vénen després unes consideracions sobre la Encarnació del Fill de Déu en la Verge María; hi ha així mateix una enumeració de les dònes qui entre'ls jueus meresqueren consideració per llurs virtuts: Susana, Judit y

(1) La *Tragedia de Caldesa* fou publicada per en Briz, en el seu fragment del *Jardinet* (Barcelona, 1868).

Salomonia (la mare dels Macabeus); y les Santes Magdalena, Llucia, Catarina y Ursola; deixant de parlar « de les in» fels, gregues e romanes, les quals, ignorants de la ley » divina, a la mundana la fi de ses obres endreçant, neguna » verdadera virtut james obraren » (1).

El *Trihunfo de les Dones* és presentat, finalment, a la Mare de Déu, mitjançant uns stramps de magnífica entonació lírica, ben dignes dels que, ab tema semblant, han conquerit per a Mossèn Corella una merescuda fama de poeta místic.

§ 14. *El « Debat ab el Príncep de Viana »* [VII]

Conegudes són de tothom les aficions literaries del malhaurat Príncep Don Carles de Viana, y les seves relacions ab els literats del seu temps. Una nova prova d'això la constitueix aquesta correspondencia o debat, respecte del qual ja ens ha llegut conèixer la opinió d'en Morel-Fatio (pàg. xlviij), qui qualificà ab raó d'artificiosa, amanerada y pedantesca la prosa d'abdós escriptors. La veritat sia dita: en cap altra producció d'en Corella podrien senyalarse en tant alt grau aitals defectes, qui eren, com reconeix l'erudit crític francès, molt generals entre'ls literats d'aquella època. En el cas present pot servir d'algún descàrrec al nostre autor, el que la iniciativa del debat partís del Príncep, qui, escrivint en dialecte castellà-aragonès, donà el to més agut de preciosisme.

Rès, per altra part, més banal, en apariencia, que aquest debat: sembla ben bé lo que, en el nostre temps, qualificaríem d'entreteniments de gent desvagada. Vegí's sinó:

Epístola I: Don Carles proposa an en Corella la qüestió de « si hombre se fallava en un barcho, en medio de un rio, » passando dos damas, e que la necessidat le forçasse echar » la una en el agua; de las quales damas fuesse la una mun» cho amada y el non della amado, e la otra que a el amasse » y el no a ella, ¿a qual destas daria la vida? »

(1) Linees 360 y segs. del nostre text.

Epístola II: En Corella respòn que salvaría, de les dues dames, aquella a la qual ell estimés. Funda la seva resposta en la facultat, propria a l'home, de triar el mal menor; y en ésser, a judici seu, la dòna estimada la qui més satisfaría al concepte del bé, vinculat en l'amor que se li dóna.

Epístola III: S'oposa el Príncep a la raó d'en Corella, després de declarar, emperò, que «el perdon de mi ni el re» proche de vos, no se deven pedir; ni menos dudar a lo que » dezis, que, de dos males, es de escoger el menor». Creu el Príncep que, partint de la facultat d'elegir, ha de prevaldre sobre l'instint la reflexió, a conseqüencia de lo qual deuría ésser salvada, per esperit de justicia, la dama «que, con la» zos de Venus y de afables y gratos abraços, el remedio vos » pide», ab preferencia sobre «la que, con desconocimiento » de vuestros vanos trabajos, vuestro querer del todo des» deña».

Epístola IV: Respòn en Corella, y comença per fer l'aclaració de que, al dir *elecció,* volgué donar aquest significat a qualsevol acte que de nostra potencia procedeixi. Justifica tot seguit la seva elecció en que, essent condició general de tots els éssers «que la fi e delit ab propris actes » alcansen, segueix se que, en amar, no en esser amat, mon » derrer be reposa;... e sil do de tanta amor no es acceptat, » no per ço deixa esser do, com lo esser tal no li vinga per » lo qui accepta, mas de la liberalitat del qui liberament ho » porta».

Epístola V: Replica el Príncep, fent notar de primer an en Corella la contradicció d'haver fundat abans en *elecció* y després en *amor* la seva opinió. Tot seguit li refuta lo de que'l do sia aital encara que no sia acceptat; això — diu — és confondre el do ab l'oferiment, «ca el proferido non parte » del que profiere, como el donativo del que lo da al que lo » recibe; o seria [como] el gato, que dizen los mentirosos, » que se yeló en medio del salto».

Epístola VI: Respòn en Corella reconeixent el seu erro y donant la raó al seu il·lustre contrincant. Diu que, entregat en cos y ànima a la dòna amada, les raons que contra la veritat ha pogut escriure no les ha escrites la seva mà, sinó la d'aquella en qui s'era canviat. «Pero — acaba dient —

» per merits de aquella qui, per molta gentilea, afectada-
» ment me ama, ha Deu volgut... que yo haja conegut la falta
» de ma injusta sentencia; la qual revoque sobre la ingrata
» desamable dama. *E vull que les aygues prenguen posada en*
» *loch de la sua perversa anima; la qual, rasa del libre de vida,*
» *lo seu cos no atenyga eclesiastica sepoltura... E per que lar-*
» *gues paraules no allarguen la sua culpable vida, si vostra*
» *magestat licencia me atorga, calare los rems de aquesta sotil*
» *barca; cambiant amor per rahonable ira, lançare la cruel*
» *dama en les fondes e braves aygues; e james per mi no li*
» *sera trames sols un requiescat in pace.* » Hi ha encara uns versos, en els quals Mossèn Corella proclama al Príncep superior en saber a Esculapi (« lo qui guari lo cast fill de » Teseu »); dient li ademés que les seves mans són com les de Prometeu, el gran alleugeridor de les miseries dels homes; y també suposant al Príncep que fos el mateix Chiron (qui ensenyà la medecina a Aquiles, fill de Peleu), o algún dels déus qui tornaren a la vida el cos de Pelops, fill de Tàntal.

Y així s'acaba la contesa, sobre un motiu en apariencia ben fútil. Emperò, ¿és que realment no hi ha més que això? Provarem d'esbrinar-ho.

De moment, els passatges de la darrera epístola d'en Corella, que hem copiat subratllant-los, constitueixen un clam de passió qui contrasta a primer cop d'ull ab la artificiosa fredor de tot el debat: al llegir aquests conceptes, vénen immediatament a la memoria uns conceptes semblants ab que, en la *Tragedia de Caldesa*, se desfà en Corella contra si mateix per culpa de la qui tant crudelment traí el seu amor. Hi ha també una declaració que tal volta no deixi de tenir el seu interès: « He conegut la falta de ma injusta » sentencia — ve a dir — *per merits de aquella qui, per molta* » *gentilea, afectadament me ama* »; y això no està dit en condicional, sinó com una afirmació concreta. En Corella, doncs, se substitueix a l'home hipotèticament presentat pel Príncep, com passatger en una barca, en mig d'un riu, ab les dues dames; y és ell precisament qui, obligat per la necessitat, sacrificarà la una (¿Caldesa?), de qui no és estimat, en benefici de l'altra, a la qual ell no estima (¿Yolant d'Urle-

da?) (1). En quant als versos finals per al Príncep, són la prova de l'agraïment per la consolació filosòfica que aquell ab les seves cartes tractà de procurar-li.

Si aquesta interpretació nostra fos veritable, ens trobaríem en presencia de l'homenatge d'amistat, delicadament consolador per al nostre poeta, d'un dels seus amics més distingits, per al qual la fortuna tenía reservades proves ben altrament crudels. En aquest sentit, y com a seqüencia de la *Tragedia de Caldesa,* la correspondencia literaria que acabem d'analitzar, té un interès que fins ara ningú no havía sospitat. Serà desde ara, per a nosaltres, el més autèntic comentari a una crisi passional de que fou víctima el nostre escriptor, y a la qual assistim del tot desorientats, a més de quatrecents anys de distancia, els actuals comentadors de l'obra de Mossèn Corella (2).

Fem encara propòsit de rependre oportunament aquest tema interessantíssim.

§ 15. *Lo «Jardí de Amor»* [VIII]

En Roiç de Corella degué empendre's la tasca d'escriure aquesta trilogía, quan encara pesaríen damunt d'ell les impressions en que'ns inicía la *Tragedia de Caldesa;* la qual va resultant com una mena de clau per a la interpretació de la produ:ció corellana, allà ont pot fer-la aparèixer obscura la manca de noticies biogràfiques del seu autor. Vegi's el començament del pròleg, en aquesta triple tragedia que en Corella se disposa a explicar-nos: « Ab desig de trobar a » ma dolor semblant companyia, he desemparat aquest mon, » devallant en los trists e tenebrosos palaus de Pluto, per » aquell camí que al desterrat de Troya (3) mostra la inclita

(1) Vegi's les *Letres a Yolant Durleda,* del propri Corella (obra XVII).

(2) Les quatre primeres epístoles foren publicades, en 1881, per la *Revista de Valencia;* les altres dues pel senyor Boronat, en la *Revista de Catalunya.*

(3) Eneas devalla a l'infern acompanyat de la Sibilla de Cumas (Virgili: *Eneida,* VI).

» Sibilla; e axi so arribat en aquell adolorit verger, en lo » qual los devots de Venus, en continu plor, lurs penes re- » conten; hon viu a Mirra e a Tisbe, qui, ensemps ab Nar- » ciso, apartats dels altres, de sos mals en fort manera pla- » nyien, treballant cascu en major grau recitar lur pena. »

Encara que la estructura d'aquesta composició sia francament virgiliana, els materials posats a contribució resulten ovidians exclusivament. Per a la lamentació de Mirra, en Corella traduí (encara que, com de costum, no gaire literalment) importants passatges del desè llibre de les *Metamòrfosis*. El monòleg de la folla donzella, filla de Sinaras (Cinyra), comprès en les línees 50 a 83 del nostre text, segueix ben d'aprop els versos 320 a 355 d'Ovidi. Emperò no deixa d'ésser curiosa la complacencia ab que l'autor valencià amplía certs detalls, com, per exemple, els contenguts en els versos 462 a 468 del text llatí, corresponents a les línees 263 a 278 del text d'en Corella, en els quals compareixen els més grans atreviments de concepte, expressats ab tal suavitat de paraula, que no sabrien ferir les més delicades orelles.

Per procediments semblants el nostre escriptor s'apropría dels llibres III y IV de l'obra ovidiana la narració de les dissortades amors de Narciso y la dels no menys dolorosos de Tisbe. Com en el cas de Mirra, posa en boca de quiscún dels personatges la historia detallada de llurs aventures, ampliant, sobre tot, els monòlegs patètics, qui resulten veritables oracions declamatories, ben impregnades de sentiment pagà, malgrat les tendencies moralitzadores que s'hi han pogut veure (1).

Les tres histories de Mirra, de Narciso y de Tisbe, unides ja per un exordi (el que hem copiat damunt), ho són tam-

(1) En P. Boronat (articles ja citats de la *Revista de Catalunya*, pàg. 198) arriba fins a dir, tractant precisament de la faula de Mirra: «Corella cristianisa de tal manera les » faules d'Ovidi que de la major part d'elles trau per conse- » qüencia de l'argument les més bones regles y exemples de » moralitat, no ja cristiana, sinó catòlica. » La visió de l'articulista és, ab tot, un xic apriorística, y parteix de la fama d'en Corella com a Mestre en Sacra Teología y autor de poesíes dedicades a la Verge.

bé per un epíleg, ont abunden les consideracions fatalistes sobre la passió incontrastable de l'amor; emperò aquest fragment resulta idèntic a altre, també en prosa, ab que començà en Rocabertí la seva *Comedia de la Gloria de Amor* (1). Nosaltres hem suposat que, tant en Corella com en Rocabertí, degueren traduir aquells conceptes de la *Amorosa Visione*, de Boccacci; mes no'ns ha vagat comprovar-ho (2).

§ 16. *La «Lamentació de Biblis»* [IX]

Aquesta narració ovidiana està tallada pel mateix patró de les tres qui constitueixen el *Jardí d'Amor:* talment com aquelles, presenta la forma autobiogràfica, procediment que veiem emprat constantment per en Corella, a fi, sens dubte, d'assolir una major força en la expressió dels sentiments.

El text d'Ovidi posat a contribució és encara el de les *Metamòrfosis* (llibre IX): comença en el vers 454 y termina a la fi de l'episodi. Per cert que la conclusió d'en Corella abona la observació d'en P. Boronat, car està perfectament d'acord ab la moral cristiana: «E axi plague als fats — diu » la trista Biblis — que lo meu cos, convertit en font, nome- » nada per mon nom, fos exemple a les altres dones de no » amar sino solament ço que justament puguen atenyer.» Això respòn al vers 453 de l'original llatí:

Byblis in exemplo est, ut ament concessa puellae;

ab el qual Ovidi remarca anticipadament la moralitat de lo que tot seguit relata; cosa que en Corella cregué més oportú reservar per a l'acabament.

§ 17. *La «Historia de Jeson e Medea»* [X]

Es la més treballada y extensa de les adaptacions clàssiques de Mossèn Corella, y, per lo tant, d'entre les d'aquest

(1) Camboliu: *Litt. Catalane* (París, 1858); pàg. 110.
(2) Les lamentacions de Mirra, Narciso y Tisbe, com també la de Biblis, que vindrà tot seguit, foren publicades per en Briz en el seu *Jardinet d'Orats*.

genre del nostre autor, la qui conté una major quantitat d'obra original.

Dues són les fonts posades a contribució per al treball de que's tracta: primerament Ovidi *(Heroida* XII) y després Sèneca (tragedia de *Medea);* emperò no's pot dir que, en la lletra, seguexi l'escriptor valencià a l'un ni a l'altre dels autors llatins, encara que'l to general de la narració coincideixi ab tots dos.

En la *Heroida* esmentada (epístola de Medea a Jason), Ovidi ens presenta la protagonista fent càrrecs per escrit al seu antic amant, quan aquest l'ha abandonada per Creusa, filla del Rei Creón, ab la qual va a casar-se. Medea, doncs, retreu a Jason tot lo que per amor d'ell ha fet, desde'l moment en que aquell arribà ab els argonautes a l'illa de Colchos, sobre la qual regnava el pare de Medea: ella fou qui li donà els medis d'obtenir la cobejada llana d'or; ella la qui robà y abandonà son pare per fugir ab Jason; ella la qui sacrificà son propri germà, llençant-ne els bocins al camí, per retardar l'avenç del pare, qui els anava a l'encalç.

En Corella, semblantment, posa la ploma en la mà de Medea, a l'objecte d'escriure a les dònes «la ingratitut e » desconeixença de Jeson, per dar los exemple de honesta- » ment viure »; emperò, insistint sobre Ovidi, l'autor valencià amplía la relació dels fets ab tots els detalls, que'l seu model deixa sots-entesos (1), y ab molt prolixes raonaments, que atribueix a quiscún dels personatges. Ademés d'això, hi ha en aquesta part una curiosa intercalació (línees 250 a 280), censurant els artificis usats per les dònes per acréixer els llurs atractius y bellesa: potser inspirà an en Corella aquest passatge aquell no molt llarg fragment d'una obra del propri Ovidi sobre'ls *Cosmètics*, ont són esmentades multitut de drogues, si l'una extravagant l'altra més, que recomana a les dònes per a la llur *toilette*, com di-

(1) En la *Heroida* VI, de Hypsipyla a Jason, y en el llibre VII de les *Metamòrfosis*, se troben quasi tots els elements episòdics que en Corella hagué de tenir a la vista per aquesta primera part de la historia de Medea. Algunes frases característiques decelen tot seguit les manlleutes.

riem ara. Emperò, sia com sia, la intenció ab que l'escriptor valencià atribueix a la Medea aquelles consideracions, ve a destruir en gran part l'efecte obtingut ab la lletra de Veritat en el *Trihunfo de les Dones*.

La segona part de la *Historia de Jeson e Medea* (o sia, a partir de la línea 780 del nostre text imprès) és, com hem dit, la materia tractada per Sèneca en una de les seves tragedies. Aquesta s'inicia a Corinte ab l'ordre de bandeig pronunciat contra Medea, per Creón, qui ha triat a Jason per gendre. La despitada Medea prepara la seva venjança, la execució de la qual té lloc en el transcurs dels cinc actes de la tragedia llatina. En Corella no fa més que continuar el monòleg epistolar de la seva heroina, en el to mateix ab que ha anat relatant els fets anteriors, emmatllevant conceptes a Sèneca, unes vegades, y intercalant-hi obra propria, molt freqüentment. La intensitat dramàtica augmenta sense interrupció, arribant als límits de lo terrible en les darreres planes de la composició corellana; una de les qui fan més honor al seu talent de prosista, ab tot y algunes petites distraccions, qui no poden pas ésser totalment atribuides al copista del manuscrit de Valencia, únic document qui ens ha conservada aquesta obra (1).

§ 18. *El «Parlament en casa Mercader»* [XI]

La primera qüestió a examinar a propòsit d'aquest *Parlament* és la de si és, en son conjunt, obra del nostre escriptor, o si cal atribuir a quiscún dels interlocutors la part respectiva; en aquest cas, y com sia que la missió d'en Corella restà reduida, segons ell, a transcriure els parlaments dels altres, fóra obra seva, únicament, la *cornice* o marc general de la composició; la estructura de la qual respòn al tipo representat pel *Decameron*. De la capdal creació de Boccacci

(1) Per dues vegades, línees 606 y 667, l'autor oblida que lo que Medea escriu no és sinó lo que suposa digué de paraula a Jason; per lo tant, són impropries de les circumstancies les frases *estendre la ploma* y *allargar la ploma* donades per l'original.

pogueren pendre la idea de llur col·loqui els nostres homes, realitzant, ab més o menys veritat, lo que l'escriptor italià els presentava en la seva ficció de les cent noveles, narrades, per torn, en una reunió de joves de bella humor. ¿Caldrà portar més enllà l'analogía, y suposar que, com a Florença, hi havía la peste a Valencia, quan tingué lloc a casa d'en Mercader el parlament o col·lació de que's tracta? No és probable que això succeís, car és de creure que una circumstancia semblant no hauría deixat d'ésser feta palesa per en Corella.

Deixant de banda tota altra hipòtesi, nosaltres ens inclinem a creure que, no solament el quadre general, sinó tot el *Parlament*, és obra de la ploma del nostre escriptor (1), transcrivint, tal volta, els conceptes vertits pels seus companys; els quals, per altra part, tampoc feren més que insistir sobre Ovidi, com ja consta en el títol de quiscuna de les narracions.

Aquestes són cinc, a saber: [I] «la ovidiana poesia de Çefalo e Procha», explicada pel senyor de la casa ont tenía lloc la sentada; el tema n'és extret del setè llibre de les *Metamòrfosis;* [II] «la ovidiana dolorosa faula del gran» musich, fill de Caliope, Orfeu», per en Joan Escrivà (*Metamòrfosis*, llibres X y XI); [III] «la vulgar ovidiana faula» de Silla, filla del Rey Niso», per en Guillem Ramón de Vilarrasa (obr. cit., llibre VIII); [IV] «la fabulosa ovidiana his» toria de Paçife, muller del Rey Minos», per en Lluís de Castellvi (inspirada lliurement en els versos 131 y 132 del llibre VIII de l'obra d'Ovidi); [V] «la vulgar ovidiana poesia» de Progmes e Filomena, germanes, e Tereu, cruel rey de» Tarcia», pel Baró don Joan de Proxita (*Metamòrfosis*, llibre VI). L'estil és en totes aquestes histories molt semblant, com obra literaria d'una mateixa mà; y, en quant als procediments, són els mateixos que ja concixem d'altres produccions corellanes.

Per lo que pugui interessar-nos la opinió dels amics d'en

---

(1) Llevat d'en Joan Escrivà, cap dels altres personatges qui prenen part en la *Col·lació* o *Parlament*, apareix com a literat ab obres que'ns sien conegudes.

Corella sobre les dònes del seu temps, copiarem el comentari que'ls inspirà la traidoría comesa per Silla contra'l rei Niso, son pare, per amor de Minos. El narrador acaba dient que omet contar la fabulosa fi de Silla, perquè'l seu propòsit se reduía a «portar exemple dels leigs actes que en la » feminil condicio se troben» (1):

«O, çelerada donzella! — respongueren tots a les darre- » res paraules de Vilarrasa; — gran alegria [es] a nostra » present vida, que tals actes nos troben, *ab tot que algunes » de nostres senyores lo desonest servey de Venus deuotament » celebren;* pero de legea de tals delictes son delliures» (2).

Fou llàstima que'l puntual relator del col·loqui y autor del *Trihunfo de les Dones* no hagués pres part en aquell a favor d'aquestes, excusant en lo possible les llurs extraviades amors; propòsit qui, en tot cas, no passà dels conceptes del pròleg, qui diuen: «A la tempestuosa mar de Venus la » proa de ma escriptura endreçant, descriure naufraigs de » aquells qui, en ella follament navegant, dolorosa e mise- » rable fi prenen» (3).

§ 19. *Les «Letres de Achilles e Policena»* [XII]

Podem considerar les dues lletres de que aquí és feta relació, com dues *heroides*, originals d'en Corella, escrites a imitació de les d'Ovidi. Probablement no hi ha altra font a senyalar que Ovidi mateix, o, tal vegada, l'obra de Guido de Columnes. El moment en que suposa l'autor escrites aquestes *lletres fingides*, respòn a la situació inicial del llibre XXIV de les *Guerres Troyanes*, en el qual se parla «de » Achilles, qui encara esta enlaçat per amor de Polixena, e » no vol entendre en debellar contra los troyans».

---

(1) Línees 880 y següents del nostre text imprès.

(2) Es curiós senyalar la correspondencia de la frase subratllada ab altra del *Procés de les Olives* (versos 2159-2160):

«Les castes que dien — yo no vull perfum,
» En loch molt secret — les ydoles colen...»

(3) Línees 15 a 19.

§ 20. *Lo «Johi de Paris»* [XIII]

La *Visio del Johi de Paris* és obra de Mossèn Joan Escrivà, amic y imitador del nostre Mossèn Corella. An aquest li pertany la segona part de l'obra, o sia, l'*Allegoria*, que escriu a instancies del primer.

L'Escrivà, seguint els procediments d'en Corella, fa la exposició detallada del *Judici* (1), entrant en prolixes descripcions dels vestits de les tres deesses, en els quals ostentaven sengles inscripcions al·lusives a la condició de quiscuna.

La part d'en Corella és, substancialment, un tractadet filosòfic, en el qual són interpretats els elements de la faula pagana seguint el concepte de la moral cristiana: Paris personifica l'oci, enemic de virtut, a la vista del qual se presenten les tres deesses, «les quals nosaltres hauem fet del mon » senyores: Juno, deessa de riqueses; Pallas, deessa de ho» nors; Venus, deessa de la carn. Sots aquestes tres concu» picencies lo pern de aquest mon girant, fa lo seu vogi...» (2). En capítols successius vénen desenrotllats aquests principis, y darrerament és aduida la decissió funesta de Paris a favor de Venus, com exemple dels danys qui s'originen als homes entregats al servei de la voluptat.

Es aquesta, sens dubte, de totes les obres d'en Corella sobre assumptes mitològics, la qui més clarament deixa veure una finalitat doctrinal; en aital sentit és obra de moralista cristià, y potser per això mateix caldrà suposar-la escrita per l'autor en època ja avençada de la seva vida » (3).

---

(1) Possiblement utilitzant els elements contenguts en la *Heroida* XVI d'Ovidi.

(2) Linees 476 y següents.

(3) Es de notar una singularitat que ofereix la comparació dels dos manuscrits: en la ratlla 649, deprès d'al·ludir a Hero y Leander, el text de la *Mayansiana* diu: « la mort » dolorosa dels quals... *ja crech vos es manifesta...* »; en canvi, el *Jardinet d'Orats* diu: « la mort dolorosa dels quals... » *deslibere scriure...* » ¿Quina lliçó és l'autèntica de l'autor?

§ 21. *La « Historia de Santa Magdalena »* [XIV]

L'autor mateix ens declara les fonts de que s'ha servit per a escriure la vida de Santa María Magdalena: « yo, » Johan Roiç de Corella, ab lo baix estil de ma escriptura, » he trelladat dels Sants Doctors la vida de aquesta glorio- » sa Santa ».

Se faría difícil, ab aquella sola indicació, determinar d'entre l'abundantíssima literatura patrística les obres directament utilitzades per en Corella. Encara pogué servirse de compilacions de segona mà, y, donada la circulació y notorietat de l'obra del *Voràgine* ja en aquella època, fins cabría suposar que prengué d'ella la major part dels elements que li eren precisos per al cas.

En efecte, deixant apart el capítol I, qui conté la dedicatoria de la *Vida* a la senyora Flors de Vallterra (de qui no tenim cap noticia), desde'l capítol II la narració segueix puntualment el *Flos Sanctorum*, ab interpolacions preses, tal volta, de Sant Bonaventura. Vegi's la disposició general:

I: Dedicatoria (original).

II-VI: fins a la línea 173, responen al *Voràgine*, en la vida de la Santa. La paràbola dels dos pobres (174-208) hi és intercalada, segons l'*Evangeli (Luc.*, VII, 39-50).

VII-IX: Giren entorn de Magdalena y Marta, y de les vides contemplativa y activa que respectivament simbolitzen; vegi's en Sant Bonaventura *(Vita Christi)*, cap. 46 y segs.

X-XII: Mort y resurrecció de Llàtzer; vegi's en Sant Bonaventura, cap. 67.

XIII: L'episodi de l'ungüent de Santa Magdalena; vegi's *Flos Sanctorum*, en la vida de Sant Matías.

XIV-XXII: Diversos episodis de la passió de Jesucrist, en que intervé Santa Magdalena; trets probablement dels *Evangelis*.

XXIII-XXVIII: Sortida de la Santa per a Marsella, y llegenda de la Reina, morta de part durant el romiatge a Terra Santa, deixada en una illa y trobada viva a la tornada

del vaixell; respòn al *Flos Sanctorum*, en la Vida de Santa Magdalena.

XXVIII-XXX: Penitencia en el desert y mort de la Santa; vegi's *Flos Sanctorum*, en la seva vida.

XXXI: Ascensió de la Santa a la gloria del cel; final apoteòsic, qui podría molt ben ésser original d'en Corella.

L'estil de la *Vida* tendeix a aparèixer senzill y planer, sens dubte per influencia dels models en que s'inspirà el narrador. Com en la *Historia de Josef*, l'adaptació y fusió dels elements qui la integren, són fetes ab entera llibertat en quant a la forma, treballant els diàlegs ab la complacencia y amplitut acostumades pel nostre autor.

§ 22. *La «Sepultura de Mossen Aguilar»* [XV]

Viciana, en la seva *Chronica de Valencia* (1), reporta lo següent: «Y lo primero que se hizo fue que en el año » de 1482 assentaron — els Reis Catòlics — el real sobre la » ciudad de Loxa y por combate la entraron y tomaron. Y » aqui en esta jornada de Loxa, de los caualleros que mas se » señalaron fue Mossen Francisco de Aguilar, de esta ciudad » de Valencia. El qual, por hauer tambien peleado y traba- » jado en la guerra, adolescio y se fue a la ciudad de Cordo- » ua, donde murio y fue sepultado entre los suyos, porque » su origen procedia de la familia y casa de Aguilar, de Cor- » doua.»

En Pascual Boronat (2) dóna la següent noticia dels Aguilars de Valencia: «Don Francesch García de Aguilar, » Çabera de Ciscar, fill primogènit del Viscançeller Miçer » Jaume García de Aguilar, fou casat ab Na Catharina » Amalrich, filla de Mossèn Francesch Amalrich; tingué » fills a Jaume, *Francesch*, Miquel-Geroni y Angela de Agui- » lar y Amalrich.» Hem subratllat el nom del que creiem fou el nostre personatge, per a evitar la confusió ab son pare, qui es deia Francesc com ell.

---

(1) Valencia, 1564; fol. lxxx. v.º
(2) *Revista de Catalunya*, pàg. 253.

Afegeix en Boronat, prenent-ho del P. Teixidor, que Mossèn Aguilar, «en lo setge que los Reys Catòlichs posa» ren a Loja, y ab motiu de la retirada del exèrcit cristià, » tingué que pasar lo riu Genil, y tot banyat, sens curar » d'axugarse la roba, acometé als envalentonats moros, y a » poch emmalaltí, efecte de no mudarse les vestidures ba» nyades, y tingué que retirarse del exèrcit en campanya, » buscant remey en Córdoba, hon los cavallers Aguilars lo » reberen com a parent, y allí defallí al poch temps».

Aital desgracia hagué d'afectar en gran manera als parents y amics que Mossèn Franci Aguilar havía deixats a Valencia; y, per a dur-los a tots plegats algún aconhortament, sembla ésser escrita la ficció del nostre Mossèn Corella, de que anem a ocupar-nos.

Suposa l'autor que'l dia de Tots Sants, a l'hora de l'*Angelus*, «ab esperitual cansament de continuat estudi», y «per reparar les debils forces de sos aflaquits sentiments», eixí a deportar-se caminant extramurs de Valencia; quan, a poca distancia d'aquesta, li sembla oir una melodía angelical, la qual atragué els seus passos vers la capella de Sant Jeroni. Allà pogué veure, en alta visió inefable, una magnífica sepultura custodiada per set bellíssimes senyores, això és, les tres virtuts teologals y les quatre cardinals, qui entonaven a chor la sorprenent musica qui havía atret abans al nostre poeta. Reconegué aquest, per la imatge esculpida damunt d'ella, que la sepultura pertanyía a Mossèn Franci de Aguilar, «lo qual pocs dies havia que, en la ciutat de » Cordoua, de la gran Espanya, ab fi crestianissima, de » aquesta miserable vall de lagrimes era passat en la eterna » gloria».

Una de les dames feu la explicació a Mossèn Corella de les circumstancies esmentades, y li donà raó de que fessin al difunt obsequies de martre, per haver sucumbit en defensa de la Esglesia de Crist. Ja satisfet, en Corella pren comiat de les dames, no sense demanar-los permís, que aquelles li otorgaren, per a poder escriure lo que acabava d'oir a propòsit de l'estrenu Cavaller, «per que cesse lo pla» nyer e plorar de aquells qui molt lo amen».

Tot això ens inclina a creure que, com ja hem apuntat,

el treball de Mossèn Corella anés dirigit a la familia del difunt. Tal volta, segòns lo que permetíen les costums de l'època, el nostre autor llegiría aquest escrit, a guisa d'oració *post divina*, en les obsequies funerals que l'endemà de la suposada visió, o sia en la Diada dels Morts, faríen celebrar a Valencia els parents del cavaller mort a Còrdoba. En aquest supòsit, la data per a la qual fou escrita aital producció sería el 2 de novembre de 1482.

§ 23. *La «Vida de Santa Anna»* [XVI]

No's diferencía, en quant a procediment literari, aquesta narració de la de la *Vida de Santa Magdalena*. Tots els elements per a la de *Santa Anna* pogué trobar-los reunits Mossèn Corella en el *Voràgine*, allà ont aquest autor tracta de la Nativitat de la Verge María; per manera que, l'escriptor valencià, no hagué de fer sinó desenrotllar, en la seva prosa abundant, y seguint els habituals procediments, el text llatí o català del *Flos Sanctorum*.

Aquesta obreta, impresa en el xv.en segle, constituint un petit joiell tipogràfic (1), va dedicada a la senyora Na Monpalaua de Castellví, muller d'en Lluís de Castellví, qui era un dels amics de Mossèn Corella (2). La gran y especial devoció que a Santa Anna tenía aquella noble senyora (3), y el text de la oració final, que l'autor posa en boca femenina, impetrant fruit de matrimonial generació, ens permeten creure que Na Monpalaua no tindría fills, y que la *Vida de Santa Anna* havía d'ésser freqüentment llegida y meditada per la virtuosa muller d'en Castellví, a intenció de la qual la escrigué Mossèn Corella. Desconeixent el text íntegre del testament d'en Lluís de Castellví, citat pel senyor Martí Grajales (4), no podem afermar categòricament lo qui sembla deduir-se de les clàusules que'ns dóna a conèixer, això

(1) Vegi's el núm. 2 de la nostra *Bibliografía* (p. xvij).
(2) Vegi's el *Rahonament en casa de B. Mercader*.
(3) Vegi's la dedicatoria de la *Vida*, línea 15.
(4) *Primer libro impreso en España*, pàg. 34 del pròleg.

és, que a la mort del testador, en 27 d'abril de 1481, aquell no tenía successió directa (1).

§ 24. *Les «Letres a Yolant Durleda»* [XVII]

Ben poca cosa ens diuen aquestes dues epístoles que'ns ha conservades el *Jardinet d'Orats*. ¿Qui fou aquesta Yolant Durleda a la qual Mossèn Corella dirigía sos amorosos requeriments? ¿Tindría alguna cosa que veure ab la primera de les dames (distinta de la que hem suposat ésser Na Caldesa) a que fa al·lusió l'autor en el *Debat ab el Príncep de Viana*, y de la qual diu que és tant afectadament estimat?

No podríem aventurar la més lleugera suposició qui pretengués respondre a semblants qüestions. Per lo demés, les dues epístoles de que tractem són del tot insignificants, literariament parlant, y semblen un reste no més d'una correspondencia avui perduda.

§ 25. *La «Vida de la Verge»* [XVIII]

Ja s'ha vist, a l'estudiar la fortuna literaria de Mossèn Roiç de Corella, el concepte que, com a poeta, ha merescut dels qui quasi en els nostres dies s'han ocupat d'ell: la seva anomenada de poeta místic ha pogut prevaldre fins al punt de fer-nos oblidar la notorietat que, entre'ls seus contemporanis, obtingué per les obres amatories, tant en prosa com en vers (2). Ara ens cal tractar de la més important de les obres poètiques de Mossèn Corella, o sia de *La Vida de la Sacratissima Verge Maria, en cobles*.

---

(1) *La Vida de Santa Anna* figura publicada per en Briz, en el seu *Jardinet*.

(2) Encara que, en el seu temps, se parlés de les «poesies» de Mossèn Corella (vegi's la referencia de la pàg. xl), no hem d'entendre que ab això fos feta al·lusió a les obres en vers exclusivament, com sia que a moltes de les faules ovidianes narrades en prosa se les anomena també «poesíes», en el *Parlament en casa Mercader* (obra XI) y en les rúbriques del Manuscrit de la Mayansiana (pàg. xxxi).

Aquesta composició, que'l senyor Boronat cregué donar a conèixer abans que ningú, en 1897 (1), fou ja publicada, com poguérem veure, en la edició de 1496 de *Lo Primer del Cartoxà*, y reproduida en la reimpressió de la mateixa obra, en 1518. Encara, la publicació d'en Boronat, feta exclusivament a base del còdex de la Mayansiana, no val, al nostre entendre, lo que la versió impresa: en efecte, aquesta pogué esser-ho sots la vigilancia personal de l'autor, qui introduí en el text primitiu, tal com apareix en el manuscrit Mayansià, variants prou remarcables, segons se podrà comprovar en la nostra edició, qui presenta a peu de plana els versos que'l poeta havía escrit primerament y que després cregué oportú modificar.

Hem donat per primitiva la lliçó manuscrita y per definitiva la estampada en *Lo Primer del Cartoxà*, en primer lloc perquè aquesta estampació és evidentment posterior a la formació d'aquell volum manuscrit de les *Obres de Mossèn Corella;* y en segón lloc, perquè'l caràcter de les variants qui apareixen en el text imprès, revela prou clarament quin fou el propòsit de l'autor al modificar alguns dels versos de *La Vida de la Verge:* aquest propòsit no fou altre que l'evitar algunes ambigüetats de concepte, qui hauríen pogut fins ésser titllades d'irreverencia, si algún comentarista repelós hagués fet propòsit d'impugnar els rims, per altra part rublerts de noble y alta inspiració, de Mossèn Corella.

No insistirem gaire respecte lo que acabem de deixar apuntat: basti, per al cas, citar el mot *vogi*, que l'autor escrigué dues vegades (versos 1 y 116), y que després substituí per *roda*, car degué tenir en compte que'l vocable *vogi*, abans que l'aplicació poètica a la *màquina de l'univers*, que ell li donava, ne té una altra de material, absolutament vulgar, y qui respòn al nostre català *cinia*, y al castellà *noria*.

Una consideració més delicada encara, hagué d'induir a Mossèn Corella a substituir els versos 74 y 75, qui deien:

« Y com ploràs — quant aquella carn pura
» Vés circumcir — ab un coltell de pedra! »

per aquests altres de la lliçó definitiva:

---

(1) *Revista de Catalunya*, pàgs. 255 y segs.

«Y com ploràs — quant aquella carn vostra
»en vostre Fill — un coltell la partia!»

Les esmenes afecten, en suma, a quaranta-tres versos de *La Vida de la Verge*, entre'ls cent-vuitanta-quatre de que consta tota la composició.

Aquesta fou encara tornada a publicar, en 1899, pel senyor Bulbena (1), seguint la versió imperfeta que en Pascual Boronat havía retornat a la circulació.

§ 26. *Les «Lahors de la Verge»* [XIX]

Al donar la nota bibliogràfica del volum ont fou publicada aquesta composició (vegi's el núm. 1 de la Bibliografía), ja quedaren explicades les circumstancies en que degué ésser escrita. Mossèn Corella *tirà a la joia* (com se deia aleshores) en el concurs poètic que tingué lloc a Valencia en 1474, mitjançant aquestes *Lahors de la Verge;* les quals ens han fet l'efecte d'ésser un extret de *La Vida de la Verge* que acabem d'estudiar y a la qual resulten inferiors per raó del mateix agombolament d'imatges. Aquestes, en les *Lahors* vénen tant lligades entre si, que no deixen lloc al clar-y-obscur indispensable per a fer-les valdre degudament.

En el text per nosaltres publicat, hem tingut interès en deixar remarcada la relació immediata d'aquesta composició ab *La Vida de la Verge:* com a resultat del nostre treball, hem trobat que sols una dotzena de versos, escassament, de les *Lahors*, poden ésser considerats com a nous; tots els altres, més o menys transformats o invertits, figuren ja en la *Vida*, y són a la manera de les pedres que hom desengasta d'un joiell, per a montar-les en un altre, variant-ne la disposició primitiva. Y si volem considerar la part d'artifici literari que conté la producció, en general, de Mossèn Corella, trobarem que aquesta manera de procedir respòn molt bé al concepte que de la tècnica literaria pogué tenir el nostre escriptor, y, ab ell, la majoría dels seus

(1) *Cançoner Místich* (Barcelona, 1899); imprès en lletra gòtica.

contemporanis: la retòrica constituía l'engast, y en quant a la inspiració o sentiment, la espurna viva que les passions fan brollar de l'ànima, tot això era curosament transportat damunt d'aquell y ordenat ab vistes a produir un conjunt harmònic. Eren encara lluny els romàntics qui havíen de venir un dia a rompre motlles y a intentar destruir, en nom d'un ideal oposat, tot lo bo y dolent que'l vell sistema havía pogut produir.

§ 27. *La «Oració a la Verge María»* [XX]

Es l'obra més divulgada de Mossèn Corella y la qui en la nostra època ha contribuit més poderosament al seu renom. Per lo mateix que ja s'ha dit d'aquesta oda religiosa tot lo bo que se'n podía y devía dir (1), ens limitarem a senyalar, com a principal font d'inspiració de la mateixa, uns passatges de *Lo Quart del Cartoxà*, d'en Ludolf de Saxonia, llibre qui fou traduit, com ja sabem, del llatí a la nostra llengua, pel propri Mossèn Corella:

En la invocació pot ja remarcar-s'hi aquest concepte, qui devalla d'un dels més grans Doctors de la Esglesia:

«Diu Sant Agostí: ¿Com era possible a tal lamentar e planyer de la trista mare, natura angelica no aprengues de dolre, mirant lo cors de aquell qui de no res creats los avia...?» *Lo Quart del Cartoxà* (ed. 16 febrer 1495); fol. 87 v.

«Lo vostre cor
— partit ab fort escarpre,
De gran dolor
— vos mostra tan gran planyer,
Quels serafins
— ensemps ab tots los angels,
Mirant a Vos
— planyent, aprenen dolre.»

Oració; versos 17-20.

Les paraules de la Verge a son Fill divinal són trassumpte del següent passatge:

«O fill meu dulcissim! viu e crucificat has hoit lo ladre que humilment te pregaua;

«O, Fill tot meu!
— ohiu a mi queus parle;
Quen lo dur Pal
— haveu ohit lo ladre.

(1) A les opinions d'en Milà y d'en Rubió, que ja hem exposades en altre lloc, cal afegir-hi les no menys laudatories d'en Menéndez y Pelayo y del P. Blanco García.

hou ara mort la tua mare viua, que sobre totes les coses que desijar se poden desija ab tu esser morta; no es molt lo que arat suplique, que stiga ab tu dins lo sepulcre tancada, fins que lo teu cors e la mia anima resucite; prou es gran lespay per al fill e a la mare que tant se amen, nis moura mes quel fill la mare viua; en menor loch, Deu e senyor, te acolli yo en lo meu verge ventre, acull me tu, dolç Fill, encara que sia streta aquesta freda posada tua; yo hi entrare primera, hi adobar te lo strado hon reposes, perque en loch mes bla que en la creu stigues: staras dormint entre els meus braços, cubert ab lo mantell de la mia pobra roba. E si axi no baste scalfar te, les miespurissimes sanchs e carn que, Deu viu, cobrir te pogueren, ara, mort home, te seruira per mortalla. No es cosa noua per a tu, Fill meu, que en los meus braços te adormes, e que per coxi tingues la mia cara; e no receles nafrarla, que yo, Fill meu, te leuat del cap la cruel corona de spines.» *Ibid.;* fol. 89.

Puix no voleu
— que de present yo muyra,
Estiga ab Vos
— tancada en lo sepulcre;
Yo us acolli
— en lo meu verge ventre,
Ara vos, Fill,
— rebeume dins la tomba;
Que nos pot fer
— entreis vius yo converse,
Puix que, Vos mort,
— es ja ma vida morta.
En major loch
— no penseu yom estenga
Del que vos, Fill,
— pendreu dins en la pedra.
Giten a mi
— primera en la fossa,
Que no us es nou
— dormir en los meus brassos!
Cobrir vos ha
— lo mantell que a mi cobre,
E si no us par
— vos baste tal mortalla,
La mia carn
— que viu haveu vestida
No us sia greu
— que, mort, encara us cobra.»

Oració; versos 25-40.

La *Oració* fou publicada a continuació de *Lo Passi en Cobles*, de Fenollar y Martínez, en 1493; el mateix Corella la insertà al final de *Lo Quart del Cartoxà*, en 1495 (dues edicions), y fou reproduida en la tercera impressió del llibre,

en 1513. Figurà així mateix en les reedicions de 1518 y 1564 de *Lo Passi*, y en unes *Hores de la Setmana Sancta*, de 1533.

A favor del nostre renaixement s'han produides les següents estampacions, més o menys correctes en quant a text:

a) 1883; *La Ilustració Catalana*, núm. 82, pàg. 69.

b) 1893; *Einführung in die Geschichte der altcatalanischen Litteratur... von Otto Denk*, pàg. 401.

c) 1899; *Cançoner Místich... [de A. Bulbena]*, fol. f4.

d) 1904; *La Veu de Catalunya*, núm. 1.855.

e) 1907; *Crestomatia de la Llenga Catalana... per Antoni Bulbena & Tosell*, vol. II, pàg. 206.

f) 1908; *Semanario Católico de Reus*, núm. 11, pàg. 166.

g) 1908; *Obres catalanes d'en Manuel Milà y Fontanals*, pàg. 111.

h) 1909; *Biblioteca Clàssica Catalana* (publicació setmanal), núm. 14, pàg. 111.

i) 1909; *Lo Missatger del Sagrat Cor de Jesús*, pàg. 343.

j) 1911; *La Veu de Catalunya*, núm. 4.289.

k) 1911; *Bibliofilia*, col. 141.

l) 1911; *Les Cent millors poesíes de la Llengua Catalana...* [per E. Moliné y Brasés], pàg. 64.

m) 1912; *Lo Passi en Cobles* (reedició de «Lo Rat Penat» de Valencia), pàg. 150.

n) *Almanaque Balear*, de Palma; que no hem tingut ocasió de veure, ignorant tota altra indicació.

Ha estat la *Oració* per tres vegades traduida al castellà: en 1878, damunt el *Diario de Barcelona*, núm. 108, pàgina 4.642, per un traductor qui modestament callà el seu nom, y que a nosaltres no'ns estranyaría que fos en Milà y Fontanals; en 1881, per en R. Ferrer y Bigné, damunt el *Almanaque de «Las Provincias»*, de Valencia, pàg. 247; y en 1912, per Mossèn Jaume Barrera, en el *Almanaque de los Amigos del Papa*, pàg. 44 (d'ont fou copiada per la revista *Bibliofilia*, col. 141, y per *La Voz de Valencia*, núm. 3.910).

Per manera que, entre text original y traducció castellana, ha estat al menys vinticinc vegades reproduida aquesta afortunada composició, contribuint, com cap altre dels escrits d'en Corella, a consolidar la estima literaria de que frueix el nostre autor.

§ 28. *Poesíes a Caldesa*

Hem senyalada la existencia d'una prou transparent allusió a les cobles satíriques de Mossèn Corella contra Caldesa en un passatge de *Lo Conort*, d'en Ferrer (pàg. xlj); hem vista la explicació *literaria* de lo ocorregut entre en Corella y aquella dama, en la composició intitulada *La Tragedia de Caldesa* (pàg. lviij); ens ha estat revelat el que podríem qualificar de procés sentimental de la tragedia susdita, per la correspondencia o *Debat* ab el Príncep de Viana (pàg. lx); y hem cregut encara trobar una darrera referencia al mateix aconteixement, en l'exordi del *Jardí d'Amor* (pàg. lxiij). Ens manca ara examinar algunes de les obres en vers de Mossèn Corella, per les quals podrem conèixer sots el veritable aspecte les relacions del poeta ab la tant bescantada dama Caldesa.

Aitals composicions són dues, principalment: la XXI *(A Caldesa)* y la XXXIV *(Debat ab Caldesa)* del nostre volum. Emperò cal també tenir en compte la XXIX, que hem intitulada *Desengany*, la qual, sens cap mena de dubte, és encara ressò del mateix afer passional.

Les cobles *A Caldesa* [XXI] són, senzillament, una diatriba violenta en contra d'ella: el poeta, prenent peu del cognom de Caldesa, fa una glosa del significat material del mateix *(caldesa,* çò és, *calor, xardor),* ab certes inclinacions fisiològiques que atribueix a la susdita dama. Nèt y clar: l'acusa de desvergonyidament libidinosa, titllant-la, sense paliatius, de dòna baratera y entregada al comerç de la sensualitat.

El *Debat ab Caldesa* [XXXIV] consta de tres peces: la primera ve constituida per unes cobles semblants a les de la composició de que acabem de parlar; únicament que l'autor fou encara més incontinent aquesta vegada en les injuries que proferí contra la odiada senyora. Tant, que hi ha conceptes dignes del *Cançoner Satírich Valencià* (1).

(1) Compari's el vers 20 de la composició qui ens ocupa ab el del *Cançoner*, VI-192; el 23, ab I-1396, VI-939 y X-48; y més endavant, el vers 71 ab I-218c.

La segona part del *Debat* és una peça atribuida a la mateixa Caldesa, responent a la de Mossèn Corella. ¿Hem de creure en una nova ficció literaria, o és que realment pot suposar-se a Na Caldesa capaça d'escriure aitáls versos? Sia com sia, en ells, més que defensar-se de les imputacions del seu antagonista, apar com si l'acusés d'indiscret y temerari, acabant per dir-li:

« Valguera mes, cert, — que tal dir se callas,
» Fins fos oblidada — [la] vostra sentencia.
. . . . . .
» Ja sou damnat: — teniu vos esment,
» Axi com aquell — que tots dies peca. »

Per últim, una tercera serie de cobles de Mossèn Corella, glosa, en idèntic sentit que les anteriors, diferents aspectes de la personalitat moral de Na Caldesa.

Hem dit que hi ha encara la poesía *Desengany* (XXIX), perteneixent al mateix tema; y així és, emperò en forma allegòrica y fins, si val a dir-ho, filosòfica. Retreu a Narcís y a Pignalión, com a enamorats que no haguessin degut tembre d'infidelitat en l'objecte de llurs respectives amors; car, altrament (ve a dir), el camí per ont l'amor d'un home ha pogut entrar en el cor d'una dòna, resta obert per a que hi pugui entrar també l'amor d'algún altre. (¡Què lluny som encara del *Triunfo de les Dònes!)* La composició acaba ab la següent estrofa, qui ens relleva de tot dubte respecte la intenció qui la dictà:

« E nous penseu — que parle gens en somnis;
» Que no es tan clar — lo sol alt en lo cercle
» Com yo viu clar — aquest tan gran oprobri;
» E, del recort, — tan gran dolor massombra,
» Quel meu cor trist — en quatre parts vol rompre. »

Emperò ¿qui pogué ésser aquesta famosa Caldesa, que tant dolorosa imprompta hagué de deixar en el cor de Mossèn Joan Roiç de Corella? Aquesta demanda ens hem dirigit moltes vegades a nosaltres mateixos; car no hem d'amagar l'interès que'ns tindría conèixer els termes exactes de l'enigma en qüestió.

Per la nostra part, tenim la persuassió completa de que

la dòna de qui tant dolorosa experiencia rebé el nostre autor, era una dòna casada, de Valencia, muller d'un tal Xanxo Caldes, al qual és feta al·lusió en el *Coloqui de Dames* (1). Encara direm més: estem plenament convençuts de que l'anònim autor d'aquell desvergonyit poema, entengué retratar, en *la casada* de les tres dames del *Coloqui*, aquella mateixa Caldesa (2), de qui Mossèn Corella ens deixà fet un idèntic retrat moral.

En aquest punt de la nostra digressió, ja ens apar oir la reconvenció amical d'algún llegidor nostre, descontent de que no'ns sia possible acabar de descórrer el vel de la repelosa aventura:

— Essent així que ja sabem ara — ens diría el suposat interlocutor — que la dòna contra la qual tant fortes coses escrigué Mossèn Corella, era la muller d'en Xanxo Caldes, qui tant important paper té en el *Coloqui*, ¿què'ns costa deduir naturalment que'l desconegut autor d'aquella sàtira fou el mateix Mossèn Corella, qui tants grans ressentiments tenía de Na Caldesa?

— ¡Poc a poc, bon amic! — li diríem. — Això no són coses per a ésser llençades, així com així, de sola intuició, al mercat literari. El *Coloqui de Dames*, del qual nosaltres (tot publicant-lo com a document literari prou interessant) deguérem censurar la llicencia, no pot de cap manera ésser assignat, sense proves, a un autor conegut, al qual faría certament ben poc favor. Es clar que no podem deixar de convenir en un fet: que la coincidencia en parlar d'una mateixa cosa en termes semblants, estableix un cert lligam ideològic entre'l bo de Mossèn Corella, al qui *la passió feu perdre alguna vegada el coneixement*, y l'anònim autor del *Coloqui;* no deixen tampoc de sorpendre'ns molt les analogies que ja hem senyalat entre versos de Mossèn Corella y del *Coloqui;* és també singular coincidencia el que Mossèn Corella ens descrigui a Na Caldesa com indigna de la indulgencia que en la Seu de Valencia era acordada als pecadors

(1) *Cançoner Satirich Valencià;* obra VI, vers 1061.

(2) No hem d'esforçar-nos en recordar l'ús general, a Catalunya, de donar a la dòna casada el cognom del marit, ab desinencia femenina: de *Caldes* se formà *Caldesa*.

(XXXIV, 25) y que en el *Coloqui*, apart de la localització del diàleg en la mateixa Seu, hi abundin les idees paral·leles; per últim, és certament molt significatiu el fet de que, en la descarada conversa ab les dames, l'autor al·ludeixi al *Corbaccio* d'en Boccacci (vers 561) y a la guerra de Troia (vers 484), idees habituals al nostre humanista y teòleg, tant afectat com el qui més pels fruits literaris de la renaixença italiana. Emperò, tot això se podría palesar igualment ab relació de molts altres escriptors valencians, contemporanis de Mossèn Corella. Es, doncs, una temeritat...

— ¡Potser sia un judici temerari formular ara una hipòtesi d'aquesta mena! Mes, havent-nos parlat no fa gaire, com ho haveu fet, de possibles obstacles qui impediríen, tal volta, a Mossèn Corella *coronar sa carrera d'humanista y teòleg eminent* (són les vostres paraules), ¿què de particular tindría que aquest obstacle fos l'escàndol produit per la seva ruptura ab la Caldesa, y, sobre tot, pels escrits satírics que, ab propòsit de difamar-la, no's pogué estar de fer circular? Entre aquests pot tenir-hi ben bé lloc el famós *Coloqui de Dames*, que, a la fi, ens és pervingut pel mateix camí d'altres obres indubtables de Mossèn Corella, o sia pel còdex dit *Jardinet d'Orats*...

— ¡Per pietat, bon amic, no'n parlem més, si no us sab greu! Feu-nos l'obsequi de no oblidar que la edició crítica d'un autor no deuría contenir rès en absolut qui no fos estrictament documental. Per a nosaltres, editors d'una primera estampació de les obres de Mossèn Corella, aquella obligació havía d'ésser més respectada encara, evitant la formació del més lleu prejudici qui pogués enterbolir la visió dels estudiosos de demà y dels editors a venir. Y no obstant, per la manca de datos biogràfics de l'autor, arreu la hipòtesi ha florit al córrer de la nostra ploma: és hora ja de deturar-nos en aquest camí. Quedem, doncs, en que no's pot acceptar de cap manera l'atribució del *Coloqui de Dames* a favor de Mossèn Corella; fer lo contrari, sería una mala obra contra l'escriptor, la memoria del qual volem singularment enaltir. —

§ 29. *Altres poesies amatories*

Ademés de les composicions per a Caldesa, inspirades més aviat per l'odi que per l'amor, és Mossèn Corella autor d'algunes poesíes amoroses ben delicades, encara que, com no's podía per menys, un xic afectades de retòrica.

En la descripció de *La Sepultura* [XXII] de sa enamorada (guardem-nos de voler averiguar quí fou aquesta, ni si tant solament *fou)* hi ha algún toc elegiac força ben sentit, planyent la mort de la dòna estimada, ab l'esperit de la qual sent concordar l'autor el seu propri. Té això un regust petrarquesc que algú ja's cuidarà potser de definir.

En la composició que hem denominat *Cor crudel* [XXIII], se plany de la indiferencia amorosa de la seva dama.

La *Balada de la Garça y la Smerla* [XXV] és, fet y fet, una requesta d'amor, bellament vestida ab l'al·legoría dels dos aucells qui canten la balada. Aquesta, d'una frescor y naturalitat insòlites en el nostre autor, fa venir a la memoria aquell celebrat madrigal de Gutierre de Cetina:

« Ojos claros, serenos,
» que de dulce mirar sois alabados... »

Es una coincidencia y prou, aquesta qui feu desenrotllar a un escriptor valencià y a un escriptor castellà, sense influencia possible de l'un sobre l'altre, dos temes tant semblants.

Altre *Plant d'Amor* [XXVII] és el qui permet a Mossèn Corella manifestar una vegada més la seva afició als epitafis patètics:

« Corella es mort, — qui en dies poch alegres
» sempre vixque, — per amar ab espera. »

¿No sería més just llegir *sens spera*, en el darrer hemistiqui?

La mort per amor [XXX], és el títol que hem donat a una cobla esparça en que l'autor se mostra resignat a morir per l'amor de la seva dama.

De to semblant és la *Sotsmissió amorosa* [XXXIII], ponderant la seva amor y el desdeny ab que sa dama li correspòn.

Y, finalment, la *Requesta d'Amor* [XXXV], de la que hi ha lloc a suposar, per certes anomalíes rítmiques, que l'únic text qui ens l'ha conservada, no dóna sinó una lliçó incorrecta, o simplement incompleta, de la composició.

Deixem, com hem dit, per als editors successius, la tasca d'esbrinar quines d'aquestes obres poètiques foren escrites a intenció de Caldesa, de Yolant d'Urleda, o de qui fos, o si no eren més que exercicis literaris. Això darrer és lo menys probable, constant-nos com ens consta, de certa ciencia, que'l nostre Mossèn Corella no havía estat sempre exclusivament entregat a l'estudi de la Sacra Teología, y malgrat que excel·lís sobremanera en el coneixement d'aquesta ciencia.

§ 30. *Altres obres poètiques*

Lo restant del bagatge poètic de Mossèn Corella queda reduit a tres composicions partides, és a dir, escrites en correspondencia ab dos amics seus; a una diatriba contra un personatge del qual no'n sabem altra cosa més; y a una cobla de dos senys, insignificant joguina literaria per al nostre gust, emperò qui degué fer les delicies dels lletraferits d'aquelles èpoques.

Una de les composicions partides té per objecte respondre a la demanda de Mossèn Bernat Fenollar, sobre si *Pot matar pietat* [XXIV]. Mossèn Corella conclou afirmativament y adueix alguns exemples de la historia antiga.

La segona composició d'aquest genre és la per nosaltres intitulada *Flors del Saber* [XXXI]. La iniciativa partí del nostre autor, y al Príncep de Viana li tocà respondre. Hem de confessar que no hem acabat d'entendre aquesta composició, la finalitat de la qual sembla dirigir-se a lloar en el Príncep les perfeccions intel·lectuals y morals que tant havía pogut apreciar el nostre Mossèn Corella. Emperò en el *Cançoner de París* hi ha continuada una tercera part, dirigida d'en Corella al Príncep, qui resulta ésser, ab lleugeres variants, els mateixos dotze versos d'elogi que ja coneixem del *Debat epistolar* (VII, 251-262):

«Dun bell joyell — senyor, tinch inuentiua...»

y en els quals nosaltres pensem veure-hi una al·lusió a l'escut del regne de Navarra, que'l Príncep de Viana pretenía, en just patrimoni de sa mare Dòna Blanca, contra son pare Joan II, Rei d'Aragó. En efecte, cal no oblidar que les cadenes qui figuren en el susdit escut no són, en opinió d'alguns heraldistes, sinó una errada interpretació gràfica d'un joiell o carbuncle, al qual probablement vol referir-se en Corella ab els seus versos.

La tercera d'aquestes disputes, tractant de la *Imperfecció humana* [XXXII], fou iniciada per Mossèn Fenollar, qui demana al nostre autor la explicació del dualisme constant entre la voluntat de l'home a ben obrar y l'acció seva qui tendeix al mal. Mossèn Corella li dóna raons convincents, y acaba dedicant al seu amic aquell prou conegut elogi («Fe» noll molt dolç», etc.), qui pogué, segons la nostra manera de veure, suscitar-ne un altre de no menys delicat, de Mossèn Fenollar per al seu amic, sots la forma ambigua de cobla de dos senys.

En quant a la composició endreçada a *Bernat del Bosch* [XXVI], és un seguit d'improperis contra aquest, ab la singularitat de que diverses frases incompletes vénen arrodonides ab frases llatines, qui són a la vegada reminiscencies bíbliques. Ens limitarem a recordar que un personatge ab qui hagué tractes Mossèn Corella, fou Frare Jaume del Bosch, cavaller, de l'ordre de Muntesa, a instancies del qual fou estampada la traducció de l'obra del *Cartoxà*. Ignorem si pogué tenir alguna relació de parentiu, aquell Bernat, ab aquest Jaume del Bosch.

Sobre la *Cobla de dos senys* [XXVIII], tot lo que se'n pugui dir ja ho està en el seu subtítol: *legint-la per larch diu contentament, e legint-la per mitat diu descontentament.*

§ 31. *Apèndix*

Per a no deixar una sola línea impublicada dels escrits originals de Mossèn Corella arribats a la nostra coneixença, hem reunit en un apèndix, en primer lloc, el fragment

termenal de la *Letra que Honestat escriu a les dones* (vegi's pàg. xxxviij), y, en segón lloc, el pròleg que, com a trellador o traductor del *Cartoxà*, posà Mossèn Corella enfront del primer llibre d'aquella important producció.

Respecte la *Lletra de Honestat*, ben poca cosa ens permet dir-ne aquell breu fragment: sembla que degué constituir l'elogi pòstum de les virtuts d'una dama, muller d'un estrenu cavaller anomenat Johan Fabra. Degué ésser una composició de circumstancies, per l'estil de la que ja li coneixem per a la *Sepoltura de Mossen Françi Aguilar* (pàgina lxxij). Per això mateix podem suposar que la mutilació imposada al còdex de la Mayansiana no devía anar dirigida contra la *Lletra de Honestat*, sinó solament contra les peces qui la precedien.

El *Prolech del Trellador* a l'obra de Ludolf de Saxonia és una pàgina literaria digna de Mossèn Corella. Es ademés interessant perquè'ns dóna noticia d'algunes particularitats relatives a la empresa de traduir la copiosa obra del *Cartoxà* y sobre sa distribució en quatre parts o llibres. Conté, de passada, la protestació d'en Corella, de sotsmetre tots els seus escrits, obres y paraules a correcció, decret y esmena de la Esglesia romana.

§ 32. *Conclusió*

Quasi no'ns veiem ab forces per a intentar una ordenació cronològica de l'obra literaria de Mossèn Joan Roiç de Corella, qui ens hauría de permetre seguir la evolució del seu pensament y assistir a la formació espiritual de l'escriptor. El mal ve, principalment, de posseir tant escasses noticies biogràfiques del mateix.

En Milà y Fontanals, qui sempre procedí ab gran seny en les seves afirmacions, aventurà la dita de que, al morir, devers l'any 1500, Mossèn Corella devía tenir més de cinquanta anys d'edat (1). No sabem de quines computacions cronològiques partiría en Milà per a establir aquella hipò-

(1) *Obras;* III, pàg. 219.

tesi; sería tal volta atenent a alguna de les referencies, conegudes en el seu temps, d'un Joan Roiç de Corella, fos o no fos el nostre poeta, examinador de notaris en 1453, jurat de Valencia en 1453 y 1454, o, també, conceller de dita ciutat en 1456 y 1462, com ja consta en altre lloc (pàgs. xij y xiij) de la present noticia.

Emperò, si tenim en compte que'l Príncep Don Carles de Viana morí en 1461, necessitem atribuir ja en aquella època a Mossèn Corella una edat tal, qui faci explicables les relacions literaries entre abdós personatges; són, doncs, bastants més de cinquanta anys els que havía de tenir al morir, en 1499 o 1500, el nostre poeta.

Ara bé, tenint a la vista totes les referencies de temps que hem anat anotant en el transcurs d'aquest estudi, ens ha semblat raonable suposar en Joan Roiç de Corella nat devers l'any 1430. Partint d'aquesta data inicial, les referencies que d'ell trobem entre 1446 y 1449 són ja possibles, si s'accepta que'ls pares del nostre personatge pogueren contribuir, en nom de llur fill, encara adolescent, a l'obra del convent de la Trinitat.

Al morir, en 1461, el Príncep no més tenía quaranta anys (era nat a Peñafiel, en 1421), y en Corella, segons la nostra suposició, entorn de trenta; això permetría establir que'l *Debat epistolar* datés de pocs anys abans, pels volts de 1458, època en que'l malhaurat fill del rei Joan II pogué fruir d'una petita temporada de repòs a Sicilia. Es també l'època de major relleu de la seva figura política, per a donar raó del grandíssim y afectat respecte que li manifesta Mossèn Corella.

De molt poc abans que'l *Debat*, hem de suposar que data la *Tragedia de Caldesa*, de la qual s'ha vist ésser el *Debat* una conseqüencia molt immediata. Sería, doncs, entorn de 1457, quan Mossèn Corella, trobant-se ab tot l'ardor de sa joventut, hagué d'experimentar la crisi de passió que'ns ha deixat palesada en alguna de les seves obres. An aquest período de la seva vida, deuen, doncs, correspondre les poesíes amoroses de Mossèn Corella, y necessariament les dedicades a Caldesa.

Ja mort el Príncep, y tendint a sossegar-se els senti-

ments pertorbats del nostre escriptor, degué escolar-se un período bastant llarg, durant el qual pogué acabar de formar-se literariament en Corella. Entre 1461 y 1480 hi ha prou espai per a tota la producció profana d'ell; imitacions ovidianes, tractats de tendencies filosòfico-moral (com el *Triunfo de les Dones* y l'al·legoría del *Johí de París)*, etc., y *La Vida de Santa Anna*, que ha de suposar-se escrita bastant abans de 1481, en que morí en Lluís de Castellví, marit de la dama a la qual aquella obreta fou dedicada, y en època en que encara Mossèn Corella s'anomenava a si mateix *estudiant en sacra teología*.

A l'any 1482, sense titubejar, hem pogut deixar situada *La sepultura de Mossen Aguilar*.

Y, per lo qui fa a la seva producció mística, poesíes religioses, traduccions del *Psaltiri* y del *Cartoixà*, el *Tractat de la Concepció* (perdut), etc., hi ha camp ben ample també per a situar-la entre 1470 y la fi de la vida de l'escriptor valencià al terminar de la quinzena centuria, quan aquell havía de comptar ben aprop de la setantena d'anys.

No s'oblidi, ab tot, que la nostra cronología, tal com queda explanada, és completament hipotètica, y pot dir-se que descansa exclusivament damunt la data central de 1461, en que morí Don Carles de Viana.

Y ab això ens plau donar per enllestida la nostra tasca, de la qual ens podríem donar per ben satisfets, no més ab que se'ns reconegués l'absoluta escrupulositat que ha presidit a la reproducció de les Obres de Mossén Joan Roiç de Corella, sense alterar en lo més minue els originals de que'ns ha estat possible amparar-nos.

Barcelona, agost de 1913.

OBRES

DE

J. ROIÇ DE CORELLA

I. RA-

I

RAHONAMENT
DE TELAMO E DE ULIXES

Text original:
Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana

* RAHONAMENT DE THELAMO E [*M I*]
DE VLIXES, EN LO SETGE DE TROYA, DAUANT AGAMENO, APRES MORT ACHILLES, SOBRE LES SUES ARMES.

5 DORT lo gran fill de Tetis, pestilençia terrible dels troyans, vall e segura defenssa de les tendes gregues, tremuntana ferma de noble uictoria, lo qual, moltes vegades de la real sanch de Priam tenyint los camps troyans, a la fe-
10 cunda Ecuba hauia fet quasi esteril, poblant de cada dia los inferns de nobles animes troyanes; aquell, lo qual Jupiter no gosa engendrar, tement la resposta de Protheu, armat de les forts armes de V[u]lcano, banyat en lo estany per lo qual jurar los Deus no
15 poch temen; a la fi, uençut per la estrema bellea de Poliçena, lo vençedor de tots los homens fon mort, ab sola vna fleixa tirada del flach braç de Alexandre Paris; e, cremat lo seu cos, aldre non romas al mon del fort Achilles, sino vna tan pocha çendra,
20 que enuides no basta omplir vn no molt gran vexell; les armes del qual orfes, Vlixes e Thelamo, ab egual instancia demanen; hauent per bo lo saui duch Agameno, que dauant ell, ensemps ab los altres duchs e reys, cascu dells rahonas ab quin dret
25 de possehir tals armes se feya digne.

E girant los vlls Thelamo a les naus gregues, ab superba yra feu principi a tals paraules:

* « ¡O imortal Jupiter! Si, ensemps ab les altres [*M I v*]
» virtuts, justiçia en tu reposa ¿[com] comportes
30 » que dauant les nostres naus Vlixes ab mi gose
» contendre, lo qual, no duptant dar loch a les fla-
» mes troyanes, fon forçat, per lo estalui de tota

» Grecia, yo sols contrastas a la animosa força de
» Ector, apagant lo foch de nostres ja cremants fus-
» tes? Mas deixare lo treball de reçitar mos actes a 35
» la fama, puix ella per mi en eterna memoria los
» reçita: digua Vlixes los seus, per a la veritat dels
» quals fretura de testimonis. Yo no ignore, ni
» menys negue, les armes de Achilles esser gran
» premi, pero es fet poch per demanar les Vlixes; 40
» lo qual tant los perills tèm, que los murs no li pa-
» ren armes saldes; hi ara desarmat ab mi gosa
» contendre, puix ab paraules se pot atenyer la fi
» de nostra contesa; e no pot acampar sens gloria,
» que, perduda la sperança del que demana, sera 45
» alegre ab Thelamo haia contes. E si per propies
» virtuts uos par nostra justiçia duptosa, essent yo
» net del gran Jupiter, la claredat de mon linatge,
» e lo acostat deute que tinch a Achilles, declara
» Vlixes prest la sperança perda de tals armes. 50
» ¿Donchs, don te ve a tu, Vlixes, fill del gran
» ladre Sisifo, al qual en ladronicis no desembles,
» hauer deute ab la noble e real sanch de Achilles?
» Yo deman les armes, per que primer e sens força
» he ofert ma persona a Menalau, en venja dels 55
» seus reals talems.

» Si tu res digne de premi has fet, lo guardo a
» Palomides sesguarda, que descobri la uirtut de
» la tua ficta e temerosa folia. E plagues a Deu que
» fos estada, o almenys creguda, per que vixques lo 60
» animos Palomides, o, si ja fos mort, vixquera la
» sua inclita fama quitia de criminosa infamia, la
» qual tu, maliciosament e no vera, li has inposat.
» ¡Axí saps tu ofendre! Ab tals engans deu esser
» temut Vlixes, lo qual, ab tot que en belles parau- 65
» les vença la sauiesa de lantich Nestor, nol socco-
» rregue quant, en mig dels troyans, pesat per ve-

» llea, li demana soccos, no podent, sino ab tarts
» passos, dels enemichs retraures. Pero Vlixes, des-
70 » enparant lo tant honrat duch, recorregue al seu
» segur ofiçi: fogint, no ab suaus passos, car la
» temor als seus peus portaua ales, penssa los
» Deus ab vlls justs miren les coses humanes. E
» axi fora raho, qui mal soccorregue fos mal socco-
75 » rregut, e lo desemparant fos desemparat.

» Yo viu Vlixes ab altes e paurugues veus, dig-
» nes de misericordia, reclamar als grechs que de
» mort lo restauranssen; al qual no tart soccorre-
» gui: cobrint lo ab lo meu escut, restauri la sua
80 » vida, mort de molts ignoçents. O Vlixesl si ab mi
» vols contendre, torna dauall lo * meu escut, ab [M 2]
» aquella mateixa temor, e de alli narra los teus
» singulars actesl Caualler no conegut sino en tre-
» ues, vet: Ector reçusita, lançant foch a nostres
85 » naus; defenssales tu ab pintades paraules, pux yo
» sol les delliuri ab forts e ofensiues armes, e fuy
» pluja que apagui lo foch de nostres ja cremants
» fustesl O grechsl per mil naus les quals yo he
» reseruades ¿nous par mereixcha les armes? Car,
90 » sens mi, perpetu exili sostinguereu per minua de
» fustes.

» E sino vull çelar lo ver de ma demanda, les
» armes, desigoses cobrar senyor no menys fort
» quel primer, demanen mes a Thelamo, que The-
95 » lamo a elles.

» Parle Vlixes dels seus furts, reçite la mort de
» Resus, lo furt del paladi; les quals coses, fetes de
» nit, no crehent a Diomedes son quasi faules. Ne
» yo se Vlixes per que les desiga, puix ell, des-
100 » armat, ab nit escura engana los poch cautelosos
» enemichs; ni, si les te donen, lo teu flach cos les
» pora sostenir; ans, si proues la fort lança de

» Achilles, sera pilar pesat als teus debils braços;
» ne la tua ma esquerra, abil sol en furtar, pora
» sostenir lo pesat escut, en lo qual la ymatge del 105
» mon esta figurada.

» Caualler egualment flach en animo hi en per-
» sona: si la error del poble aquestes armes te ator-
» gua, no hauras causa de esser temut, mas prest
» despullat; essent honrada despulla als enemichs, 110
» faras present poch agrahit als troyans de belles
» armes; ho, carregat de tan gran pes, no atenyeras
» les tues vençudes victories, les quals souint acon-
» segueixs; e perdras lo nom de lauger guanyat ab
» uergonyoses fuytes. 115

» O Vlixes! penssa quel teu escut no es menys
» romput ne menys despintat del primer dia, don
» ne hajes a desigar altre! Lo meu, guast hi enue-
» llit per molts colps, es raho respose, e que altre,
» nou e fort, en tan perillos ofici li succeheixcha. 120
» Tu, renoua de sperons, los quals son infançonia e
» soccos a la tua gran temor.

» ¿Pensses que yo desige tolret aquestes armes
» per que cregua, essent desarmat, sia ta uida mes
» perillosa? Ans so çert les armes de Achilles mort 125
» corporal prest te procurarien; e per ço treball per
» tu no sien possehides, puix, viuint, mors cada
» dia, multiplicant en legea de couarts actes.

» Not enbelleixcha la fortalea de tals armes,
» que, per esser forts, volen dobladura de ardit 130
» animo, la qual en tu no trobarien. E penssa tots
» jo[r]ns se prenen castells ben prouehits, per minua
» de flachs defenssors.

» Les tues segures armes sien embaixada dema-
[*M 2 v*] » nant * treua, e faras mes largua la tua desonrada 135
» uida: que la lebre, ab son acostumat fogir, no re-
» sistint se restaura.

» E per que la fi de nostra demanda no sien
» largues paraules, o nobles duchs! lançau les armes
140 » en mig dels forts enemichs: e siau contents sien
» possehides per aquell qui de tal presa les fara
» salues. »

Acabant en semblants paraules Thelamo la fi de sa demanda, vn poch espay, baixant los vlls,
145 se gira Vlixes als reys e duchs, esperant del poble lo murmur cessas, per que les sues auisades paraules, ab dispost sçilenci, loch de millor esser enteses trobassen; les quals, de gentil estil ornades, aumentauen la veritat de sa justicia, responent:

150 « Sils uostres desigs, o animosos duchs! ensemps
» ab lo meu se complien, no seria duptos lo ereu de
» aquestes armes; mas tu, Achilles, possehiries les
» tues armes, e nosaltres a tu. Pero, puix desplau
» als cruels fats, no veig qui millor pugua hauer los
155 » bens de Achilles, sino aquell per qui los grechs
» hagueren Achilles.

» E, lexant larguea de vanes e pomposes pa-
» raules, sol consentiu cascu de nosaltres dels pro-
» pris bens se alegre, que la claredat de nostre
160 » linatge e les virtuts de nostres auis, solament fan
» pus clars los nostres actes, mas nom par nostres
» merits mes aumenten; ab tot que si Thelamo se
» diu net de Jupiter, en aquell mateix grau so yo
» acostat al gran Jupiter, e mes a Mercuri, per la
165 » part de ma mare.

» Pero no vull per la valua de mos antessesors
» la mia part sia mes fauorable, mas que lexem los
» Deus en los çels, de nostres miseries poch anssio-
» sos, e los morts en los sepulcres reposen: nos-
170 » altres guanyem premis ab merits de propria
» virtut.

» Si per deute de acostat parentesch algu tals
» armes deu possehir, viu encara Peleu, pare de
» Achilles, e Pirro, son fill, los quals per tal dret
» primer que Thelamo les demanen, sens que nols 175
» seran atorgades. Axi, puix es forçat ab carta de
» singulars actes nostre dret rahonar, e Thelamo
[M 3] » tant desiga, * en vergonya sua, saber de mos ac-
» tes (los quals crech per vosaltres no son ignorats,
» puix al be de tots sesguarden), nom sera treball, 180
» si lescoltar a uosaltres no treballa, dir ne algu,
» per que prest Thelamo perda la sperança del que
» demana, e a uosaltres paregua humil la fi de ma
» demanda, en satisffaccio de tan profitosos treballs.
» Mas yo so content del premi que virtut ab si por- 185
» ta, e les armes sols deman, per senyal e mostra de
» tals obres.

» Tement la deessa Thetis les esdeuenidores gue-
» rres per lo furt de la bella Elena, assaja ab caute-
» losa industria mudar o mitigar los inplacables e 190
» cruels fats, los quals, en los camps de Troya, a
» son fill Achilles de mort menaçauen: vestint
» aquell ab feminils vestidures, engana a tots los
» grechs, e fon marauella lo auisat Thelamo, en-
» semps ab ells, fos deçebut; don, les forçes tro- 195
» yanes aumentant de cada dia, alargauen nostra
» victoria: que los forts inuençibles murs de Troya,
» sols del fort vençedor Achilles podien ser ven-
» çuts. Per que fon forçat a mi, fengint me merca-
» der, portas moltes ioyes a les nobles donzelles 200
» en la casa del rey Licomedes, entre les quals, en
» abit femenil, Achilles reposaua, poch anssios de
» sullar ses mans en sanch troyana. Mas per que
» entre tantes donzelles millor conegues lo vergo-
» nyos joue, ensemps ab les altres joyes yo porti 205
» vna no poch gentil lança, acompanyada de vn

» molt bell escut; lo qual, sens tarda, Achilles
» pres, poch curant de la valua de les altres coses
» que a la femenil condicio se sguarden; e ab in-
210 » dustria mia ell conegue quant perjudicaua a la
» real e noble sanch de son linatge. E veu com yo
» so estat causa, ell, en ajuda nostra e aument de
» sa honor, haja obrat tals e tants actes, que, per a
» recitar los, en gran part tinch fallença de paraules:
215 » ha fet present de la mort del quasi inmortal Hec-
» tor, uida e segura deffenssa dels troyans, entrant
» ab ell en pus estreta batalla que Telamo; e no
» solament ha apagat lo foch de nostres naus, mas
» ha tolt la uida e lo poder al qui altra uegada les
220 » poguera encendre.

» Yo deman aquelles armes, les quals Achilles
» per mi possehi. Thelamo: tu vols que en mon
» dret la mia industriam noga, la qual induhi al
» esforçat capita Agameno sacrificar sa filla, e des-
225 » pullant se la pietat de pare reme los vents ab la
» ign[o]çent e verge sanch de Efigenia.

* » De mos actes no vull mes reçitar, per que no [*M 3 v*]
» coue als sauis Reys esser coronistes de lurs uic-
» tories; ni vull minuar lo premi de mos treballs ab
230 » superba jactancia. Mas, per que veges no tinch
» del tot ma esperança en paraules, mirals meus
» pits, mes nafrats quel teu escut, los quals sens
» lengua per mi parlen.

» Tu dius tens romput lescut: yo la persona. No
235 » son mortals los colps, dels quals ab les armes
» hom se pot defendre. Desiges altre escut per quel
» teu de molts colps es guast: yo, pel senblant,
» deuria desigar altre cos, e tu que mudasses altra
» anima, la qual te fes coneixer quant ofens natura
240 » humana, que en abit de home est pigor que ani-
» mal brut.

» Glories te que has defes del foch nostres fustes,
» sens que no tens vergonya la gloria de tots apro-
» piarte; la qual no consent esser robada, mas acom-
» panya e fa glorios al qui per gran virtut lateny. 245
» O, be fora poch auisada Thetis, que les armes
» les quals lenteniment ensemps ab lo cos armen,
» hagues donat a Achilles, per que apres dell les
» possehis vn caualler sens animal
» Del quem enculpes de Palamides, e que for- 250
» çat so vengut a la batalla, not cur respondre, per
» que a tan manifestes falssies la resposta alguna
» autoritat los daria; pero sies cert, que ans se
» deixaran los rius de correr e los monts correran,
» e ans Grecia soccorrera a Troya, que les tues 255
» auisades astucies als grechs aprofiten.
» O, fallit denteniment! ¿e ab los bens de natu-
» ra, los quals cascu sens delliber posseheix, vols
» atenyer nom e premi de uirtuos, que sino ab mol-
» titut de treballosos actes nos deixa atenyer? ¿e 260
» fiant en la tua nua e corporal força, tens atreui-
» ment de demanar tals armes, oblidant te quels
» toros e grans orifanys, ab major força que tu, so-
» uint nostre camp han soccorregut, sens que no
» demanen les armes? 265
» O, Thelamol desiga armar la anima, puix tens
» estalui lo cos de les passades batalles; e no tingues
» esperança en aquelles coses les quals natura als
» altres animals pus libertament que als homens
» atorgua. 270
» Penssa que la discreçio e prudencia humana
» souint doma e amanssa animals, no menys forts
» que feroçes. Tu, sol batalles ab força; yo, ab ani-
» moses astuçies. No est menys diferenciat de mi,
» que vn caualler del capita, o vn fort galiot del 275
» destre nahucher.

» O, vosaltres grechs! puix coneixeu aquesta
» diferencia, dau les armes a Thelamo, per premi
» de mos trebals; car si res hi resta per acabada-
280 » ment Troya esser destrohida, Thelamo, com a
» acostumat, ho delliurara. E si nous par yo * les [M 4]
» mereixcha, daules aquell per qui possehiu tanta
» victoria. »

E mostra lo paladi que cubert tenia.

285 Paregue a tots los reys les armes fossen de aquell lo qual ab tan gentils paraules hauia rahonat los merits de sos actes; e fon manifest quant lo gentil estil fa pus clara la justiçia.

Desesperat, lo fort Thelamo, de les tant desiga-
290 des armes; aquell qui no vençut ni james sobrat hauia sofert les grans forçes de Hector, sobrant e souint vencent los estranys enemichs; a la fi, vençut de vna pocha yra de uesibles armes desarmada, e tirant la sua propia espasa, ab animosa continença
295 dix al grechs:

« No crech la fecundia de Vlixes baste a tolrem
» aquesta espasa: mas encara tem que, en presencia
» de tan justs e auisats jutges, prouara esser sua;
» pero de present nom vedara que, axi com moltes
300 » vegades es estada tinchta en la sanch dels ene-
» michs troyans per deffenssa de vosaltres, ara,
» banyant se en la sanch de son senyor, li procu-
» rara libertat eterna. E portare primer en los in-
» ferns, al animos Achilles, alegres noues del esfor-
305 » çat hereu de ses armes. »

II

PLANT DOLOROS DE LA REYNA ECUBA

Text original:
Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana

PLANT DOLOROS DE LA REYNA ECUBA, RAHONANT LA MORT DE PRIAM, E DE POLIÇENA, E DE ASTIANACRES.

CRUEL, ficta, mortal e sangonosa pau, Eneas e Anthenor hauien finat, deu anys passats, apres quels superbos grechs en les fertils rribes de Asia hauien posat lurs riques tendes. Los camps vehins de nostra ciutat, no solament tints, mas fins en lo profunde çentre de sanchs enemigues gregues e troyanes en gran abundancia abeurats, fertilitat als sotliçits lauradors prometien. En altitut que de luny mirar se podia, estauen no mesclats, en nombre sens comte, los cossos, acompanyats de ossos de la consumpta carn ja despullats, de aquells qui, a la cruel çitaçio de la mort, primers comparegueren.

O, ueritat de gran marauella, no inmeritament als qui la hoyran duptosa! Que partint se dels cossos esquinçats lurs enemigues animes, no sen partia lo mortal inamistat; ans si per cars (ho perque eren tants que la terra rebre nols podia) se mesclauen, en breu * espay los vns apart dels altres trobats eren, [M 4 v] retenint en la descolorida cara aquella feroçitat que fins al darrer espay del viurels acompanyaua; y, en diuersses esquadres, als vns paria que ells morts desigada batalla esperauen, fins que moltitut de diuerssos oçells, en companyia de animals saluatges, dels ossos la carn despullant, mobles e uolants sepulcres los donauen, per que semblant a la inquieta vida fos lur darrera sepoltura; los ossos dels quals, si vna flama ensemps cremar asaiaua, com la humida sal, ab so espantable, los vns dels altres ab ueloçitat no pocha sapartauen.

Romania Troya, dels infants abundant pobladora, de uius despoblada: estimauen benauenturats, de lur repos tenint enueja, aquells qui la piadosa mort de conflicte de tanta miseria hauia fet delliures, puix eren exsemps de la dolorosa uista de mals e dolors; que ans los çels ab fatiga de lur voluntari mouiment, per destrucçio de la mundana machina reposaran, que, semblants als nostres, se troben, porrogant nos la cruel mort per major mal trista uida; la qual, crexent de inefables miseries, mostrauans poch doldre de aquells qui, ab vna sola mort de tantes pus doloroses estaluis, ans festa que obssequies merexien lurs sepultures; e grauitat de innumerables multiplicades tristors, en mortal litargia hauia conduhit nostres canssades pensses: erem dits vius, no per que en veritat uixquessem, mas per que ab algun poch e tart mouiment als morts en part dessemblassem.

Per acabat e darrer terme de nostra final destrucçio, apres de sosteniment de tantes miseries, ates aquella enganosa e paçifica nit, estant los nostres murs ab çilençi de les uigils sotliçites *gauytes* [guaytes], no recelant altres mals dels que sostenguts hauiem, e vna general son ab fatigua dels passats treballs repos de no recort als mesquins troyans atorgaua, estant la ciutat a vas abitacio dels morts callada; sols los galls ab multiplicades veus la miga nit senyalauen.

En lo llit de la sua real cambra estant lo canssat rey Priam, los peus del qual Cassandra e Poliçena (de la mort, per esser dones, delliures) calfauen, yo no se si dormia; que aument de dolors me hauia portat que, no menys dormint que uetlant, nostres passats e presents dans sempre ab plorosos vlls penssaua.

A mi paregue ensemps veure e hoir la hombra
70 de aquell caualler inuençible, fill meu, Ector, que
ab canssada e plorosa veu, dessemblant a aquella
que * viuint parlaua, fredament toquant la mia ma [M 5]
dreta, quasi plorant deya:

« Leuat, Ecuba, reyna sobre totes miserable!
75 » que sils cruels fats per força de armes a nostre
» decahiment perdonat aguessen, la mia ma dreta
» sola bastaua la superba yra dels enganosos grechs
» amanssar, hi raure de les pensses humanes eterna-
» ment lo nom de Grecia. Leuat, trista mare: mira
80 » de nostra destrucçio lo darrer dial »

O, doloroses dones, les qui ab perdua de fills passau per lo cami de dolor maternal Penssau ab quanta cuyta respondre e abraçar ensemps volgui a la laugera ombra; la qual, enganant los debils
85 braços, feuse abssent de la mia vera o ficta uista, refrescant les passades nafres ab recort present de aquell passat mal, quant lo cos sens anima de aquest fill meu, pare de caualleria, fon roçegat per los nostres e seus camps troyans, ligat a la coha del
90 cauall de Achilles, laurant la terra al entorn dels murs de la sua çiutat, en presençia de sos vassalls.

Acostim a Priam, que ensemps ab mis dolia puix egualment abduys perdiem, per que li digues la dolorosa e darrera uista de aquella anima que, vi-
95 uint, en força e prudencia als altres homens auançaua, ab humanitat tan benigne, que mes fill dels Deus que nostre se jutgaua. Pero, ma lengua dessecada per abundant sangonos plor de mare dolorada, no pogui formar lo començ de mes paraules,
100 ans que la remor de la uostra cahent e jaençesa çiutat me força girar los plorosos vlls a la porta de la tancada cambra, per la qual, ab forts destrals en diuersses parts trencada, laspasa treta, ab superba

iniqua continença, desesperant a misericordia, Pirro entraua: 105

« Vine, Priam — ab yrada y espantable veu de-
» ya — que tos fills e uassalls en los inferns te espe-
» ren; puix per lo teu mal consell a la mort primers
» los has oferts, portals noua de nostra prospera e
» darrera uictoria. Leuat, rey de miseria: estalui de 110
» la primera destrohida Troya, perque ab major
» dolor prengua fi la tua miserable uida. Penit te,
» sens que not sera atorgat temps desmena, de
» hauer trames al efeminat Paris en Grecia, per
» furtar la bella Elena. Sies exemple a tot lo mon 115
» que de ofendre als grechs se guarden. Vine, rey
» de dolor ab corona de miseria: tu has engendrats
» molts fills per a la espasa de mon pare, e ton pare
» a tu per a la mia. »

Ab veu esforçada respos lo rey, sens temor: « O, 120
» joue sens vergonya, vell en couardia, animos en-
» trels morts, pauruch contrals vius! Entre los teus
» leigs actes fes ne hu de misericordia: tol sens tar-
» da la *enueiosa* [enujosa] uida a aquell, al qual en
» estrem series cruel si lay deixaues; atesa la desi- 125
» jada mort, en tenebres desondrada uida me venja,
[*M 5 v*] » dexant, en recordaçio * perpetua, legea de couart
» acte e sens vergonya. »

Ffon lo mortal colp resposta a les darreres es-
forçades paraules de Priam, amagant la tallant espa- 130
sa en lo seu enuellit, debil e ruat coll; la qual, per
no tornar per lo cami hon entrada era, acaba a
tallar aquella part pocha que del primer colp res-
taua, prenent aquells blanchs cabells ab la ma
esquerra, los quals, la daurada reyal corona de tota 135
Asia, en trihunfo de gran magestat aplanats hauia.

Caygue sens cap, com a tronch enuellit, lo cos
del rey, cobrint los pahiments de la nostra real cam-

bra de tapits carmesins, tints de sangonosa prorpra,
140 en tan gran abundancia, que les orfenes filles lurs peus, nils meus, no podien ser estaluis que en la corrent sanch de Priam nos banyassen.

Romania lo cap penjat en la ma del cruel carniçer; lo qual, obrint la finestra, cridant deya:

145 « Troyans! preniu lo cap de uostre rey, que lo » cos resta a la muller e filles. Millor uos es esser » catius de nostres vassalls, que miserables çiuta- » dans de Troya, senyoreiant Priam, que a ssi ni a » sos fills ni a uosaltres de nostra uictoria ha pogut
150 » fer delliures. »

Axi lança lo cap de aquell rey qui, ab iusta suauitat, com a pare dels pobles, benignament tempraua les regnes de sos regnes: egualment amat de sos fills e uassalls, era ell la cosa qui sola mes
155 amauen aquells a qui senyorejaua.

E quant execuçio de crueldat tan estrema en nostra retreta cambra Pirro acabaua, no cessaua, fumant, cremar Troya, e al cors de Priam fallien fochs per dar li real sepoltura.

160 O, cosa rahonable, si la grauitat de aquelles dolors que les altres totes passa, ab esparç e apartat lenguatge als homens se parlaua, e veus, lagremants doloroses, nostra misera destruçio representassen, transportant los hoyints entrestits en la presencia
165 de nostra gran perdua, no conssentissen sino ab gemechs, tristors, sospirs e sanglots esser hoydes!

« Aquestes son dolors de mare y esteril reyna, e » catiua de aquells que, ella mirant, en la sua pro- » pia çiutat han donat cruel e dolorosa mort a sos
170 » fills, tolent a Priam, en vn dia, ensemps la uida e » los regnes.

» O, inuincibles, inichs e inplacables fats, qui

» la ueritat dels actes humans infalliblement orde-
» nau! ¿Per que forçau la mia trista anima esser
» present a fatigat cos, per dies e treballs axi debil, 175
» enuellit e decaygut, que, dexant me de tan dolo-
» ros viure, aldre no sera en color e magrea, sino
» tal com era com fals nom de viu tenia?

» Vixcha, donchs, Ecuba, puix la mort sola de
» miseria la pot retraure! O mare, semblant a oue- 180
» lla que fecunda has parit los fills, per ser tro-
» çeiats, partits en diuersses parts, roceguats al
» entorn de la tua ciutat, com aradres fent solchs
» de gran profunditat en la sangonosa terra!

[*M 6*] » O febrida espasa de * Achilles, guasta e osca- 185
» da souint, tallant real carn en lo meu miserable
» ventre criada, e axi muça y enuellida en troçeiar
» los ossos e carn dels fills, que enuides ha pogut
» tallar lo debil coll del pare! Fir sens tarda, es-
» quinça e talla les nostres carns femenils e molles, 190
» per que les animes prestament fugen de abitaçio
» derrohida; que sens comparaçio mes cruel te mos-
» tres çessant de ferir en nosaltres, que matant
» aquells, per la mort dels quals en tant estrem
» auorrim la miserable vida. 195

» O defunt e no sobrat, inuençut fill meu, Ecctor!
» Hoies dels profundes inferns la mia dolorosa veu,
» digna de moure los cruels infernats Deus a mise-
» ricordia. O, si la hous ¿per que venir tardes? ¿Qui
» pot resistir a la tua animosa força? Encara en los 200
» escurs regnes Achilles te contrasta; deixa lo cos
» en lo sepulcre; deuorel la inssaciable terra; vine,
» desigada laugera ombra, que sola tu bastes uen-
» çre los couarts grechs, que de tu viu fogint de tes
» victories son romasos; porta troyolenta compa- 205
» nyia, que ensemps principi feu a la honor e fi a
» la uida. »

« —No vingau, germa, regla de honor e caualle-
» ria—reşpos Poliçena—no aumenteu nostres mals
210 » ab esperança de vans remeys, que puix los cruels
» fats la nostra destruccio han ordenat, no sola-
» ment Achilles si tornaua poria altra uegada a uos
» inuençible tolre la uida, mas lo couart inpiados
» Vlixes! Esperau en breu rebre les nostres fatiga-
215 » des animes, per que, ensemps ab uos, en los camps
» Eliseus, a la uert delitosa riba del gran riu obli-
» dant nostres passats mals, passem eterna, des-
» ansiada e reposada uida. »

Ab altes espantables veus la Sibilla Cassan-
220 dra: « Vn mal esdeuenidor, entre tants presents,
» agudament me turmenta; que ja la demencia e
» follia del ignorant poble solament lo que sesdeue
» e no los merits dels humans actes esguarda. E
» axi per a sempre piadosament planyeran Troya,
225 » dels grechs destrohida; rrecordant se del darrer
» foch quels nostres alts palaus crema, se oblidaran
» de les flames quel animos sobre tots estrenu caua-
» ller hauia lançat a les ja cremants naus gregues,
» en la segona batalla, apres que en nostres platges
230 » hauien lançat anchores.

» O! sils recordaua del inhuma cruel trayment
» de Eneas e Anthenor, veurien los flachs grechs
» no han vençut, mas la inuencible ordenança dels
» inplacables Deus. O, cosa de gran marauella! los
235 » famolenchs oçells de Grecia a peixer les nostres
» carns venen, e als grechs guarden no toquen, a
» mescla dels quals, ab rabiosa fam, los troyans
» cruelment dillacerant esquinçen. E los fochs cre-
» mants les pedres de Troya, sens lesio passar dei-
240 » xen los copdiciosos enemichs per a pendre * aque- [*M 6 v*]
» lles riqueses que de les flames grans restaurar se
» poden.

» Los pochs infants, a catiua seruitut encara no
» abtes, dels braços de les mares al foch los enuien,
» semblant als de infern: encara que demerits no 245
» tinguen en aquest mon, dins los petits cremants
» cossos les animes bollir constrenyen, e ab tan
» gran cuyta real sepoltura los donen, que no abans
» los esperits sens culpa exalen, que lurs carns, ten-
» dres e molles, ensemps ab los ossos en verdadera 250
» cendra se transporten.

» Altres, la uida dels quals per maior pena vn
» poch espay de esser consumpta se alargua, com a
» tronchs verts, ab doloroses veus a les flames en
» va contrasten, trametent a la fi vers lo çel les ani- 255
» mes, enceses com a sentilles, corrents a la natural
» espera.

» Altres, plegats ab la furtada roba, encara
» morts, en estrets sepulcres lurs animes reseruen,
» esperant com, fogint de tal carçre, als tenebrosos 260
» regnes deuallar puguen. O, miserables troyans!
» als qui la f[l]ama no deuora, nols dexa cruel espa-
» sa; e alguns pochs als qui la mort per aument de
» dolor perdona, nols fall catiueri de iniqua, cruel,
» superba senyoria. 265

» O, inmortals Deus! ¿per que haueu elet minis-
» tres executors de vostra sentencia los grechs,
» homens sens humanitat? Si tu, Jupiter, de la pros-
» pera fortuna troyana tenies enuega, ab los teus
» flamejants lamps destrohisses a nosaltres ensemps 270
» e los regnes, no romangues als grechs fals nom de
» vençedors. Yo no ignore la destrucçio que a ells
» merexents los espera; pero dolch me que no la fa-
» ran los troyans, mas diran quels Deus los ponexen
» per los mals quens han fet; e axi, quant en esde- 275
» uenidor de nosaltres se parlara, les darreres parau-
» les finaran: los grechs vençedors, los troyans des-

» trohits. Mas, ¿que aprofita doldre sobre cas irre-
» parable? Preneu vos, desauenturada mare, los peus
280 » del ja fret cos, e Poliçena e yo los braços: no tin-
» gua per sepultura la sua propia sanch. »

Entra altra uegada per la nostra cambra lo cruel Pirro, laspasa tinchta, e cascuna de nosaltres esperaua, com anyel dauant lo quil mata, qual pri-
285 mer a la mort conuidaria. Ab espantable veu, lo copdiçios de sanch humana crida:

« No cures, Poliçena, de les obssequies de ton
» pare, quels seus regnes chahents li seran darrera
» sepoltura; vine, acaba lo matrimoni de Achi-
290 » lles: tenyiras los talems del seu sepulcre de la
» tua verge sanch, que les ombres de mon pare,
» demanant desigada venja, me forçen tolret la
» uida. »

No tarda Poliçena a leuarse a la veu de aquest
295 troçejador de humana carn; e vna sola camisa cobria la sua bellissima persona, de la bellea de la qual descriure deixe, per que ab actes de crueldat tan feroçe alguna altra cosa escriure nos deixa. Vn sangonos mantell, * que sobrel fret cos de Priam [*M* 7]
300 estaua, prengue Cassandra; e yo, deixant descubert lo pare, cobrin[*t*] la despullada filla, dient:

« Aquests son los arreus que als uostres talems,
» Poliçena, se sguarden; de creure era que, per
» esser dona, la mort, comportant uos miserable
305 » dida, algun espay vos perdonara; pero no sola-
» ment dels homens, mas de les dones los couarts
» grechs reçelen. Nols oblida sou germa[na] de
» aquell, lo nom del qual encarals espanta; justa
» cosa es les claustres de uostra uirginitat roman-
310 » guen tancades, e les venes del uostre coll vbertes,
» donant loch a la trista anima, abeuren lo sedejant

» sepulcre de Achilles, per que no sia ver que home
» viu de Grecia sia gendre de Priam. »

« — O com es miserable cosa no saber morir
» —ab esforçada veu deya Poliçena:— Los vençuts, 315
» animosament morint, tolen la uictoria als cruels
» vençedors; aquells gloriosament vençen, los quals
» als catius ab vmana clemencia de lurs voluntats
» trihunfen. Anem, Pirro: que en tu, sol grech, pie-
» tat se troba, quem tols la uida, la possessio de la 320
» qual era a mi mes greu e enujosa que la perdua
» de aquells bens que possehia quant en prosperi-
» tat estaua la destrohida Troya. »

Axins partim del fret cos de Priam, per anar a
les mortals esposalles, dexant li per sepoltura les 325
flames cremants tots sos regnes. Venien a nostra
cambra Elena e Andromata, portant per la ma As-
tianates, fill de Ecthor, lo qual, en animo e beneg-
nitat no desemblant al pare, besant les mans a la
tia, ab esforç major que de fadri piadosament 330
deya:

« O, cruel mort que a uos, Poliçena, asaltar
» gosa! A mi, Pirro, que en algun temps pore ven-
» jar crueldat de tan feroçes actes! Dexa viure
» aquesta, la bellea de la qual en feminil condicio 335
» a tot altre vençedor de mort la faria e xemta. O,
» engendrat de vibres, aletat de basalis; ¿que res-
» pondras als quit demanaran la causa de tan cruel
» acte? »

« — Leuau vos nebot — deya la piadosa tia: — 340
» no empacheu lo uiatge de la mia desigada liber-
» tat; dexau, refugi dels troyans: portare als camps
» Eliseus, a mon germa, noues de uostra adolesçent
» semblança. »

Ab paraules tan doloroses *que* [de] recitar inpos- 345

sibles, arribam als mortals talems del sepulcre de Achilles. Egualment los grechs ab los troyans Poliçena planyien: aquesta fon la primera hora quels enemichs aprengueren de hauer piatat a nostra aduerssa misera fortuna.

Al mortal colp allargua lo coll la esforçada donzella, e ab la sua verge sanch abundosament regant, abeura lo dessecat sepulcre del fill de Peleu.

O, espantable caualler Achilles, que uiuint mates mos fills, e mort, a mes filles: si per a tu hauia yo parit, fosses estat madrina, per que, ans que als breços arribassen, en les tues cruels mans mos fills lexassen lur tendra vida, ho, matant en lo primer part la dolo*rosa mare, ab menys treball fora acabada la tua gran crueldat. [*M 7 v*]

O, inich sepulcre, sedejant sanch humana! abeurat ara de aquesta vergé, ho, si no est content, no tardes per apagar tan gran set pendre aquesta, enuellida e pocha, que en lo meu cos ab tan gran fatiga resta.

O, Pirro, pelech sens fons, hon crueldat nauegua! mira lo sepulcre de ton pare, que ja sexugua, e Cassandra e yo, no mortes romanim, per que torques la spasa mesclant nostres sanchs ab la de Poliçena: ofegua o farta les ombres de ton pare.

O, Ffortuna monstruosa! ab variables diuersses cares, sens repos sempre mouent la tua inquieta roda, contra los miserables troyans has poderosament mostrat lo pus alt grau de la tua iniqua força; enuejosa Deessa de animosos enemiguals falchs, no desdenyes vençre, e dels forts destrohits trihunfar te delita, quan tes cases de vil sanch e terra enfosquides e fumades, lonch temps estar pacifiques comporte, e del ennoblit e fort Ylion vols que sen

mostre lo loch hon primer estaua. Dexa los passats mals, miserable reynal mira Vlixes, rey de falssedat, caualler de engans, couart en les armes, animos en fraudulençia, ab quanta força arrapant tira Astianates dels braços de sa mare. 385

Ab veu inpiadosa deya lenganos grech: « Dexa » ton fill a la dolorosa mort, quel demana per rem- » bre los vents de nostre desigat viatge; que als » Deus plau dels troyans en lo mon res viu noy » romangua. Apartat, mare tristal no veges ton fill 390 » rodar en layre, lançat de aquella alta torre que » sola sens cremar resta, la qual de flames per » aldre no es feta delliure, sino per que della en lo » mes alt lo fill de Ector empes, en diuerssos e » chichs troços lo seu cos partit, sia inpossible als 395 » qui diligentment lo plegaran les sues parts en ell » mort tinguen lo loch que uiuint tenien.

« — O, piadosa mare — ab esforçada continençia » lo gracios infant parlaua: — deixaume, mare, anar, » que nom dolch de la mia mort, mas de la vostra 400 » trista vida; e, si voleu que sens dolor muyra, no » mireu vos la cruel fi de mon viure, no pensseu la » inhumanitat de la injusta e no merita sentençia » quels superbos grechs, sens pietat, me donen; que » mes sera mostra de lur crueldat, feroçitat e fam, 405 » rabiosa de humana sanch, que no pena de qui ab » libert animo la accepta. No pot esser gran mal lo » que voluntariament se pren. Anem, Vlixes, que » no resistire a la tua empenta; la passada por que » a mon pare, couarts, tenieu, vos fa de present de 410 » son fill, encara infant, tembre. A mi millor es, mo- » rint, vençre vostres flachs animos donant me la » mort per esdeuenidora temença, que, ab uida » dolorosa, tenir obligacio de reparar los dans tots » de ma patria contrals enuejosos inmutables fats; 415

» los quals, no vosaltres, nos han destrohits. »

Axi anaua lesforçat infant a la desigada mort, deixant la trista mare, la cara * guardant lo cel, [M 8] estesa en la dura terra, semblant a verdadera mor-
420 ta; la boca de la qual, ja freda, piadosament besant, pres per la ma a Vlixes, en semblança que ell a la mort lo portas.

Los ayres escurit retornauen lo sol; de color de sanch se vestia la terra; murmurant, en amples
425 cauernes obrint reclamaua; e tot lo vniuers, per estrem dol, general dechahiment en breu prometia; e la cara del fill de Ector nos mudaua. Ab dolorosos ciscles, que en los darrers çels clarament se hoyen, tots plorauen, sino aquell sol per qui tots ploren.

430 Moltes, quasi infinides, vegades he asagat la mort, cruel e feroçe, de aquest net meu e de Priam escriure, e james lo paper ha pogut comportar tanta crueldat, escrita, als qui apres vendran se presente; ans, la tinta negra, començant a scriure lo caure de
435 la tan alta torre, conuertint se en abundosa sanch axi lo blanch paper tenyint abeuraua, que mera forçat dexarme de tan dolorosa escriptura; quen altres cartes la mort daquest fill del animos Ecthor no consent ser escrita, sino en les dures roques, sobre
440 les quals cahent lo seu delicat cos partit, troçejat e delaçerat, de la real sanch ha tintes, en recordaçio perpetua del trahiment de Eneas, de la cruel falsa uictoria dels grechs, de la misera aduerssa fortuna dels animosos troyans.

III

LA HISTORIA DE JOSEF

Textes originals:
Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana.
Còdex intitulat Jardinet d'Orats.
Faició gòtica de les darrertes del XV.ên segle.

(Les indicacions marginals del traspàs dels folis y les variants a peu de plana s'entenen així: M, del còdex de la Mayansiana; O, del Jardinet d'Orats; I, del text imprès.)

[LA HISTORIA DE JOSEF, FILL
DEL GRAN PATRIARCHA JACOB]

[*O 166*] [I] * *Prolech en la Istoria de Josep, fill del gran patriarcha Jacob.* [*I a*[2]]

PERQUE manifestament se mostre com nostre Senyor Deu endreçant aquells exalça qui ab
5 uirtuosa uida en la sua magestat lur esperança fermen, descriure en vulgar de valençiana prosa la istoria de aquell, de virtuts exemple, Josef, fill del gran patriarcha Jacob; en la virtuosa vida del qual ab lum clara se contempla com la diuina prouidencia, sens força, de nostre franch arbitre los
10 humans actes endreça, e que siam atribulats, com a benigne senyor e pare, per major be nostre comporta.

[II] * *Del hoy que, per enueja, los altres germans a Josef tenien.* [*M 8 v*]

15 LA iniqua, trista, misera enueja que, ab entristits vlls mirant, les prosperitats sempre deplora, ab lo veri de les sues mortals sagetes hauia nafrat los animos e pensses dels fills del gran
20 patriarcha Jacob, que alguna cosa a lur uista de tan gran ofenssa presentar nos podia com la mansueta benigne presencia de lur germa Josef, lo qual

---

1 Prólogo de la I. 2 *afegeix* ordonade per mr. Roiz de Corella O. 4 e exalça I que M qui O I. 7 Josep O Joseph I. 9 prudencia M prouidencia O I. 10 *manca* de nostre franch arbitre los humans actes endreça I. 16 que entristits M que ab intristits O I. 22 son germa M lur germa O I.

son pare Jacob mes quels altres amaua, per que, nat de mare esteril en lo temps de la sua edat antigua, era fill de aquella venusta e bella Rachel, per la qual, en treball de fatigua delitosa, era estat fel seruent quatorze anys de Laban, son oncle.

Hauia Rachel, ab gran dolor de Jacob, a la iniqua mort paguat lo general deute, dexant a Josef, son fill, en virtuts e bella semblança e figura sua;
[*I a* ² *v*] lo qual Jacob, son pare, guardaua com a pen*yora estimada de la muller perduda.

No podien los germans de Josef sofrir poder de tant poderosa enueja, atenent, ab inflamada penssa, la gran amor que Jacob a son fill Josep, mes
[*O 166 v*] que a ells tots endreçaua; al qual hauia * donat vna merlota de gentil brodadura, vera mostra e senyal quant mes que als altres lo amaua.

[III] *Josef reçita lo que somiat hauia a sos germans.*

PRES aument de mes poderosa força la iniqua enueja que en ells ja cremant grans flames ençenia, perque Josef, ab penssament de simplicitat benigne, recordant recita vn sopni, lo qual, en uisio de profunde misteri, la sua humil e quieta penssa sotliçitaua:

« Stimats germans: a mi dormint, en la escura » nit, semblaua que ensemps ab uosaltres en vn fer» til camp ligaua garbes, e que la mia, estant dreta, » les de uosaltres a ella se humiliauen. E apres, en

---

30 bellea M. 33 soferir O I. 34 tement ab M. 36 a ell tots M als altres O a tots ells I. 38 mes dels altres O. 39 Quant Josep recita O I. 40 *m.* a sos germans M I. 42 que ells M cremants I. 45 humil quieta O I.

» altre sopni a mi paria quel sol, la luna y esteles
» onze, humiliant se a mi adorauen. »

Ira de terrible malicia trauessant lo cor e pen-
ssa dels germans partia, hi, en diuersses colors les
55 cares mudades, ab ueu alterada a Josef tornauen
resposta:

« La tua reposada e infructuosa uida, Josef, axi
» la tua pensa uagarosa escampa, que, apres de
» repos de larch dormir, quiti de sotliçitut de algu-
60 » na fatigua, estenent e girant lo cos en lo moll lit
» de ton pare, contemples ficcions de altes poesies,
» a la tua ambicio e superbia conformes, consti-
» tueixs te senyor de Jacob, nostre pare, e sobre la-
» nima de Rachel, ta mare, e no es ma*rauella si, [*M* 9]
65 » a ells senyorejant, a nosaltres subjugues. Lo teu
» sopni, Josef, no espera interpretaçio de cosa
» esdeuenidora, puix ja de present clarament se
» manifesta, que lamor sens mesura que nostre pare
» a tu sobre tots nosaltres porta, del teu sop*ni la [*I a*³]
70 » ueritat declara: que a ell e a nosaltres ja de pre-
» sent de iniqua senyoria subjugues. »

Ab altres multiplicades injuries * reprenent, los [*O* 167]
germans a Josef uituperauen; al qual, homil man-
suet, encara Jacob, son pare, ab paraules de grau-
75 tat modesta reprenent, castigaua, considerant dins
si lo misteri profunde de visio tan alta.

---

51 paria a mi O I que lo sol he la O. 54 *m.* hi M I. 55 tornaren I. 57 *m.* e O I. 58 la uagarosa penssa M te scampada O. 62 enbicio en superbia O. 63 constitueixte M I pare nostre I. 66 Josef espera M. 67 pus ja O. 69 *m.* tots I. 73 uituperaren O uituperauen del humil I.

[IV] *Ana Josef en lo desert a çercar sos germans; e de les condicions de lanueja.*

En los florits e verts camps de la regio de Sichen bestiars abundants e naturals riquees los germans de Josef guardauen, quant Jacob al amat fill dix tals paraules:

« Amor e solicitut paterna a la mia canssada » penssa gran desig desperta, de saber de tos ger- » mans e fills meus, si en prosper estament lur uida » reposa. »

No tarda lo mansuet homil joue a son pare respondre:

« Delitosa fatigua es a mi, senyor e pare, los » manaments uostres sens tarda obeyint, complau- » re; e mes, anant a ueure mos germans, per lab- » sencia dels quals la mia anima era ja no poch » trista. Hire, donchs, ab alegre e delitos treball, » çercant dels bestiars les fertils pastures, fins que » arribe en los prats hon mos germans reposen; e » ab carrech de laugera carregua portar los he pre- » sent de algunes viandes, de les quals en lo desert » es forçat tinguen fretura. »

Axis parti lobedient fill e amable germa, ab desig dreçant los passos, cercant ab soliçitut fraterna los verts camps hon los germans als bestiars donauen habundant pastura; e la fatigua del cami en si parlant alleujaua:

« Ab aquest treball que per mos germans ale-

---

77 *m.* a cercar sos germans O *m.* cercar I. 79 Chichen. 80 riqueses O I. 82 fill Josef diu M fill diu I. 84 de tots germans. 91 anant ueura O. 95 reposen ab I. 99 Axi O germa al desert endreçant O I. 01 verts prats-bestials I.

105 » grament soporte, placant amanssare loy e maluo-
» lença que contra mi tenen; e puix veuran en lur
» seruir ma penssa * solicita, oblidar se han del [O 167 v]
» que * sospitauen quant los meus sopnis reçitaua, e [I a³ v]
» de la amor que mon pare mes que a ells me mos-
110 » tra, y encara de la yra que contra mi primera te-
» nien, quant, ab zel de germa, digui a mon pare de
» la discorde maluolença que entre ells se desco-
» bria. »

O, pestilencia de terrible força! O, inich ueri
115 que primer mata a aquell quel dona! Trista, misera
enuejal Los altres oys e malicies, ab seruirs, ab
dons, ab graçies se amanssen; aquest, fent se ma-
jor, aumenta; penssant * lenuegos que aquell contra [M 9 v]
qui la iniqua enueja porta, algun acte de virtut aca-
120 ba, encara que a utilitat sua esguarde, ençen ma-
jors les flames de maliçia, quant se recorda, obrant
uirtut, de aquell la honor e gloria aumenta, del qual
el, enuegos miserable, total destrucçio desiga; e tan
gran alegria no acçepta de la utilitat quen reporta,
125 com ateny tristor e malicia, que les sues entrame-
nes crema, penssant de aquell li uingua; al qual
ueure miserable e de tot be orfe, es lo major be que
desiga.

---

05 mansare O. 07 lur sentir I obblidar san O. 08 del ques sospitauen O I. 10 irra primera que contra mi tenien O. 12 discordia e maluolença que contra ells O I. 15 mata aquell quil O I trista e misera I. 20 ab utilitat I. 22 de aquella M de quell O. 23 en tan O I.

[V] *Delliberaren los germans la mort de Josef; als quals Ruben amonesta tan leig delicte no acaben.* 130

Als fertils monts hon los germans reposauen lo mansuet homil Josef arribaua, e tant com la uista humana de luny atenyer podia, ab hoy de inflamada enueja lo auorrit germa mirauen. Y encara del tot la uista nols declaraua del germa la ver- 135
dadera figura, quant la inuencible maliçia los feu
[*O 168*] delliberar que en ell cruel, desempaxada * e iniqua mort acabassen; y entre si ab yrada lengua parlant, deyen:

« Lo nostre rey a nosaltres se acosta, e aquel 140
[*I a*[4]] » qui ab folla ambicio de superba senyo*ria so-
» miant, nostre catiueri esdeuenidor adeuina; do-
» nem lo seu cos a vianda als animals saluatges, e
» los ocells la sua carn en alt exalçen, puix esser
» alt sobre tots desiga; e trametam la sua iniqua ani- 145
» ma als inferns, hon, esperimentant la ueritat del
» que somia, prengua loch lo prenostich del seu in-
» peri. »

En la iniquitat de tan injusta cruel sentencia los germans eren concordes, quant Ruben, qui a 150
tots era primogenit, en semblants paraules los altres de crim tan abominable asaja retraure:

« ¿Quina aygua, per sobres clara que sia, pora
» esser tan munde que les nostres mans pugua

---

29 Desliberaren O I. 34 Encara O I. 36 vertadera O. 37 desempachada I *m.* e M I. 40 e aqui ab M. 41 aquell qui folla I. 42 en sdeuenidor O I. 43 cos vianda M I. 44 aucels-carn axalsan pus O. 45 *m.* iniqua O I. 50 que de tots O qui de tots I. 51 los altres germans O I. 54 las vostras mans O lauar pugua O I.

155 » lauar, si de ignocent e fraterna sanch son tintes,
» e si la adolescent edat de nostre germa, la igno-
» çencia de ses obres, la seguretat que venint a nos-
» altres porta, lo alegre continent que de hauer tro-
» bats a nosaltres mostra, no us pot retraure de
160 » cometre crim de tan abominable legea? Moga us
» a misericordia lo recort de nostre antich pare, lo
» qual ensemps ab lo fill matau, si a Josef no per-
» donau la uida; e lo coltell, sangonos de la sanch
» del germa, trauessant atenyera lanima del mise-
165 » rable pare, la qual ab plor, dolor e miseria trame-
» treu al escur carçre del si de nostre aui Abram,
» ans del terme de lur edat * complida. Refrenau, [*M 10*]
» donchs, germans limpetut de tan furiosa maliçia;
» que un sol Cahim al mon basta per exemple del
170 » que pot fer enueja. E, si del tot no perdonau a la
» sua uida, alleuiau la grauitat de tan leig delicte:
» no esquinçeu la sua carn ab coltell que vostres
» mans toquen, mas, acomanant la suma prouiden-
» cia de la sua * uida disponga, lançau lo ignocent [*O 168 v*]
175 » germa en vna çisterna antigua, que, sens aygua,
» poch espay de nosaltres dista. E axi les uostres
» mans no seran tan sutzes de mort abo*minable. » [*I a⁴ v*]

Penssaua Ruben que, si vn poch espay de Josef alargaua lo viure, la furia dels germans millor
180 amanssar poguera, e a Josef restaurant la uida tornar a la uista de son pare.

55-6 ignocent edat *(m. lo d'entremitg)* O. 58 hauernos trobat mostra O I. 59 nons pot O I. 60 Moguens O. 62 matam-perdonem O. 65 trametrem I. 68 limpetu M I feriosa I. 69 hu sol M. 70 perdonau la I. 73 comenant O a la diuina prouidencia O I. 76 nosaltres resta O.

[VI] *Lançaren los germans a Josef en la sisterna, en la qual humilment soplicha nostre senyor Deu ab oracio deuota.*

Lo primogenit Ruben del tot aquestes paraules no acabaua, quant lo mansuet anyel Josef, ab humil continencia arribant de part de Jacob, en semblant estil als germans saludaua:

« Stimats senyors e germans: nostre senyor e » pare, ab solicitut paterna, de uosaltres saber » desiga, e ab amor intenssa a tots beneynt, vos » saluda. Yous porte de uostres mares be apare- » llada uianda, per que alleugeu lo treball de la » uostra continua fatigua. »

A la darrera sillaba de aquestes paraules segui vn crit de veu iniqua:

« Muyra Josef, puix tan clarament somia, y es » gran marauella com la sua mort no ha somiada. »

Despullant li aquella brodada roba que son pare Jacob, per singular amor, li hauia donada, lo mansuet anyel dins lantigua escura sisterna lançaren.

Ni pogue tant dels inichs germans la furia, que tolgues a Josef la ignoçent paçiencia, ab homil e deuota oracio en semblants paraules la diuina magestat soplicant:

« O, rey dels reys, senyor inmens, Deu de Ja- » cob, Ysach e Abram! puix de la magestat uostra » alguna cosa nos amagua, y sens vostre poder

---

82 *m.* a Josef O. 86 *m.* anyel O. 89 germans he senyos O. 91 benhint M. 93 de vostra O de nostra I. 98 *m.* gran I. 01 *m.* antigua O I. 02 No O I. 05 magesta M suplica O. 07 de Abram Isach he Jacob-de la vostra magestat O I. 08 amagua ni sens O.

» alguna creatura nos conserua, ni sens uostra vo-
210 » luntat algun acte * obrar nos comporta, no per- [O 169]
» metau, senyor infinit misericorde, mos germans
» tanta maliçia acaben, als quals la uostra inet*a- [I a5]
» ble sapiencia no ignora james yo no he penssat
» ofendre; e si vos, senyor de infinida justicia,
215 » haueu ordenat lo terme de ma * uida mes no sa- [M 10 v]
» llargue, ab delit la mort accepte, puix en voler lo
» que uos uoleu nostra major felicitat se troba.
» Donchs, senyor inmens, de la uida yo nous pre-
» gue, mas que en mos germans tal delicte nos
220 » trobe; los quals, si mereixen que axi del tot la
» uostra gracia los desenpare, que tan leig delicte
» acaben, de bon cor e penssa yo, senyor, los per-
» done, soplicant la uostra profunde misericordia
» aquest peccat nols inpute, mas lo temps de lur
225 » viure allargue, per que, de tan leig crim penedint
» se, la uostra justa yra se amansse. »

[VII] *La venda de Josef feta per los germans als mercaders de Egipte.*

En lo cel pus alt la oracio de Josef ab ales de
230 feruent deuocio uolant entraua e los senti-
ments de misericordia a nostre senyor Deu tocant
mouia, disponent la diuina prouidencia per lo
cami de la comuna senda a tal hora mercaders
passauen, ab camells carregats, portant en Egipte
235 de gran preu mercaderies.

Menjauen los inichs germans aquella uianda, de

---

09 alguna cosa nos O I. 14 senyor infinida O. 16 ab desig O I. 19 pregui I tant delicte M. 20 totvostra O. 25 penident se O. 26 *m.* justa I. 27 *m.* feta per los germans M I. 29 cel puix alt I. 34 portauen en I.

la qual Josef ab afeccio fraterna los hauia fet present, e mirant los mercaders que als regnes de Egipte lur cami endreçauen, tocant la diuina piatat lo animo de Judas, ordena la sua lengua formas 240 tals paraules:

« Yo he penssat, germans, los actes dels ho-
» mens, en diferencia dels animals de raho ex-
» hempts, alguna fi es mester los endrece; e per
[O 169 v] » ço la mia penssa * esta sospesa, fantasiant a 245
» quina fi la mort cruel de nostre germa sendreça.
» Contra nosaltres obram malicia, que algun ene-
» mich nostre major dan procurar nons poria; ni
[I a⁵ v] » encara lo meu * enteniment entendre basta, com
» sia menor nostra culpa per que la sua mort sens 250
» coltell se acabe; ans, so çert, morint de fam en la
» escura sisterna, la sua mes largua pena aumenta
» major lo crim de nostra culpa. Restaurem, donchs,
» la uida de aquest, qui es germa e carn nostra,
» que si altri la mort li donaua, nosaltres per ell 255
» abandonariem lo uiure; estaluiem de present de
» nostres mans la sua uida trahen lo del carçre de
» la escura sisterna, e per que de la senyoria dels
» seus sopnis veja la falsia manifesta, als merca-
» ders que en Egipte passen venent la sua elegant 260
» persona, en seruitut de subjecte catiueri pendra
» castich lambicio de la sua alta superbia. »

Amanssada dels germans la furia, en lo delliber
[M 11] de * Judas lur maliçia descanssant, als mercaders qui
en Egipte caminauen lo germa catiu veneren. 265

---

43 dels altres animals M. 44 en semps *(esmenat a ploma pera* ex semps *en l'exemplar)* I. 46 en quina M. 48 nos podia M. 51 se acaba M I. 54 que es O I. 55 altre O I. 56 lo uiure abandonariem O. 58 la antigua sisterna O I. 63 desliber I. 64 mercaders que M.

[VIII] *Trameteren los germans tinchta de sanch la roba de Josef a Jacob, son pare.*

Nos troba lo primogenit Ruben en aquesta iniqua venda, que, per delliurar lo germa, anant per los fertils camps cercaua per al bestiar delitosa pastura, per que, apartant los germans, tingues poder, tornant a Josef a la libertat primera, restituhir lo a la uista de son pare; e, no trobant Josef en la escura sisterna, fon gran lo dol que Ruben planyia; la roba del qual, de sanch de vn cabrit los germans tenyint, al miserable pare trameteren.

Conegue Jacob, mirant ab plorosos vlls, del fill que tant amaua la sangonosa vestidura,* e ab plant, [*O 170*] dol e tristor que al mon tot mostrara planyer, dolent planyia ab dolor verdadera de Josef la mort ficta. Ajustaren * se tots los germans, per que de [*I a*[6]] Jacob la dolor alleujassen, demanant li en do de singular gracia, remeyas part de dolor tan estrema; mas lo adolorit vell, reclamant son fill ab plorosa veu, malhaia la fera bestia saluatge, qui a Josef a qui meritament tant amaua, deuorat hauia. E cubert de negra vestidura, en dolorit plant perseueraua; e celebrant obssequies al fill qui viuia, de Josef la uida morta en honrada sepultura planyent deploraua.

---

66 Tramatan O tinta I. 68 *m.* iniqua O. 69 desliurar I. 70 los bestias O als bestiars I. 73 a la vida de I. 74 gran dol que M. 75 Ruben ffeya O fahia-de la sanch I. 76 germans tenint I. 77 ab dolorosos vls O. 80 ab dol I. 82 la tristor alleujassen M I. 83 remeyas en part dolor tant O I straya O. 85 *m.* saluatge M que Josep O. 87 adolorit O I. 88 que vivia M.

[IX] *Arriba Josef al sepulcre de Rachel, sa mare.*

A la prouincia de Egipte los mercaders, alegres de la noua mercaderia, lur cami endreçauen; contemplant del joue catiu la elegant forma, a la sua edat de adolescencia atenien (que de setze a deset anys lo mostraua) mirant lo gest, la noble elegant figura, la qual, no de catiu, mas de libert lo descobria; pero totes aquestes coses a tant no bastauen, que, placant dels mercaders lo animo, de Josef les mans catiues deslligassen; de la manssuetut del qual benigne, gran marauella prenien.

A la ciutat de Betlem caminant se acostauen, e a la uista de Josef, de luny, se presentaua de sa mare Rachel aquell alt entretallat sepulcre, lo qual
[*O 170 v*] Jacob, per memoria de honrada sepultura,* a la muller que tant amaua de marauellosa obra esculpit hauia.

[*M 11 v*] Era morta Rachel del part de Benja*min, venint Jacob de seruir Laban, son oncle. Estaua en la pedra marbre quel sepulcre cobria, de letres ebrayques epitafi de semblant escriptura:

« Morta de part, — dauall la pedra marbre
» Esta Rachel, — per qui Jacob uiuia. »

[*I a⁶ v*] No basta estil de lengua humana, * ni paraules de elegancia tan alta, descriure la dolor e miserable conplanyer quel nouell catiu damunt lo sepul-

---

91 *m.* Rachel I a la sepultura de sa mara Ratchel O. 93 endreçauen com del M. 95 atenyen M. de dotze a desset anys I de setze anys en deset lo O. 97 he alegant O. 98 questes M no ha bastauen O. 99 que parlant dels M. 01 merauella tenien O I. 03 *m.* de luny O. 04 he entretallat O *m.* entretallat I. 13 per que I. 14 bastaue O.

cre de sa mare planyia; e plorant ab lagremes que habundants de les fonts dels seus vlls corrien, los polsosos marbres del alt sepulcre lauant regaua. E, legit ladolorit titol de la alta sepultura, ab paraules per plors, sanglots e sospirs mal pronunçiades, lo seu catiueri en semblant manera planyia:

[X] *Lo plant de Josef sobre lo sepulcre de sa mare.*

O mort, a Rachel benigne, qui los seus vls has » tancats per que de son fill no mires tanta » miseria; hi ara, los meus no tancant, permets que, » viuint catiu, la sua tomba ab tanta dolor mire! A » la mare tan benigne, al fill tan cruel, prometent » me en Egipte, apres de seruitut miserable, pere- » grina sepultura! Ara es temps que la tua força en » mi, joue, major se mostre; e morint damunt lo » sepulcre, seran contents los nouells senyors, dins » en lo vas, ab lo cos de Rachel tingua * sepultura; [*O 171*] » que si uiuint mo comportauen, no reclamaria a » tu, cruel iniqua, mas ab força de dolor estrema » rompent los marbres de lalta sepultura, dins en » lo vas la mia persona cansada descanssaria; e » mesclant la carn ab los seus ossos, o al seu cos la » mia anima daria vida, o la sua mort prestament » faria ma uida morta. Ni pendria espant del chich » espay, ni de les tenebres de la tancada tomba, » acostumat destar nou mesos en lo seu ventre. »

---

17 lagrimes I. 20 legint O de alta M. 21 pronunciats I. 25 has tancat M I no mires de son ffill O I. 26 permetes I. 27 catiu uiuint O. 29 la peragrina O e peregrina I. 31 mostra I. 33 cors I. 34 no comportauen O I no reclamara a tan cruel I. 39 ho lo seu cos prestament O. 40 xich O cich I. 42 car acustumat hauia star O.

No acabaua lo adolorit catiu lo dol de tan entristit planyer, quant lo senyor, superbo, ab mana-
[*I a*7] ments de aspra senyoria, del plorat sepulcre * lapar- 345
taua, ab plors e lagremes que, fins en la terra, per los banyats pits de Josef corrien; besant los marbres, se partia, girant la plorosa uista a la desigada sepultura; la abundant aygua ab les mans, dels ligams catiues, dels lagrimants vlls apartaua, per que po- 350
gues, contemplant, mirar de la mare lo adolorit sepulcre.

[*M 12*] Ab fatigua de larch * cami de multiplicades jornades, arribats en Egipte; al gran Conestable del Rey Faraho, Josef catiu mansuet veneren. 355

[XI] *Enamoras de Josef la senyora muller del conestable.*

De elegant, graciosa e bella figura, a tots los quil mirauen lo adolesçent catiu se mostraua, multiplicant en virtuosos actes. 360

Feu li comanda de tota la casa lo senyor a qui
[*O 171 v*] seruia, hi era la sua vida de virtuts tant exçellents * acompanyada, que lo senyor quil possehia la valua de tot lo mon al nouell catiu no acomparaua; e axi la diuina prouidencia a Josef en singular guarda te- 365
nia, que los bens e riquees de son senyor, axi naturals com çiuils, en prosperitat admirable prosperauen del temps que Josef la casa regia.

Pero lo enemich de natura humana diable, que,

---

44 intristit plant I. 46 terra que per I. 49 de ligams O I. 50 lagrimaiants O. 53 de luny cami I. 56-7 *m.* muller del conestable M senyora e muler del constabble O. 61 sa casa I. 62 *m.* hi O era la vida M. 65 gorda O. 66 bens riqueses O. 67 com a ciuils I. 69 He la namich O de humana natura O I.

370 de continu aguaytant, impugna als qui en virtuosa vida perseuerant augmentan, pensa com poguera, combatent lo virtuos adolesçent vençre, la uida del qual en perfeccio tan alta, en alguna cosa no podia rependre. E recordant se de aquelles prime-
375 res armes, ab les quals vençent, hauia derrocat natura humana, estima que si Adam, mes perfet dels altres homens, hauia vençut e mort per dona, que a Joseƒ, joue de bella e noble fi*gura, ab sem- [*I a*[7] *v*]
blant combat vencent derrocaria.

380 Ençes, donchs, lenemich diable, dins la nafrada penssa de la senyora de Josef, flames de amor tan ençesa, que algunaltra cosa los seus vlls mirant contemplar no podien, sino del catiu la estrema bellea, la figura del qual graciosa, onesta continen-
385 çia, humils elegants paraules, en penssament de amor tan alta a la senyora transportat hauien, que dauant Josef venir no presomia si, ab les mans primer, a la natural bellea no ajudaua, mudant cascun dia a la sua delicada persona arreus, joyells he
390 riques vestidures, per que del honest joue ençengues de amor desonesta les lentes flames, donant, moltes vegades, espay Josef sol, sens testimoni de alguna companyia parlant, pogues * estar ab ella [*O 172*]
manifestament e comunicant ab ell secrets de gran
395 estima, reçitant istories, pohesies, passades e presents, de semblant amor desonesta qual ella desigaua en la honesta penssa de Josef ençendre.

---

70 agoytant O. 70-71 aguaytant pensa *(m. lo d'entremitg)* M. 72 *m.* combatent M virtuos joue O adolescent virtuos I. 78 *m.* ab I. 82 cosa quels vls O altre los vlls I. 83 no podie O. 84 estrema he bella figura del qual O. 85 he alegans O. 88 de la natural M belesa O. 89 joyes riques M joyells riques I. 91 *m.* lentes O les leugeres flames I. 94 manifestant M mifestament O.

[XII] *Descobre la Senyora a Josef la sua amor desonesta.*

HAUIA recollit, lo honest joue, en lo castell de castedat e pudicicia la sua voluntat e penssa, e no temia de amor desonesta la fort artelleria; e
[*M 12 v*] axi lo seu virtuos animo de tota viltat * era delliure, quen la sua casta penssa no entraua de la sua senyora sospita de algun delicte.

Ja no podia, la ençesa egipçiacha, de amor tan cremant sostenir les flames, ans la sua enamorada furia en major aument crexia, quant de Josef mes veya la honesta continencia. En tant, que vn dia les esquadres de amor, vençent a les de temor e vergo-
[*I a*[8]] nya, a la sua lengua tremolant forçaren a * tals rahons fer principi:

« En lo meu gest, paraules e continencia, Josef,
» catiu e senyor meu, has pogut veure yo fora no
» poch alegra les mies orelles de tu escoltassen les
» paraules, les quals ara la mia lengua, de strema
» amor regida, parla; pero la iniqua fortuna, de la
» mia honestat e vergonya enemigua, ha çegat la
» tua honesta penssa de vel de tan escura ignoran-
» çia, que no has pogut conexer de mos desigs altra
[*O 172 v*] » fi * no desige sino que, de tu catiu, yo sia catiua.
» Nit espantes que la natural femenil uergonya no
» haja tengut contra mi força, retrahent la mia len-
» gua paraules de humilitat tan profunde parle: la

---

98 Descobri M Descubre I. 99 *m.* sua O I. 400 lo joue honest M *m.* honest I. 02 artaleria O. 07 flames en la I. 09 *m.* En O I. 10 scodres O temor de vergonya O I. 11 *m.* tremolant O. 13 *m.* Josef M. 14 senyor mes a pogut O senyor mes has pot veure I. 24 profunde per la O.

425 » tua estrema bellea, de tants altres bens acompa-
» nyada, los murs de la mia honestat derrocant, de
» mon voler axi ha vbert les portes, quem es forçat
» als teus peus agenollada, te manifeste de tu sol
» ma uida repar espera; la qual, si per honesta
430 » crueldat restaurar refuses, aumenta en esser mes
» cruel; e, per que menys ho sies, pren de mon ma-
» rit la febrida espasa, e sera venge de la ofenssa
» que, per tu, contra ell comet: lo meu cor e per-
» sona trauessant esquinça, e faras la mia estrema
435 » amor merexedora que en los teus cruels braços lo
» meu esperit espire; e al meu cos, de tu he per tu
» mort, les tues dures mans donen sepultura, escri-
» uint sobrel meu sepulcre, en semblant estil, la
» perdua de ma vida:
440 « Mort per amor, — dins lo negre sepulcre
» Esta lo cos — daquella Egipciaca,
» Qui, per Josef, — partint se daquest segle,
» Ab gran dolor — abandona lo viure. »

[XIII] *Respon Josef a les paraules desonestes de*
445 *la Senyora.*

A qual joue catiu, poder de tant enamorades paraules no bastara moure, acompanyades de humil trista continençia, ab sospirs e altres forçes de amor desonesta,* que qualseuol honestat, [*M 13*]
450 sino la de Josef, derrocar podien?

Hauia lo fel honest catiu en lo segur port de

---

27 vberta I. 31 cruel per que M I. 32 afabrida-sera en venja O. 36 cos per tu mort M. 41 gipciacha M. 43 abundone O. 44-5 *aquest títol se troba en* O *onze linees més avant.* 44 *m.* desonestes O I. 49 que a qualseuol I. 51 *m.* catiu M.

[O 173] temor de Deu * lançades anchores, e la nau de la
sua recta volentat les altas ones de la mar de Venus
no temia; ab aquella castedat e vergonya que la
desonesta senyora tenir deuia, ab gest de honesta 455
continença feu principi a tal resposta:

« La temor de Deu, de la qual tot be comen-
» ça; la castedat, que per al meu liçit matrimoni
» guarde; la fidelitat, que a ton marit, senyor meu,
» conserue; y encara la uirtuosa uida que de tu fins 460
» ara esperimente, tenen axi la mia penssa sospesa,
» quem fan creure les tues fengides paraules volen
» esperiencia de la fidelitat que a mon senyor en-
» dreçe; quel meu enteniment no pot entendre de
» tan cruel nafra lo teu animo trauessat estigua, que 465
» a legea de crim tan abominable la tua honestat
» subjugue, ofenent a Deu qui los nostres actes ab
» justificats vlls esguarda, e a ton marit, senyor meu,
» qui meritament tant ames, de tan gran injuria,
» quen lo cast lit del seu estrado algun altre acull- 470
» gues. E si amor ho infernal furia axi ha inflamat
» lo teu animo, que en tan leig delicte la tua volun-
» tat creme, sies çerta ans lo sol clarejant al mon
» daria tenebres, e la nit seria clara, e los monts
[O 173 v] » corrent se mourien, e los rius en repos * se deixa- 475
» rien de correr, que tal delliber vn moment en
» la mia casta penssa descansse. A mi par yo he
» ja comes ofenssa que de greu culpa nom escusa,
» les mies orelles hagen hoit paraules que tant a

---

52 les ancores O I e a la nau M. 53 voluntat I. 57 *aquí'l títol del capítol* O. 58 hi castadat O. 67 quels nostres I. 68 esguarda a M I he ton O. 69 meu a qui O I. 70 que en la casa he lit-aculles O. 72 que tan M. 74 dara M. 76 *m.* un moment O I. 77 apar yo haja comes I. 78 offecensa que de tan gran culpa O.

480 » Deu e a mon senyor ofenen. Desuia, donchs, uir-
» tuosa senyora,*lo teu voler, que foch tant desonest [*I b*[1]]
» nol ençengua, hi acaba la tua honesta uida se-
» guint lo principi de la castedat de ton viure, e la
» tua nafrada penssa curant, enbena ab recort de
485 » la ofenssa diuina, de la fe del cast matrimoni, ab
» lo dan e vergonya de la perdua de ta fama. E a
» Josef, catiu, mana qualsevol subjecte seruici, dins
» los limits de fidelitat honesta. »

[XIV] *Volgue pendre la Senyora a Josef, per*
490 *força; al qual, fogint, pres lo manto.*

No podia força de tant honestes paraules refrenar de la amor ja encesa les cremants flames, ans moltes vegades la desonesta senyora asaja si del joue cast la honestat poguera vençre. Mas,
495 puix veu de son voler la sperança del tot perduda, penssa ab força possehis lo que per grat possehir no podia.

O, poder terrible de amor desonesta, a la qual si en lo començ ab virtut* nos contrasta, axi la mi- [*M 13 v*]
500 serable penssa catiua, que a legea de abominables actes la subjugua! Espera la infuriada Senyora entrels altres vn dia que, Josef entrant sol en la sua cambra, pres del seu manto la falda, dient ab veu de affeccio estrema:

505 « Puix la dolor e pena de la mia enamorada* [*O174*]
» vida e trista no ha pogut amollir la feroçitat e

---

81 *m.* tant desonest M. 82 tua voluntat vida honesta O. 89 pendre a Josep per forsa la senyora O. 92 de lamor M. 95 pus veu O. 500 a legeses O que legea I. 01 actes se subjugua M. 02 que de Josef M I en la cambra sua O I. 05 mia trista enamorada vida O I.

» durea del teu inplacable animo, que sol fosses
» content esser senyor de mi, senyora tua, vull pro-
» uar si, per força dexant la voluntat libera, poria
» la tua persona pendre, la bellea de la qual a legea 510
» de tant leig crim la mia honesta vergonya força. »

Encara la miserable senyora tan desonestes paraules no acabaua, quant lo fel honest catiu, fogint a la viltat de crim abominable, deixant en
[*I b*[1] *v*] les mans no * castes lo manto, ab cuytats passos 515
exint de la cambra, corria semblant al oçell qui, rrompent lo laç de son catiueri, en layre batent les ales, de la primera libertat gran alegria celebra.

Tenia en les desonestes mans, sens vergonya, la envergonyhida senyora de Josef lo manto, de la 520
sua desonestat manifest indici; lo qual mirant, sens discurs de lonch delliber, cambia lamor estrema en oy de terrible yra, seguint la natural femenil condicio, que qual se uol be o mal ab promta voluntat
acaba. Cridant veus de yrada furia, com a braua 525
leona, corregueren tots los qui la seruien, penssant algun mal la sua alterada persona aflegint fatigaua; e tenint del fel honest catiu lo furtat manto, ab continença de inplacable yra, altes veus parlant, cri-
daua. 530

---

07 impacable I. 08 senyora vull O. 11 *m.* leig M I. 12 tant desonesta aquestas paraules O. 16 als ocells O que M. 18 celebran O. 21 mirans I. 22 de molt desliber O I lamor primera en O. 23 femenil natural O. 25 furia la braua M I. 27 *m.* sua — fatigua O. 28 ab conciencia de M. 29 impacable I ira ab altes O I.

[XV] * *Acusa la Senyora a Josef de audacia desonesta.* [*O 174 v*]

A TORGANT libertat e absoluta senyoria, mon
» senyor e marit per la sua condicio benig-
535 » ne, al estranger catiu, li ha donat atreuiment de
» elacio tan alta. E axi com en totes coses liberta
» senyoria tenia, la sua desonesta superbia a tan alt
» grau es pujada, que ha uolgut esperiencia si en-
» cara ensemps ab les altres coses a mi possehiria.
540 » Per que es ley comuna de aquells a qui la fortu-
» na de vil condicio exalça, que passen los limits
» del que la sort benigne los comporta. »

Als crits e remor de veus tan altes, lo senyor de Josef ab cuytats passos venia; al qual, ans que
545 demanas de tan gran remor la causa, la infuriada onssa, ab yrada veu e continença cridaua:

« Aquells qui, ans de conexer, molt fien, *mara- [*I b*²]
» uellar nos deuen semblants vergonyes sostinguen:
» al estranger esclau, la condicio del qual no cone-
55° » xies, has tant amat, que del catiu hauies feta la
» tua casa catiua; la mia per*sona, per esser tua, [*M 14*]
» de tal catiueri volies fos liberta: pero ell, inich
» desonest abominable ha volgut, puix de tu, se-
» nyor seu, era senyor, pendre possesio del que tu
555 » sol tenies senyoria, assagant ab les sues mans
» desonestes, que per als ligams eren creades, macu-

---

31 *m.* la senyora O senyora Joseph I. 35 *m.* li M. 36 totes les altres coses O I. 37 en tan O. 39 ab altres coses possehiria O. 40 ley continuu O comuna que aquells M aquells qui O I. 42 limits daquella sort O. 43 crits he veus O. 52 volies fer liberta O liberta que per ell M ell inimich desonest O. 56 criades I.

» lar la mia persona, per que del nostre honest ma-
» trimoni ensutzias los talems. Mira lo seu man-
» to, del toquar del qual encara les mies honestes
» mans sespanten, que fogint ha deixat, quant veu 560
» de la sua maldat lasperança del tot perduda. E
» no tingues a marauella, la mia delicada persona
» aja pogut resistir del inich catiu a tan poderosa
» força: que la honestat e la fe que del liçit matri-
» moni a tu guarde, me han portat esforç de noue- 565
» lla força, per hon de tan desonest ligam la mia
» delicada persona he pogut defendre, e la virtut,
[*O 175*] » que sempre soccorre al qui virtuosament obra. *
» Esta lo meu cor tremolant, e de temor encara
» salta, e la mia lengua de cridar se canssa, e les 570
» mies entramenes se alteren, penssant tan gran
» desauentura mia: que vn catiu, sutzeu abomina-
» ble, sens veure en mi sols vn senyal de conti-
» nença desonesta, haja tengut atreuiment de mal-
» dat tan abominable. » 575

[XVI] *Mana lo Senyor a Josef portar al carçre.*

O comuna plagua de aquells a qui amor estrema embenal quels par mes que inpossible alguna cosa prossehir pugua de la boca de aquella a qui
[*I b²v*] amen, que sol a falssia tingua * semblança; e, per lo 580
contrari, estimen esser mes que falssia, si alguna veritat hoen que a la honestat derogue de aquella

---

58 ensutjas I. 61 *m.* sua I. 62-3 tingues del inich *(m. lo d'entremitg)* M. 63 al inich I. 67 ha pogut I. 72 que en vn catiu sutza O. 73 sol vn I. 76 a la carçre I. 77 Comuna O I aquells qui O. 79 procheir O. 80 tinguen M. 82 houen que la O derroque I.

qui, per amor, de la lur voluntat catiua, senyora tenen.

585 Ençengueren lo senyor, de la muller les iniques paraules, de yra tan profunde, que no espera hoyr de Josef la justa causa; mas, sens discurs de elleccio ben aconssellada, sens veure del fel catiu la ignosçençia, mana en lo carçre comu, hon los 590 delats de greus crims culpables guardats estauen, a Josef tanquassen; lo qual, com anyel manssuet, los ferros e cadenes comportaua, ensemps ab paraules de abominable uituperi. E, per guardar fidelitat exçelssa, encara no descobri de la senyora la des- 595 onesta culpa, per que al senyor no procuras dan de vergonya irreparable; esperant repar de la diuina prouidencia, la qual als qui en ella esperen no desempara. * Aduerssa ni prospera fortuna, libertat ni [O 175 v] catiueri, les tenebres ni ligams del escur carçre, a 600 Josef podien mudar lo perfet estament de la sua virtuosa vida; e axi com la prosperitat que meritament en casa de son senyor possehia, no pogue allargar la sua penssa que esperas libertat en desonest terme, axi la aduerssitat que injusta*ment en [M 14 v] 605 lo carçre soferia, no pogue entristir la sua anima que desesperas de la diuina clemencia, ni que en altri, sino sol en Deu, sorgis les anchores de la sua esperança.

No passa espay de molts dies que lo carçeller, 610 conexent de Josef la uirtuosa uida, de tots los presos

---

83 amor te lur M amor de lur I *m.* senyora tenen M I. 86 de la ira – que spera de Josep hoir O. 87 sens veura discurs O. 88 aconsellada he sens O. 89 la ignorancia O. 90 delats e de I. 97 qui ella O. 98 descampara I liberta O. 600 *m.* sua O. 02 no podie O. 03 alegrar la sua O I. 04 axi que la O. 06 ques desenparas O. 07 altre I. 09 carçaler O.

fent li comanda, lo constituhi en loch seu senyor del carçre. Regia ab manssuetut benigne, lo presoner libert, los qui en lo carçre estauen, e ab paraules benignes alleujaua de lurs aduerssitats la tristura. 615

[*I b*³] [XVII] * *Reciten lo boteller e paniçer del rey Farao, a Josef lo que somiat hauien.*

ENTRELS altres presos que, seguint son costum, Josef de mati vesitant regonexia, vn jorn, al temps que lalba la venguda de Apollo prometia, 620 estauen dos sospirant ab gest de entristida continença; als quals lo catiu carçeler enterrogua qual era la causa per que de tanta tristiçia feyen mostra. E no tarda la hu, sospirant, respondre:

« No ignora la tua prudencia, virtuos joue, lo 625
» rey Farao, senyor nostre, yrat contra nosaltres,
» ha manat en aquest carçre tanquats esperem lo
» decret de la sua justiçia; y, en lespay de les tene-
» bres de la nit passada, cascu de nosaltres, en vi-
» sio de alta intelligencia, ha uist vn sompni que 630
[*O 176*] » nostres pensses sospenent espanta: * a mi, qui al
» gran rey Farao seruia de copa, semblaua que de
» vn fertil çep tres serments sestenien, que verts
» fulles, brots e flors, lançant rahims madurs, fructi-
» ficauen; los quals, ab la mia ma estrenyent, vi 635
» singular en vna copa premia, e al rey mon senyor,
» syent en la sua real taula, seruia. »

Acabaua lo boteller a Josef recitar lo sompni,

---

12 *m.* del carçre O I. 14 aleujans de lus O. 15 tristicia O. 18 *m.* que O. 19 jorns M. 29 la passada nit O I. 31 sospenant-que M. 33 que vn fertil O sostenien O I he que O. 36 prenia I rey nostre senyor O. 37 *m.* sua I.

quant laltre sospirant, qui al rey Farao de paniçer
640 seruia, a tals paraules feu principi:

« A mi, joue de profunde intelligencia, semblaua
» que sobrel meu cap tres paners de farina tenia, e
» dels tres en lo mes alt portaua totes quantes co-
» ses, per al delicat mengar, de pasta fer se poden,
645 » e que oçells, sens que yo vedar nou podia, ab
» gran fam menjant les prenien. »

[XVIII] *Declara Josep al boteller e al paniçer los sopnis.* * [*I b³ v*]

Acabauen los cauallers del rey Farao recitar
650 lurs sopnis, esperant de Josef hoyr resposta;
la qual en semblants paraules hohiren:

« A Deu sol, a la magestat del qual res no lis
» encobre, es possible declarar la profunde intelli-
» gencia del que tals uisions * senyalen, e aquells a [*M 15*]
655 » qui la sua magestat, per la sua infinida liberalitat
» ho reuela. Los vostres sompnis diuersses e contra-
» ries sentencies senyalen: les tres serments que tu,
» boteller, has vistes, son tres dies, apres dels quals
» de aquest carçre delliure, ab gran honor al rey,
660 » ton senyor, seruiras de copa. Recort te, donchs,
» com sies en la libertat e fauor primera, de mi
» qui, ignocent de culpa, no tinch algu qui de mon
» delliurament al rey, mon senyor, parle.

» A tu, panicer miserable, * ab gran piatat del [*O 176 v*]

---

41 profunde sciencia O I. 44 per a delicat O I podien O. 46 los prenien M. 47 *m.* al boteller e al paniçer O I. 49 *m.* Farao M. 50 los sopnis M. 52 no li encobre I. 53 *m.* profunde O. 54 aquells qui I. 55 infinida libertat M. 57 les tues serments I. 58 has vist M. 62 algu que M alguna qui O. 64 gran pietat miserable del O.

» teu sompni dich la vera intelligencia: los tres 665
» paners que sobrel teu cap en visio portaues, son
» tres dies, apres dels quals lo rey Farao manara
» que del teu coll lo cap se talle; e, lo cos penjat
» en creu, los ocells deuallaran del ayre per que de
» les tues carns prenguen pastura. » 670

Ja era vengut lo terç jorn, e lo rey, de la sua natiuitat lo dia en solempne festa çelebraua. Recordant se, en lo conuit, dels dos cauallers que presos tenia, ordena lo boteller, tornat a la libertat e fauor primera, lo seruis de copa; e lo paniçer mana 675 fos sentenciat; seguint de Josef la interpretacio verdadera.

Oblidas lo coper, libert e delliure, de la miseria del ignocent catiu, en la prospera fortuna.

[XIX] *Recita lo boteller al rey, de Josef la gran sçiençia.* * 680

[*Ib*[4]]

Dos anys passauen, apres que Josef als del carçre hauia declarat los sompnis, quant lo rey Farao somia vn sompni de visio axi profunde, que de temor tenia la sua penssa circuhida; e, conuocats los homens de sçiençia del regne de Egipte, no 685 podien al rey, de la uisio declarar la veritat encuberta.

Recordas de Josef lo boteller, que axiu disponia la diuina prouidencia; e, ab gran alegria, al rey 690 Farao de la sua ingratitut reçita la causa:

« Lo meu peccat, exçellent senyor, confessant

---

65 dix O dich del teu somni I. 68 del teu cos lo cap M lo seu cos penjant O. 74 tornar a O la sua libertat M. 85 la pensa O tenia axi la pensa I. 88 cuberta O.

» acuse: que so estat ingrat a vn joue catiu, lo
» qual, dos anys passen, ignoçent de culpa esta
695 » detengut en lo carçre. Que la tua çelssitut, inuic-
» tissim senyor, no ignora com, per nostres deme-
» rits, mana al paniçer e a * mi presos estiguessem [O 177]
» en lo carçre, fins que la tua exçellssa magestat
» delliberas de la justicia; e tres jorns ans que per
700 » la tua justicia lo paniçer sostingues mort, e per la
» tua misericordia yo fos delliure, nosaltres somiam
» sompnis de interpretacio profunde, los quals lo
» joue catiu de qui yo parle promtament declara,
» manifestant nos la sentencia que la tua celssitut,
705 » dins espay de tres jorns, disponent determenaria,
» axi com si de present ne attenygues clara vista;
» que es tan gran la sua intelligencia, que a tot
» quant huma enteniment basta no pot esser cubert
» a la sua eleuada penssa. »

710 * [XX] *Reçita lo Rey a Josef, del carçre delliure, los sompnis.* [M 15 v]

ALEGRAS lo Rey de la gran sçiençia que de Josef lo boteller reçitaua, e, ab desig estrem que pogues hoyr a Josef e veure, mana, del carçre
715 delliure, ricament vestit, da*uant la sua magestat [I b⁴ v]
libert lo portassen; al qual ab cara afable parlant, a semblants paraules feu prinçipi:

« Nom puch escusar, gracios joue, de negligent
» culpa, que tant temps, ignoçent de crim, sies es-

---

93 vn catiu presoner M I. 98 *m.* tua O. 700-1 la tua misericordia jo fos desliure he lo panicer per la tua justicia sostingues mort justa nosaltres O I. 02 somiam que somnis-*m.* los quals O. 06 *m.* si O ne tengues O I. 10-11 Josep los sompnis e del carcer lo desliure O.

» tat en lo carçre. Pero yo vull, ab gracies e dons 720
» de singular estima reparant lo teu dan, esmenar
» la mia falta. Relacio tinch, digna desser creguda,
» a la tua alta intelligencia en interpretacions de
» visions e misteris alguna cosa nos amagua. »

Ab gest e paraules de humilitat profunde, res- 725
pos lo catiu libert:

« Nostre senyor Deu, per la sua infinida mise-
» ricordia, a tu, clement e virtuos senyor, reuelara
[O 177 v] » misteris * de prosperitat exçelssa; parle, donchs,
» la tua celssitut, la visio que axi te la tua penssa 730
» sospesa. »

« — A mi semblaua — dix lo solliçit Rey, — dor-
» mint en les tenebres de la nit escura, que estaua a
» la riba del gran riu, per la abundant aygua del
» qual la mia terra de Egipte regada fructifica; e que 735
» set vaques grasses, belles e de gran forma, de la sua
» riba pujant, en lo vert camp prenien fertil pastu-
» ra; e set altres, magres, diformes, miserables, les
» primeres seguint attenyien, les quals deuorant,
» per hauer les deuorades senyal de esser fartes no 740
» mostrauen, ni la primera magrea perdien. E des-
» pert, ab soliçitut de aquest sompni, fantasiant
» quem mostraria, occupassen la mia fantasia: e
» tantost, en altra visio, a mi fon semblant que set
» espigues duna vert palla plenes, fertils e belles 745
» naxien, apres de les quals altres set proçehien,
» primes, esterils, neulades, que les primeres deuo-
» rauen. Aquesta es la visio, Josef, que lo meu

---

23 interpetracio M he interpretacions O. 28 reuela M. 30 la pensa tua I. 33 la scura nit O *m.* que estaua a la M. 35 fructifica que M. 36 grosses M he belles de gran O. 37 *m.* pujant O prenen I. 41 *m.* ni la primera magrea perdien I. 43 ocupa son la I. 45 verda palla O. 47 primers

» animo e penssa axi te sospesa, que soliçitut del
750 » meu cor nos aparta. »

[XXI] *Declara Josef al Rey los sompnis, lo qual lo Rey constituhi Visrey de Egipte.* * [*I b*[5]]

UNA es, Rey excellent—respos Josef,— la veritat
» del teu sompni, ab tot la figura sia diuerssa:
755 » Set anys, prudentissim senyor, seran, en la tua te-
» rra de Egipte, de gran fertilitat e habundancia,
» als quals altres set, esterils e de gran fretura,
» seguiran, * que sera gran perill tota la terra per [*O 178*]
» fam defalleixcha; e sera tan gran la esterilitat e
760 » fretura, que portara en oblit la fertilitat primera. * [*M 16*]
» Proueheixcha, donchs, prudentissim senyor, la
» tua magestat, de algun home prudent, justificat e
» solliçit, lo qual, ab general poder de la tua cels-
» situt, en los set anys de gran habundancia esto-
765 » jant forments conserue, per que al temps de la
» esterilitat los teus regnes tots no perexquen. »

Paregue al Rey lo conssell de Josef esser de gran prudencia; al qual, ab cara de afabilitat benigne, de semblant estil feu resposta:

770 « Puix Deu omnipotent los alts secrets de la sua
» inefable prouidencia a tu, virtuos joue, reuela, a
» mi no seria possible trobar home en prudencia,
» saber e discrecio que a tu egualar se pugua. Yo

---

sterils I. 50 nos absenta O I. 51 al qual O constitueix O I. 53 Aquesta es O Aquest es I la veritat respos Josef M. 57 la qual altres O. 58 *m.* gran O. 59 defalesca O defallesca I. 61 prouehesca O provesca I. 62 *m.* justificat O. 63 la tua sollicitut O. 65 sto tants forments I stogants O que en lo temps O I. 66 de sterelitat-perescan O peresquen I. 70 los actes secrets M. 71 inefable prudencia M I. 72 no sera O. 73 agolar se O ygualar se I.

» vull los meus regnes e terres, obeynt los teus ma-
» naments, a tu per senyor en loch meu, apres de 775
» mi atorguen; ni vull a tu esser primer, sino en la
» dignitat de la real cadira. Lo carrech de mos vas-
» salls sobre la tua discrecio vull que recolze; los
» quals com a fills te acomane, per que ma vida,
» reposada en delitos oçi, mes allargue. » 780

Acabaua lo Rey aquestes paraules, quant, trahent se del dit lo sagell ab lo qual les secretes letres sagellaua, donal a Josef; manant als seus cambres riques reals uestidures li portassen, ab altres
[*O 178 v*] arreus e joyes de preu inextimable. * Volgue, sobre 785
vn carro trihunfal anant per la çiutat, ab publica crida de molts e diuerssos esturments, tots los po-
[*I b⁵ v*] bles a Josef visrey lo genoll ficassen; * e, per lo consell que de restaurar Egipte donat hauia, mana, no Josef, mas saluador del mon fos lo seu nom, donant 790
li muller dels seus regnes vna noble estimada donzella.

[XXII] *Per la general fam, a Josef venien de totes les prouinçies, per comprar forment.*

TRENTA anys Josef de la sua edat virtuosa acabaua, quant, en trihunfant carro de Visrey 795
sient, los regnes de Egipte regia. Les set anyades fertils eren vengudes en tan gran habundancia, que lo forment a la erena de la mar quasi acomparar se

---

74 terres a tu obeint los teus O I. 75 senyor he loch O. 76 atorgauen I. 79 comane I per ma vida O. 84 riques e reals O. 87 de moltas-istruments O. 89 *m.* mana M. 94 forments I. 795-819 *manquen totalment aquestes vinticinch linees en* O. 96 en lo triunphal I. 97 *m.* sient I.

800 podia, no conssentint, per la gran moltitut, alguna mesura pogues rebre.

Dos fills de la noble honesta muller sua, lo primer Manasses, lo segon Efrahim, en lo temps de la gran fertilitat a Josef naixqueren. Los set anys de 805 abundancia passauen, e los de fam, esterilitat e miseria venien; e no solament en la prouincia de Egipte, mas en tot lo mon, la fam crexent la misera gent deuoraua.

Al rey Faraho lo seu poble reclamant venia; al 810 qual, ab altes veus cridant, deya:

« Anau * al Visrey, obeyint tot lo quell vos [*M 16 v*]
» mane: la sua prudencia restaurara uostra uida. »

Començа Josef, aumentant la fam, de les siges e graners lo forment traure, venent primer als de 815 Egipte, e apres als de les altres prouincies que, de tot lo mon a ell recorrent, venien, per que de la gran fam poguessen mitigar tan estrema miseria.

[XXIII] *Vengueren los germans de Josef en Egipte, per comprar forment.* * [*I b*[8]]

820 GENERAL fretura tota la abitable terra occupant deuoraua, e mes los regnes de Egipte e de Canan, hon Jacob, pare de Josef, ab sos fills habitaua; lo qual, hoyint que forment en Egipte se venia, a sos fills en semblant estil parla:

825 « ¿Quina tant gran negligençia a uosaltres, fills
» meus, occupa, que oblidau, deuallant en Egipte,

---

801 alguna mesura algu ne pogues I. 03 Menaçes I. 04 nasqueren I. 05 de la habundancia I. 07 en lo mon tot I. 09 Y al rey I. 10 venia lo qual I. 13 citges I. 19 fortment I. 20 tot la M. 22 *m.* pare de Josef O ab los fills M. 24 fills semblantment parla O. 26 *m.* meus O que oblidant en Egip-

» prouehir, ab solliçitut modesta, nostra vida no
» defallexcha, e fam del tot nons deuore, puix la
» diuina piatat lo remey nos manifesta? »

Delliberaren los germans obehir lo pare, dexant 830
a Benjamin, menor de tots, ab Jacob, per conssolacio e descans de la sua edat antigua. E, venguts en Egipte, al visrey Josef, lo qual no conegueren, prostrats en terra com a senyor tots adoraren.

Recordas Josef daquell sompni que de la sua 835
prosperitat fon manifesta profeçia, mirant los germans que tots com a senyor lo adorauen, los quals be conexia; ni era marauella no fos per ells conegut, per que, del temps que de lur * vista era
abssent, de fadri elegant hauia deixat la figura e 840
de home perfet tenia bella forma. E ab veu dentonaçio dura, ab cara no gens afable, los germans ab fengit reçel enterrogaua:

« ¿Qual es la terra de hon vostre cami ha tengut
» principi? » — « La terra de Canan — respongueren 845
» los germans, — es la habitacio de nosaltres, ser-
[O 179] » uents teus, de la qual som partits per comprar la
» vida dels ministres de la tua senyoria; per que la
» mort, tant quant a Deu nostre senyor plaçia, de
» nosaltres se allargue. » — « Clara e manifesta 850
» — respos lo Visrey — del que dieu se mostra la
» falsia, per que, ans que al meu palau siau arribats,
» circuhint la çiutat haueu mirat dels nostres murs
» laltitut e força: don la ueritat se mostra sou explo-

---

te I. 27 preueie a sollicitut O. 28 defalesca a fam ne del O. 30 los fills obeyr O I. 31 lo menor I. 34 adorauen O. 38 no era I que no fos O I. 41 forma ab O. 42 entonacio ab dura cara O I. 43 interroga I. 49 tant com a Deu I tant com a nostre senyor Deu placia O. 51 manifesta cosa respos O. 53 *m.* nostres M *m.* mirat-de nostros mus O.

855 » radors o espies, considerant per*qual part nostra [*I b⁶ v*]
» çiutat algun dan pendre poria. »

Eren anats los germans per la ciutat, mirant si Josef pogueren veure, recordant se als mercaders que en Egipte anauen dell hauian feta la iniqua
860 venda.

* [XXIV] *Responen los germans a Josef, los quals mana metre en lo carçre.* [*M 17*]

A les del Visrey yrades paraules no tardaren los germans respondre: * [*O 179 v*]

865 « No cregua la tua senyoria illustre, virtuos se-
» nyor, lart e vida nostra sia explorar ni fer aguayts
» en dan de aquells qui pacificament nos acullen,
» donant nos la uida; ans nos basta, segons la po-
» quea de nostres forçes, ab modestia nos defenssem
870 » de aquells qui nostra total destrucçio procurar vol-
» guessen. Nosaltres, seruents teus, naixquem dotze
» germans, fills de vn pare, Jacob, qui viu encara, e
» viura si nostre Senyor Deu nostres desigs acaba.
» Vn germa hauem perdut, del qual ha gran temps
875 » a nostres orelles alguna noua non arriba; e lo me-
» nor de tots roman ab lo pare, per conssolaçio,
» confort e descans de la sua vellea. »

« — Per la salut e prosperitat de Faraho vos jur
» — respos Josef — no partireu de aquesta ciutat fins

---

57 mirant per la ciutat si I. 58 recordans ells mercaders O. 59 qui en I anauen que dell-feta inica O fet la iniqua I. 62 mena metre O. 63 A les paraules del Visrey irades O I. 65 *m.* virtuos M. 68 poquesa O. 69 modestians defenssem M. 71 nasquem I. 73 nostro O acabaua I. 75 alguna cosa non M no arriba O I. 76 per salut confort O I. 77 vellesa O. 78 E per la O. 79 partreu M.

» tant vostre germa, que dieu lo mes chich, en 880
» Egipte vingua, per que ab manifesta esperiencia
» yo esperimente la veritat de vostres paraules. Tra-
» meteu la hu de uosaltres, quel germa que dieu
» menor porte; los altres en lo carçre, fins que ell
» vingua, espereu la sua venguda; que la mia penssa 885
» nos reposa en lo que la vostra lengua parla. »

La fi de aquestes paraules fon manar que, en lo carçre tanquats, prest delliberassen lo que farien. Desigaua, Josef, saber del germa menor en quin
[*I b*7] estament viuia, lo qual * sobre tots los altres molt 890
[*O 180*] amaua, * per que dell sol era germa de part de mare, fill de aquella Rachel venusta, per qui Jacob tan gran treball sofert hauia; hi recelaua Josef la malicia que en ell acabada hauien, encara a son germa atenyent, li procuras mort ho inich catiueri. 895

[XXV] *Roman Simeon en lo carçre per tots los germans, e los altres sen tornen.*

TRES jorns en lo tenebros carçre los germans estigueren, per que del peccat de la iniqua venda alguna penitencia portassen; als quals, fora 900 del carçre, ab continença no gens afable, lo Visrey dix tals paraules:

[*M 17 v*] « Ab tot a mi sia cosa * prou manifesta siau ex-
» ploradors ho espies, segons lo que de vosaltres
» conexer se dexa, pero a la justificada administra- 905

80 xich O cich I. 82 la veritat de vosaltres - *m.* paraules O. 83 la vn O. 84 menor vingue O *m.* menor M. 85 speren O sperau I. 86 no reposa O I que vostra M I. 87 paraules feu manar O. 89 Desige saber Josep O. 91 germa de pare e de mare M. 92 venusca per que I. 95 attenyner - ho nich castiueri I. 96 *m.* per tots los germans O I. 97 *m.* e M. 904 - 5 segons pero *(m. lo d'entremitg)* M.

» cio de la justicia que en los regnes de Faraho se
» administra no pertany siau punits, fins que de
» vostra culpa la proua sia manifesta. Yo he pen-
» ssat que hu per tots en lo carçre romangua, e los
910 » altres a vostres cases portau les vitualles; e si
» voleu aquest que dieu germa vostre ter delliure,
» ensemps ab uostra fama, tornant sens tarda, vin-
» gua ab uosaltres lo germa chich, del qual me
» haueu parlat. E axi manifestament se mostrara la
915 » veritat ho falsia del que rahonau. »

Acordaren los germans obeyr lo que Josef volia, puix a la sua voluntat contrastar no podien. E parlant entre si, pensant Josef nols entenia, que per torçimany los parlaua, los vns als altres deyen:

920 « O, quant meritament aquesta pena soferim, e
» qualseuol altra, encara que major*sia, per aquell [*O 180 v*]
» greu peccat abominable de la mort o catiueri de
» Josef, ger*ma nostrel Par que lo Visrey de nostres [*I b*[7] *v*]
» mals entengua la culpa, e que per nostre germa
925 » la justiçia administre; y encara de gran misericor-
» dia vsa, comportant nostra vida culpable dure,
» puix a nosaltres paregue inpossible de nostre ger-
» ma la vida ignoscent comportassem. O, si ara
» trobar lo podiem, per que, demanant li perdo,
930 » alleujassem nostra culpa! Ab preu de nostra sanch
» rembriem la sua vida; tornarliem a la vista de
» nostre pare, qui, meritament, mes que a tots nos-
» altres lo amaua. »

---

07 nos pertany O. 09 vn per tots O. 10 e vosaltres a vostres M I. 12 tornau sens tarda e vinga O I. 13 xich O cich I. 17 pus a la voluntat O. 19 torcimany parlauen los vns M. 22 gran peccat I. 26 culpable he dura pus O. 30 alleujassem a nostra O. 31 tornar hem a la O. 32 pare a quí -*m*. tots O.

« — A tots deu recordar—deya Ruben, lo primo-
» genit, — quant a mi fon gran treball delliurar les 935
» vostres mans, que en fraterna sanch nos tenyis-
» sen, e james al seny de les mies paraules volgues
» amanssar vostra furia. Conexeu quant fora millor
» de tanta iniquitat retraures; hi ara Deu omnipo-
» tent, justificat jutge, de nostres mans la ignoscent 940
» sanch de Josef no demanaria. »

No pogue mes auant lo Visrey escoltar, que ja per los seus vlls lagremes estillar començauen, e, apartat dels germans, piadosament ploraua.

Apres mana que, en presencia dells, a Simeon, 945
ligat, en lo carçre tanquassen; als altres per al cami donant liçençia. Dix als seus ministres los sachs, de forment, sens mesura, als fills de Jacob omplissen, e los diners que pagat hauien en lurs taleques a la bocha tanquassen. 950

[*O 181*] * [XXVI] *Trobaren en les taleques los diners que pagat hauien; e contaren a Jacob lo que*
[*M 18*] *en Egipte seguit los era.* *

PARTIREN se los nou germans ab soliçitut e an-
sia del germa Simeon quen lo carçre catiu 955
romania, e arribats al terme de la primera jornada, obrint los sachs per que a les besties donassen
[*I b*[8]] ciuada, troba cascu en lo sach aquell * mateix preu que per a comprar forment portat hauia. Los vns als

---

36 sanch nos estenessen O. 39 *m.* hi O. 40 de vostras mans O de nosaltres mes la ignoscent M. 43 *m.* e O. 46 per lo cami O. 47 del forment O. 49 pagats-llus talecas en la boca O. 52 que portats hauien O que portat hauien I. 53 *m.* en Egipte O I. 55 carcer tenint romania O. 59 per comprar O I.

960 altres espantats mirauen, cerquant la causa de tan gran marauella.

Axi arribaren a Jacob, lur pare, lo qual, ab desig e amor paterna comptant los dies de ses jornades, ab duptosos e plorosos penssaments jals
965 esperaua, estimant tardauen molt mes del que deuien; e besant les mans, com a obedients fills, al venerable pare, li mostraren les vitualles que dels regnes de Egipte en gran habundancia portauen; reçitant tot quant en lo cami seguit los era, e com per
970 mes vitualles tornar no podien, ni del carçre Simeon fer delliure, si a Benjamin dauant lo Visrey de Egipte no portauen.

Als quals Jacob, ab lagrimes abundants que la sua antigua cara regant banyauen, respos:

975 « Les mies entramenes ja salteren, del sols hoyr » lo que uostres paraules dien. Josef, vostre germa, » gran temps passa de aquest mon, o de nostra vis- » ta es abssent, de la roba del qual,*tinta de sanch, [*O 181 v*] » als meus plorants vlls fes present miserable; y
980 » encara esta sospesa la mia duptosa penssa, com » algun animal feroçe hauia pogut del adolescent » Josef delaçerar la carn tendra, dexant la vesti- » dura sançera, o si primer per algun hom inich li » fon despullada, com apres de la sua sanch en tan
985 » gran abundancia era tinta. Ara dieu que Simeon » en lo carçre escur de Egipte catiu reste, e que no » pot esser delliure si Benjamin en Egipte no deua-

---

62 He axi O son pare M. 63 contant M I. 64 e penssaments plorosos los esperaua M. 65 del que deien O. 67 mostrauen O. 68 *m.* gran O I. 74 banyant regauen O I. 75 del sol hoir O saltaren de sol I. 77 nostra vida es O. 83 e si O I inich home O inich hom I. 84 sanch tan abundancia I. 85 *m.* ara dieu M.

» lla; e axi la fi de vostres paraules se endreça que
» yo, pare miserable de mos fills orfe, ab dolor la
» mia anima al si de Abram, mon aui, enuie. » 990

Callauen los altres germans, quant respos Ruben, lo primogenit:

« Pren dos fills meus en penyora de Benjamin,
» e ab coltell les sues carns sens piatat esquinça, si
» yo no torne Benjamin a la tua vista. » 995

[*I b⸮ v*] « — De tu, fill meu Ru*ben — respos Jacob, —
» tinch marauella, que ço que es meu dius prengua
» en penyora; par que ignores que tos fills sien meus,
» com no pensses que si a Benjamin perdia, molt
[*M 18 v*] » mes perdria si apres a tos fills meus * degollaua. 1000
» Cascu de vosaltres los mals propis playent plora;
» e yo los de tots, per que tots son meus. »

[XXVII] *Amonesta Jacob los fills, que tornen per forment; los quals responen no poden tornar si a Benjamin no porten.* 1005

[*O 182*] La fam e miseria en la terra de Canan aumentaua, e Jacob e sos fills * lo forment de Egipte acabat hauien; als quals diu lo pare:

« Ffills meus: de la mia edat antigua, que per
» fam defalleixcha, no tinch molta cura, mas de 1010
» vosaltres e de vostres fills. Deuallau, donchs, en
» Egipte, e soccorregam nostra vida, puix la diuina
» prouidençia nos mostra com restaurar se pugua. »

---

90 de mon aui Abram O I. 91-2 quant lo primogenit Ruben respos O. 94 squinsa sens pietat O. 97 que so qui es O. 98 perque ignores I. 99 *m.* a O. 1002 *m.* e O I. 03 *m.* que O I. 04 respongueren M. 05 tornar sens Benjamin - *m.* no porten O I. 06 fam he sterilitat he miseria O fam sterilitat e miseria I. 10 fam fallesca I.

A la fi de aquestes paraules respos Judas:
1015 « Vna e moltes vegades te hauem dit, senyor e
» pare, quel Visrey de Egipte, ab juraments dignes
» de fe jurant, ha promes no veurem la sua cara
» sino de justa ira cuberta, ni Simeon, germa nos-
» tre, farem del carçre delliure, si Benjamin a la
1020 » sua presencia nos presenta. Si tu vols que sens
» Benjamin devallem en Egipte, tramet algu ab
» nosaltres qui lo forment porte, que a tots es mes
» que çert que, entrant en Egipte sens nostre ger-
» ma, no per comprar forment, mas per donar loch
1025 » a la sentencia de nostra mort, venim, ja per lo
» Visrey decretada; e sens comparaçio menor mal
» estimam, romanint, en les mans de la diuina mi-
» sericorde prouidencia abandonar nostra vida, que
» no ab cruel sentençia de justificat jutge, en Egip-
1030 » te, penjats en creu, * los oçells a nostres carns [*I c*[1]]
» donen moble sepoltura. Tu estimes tant a Benja-
» min, que ans delliberes Simeon, no menys fill teu
» que Benjamin, al qual de mes temps est pare, en
» lo trist carçre de Egipte defalleixcha, e nosaltres
1035 » e nostres fills en miserable fam abandonem lo viu-
» re, ans que Benjamin daci en Egipte acamine. »
« — En aument de magor miseria mia — respos
» Jacob — vosaltres, alegres del acolliment afable
» quel Visrey uos mostraua, * ab prolixitat de vanes [*O 182 v*]
1040 » paraules li digues altre germa tenieu, que par fos-
» seu anats en Egipte, no per comprar forment, mas
» per reçitar coronica de la generaçio uostra. ¿E

---

17 de fer jurant I. 19 del carçre farem O I. 23 que cert entrant M I. 27 romanent O. 28 de la misericordia de la diuina prouidencia O de la misericorda prudencia I. 31 nobble sepultura O. 34 *m.* de Egipte O I. 36 camine O. 37 *m.* mia M. 40 *m.* li-que paria fosseu M. 42 recitar sie nicha

» pot esser a cambi de infructuoses paraules, e no
[M 19] » per diners, lo forment * en Egipte se atorga, que,
» tornant los diners haueu leixat paraules, la ueritat 1045
» de les quals me voleu fer rembre ab preu de la
» mia vida? ¿Quina neçessitat forçant vos obligua-
» ua, lo estament nostre, axi espeçificadament al
» Uisrey contant, descriure? »

Ab altes veus tots los fills respongueren: « Ho 1050
» a nosaltres era forçat, al Visrey responent, dir
» falssia, ho aldre del que dit hauem dir no podiem;
» per que axi, segons lorde de nostra vida, lo Vis-
» rey nos interroga, del estat e viure nostre, com si
» entre nosaltres gran temps hagues portat la vida. 1055
» ¿Erem çerts nosaltres que, dientli la ueritat, que
» vn germa menor teniem, ell hauia a respondre
» que a la sua presencia lo aportassem? E per ço,
» en la virtut, poder e força de la veritat, esperam
» a Benjamin no esdeuendra cosa sinestra, que per 1060
» dir la veritat lo Visrey lo demana. »

[XXVIII] *Consenti Jacob Benjamin deuallas ab los germans en Egipte.* *

[I c^1 v]

AQUESTES paraules tots acabauen, quant, ab
gran esforç, replica Judas: « Ton fill Benja- 1065
» min sens algun reçel a mi comana, senyor e pare:
» yo sol, per tots, vull sobre mi lo pes de aquesta
[O 183] » carregua recolze; que * ma vida, la qual de les

---

de la O cronica I. 44 se atorgue I. 45 haueu dexat I. 47 de ma vida-obbligua O. 50 *m.* tots M. 52 alre que O. 54 interrogaua-estat o viure I. 56 *m.* la M I. 57 hauia respondre M. 58 presencial portassem M lo portassem I. 60 sinistra I. 61 dir veritat M. 62 Com senti I. 66 sens negun-acomane O. 67 *m.* lo pes de I. 68 *m.* recolze M.

» coses de aquest mon mes estime, ara de present
1070 » a tu, pare e senyor, empenyore, si Benjamin de
» Egipte a la tua vista jo no torne; e si a ell, per
» cas de aduerssa fortuna, algun sinistre esdeuenia,
» a mi tot sol dona la culpa, e ab cruel mort la mia
» vida de aquest mon aparta, e, malahint la mia
1075 » culpable anima, al repos de nostre aui Abram no
» atenygua. ¿No baste a tant lamor que a Benjamin
» portes, que a nostres fills e a nosaltres, no menys
» fills teus que Benjamin, la mort nos procure? Que
» si vn poch espay a la tua tan gran amor fos estat
1080. » possible comportar la sua abssençia, altra vegada
» forem ja tornats de Egipte, e Simeon, fill teu,
» germa nostre, delliurat del carçre; lo qual sens
» Benjamin no pot esser delliure. »

Ab lagremes que la sua cara venerable regauen,
1085 e vn gran sospir que del retret del seu cor procehia, respos Jacob: « Si vosaltres, fills meus, estimau
» sia rahonable Benjamin en Egipte deualle, yo no
» puch, a la força de raho contrastant, * fer obsta- [*M 19 v*]
» cle; per que la virtut de prudencia ordone, seguint
1090 » consell ab discrecio, los seus actes hom ordone,
» dexant a la diuina prouidencia segons la sua volun-
» tat los acabe. E puix en aquest delliber tots sou con-
» corts, no vagen les vostres mans dauant lo Visrey
» de Egipte buydes: puix no demanam cosa que a
1095 » justiçia contraste, feu present a la sua illustre se-
» nyoria de algunes coses singulars que en aques-
» ta * terra, mes que en Egipte, se troben: ametles, [*O 183 v*]

---

70 *m.* a tu-si de Benjamin O si a Benjamin I. 71 *m.* jo M. 72 sinestre O I asdeuengue O. 74 mon separa O. 79 tua gran O I. 80 comportant-*m.* abssencia O. 81 a Simeon I. 89 ordena I. 89-91 prudencia segons *(m. lo d'entremitg)* M. 93 concordes I. 94 no demanau I coses O. 95 la ilustre O.

» mel, balsem, estorachs, binjohi, e altres aromati-
[*I c²*] » gues gomes * he especies que a la sua magestat
» conuenen. E nous oblideu tornar a la sua senyoria 1100
» lo preu que dins vostres taleques haueu trobat,
» per que, si es ignorançia de aquells qui adminis-
» tren, la uostra ignoçençia clarament se manifeste.
» E la diuina magestat deuotament sopliche, axi en
» esguart vostre al Uisrey placant amansse, que a 1105
» Simeon ab uosaltres tornar comporte, ensemps ab
» aquest Benjamin — al qual, tals paraules dient, be-
» sant ploraua; — y en aquest temps yo romandre
» de fills semblant a pare orfe. »

[XXIX] *Tornen los germans ab Benjamin en Egipte.* 1110

En concordia e pau de amor fraterna los deu germans se partien, e ab soliçita cura tots a Benjamin guardauen, recordant ab quanta soliçitut lo pare Jacob los ne hauia feta comanda.

E arribats en Egipte a la presençia del Visrey, 1115
fon alegre Josef de alegria inefable, mirant a Benjamin, qui tant desigaua veure. Mana al seu majordom fes gran aparell de viandes, per que ell delliberaua aquells estrangers de la terra de Canan
mengassen ab ell en la sua gran sala; e que a les 1120
besties que portauen fes donar en habundançia lo que mester hauien, manant als sseus estables les portassen.

[*O 184*] Estaua lo visrey Josef, quant * aquestes coses

---

98 beioy M benjuny O. 1100 E nos I. 01 vostres sachs O I. 02 aquells quiu O. 04 E a la O I soplich O. 05 *m.* vostre M *m.* al Visrey O. 06 que Simeon O uosatres M tornar ab vosaltres I. 11 *m.* deu O. 12 se partiren O I. 14 fet M I. 15 en presencia O. 21 aportauen O.

1125 disponia, en la gran casa de la çiutat, en la qual
çelebraua a tot lo poble general audiençia. Acostas
lo majordom als deu germans, manifestant los com
lo senyor Visrey volia venguessen al gran palau de
la sua posada; los quals, ab alegre continent, res-
1130 pongueren * gran delit estimauen obeyr los mana- [*I c² v*]
ments de la sua senyoria.

E seguint lo majordom, acostant se a la gran
casa, temor començа soliçitar les sues pensses,
dient entre si: « Per lo preu que trobam en nostres
1135 » taleques nos mana pendre, hi, enculpant nos de
» ladres, justiciar nos ha a catius, ensemps*ab nos- [*M 20*]
» tres robes e besties. » E ab aquest cubert reçel
arribaren a la porta de la alta posada; e ans que
dins entrassen, ab temor ja manifesta a tals rahons
1140 feren prinçipi:

« Senyor molt noble: no sia greu a la tua noblea
» vn poch espay les tues orelles a les nostres parau-
» les abandonar. A la tua prudençia es manifest,
» nosaltres, per comprar forment, altra vegada som
1145 » venguts als regnes de Egipte, lo preu del qual,
» sens frau, pagam, present la tua magnifiçençia,
» als teus ministres; e, plens e ligats los sachs, tor-
» nant a nostres cases, hauem trobats los diners
» que pagats hauiem, cascu en la sua talequa. E
1150 » perço, senyor molt noble, * portam ara aquell [*O 184 v*]
» mateix preu, per que si es estada inaduertençia
» dels quil administren, no sia la spectabilitat del

---

25 gran sala de la O I. 29 continensa O. 32 acostant a M. 33 gran sala O. 36 jutjar nos ha catius O I. 38 he abans que dintra O. 41 noblesa I. 43 habundone O abandone I. 44 manifest altra vegada som venguts nosaltres per comprar forment en los regnes O I. 48 trobat M. 51 preu que I. 52 quil administrauen M qui administren O I.

» senyor Visrey difraudada; e, per comprar mes
» forment, tenim preu que largament nos basta; hi
» encara, ab uolentat de afectats e deuots seruents, 1155
» portam al espectable senyor Visrey algunes co-
» ses que en la nostra terra, mes que en Egipte, se
» troben. »

Ab gest e continença de segurètat afable, res-
pos lo majordom: « No reçeleu, germans, algun 1160
» dan que per manament del Visrey venir vos pu-
» gua; lo preu que en vostres taleques haueu trobat,
» nostre senyor Deu lous ha mes en vostres sachs,
» per que en mon poder son aquells diners que, en
» paga del forment, sens algun dan me pagas. Per- 1165
» deu reçel de cosa que noureus pugua, que no
[[*I c*²] » ve*niu a la casa del senyor Visrey com a presos,
» mas com a conuidats en solempne conuit. »

Acabant aquestes paraules, Simeon, delliure del
carçre, als germans se presentaua. 1170

[XXX] *Presentaren se los germans dauant Josef.*

ALEGRIA tan gran, que millor sentir que parlar
se comporta, los germans tenien, quant, hoyint
lo majordom, ensemps a Simeon delliure mirauen;
e ab aquest goig, major del ques pot escriure, en la 1175
gran sala entraren. Als quals lo majordom mana
[*O 185*] lauar les cames, per alleujar* del larch cami lo gran
treball; e a les adzembles en gran abundançia do-

---

55 voluntats de afectas O. 57 en nostra I. 58 sen troban O. 62 vostres sachs haueu I. 63 lo ha mes M I en vostres taleques per que O I. 66 *m.* de cosa O. 67 com a personas mes O. 68 conuidans O. 69 del carçre desliure O I. 74 ensemps ab O miraren I. 77 rentar les cames O del gran cami lo treball O I.

nar recapte. Hi, esperant del Visrey la venguda,
1180 desplegant lo que portat hauien, conçertauen com
millor al Visrey ho presentassen; e prenent cascu
del present vna part, entrant Josef* en la gran sala, [*M 20 v*]
los genolls ficats, en semblant estil lo present li
oferiren:
1185 « A la tua senyoria, Senyor illustre, nostre pare
» Jacob, constituhit en edat ja molt antigua, besant
» les mans humilment se comana; e per que en la
» terra de nostra abitaçio se troben algunes coses
» que en lo regne de Egipte nos cullen, ab intenssa
1190 » afeccio aquest pobre present te presenta, supli-
» cant la tua espectabilitat lo accepte, segons la
» afecçio ab que ell lo enuia. E, per que la veritat
» clarament se mostre del que la tua senyoria rece-
» laua, aquest es Benjamin, menor germa nostre, lo
1195 » qual la tua espectabilitat veure volia, per espe-
» riencia si ab aguayts la terra de Egipte calçiga-
» uem. De gracia inextimable, nostre pare la tua
» senyoria homilment soplicha, sens tarda liçençia
» nos atorgue; que la sua vellea es inpossible sens
1200 » Benjamin pugua viure, per que es * basto, confort [*I c³ v*]
» e sosteniment de la sua edat antigua. »
Ab mansuetut benigne respos lo Visrey: « Yo
» so molt content e alegre quen vosaltres culpa nos
» trobe; que no es lo meu desig als estranys que en
1205 » Egipte venen ab frau de iniqua cautela ofendre,
» mas guardar de mon Senyor la sua real persona,
» ensemps * ab lestat de sos regnes, de aguayts de [*O 185 v*]

---

81 al senyor ho O I. 83 still li ofereren O lo present li ofiren M I. 86 *m.* ja I. 87 quen la M. 89 los regnes O I. 92 *m.* ab O *m.* ell I. 96 ab aguyots (*per* aguoyts) O. 97 *m.* la tua senyoria O. 1203 Jo solament content O. 04 desig que als I astranges O strangers I. 06 gordar O.

» gent iniqua. De la uida de vostre pare me alegre,
» al qual molta salut e largua vida desige; y encara
» haure plaer me digau del estament de la sua per- 1210
» sona. »

« — A nostre pare, seruent teu — los germans
» respongueren, — sanitat acompanya, ab virtut co-
» uinent e força, segons la sua larga edat comporta,
» obedient tostemps al seruey de la tua illustre se- 1215
» nyoria. » E, axi parlant, tots en terra se omi-
liaren.

Gira los vlls Josef a Benjamin, dient: « ¿Aquest
» es lo germa menor, del qual parlaueu? » Respon-
gueren: « Aquest, senyor: seruent teu, ensemps ab 1220
» tots nosaltres. » Al qual dix Josef: « Nostre senyor
» Deu, fill meu, per la sua pietat e misericordia te
» conserue. »

E amor fraterna no comporta mes auant dins
los seus vlls les lagremes tenir tanquades, mas, 1225
entrant en lo retret de la sua secreta cambra, dona
loch, dels vlls en gran abundançia corrent, los pits
y encara la terra banyassen.

[M 21] [XXXI] *Conuida Josef en solempne conuit los onze germans.* * 1230

DEMANA aygua Josef, per lauar de les abundants lagremes la cara plorosa; de riques belles vestidures la sua elegant persona cuberta, ab

---

09 *m.* vida M. 13 virtut continent O. 19 qual haueu parlat I. 20 Aquest seruent O Aquest es seruent I. 21 Ara dix Josep O. 23-4 conserue en amor M. 26 *m.* sua O. 27 dels seus vlls I *m.* corrent M corrents I. 28 terra raguassen O y en la cara la terra I. 30 *m.* onze O. 29-30 los germans en solemne conuit I.

mostra de verdadera ale*gria entra en la sala del [*I c*[4]]
1235 conuit solempne.

Mana a la vna part vna taula parassen, en la qual los onze germans siguessen; e vna altra per als barons e nobles dels regnes de Egipte; per que*los [*O 186*]
egipçians estimauen cosa no religiosa que ab los
1240 deçendents de Abram prenguessen vianda. E, tenint en la ma vna copa, obrada y entretallada de singular artefiçi, la qual tocant, fengia que, exercint art de profunde sçiençia, adeuinaua. Al so del primer toch, en alta veu cridant, deya (quels germans
1245 la sua veu tots hoyr podien): « Segas primer Ruben, » qui es de tots lo primogenit. » E al so del segon toch replicaua: « Seuras apres, Simeon. » E axi mana, per orde de lur generacio, los onze germans seure; los quals gran admiracio tenien, com los
1250 noms ebraychs de tots, ensemps ab lorde de lur naxença sabia. E manant, ordena la part de Benjamin, major que a tots los altres fos multiplicada en cinch parts, per temptar si aquesta honor e amor que a Benjamin major que a tots los altres mostra-
1255 ua, en les lurs entramenes lo veri de enueja prenguera força.

Axi passaren tot aquell dia, ab repos e delit de goig inefable; e, al temps quel sol, vers occident caminant, de la uista humana los seus raigs ama-
1260 gaue, mana del onze germans los sachs de forment

---

37 vnaltra M per los O. 38 quels egipçians M. 43 Al sol del I. 45 *m.* la sua ueu O I tots hohien M. 46 del primer toch O. 47 Seura O I Axi O. 48 germans onze M. 49 *m.* seure O gran administracio tenien I. 50 ab orde I. 52 part a Benjamin fos major que la dels altres O I he sinch parts multiplicades O en cinch parts multiplicada I. 53 si per aquesta amor e honor I. 55 en lus O les entramenes I. 57 *m.* tot O. 60 amagua M I.

sens mesura omplissen, ensemps ab los diners que pagats hauien, y en lo sach del menor tanquassen aquella copa, ab la qual, ell fengint, adeuinat hauia los noms e lorde de lur naxença.

Prengueren liçençia del Visrey los onze ger- 1265
[*O 186 v*] mans, * ans que a dormir anassen; per que dellibe-
rauen, venint lo dia, començar lo desigat cami, per
que sens tarda a la uista de son pare, Benjamin, de
[*I c⁴ v*] perill delliure, portassen; als quals * Josef, ab cara e
gest afable, liçençia los atorgua, trametent a Jacob 1270
saluts afectades.

[XXXII] *Pren lo majordom del Visrey los germans,*
[*M 21 v*] *los quals de furt inculpa.* *

La colorada alba la venguda del sol prometia,
quant los fills de Jacob, ab alegria inefable, 1275
lo desigat cami començaren, rahonant del man-
ssuet senyor lo acolliment benigne. Espay de vna
milla caminant de la çiutat se lunyauen, quant lo
Visrey mana al seu majordom perseguis los ger-
mans, als quals, presos, digues semblants paraules: 1280
« Hauent comesa maldat e ingratitut que les
» altres totes passa, clarament se mostra, del jorn
» primer que entras en los regnes de Egipte, lo
» illustre senyor Visrey conegue los aguayts de vos-
» tra maliçia. ¿Aquest es lo seruey que a la sua se- 1285
» nyoria presentau, de les gracies que dell, liberal

---

62 pagat M I menor amagassen I. 67 desliberaren I. 69 los quals M. 70 *m.* los atorgua M. 73 de furt increpa M. 74 La acolorada I sol asenyalant prometia O I. 76 lo cami desigat O I. 80 digues talls paraules O. 81 comesa maluestat O. 81-83 ingratitut que primer que *(m. lo d'entremitg)* O. 84 *m.* illustre I. 86 benigne liberal O I.

» benigne, haueu rebudes, que ab atreuiment de
» iniqua audaçia haueu furtat la copa en la qual la
» sua senyoria en los conuits a beure acostuma, e
1290 » ab la sua gran sçiençia lo que vol saber ade-
» uina? »

Ab esforç de neta conçiençia, ab concorde e alta entonacio, los germans tots respongueren: « Gran marauella tenim com la tua magnifiçencia,
1295 » senyor molt noble, de crim tan abominable a
» nosaltres, seruents teus, axi afermadament en-
» culpa; que no ignora la tua prudencia * com, sens [O 187]
» frau, hauem tornat lo preu quen nostres sachs tro-
» bat hauiem, don clarament se mostra la nostra
1300 » uida no es occupar ço que no es nostre. ¿Com,
» donchs, seria, apres de tants benefiçis, honors e
» gracies que del senyor Visrey, per la sua benigni-
» tat hauem rebut, en tan poch espay fos tant nos-
» tra * uida pijorada, que siam induhits a cometre [I c^5]
1305 » furts de iniquitat e ingratitut abominable? Mas,
» per que nostra ignoçençia prestament se declare,
» som contents, sens tarda regoneixent a nosaltres
» e nostres adzembles, esperiencia sen mostre; e
» aquell en qui lo furt se trobe, justiçiat a cruel
1310 » mort, sens redempçio muyra; e los altres roman-
» gam catius del senyor Visrey, lo temps tot de
» nostra vida. »

No tarda lo majordom en semblant estil respondre: « No es mon senyor lo Visrey de condiçio
1315 » cruel, que fora los limits de misericorde justicia

---

89 conuits beura M I. 92 de pura consiencia ab concordia O. 96 nosatres-afectadament M. 1300 occupar se ço M sso que es vostre O. 05 ffurt O. 06 nostra innorancia I. 07 reconexents I. 08 e a nostres O I. 09 aquell a qui-jutjat a cruel O jutjant a cruel I. 10 romanguen O I. 15 mise-

» alguna pena execute; mas sera justa sentencia,
» aquell qui de tal furt se trobara culpable, catiu
» en seruey del senyor Visrey romangua: los altres,
» delliures, lo començat cami acaben. »

La fi de aquestes paraules fon descarregar les 1320
adzembles, ab cuyta de manifestar la veritat de lur
[*M 22*] ignoçençia; * e obrint los sachs, començant al de
Ruben, en lo de Benjamin la daurada copa trobaren.

[*O 187 v*] * [XXXIII] *Entren los germans dauant lo Visrey,* 1325
demanant misericordia.

No basta estil de lengua humana poder explicar ni descriure lo dol, tristor e miserable
complanyer que tots los germans plorant planyien,
rompent, ab mostra de verdadera dolor hi estrema, 1330
lurs vestidures. Sens tarda carregaren les adzembles, e tornant a la ciutat, entrant per la casa del
Visrey, Judas primer, tots misericordia cridauen,
ab tot que del furt no fossen en alguna cosa culpables; pero estimauen ans esser delliures demanant 1335
misericordia, que no pledejant la justa causa de lur
[*I c⁵ v*] * ignoçençia, puix altre testimoni no tenien, sino puritat de neta consçiençia, e mes, que ab veritat estimauen, sens lo decret del senyor e jutge, la daurada
copa en lo sach de Benjamin no era entrada. 1340

Ffon alegre Josef quant veu los germans per
amor de Benjamin en semblant manera planyer, e

---

ricordia justicia I. 17 furt sera culpable M. 20 paraules feu O. 22 comensant a Ruben O. 28 e miseria I. 30 de vera dolor O. 31 descaragaran O. 33 primer de tots O I. 35 enpero O demanar I. 42 en tan fort manera O I.

conegue de lur volentat esmena, puix a Benjamin enueja no tenien, al qual ell, sobre tots los altres,
1345 en lo conuit, de major honor hauia fet singular gracia. Mas, per esperimentar de lurs entramenes lo mes profunde, en penitencia del que en esguart seu en la iniqua venda comes hauien, ab cara de terrible fengida yra, en semblant estil de la inposada
1350 culpa los volgue rependre:

« Lo benigne acolliment que de mi haueu rebut, » no ha pogut la vostra iniqua condiçio retraure de » cometre maldat tan diforme, ensemps ab atreui- » ment* de folla empresa: que no ignorau en lo mon [O 188]
1355 » a mi semblant nos troba, en sçiençia de saber les » coses amagades. »

No tarda Judas, ab los vlls que lagremes en abundancia estillauen, a les paraules del Visrey respondre: « ¿Ab qual lengua, ni ab quina veu,
1360 » dauant la espectable senyoria nosaltres, seruents » teus, podem escusar ni defendre crim de tant ma- » nifesta proua? Puix a nostre senyor Deu plau de » nostres peccats en Egipte portem la penitencia, » no podem ni volem contra tu, justificat jutge,
1365 » alguna cosa respondre: pren nostres bens e per- » *sones, puix nostres demerits meriten tots siam [M 22 v] » catius de la tua senyoria, ensemps ab aquell, en » lo sach del qual la furtada copa ses trobada. »

« — No placia a la diuina magestat — respos lo
1370 » Visrey — que yo tal injustiçia acabe: aquell sol qui » ha comes lo furt, catiu meu* en Egipte romangua; [I c6]

---

51 En lo benigne O. 52 pogut vostra O I. 53 maluestat tan O. 58 destillauen O I. 59 ni ab qual veu O. 60 la tua espectable M I. 61 servents seus M *m.* tant O. 62 *m.* Deu O. 63 *m.* la O I. 64 no volem ni podem O. 66 demerits merexen siam tots O I. 70 tal justicia O.

» los altres, liberts e de culpa delliures, a la terra
» de lur abitaçio tornen. »

Aquestes paraules axi les entramenes de tots
trauessant partien, que en tal punt a cascu la uida 1375
en estrem era enujosa, e la mort, per gran bena-
uentura acceptara. Acostant se Judas mes prop del
Visrey espectable, ab esforçada veu e continença
de dolor estrema, ab entonacio alta ensemps e tris-
ta, a la ueritat de tals paraules feu prinçipi: 1380

[*O 188 v*] * [XXXIV] *Soplica Judas al Visrey que, en loch de Benjamin, prengua a ell per catiu.*

A tu, virtuos e justificat senyor, sols vna, sobre
» totes les altres, gracia reclamant demane:
» que la tua espectable senyoria enugant se, no 1385
» prengua fatigua, si yo, vn poch mes quels altres,
» lo meu parlar allargue; que sobergua dolor axi la
» mia anima turmenta, que seria misericordios se-
» nyor lo qui, sens tarda, en pas axi miserable me
» tolgues la enujosa vida. 1390

» A tu, espectable senyor, crech no oblida, si
» multitut de arduus negoçis de la tua penssa nou
» abssenta, com, interrogant a nosaltres, seruents
» teus, quant primer arribam en Egipte, si teniem
» pare e altre germa, responguem que si: home de 1395
» edat molt antigua; e vn germa menor, en edat de
» adolesçençia, qui ab ell romania, lo qual nostre
» pare carament amaua. La tua senyoria, prompta-

---

74 axi en les I. 76 *m.* en estrem O. 77 *m.* acceptara O. 78 esforç veu M. 81 *m.* en loch de Benjamin O I. 83 sol vna I. 84 gracies-deman O I. 85 enujat no O enujant no I. 86 sino vn poch mes larch que O. 89 senyor qui O I. 92 ardents negocis O. 93 no se absenta O. 97 que ab O.

» ment replicant, nos mana sens tarda en Egipte a
1400 » la tua presencia lo portassem. Responguem no
» era possible lo fadri dexas son pare, sens lo qual
» la sua vida era morta. E la tua espectabilitat res-
» ponent nos menaça no podiem altra ve*gada en [*I c⁶ v*]
» pau la tua cara veure si, ensemps ab lo germa
1405 » chich, no la mirauem; hi encara, prudent senyor,
» volgue la tua senyoria dispondre, Simeon, * ger- [*O 189*]
» ma nostre, fos detengut en lo carçre, * fins tant [*M 23*]
» aquest Benjamin a la tua senyoria portassem.

» Tornats a la terra de nostre acostumat viure,
1410 » per orde contam a nostre pare los manaments
» que de la tua senyoria teniem; e aumentant la
» fam tant, que al terme de nostra perdiçio ja arri-
» bauem, sotlicitauans Jacob, nostre pare, que per
» forment a la tua senyoria vinguessem; al qual, ab
1415 » vna veu concordes, tots responguem, nons era
» possible, si a Benjamin, germa nostre, ab nos-
» altres venir no comportaua. E ab lagremes abun-
» dants, que la sua antigua cara regant banyauen,
» respos: — Vosaltres, fills meus, sabeu que Rachel,
1420 » per qui lo millor temps de ma uida yo serui La-
» ban, mon oncle, pari Josef, a qui yo en egual
» de la uida amaua; apres a Benjamin, en lo part
» del qual a la mort paga lo general deute. Trame-
» tius a Josef per queus vesitas dels bestiars en la
1425 » pastura, y, en loch seu, tinta de sanch me trame-
» tes la sua roba, dient que bestia saluatge hauia

---

99 *m.* replicant M. 1400 No era possible responguem O I. 05 xic nol mirauem O cich I. 07 fins a tant O I. 11 *m.* que-*m* teniem M. 12 *m.* tant O. 15 ab humane veu O concorde M. 16 nons era impossible I si Benjamin O. 21 pari a O I. 22 de ma O I. 23 de la qual O. 24 Trametreus O. 25 en lo loch dell tinta O.

» donat fi a la sua vida; e fins ara, ni dell viu, ni
» del seu cors mort, alguna noua a nostres orelles
» arriba. Si ara a Benjamin, que per Rachel e Josef
[O 189 v] » tinch en penyora, portau en Egipte, * e, per ad- 1430
» uerssa fortuna mia, algun cas li contrasta que a la
» mia vista no torne, trametreu, ans del terme da-
» rrer de mon viure, la mia canssada anima al ssi
» de nostre aui Abram, ab dolor, tristor e miseria
» incomparable. — E, callant tots mos germans, 1435
» espectable senyor, yo respongui: — A mi sol Ben-
» jamin, fill teu, acomana; sobre mi lo carrech de
[I c1] » la sua vida carregua, e de mos fills los * cossos en
» chiques parts esquinça, si a la tua vista, sens Ben-
» jamin, yo torne. — ¿Com, donchs, senyor benigne, 1440
» sens Benjamin puch yo tornar a la presencia de
» mon pare, si no per trobarme a la sua miserable
» sepultura? Que es mes que çert la sua vida, sens
» la de Benjamin, estar no comporta.

» Donchs, virtuos senyor, puix a mi ni a mos 1445
» germans, qui semblant obligacio de la mia tenen,
» tornar sens Benjamin es inpossible, fes nos gracia
» (que nosaltres per gracia la estimam) catius de la
» tua illustre senyoria en Egipte nostra uida se aca-
» be; que la diuina prouidençia axiu ordena, e no 1450
» veurem de nostre pare la mort dolorosa. Al que
[M 23 v] » diu la tua prudent senyo*ria, seria injusta senten-
» çia per lo delicte que hu ha comes tots siam ca-
» tius, sens dupte, justificat senyor, mes cruel justi-
[O 190] » cia sera, * matant lo fill, matar lo pare, de culpa 1455

---

28 *m.* seu M alguna cosa a O. 29 qui per I. 30 portam O. 31 mi contrasta O. 32 trameteu I. 34 de vostre aui O. 36 senyor molt spectable O. 39 xiques pessas squinsa O ciques pesses squinça I. 42 *m.* miserable O. 54 sera mes cruel justicia O I.

» delliure, que tenir a tots per catius, en la compa-
» nyia dels quals ses comes lo delicte; ho, si del tot
» la tua senyoria vol per aquest crim vn catiu ro-
» mangua, no sia Benjamin, lo romandre del qual,
1460 » encara que fos libert, de nostre pare es mort mi-
» serable.

» Hajes recort, benigne senyor, puix tens fills,
» los quals nostre Senyor Deu en tot semblants al
» pare conserue, quines son les forçes de lamor
1465 » paterna; e per sola misericordia, en gracia de
» merce no poch estimada, la tua senyoria nos
» atorgue yo, en loch de Benjamin, catiu en alegre
» catiueri romangua; que en tot lo que Benjamin a
» tu seruir poria, sens dupte pore yo millor seruir
1470 » la tua illustre senyoria; e mes: que hauras de mi
» seruitut alegra, estimant lo meu catiueri molt mes
» que libertat solta. »

* [XXXV] *Manifesta lo Visrey als germans qui era.* [*I c*[7] *v*]

1475 No podia lo Visrey mes auant detenir les pia-
doses lagremes que dels seus plorants vlls
no sortissen. Volent manifestar als germans la veri-
tat del que fengia, mana tots los altres ixquessen de
la gran sala, e ab veu tan alta * que tots los de la [*O 190 v*]
casa lo so de les sues paraules hoyr podien, cridant
1480 en lengua ebraycha, ab plorosa veu deya:

« Yo so Josef, germa vostre! ¿Es ver nostre pare
» Jacob encara vixcha? »

De admiraçio estrema, ensemps ab temor in-
comportable, hoint aquestes paraules los germans

---

57 *m.* del tot M. 64 de amor O I. 65-6 he gracia de mort no poch O. 74 *m.* auant M I. 75 vlls plorants O I. 78 tan alta veu I. 82 visca O I. 84 incomparable O I.

estauen semblants a ymatges esculpides en pedra: 1485
mirant a Josef, fora de si algun mouiment no senya-
lauen. Lo qual, ab veu baixa, suau e benigne, plo-
rant los cridaua:

« Acostau vos a mi, germans! Yo so Josef, ger-
» ma vostre, lo qual uosaltres venes en lo camp de 1490
» Sichen, que axiu permetia la diuina prouidencia,
» per la restauracio vostra e de Egipte. Apartau la te-
» mor de uostres spantades pensses, que la conexença
» que tinch manifesta de vostre ver penediment, ha
[M 24] » ras del * tot la ofenssa del meu amollit animo. Tor- 1495
» nau sens tarda a nostre pare, al qual, de part mia
» besant les mans, direu, que dos anys passen a la
» fam multiplicada, e ans passaran çinch anys que
» la terra, per esteril sequedat, sofira esser laurada.
» Vingua, donchs, ab tota la generaçio vostra, e 1500
» pendreu per habitaçio de uostre viure la regio de
[O 191] » Gessen, quen los regnes * de Egipte mes fertil se
» nomena, e per a la pastura de vostres bestiars mes
» disposta. »

No podien los germans, per admiraçio estrema, 1505
[I 6^8] al Visrey ja conegut respondre; los quals * Josef tots
abraçant, e mes a Benjamin, lagremes de gran
amor ploraua.

Alegras lo rey Farao quant les sues orelles hoy-
ren que lo Visrey sos germans conexia, e mes com 1510
sabe la sua generaçio noble; manant ab liberalitat
de gran magnifiçençia enuias a son pare Jacob for-
ment en gran habundançia, ensemps ab carros e

---

90 *m.* vosaltres I. 91 *m.* axiu permetia O. 93 de les vostres pensses M. 98 e la fam multiplica e fins passaran M multiplica I. 99 no sofirra M. 03 se anomena O besties O I. 07 ab lagrimes O I. 10 los germans O. 12 a Jacob son pare O a Joseph son pare I.

moltes adzembles hon poguessen portar tot quant
1515 en la terra de Canan possehien, e dels regnes de Egipte elegissen la part que a lur viure fos mes fertil e conforme.

[XXXVI] *Denunçien los germans al pare la uida e trihunfo de Josef.*

1520 VESTI, lo Visrey Josef, tots los germans de riques noues vestidures, en especial a Benjamin, al qual sobre tots feu present de joyes de gran valua; disponent sens tarda acaminassen, per que, en veritat, estimaua de lur abssencia, e mes de Benja-
1525 min, son pare Jacob tenia de temor la penssa sotliçita çircuhida.

Ab goig * e alegria tan gran que escriure nos [*O 191 v*]
comporta, los germans acaminauen; e lo pare Jacob los dies contaua, que lamor de Benjamin de greus
1530 temors la sua anima combatia. Mas, quant veu sos fills que ab mostra de tan gran alegria arribauen, mirant a Simeon, e mes a Benjamin, penssa que de la venguda de aquells tan gran festa çelebrauen.

Acostarense los fills al antich pare, e, ans que
1535 alguna cosa parlassen, ab altes veus de alegra entonaçio cridant deyen:

« Josef, ton * fill, germa nostre, hauem trobat, [*M 24 v*]
» hi ell es lo Visrey que los regnes de Egipte senyo-
» reja, e sobre totes coses a tu veure desiga. Mira
1540 » los carros e adzembles quet enuia per que ab * nos- [*I c*[8] *v*]
» altres, nostres mullers e fills, e tot quant tenim,
» en Egipte deualles. »

---

15 possehissen I. 19 vide en triunpho O. 20 *m.* tots O I. 22 presents M. 25 solicita pensa O I. 28 acaminaren O. 38 es Visrey M. 39 tu de veura O.

Admiraçio que les altres totes passa, de Jacob tenia la penssa assetjada, hoynt noues de veritat tan admirable. E semblant a home qui de profunde dormir, ab cuyta de gran remor, lo desperten, mirant los fills no tornaua resposta; quel seu enteniment, en tan poch espay, tant grans estrems [O 192] disccorrer no podia: * que a Josef, lo qual de bestia saluatge mort dilaçerat estimaua, de present ab vida tan prospera lo contemplas senyor de Egipte. E girant los vlls als carros e adzembles que son fill Josef li trametia, assegura lenteniment en la veritat de tant alegre noua; e tocant ab los genolls en la dura terra, juntes les mans, leuant los vlls de alegres lagremes plorosos a la çelestial espera, a la Diuina Magestat en semblant estil tan grans beneficis regracia:

[XXXVII] *Oracio que Jacob a nostre senyor Deu endreça, quant sabe que Josef en gran prosperitat viuia.*

SENYOR Deu, essencia infinida, a tot loch present, esser inmutable, vida interminable, eternitat sens fi, omnipotent infatigable potençia, causa eficient e principi, virtut e força de tota creatura, intelligençia inconprenssible! En vos e per uos e dins vos, art, espil e ydea de tota cosa factible, veritat infallible, pelech sens fons

48 poch temps grans O. 53 *m.* la veritat de O. 54 m. ab M *m.* en I. 55-6 los vlls a la diuina *(m. lo d'entremitg)* O. 56 *m.* espera a la I. 57 diui magestat M. 57-8 stil li regracia tans grans benificis O. 59 *m.* Deu M. 60 *m.* que I en tan gran O. 63 he esser O. 64 he sens O. 65 de virtut O principi poder virtut I. 67 *m.* e dins vos M de tota fatigable veritat O.

» profunde de infinida misericordia, bondat per si
1570 » don les altres totes deuallen! Contemplar no basta
» alguna creada penssa, com, per ca*mins a nos- [*I c*[9]]
» altres inscrutables, * la vostra prouidençia los [*O 192 v*]
» humans actes disponent administra, consentint en
» libertat lo nostre franch arbitre; permet la uostra
1575 » bondat inmenssa les maldats que nostra maliçia
» obre, de les quals vostra infinida sapiencia singu-
» lars efectes acaba; e apres, la vostra acostumada
» misericordia venja e perdo atorga a aquells qui
» de tals males obres se peniden. E per ço es mes
1580 » que foll, infel e rebetle lo qui murmurant sentres-
» teix del que vostra * Magestat per millor tos- [*M 25*]
» temps obra.

» Gracies, Senyor, e lahors les que puch, a la
» uostra çelssitut endreçe, que a Josef, fill meu,
1585 » factura vostra, de la iniquitat de sos germans lo
» uostre poder ha fet delliure, e la font brollant de
» vostra infinida misericordia ha ells ha lauat de
» tant ennegrida culpa, e a la terra de Canan e
» de Egipte la uostra inscrutable sapiençia ha pro-
1590 » uehit de bastament de uianda.

» Moltipliche, Senyor, ara e tostemps la uostra
» misericordia, a la qual homilment sopliche, per
» espeçial singular gracia, me atorgue los meus vlls
» la cara de Josef puguen veure, * per que la mia [*O 193*]
1595 » anima contenta al si de Abram, seruent vostre,
» deualle. »

---

70 altres coses totes M. 78 de aquells O. 80 *m.* infel O I. 81 millor be totstemps O. 83 les quals les que O. 85 de la inhumanitat O. 89 inextimable sapiencia O I. 91 e per totstemps O I. 92 *m.* a M. 95 seruent teu O.

[XXXVIII] *Arriba Jacob en Egipte.*

AQUESTA oracio Jacob acabaua, quant los fills
a ell mes prop se acostaren, besant li mans e
boca. Tots plorauen; e, sens tarda, ab esforç nouell 1600
e força quel desig de veure Josef li portaua, co-
mença lantich pare, ab tota la sua generacio, lo
[*I c⁰ v*] cami per als regnes de Egipte; * e ab cuyta major
que la sua edat comportaua, sana e salua la sua
venerable persona, arriba a la terra de Gessen, 1605
quentre les altres en la prouinçia de Egipte molt
fertil sestimaua.

Trames Judas al Visrey embaixada, denunciant
li de Jacob la prospera venguda: segue Josef en lo
seu carro ab noble trihunfo e de gran exçellencia, 1610
acompanyat de magnifica companyia, vench a rebre
[*O 193 v*] son pare, al qual, tocant ab lo genoll * la dura
terra, besa les mans, com a fill homil de gran obe-
diençia.

Abraça, Jacob, e besa Josef, son fill, que sobre 1615
totes les coses del mon mes amaua, e lagremes ha-
bundants de gran amor la cara dels dos banyant
regauen. Ab veu tremolant ensemps hi alegra de
goig tan gran, que major en aquest mon trobar nos
poria, plorant deya: 1620

« Vengut es lo temps que, si a nostre senyor
» Deu es plaent, pagant a la mort lo general deute,

---

97 Ariba M O. 99 acostauen O besant li les mans he la O I. 1601 a Josep O. 03 per los regnes O. 04 no comportaue O I. 08 *m.* Judas I. 11 vench a reçebir M I. 12 genoll en terra M genoll la terra I. 16 *m.* e M. 22 plasent O I.

» la mia anima del antich carçre de la corporal abi-
» taçio se partira contenta; puix he vist a tu, fill
1625 » meu e de Rachel, per la abssençia del qual, de
» aquell jorn quet perdi, es estada ma vida trista. »

Ffi

23 *m.* mia O. 25 de la qual M. 27 Ffinis O Deo gracias I.

IV

LA HISTORIA DE LEANDER Y HERO

Textes originals:

Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana.
Còdex intitulat Jardinet d'Orats.

* LA ISTORIA DE LEANDER Y HERO [M 25 v] [O 131]

[I]

En la nostra mar mediterranea, en la prouincia de Grecia en les ylles que vulgarment larçepelech se nomenen, estan dues çiutats, Çesto hi Abidos, distants la vna de laltra espay de miga legua; lo qual espay la mar occupant, veda les dues ylles sien vna. Estaua en la ciutat de Çesto, Hero, noble donzella, de alt enteniment, gracia e bellea, que per tots aquells regnes ab claredat de inclita fama relluhia; hi en la çiutat de Abidos estaua Leander, de alta perfeccio, seny e gentilea. Sols diferien, que Leander de home, e Hero de donzella singulars gracies possehia.

[II] *Com se veren Leander hi Hero, e Leander parla ab la dida.*

Era passat Leander a vna gran festa que solempne selebrauen en la ylla de Çestos; hi, entre les altres donzelles, Hero sobre totes estaua, de clara hi elegant figura, a la qual Leander ab modesta y entristida continença dreça la uista; que axiu disponia la iniqua fortuna.

Ixqueren al encontre al mirar de Leander los vlls de la graciosa donzella, e al hu hi al altre fon semblant ab vires de enamorada erba tenien les entramenes trauessades, e quels vlls, dels retrets de la

---

1 Istoria de Leander hi de Hero feta per mestra Corela O. 4 se anomenauen O. 6 vedaue O. 12 de dona O. 17 selebren O. 25 quels penetrants vls O.

[*M 26*] * nafrada penssa, entre si portauen secretes embaixades. E fon tan gran lo mal de aquesta primera vista, que al hu y al altre constituhi en penssament de soliçitut profunde.

Ab aquella major descrecio que amor estrema comporta, demana Leander de la tan estimada donzella, y Hero de Leander, seguint aquella arreglada onestat que a la sua fama gens no ofenia; e sotliçitut de amor verdadera, a la qual res no lis encobre, descobri al enamorat Leander que tenia Hero vna dida, Latibula, de la qual sola en egual de la sua anima fiaua.

Treballa Leander ab delitosa fatigua, mostrant altres negoçis lo portauen, pogues parlar ab la tant fiada vella; hi, ab gest vestit de temor honesta, a semblants paraules feu prinçipi:

[*O 131 v*] « La fama de la tua honestat, lo assosech e gra-
» uitat de la tua edat antigua, * bastarien los meus
» desigs ordenar, si a terme desonest se endreças-
» sen. Hi, per que veig la tua continença jam mos-
» tra no ab plaer les mies paraules escoltes, no vull
» en largues proses la mia dolor estendre; sino que
» a tu, anima de Hero, sia manifest dins los termens
» de honestat altre be en aquest mon no desige,
» nim es possible desigar pugua, sino que, ensemps
» catiu e marit, en los braços de la tua criada ma
» vida se allargue. Hi a tu, benauenturada dida, a
» qui ella tant meritament ama, ofir los bens, la
» persona e la vida; que, puix es tot de Hero, la
» raho vol ab les altres sues joyes ho tingues en co-
» manda. »

---

34 no li es encobert O. 36 dida la qual hauia nom Latibula O.

[III] *Respon la dida de Hero a Leander.*

De la tua discreçio, afable graçios joue — res-
» pos la discreta vella, — tinch la mia penssa
60 » per admiraçio sospesa, quels actes de virtut vulles
» enlegir, cobrint los ab vel de viciosos tractes, sem-
» blant aquells que la fruyta del seu ort mes sabo-
» rosa gusten, si per les parets, com a lladres, la
» prenen. Si tu, axi com dius (lo que rahonable-
65 » ment se deu creure), dins los limits de honestat
» desiges Hero, ma criada, muller tua vixqua, puix
» est tant prudent en elegir, nou sies menys en pro-
» seguir lo que virtuosament desiges. La mia criada
» hi senyora te virtuos pare, de gran prudençia;
70 » mare onesta, de clara e virtuosa fama; parents en
» gran nombre y estima; ab los quals honesta*- [*M 26 v*]
» ment pots tractar lo que demanes. Si tant, com
» dius, meritament la estimes, fuig no solament
» cosa desonesta, mas tot lo que a desonestat pot
75 » tenir semblança; que si per altres camins venies
» al terme que desiges, a tu mateix faries gran
» ofenssa, en lo temps que per muller e senyora la
» possehiries. » * [*O 132*]

[IV] *Partis Leander de la çiutat de Çestos.*

80 Partis Leander de la discreta vella, ab penssa-
ment de sotliçitut trista com poria de Hero
tractar la matrimoni, çerquant tots aquells camins
que al desigat terme portar lo podien. E, per altra
part, la honesta donzella vots e prometençes als

63 guesten M. 67 nou sies manco en O. 79 Com Leander se parti de Cesto O.

Deus prometia, li fossen tant fauorables, que a Leander per marit li atorgassen.

Espay de vn any passaua, que Leander, desdenyat del matrimoni, ab esperança perduda per lo cami de virtut ni per força de amor lo seu voler pogues atenyer terme, dellibera de la uista de Hero vn poch espay apartarse: passant la uida trista, esperar lo temps, lo qual grans negoçis termena. Hi, partint se de Çestos, los vlls endreçats a la riba e mes a la casa de Hero, dins si mateix, quels altres nou hohissen, parlant murmuraua:

« Tan gran dolor — lo meu cor trist esquinça,
» Que tinch reçel — la mort prest nom asalte;
» La qual yo tem — perque nom faça perdre
» A uos, mon be, — per qui porte lo viure.
» E per ço fuig — venir uos al encontre;
» Quels vostres vlls — del mur donesta vida
» Ab tempre dor — les fleixes de Cupido
» Tiren, matant — a tots los qui nous fugen. »

[*M* 27] [V] *Parlen a Hero molts matrimonis.* *

Era tan gran la honestat, seny, discrecio e bellea de la noble donzella Hero, que molts jouens de alta sanch, ab grans bens naturals e de fortuna, al pare, qui Austerus se nomenaua, del matrimoni de la inclita filla sotliçitauen. Pero, atenent
[*O* 132 *v*] Austerus als miserables bens de fortuna, entre*ls altres, per a gendre, elegia vn joue desert de bens naturals e morals, per que en grans riqueses abundaua; que souint sesdeue que, per mostrar nostre senyor Deu dels bens de fortuna la pocha estima,

87 tenia *(esmenant* desdenyat) O. 97 nom accepta O. 104 Parlauen O.

115 permet sien possehits per aquells qui alguna virtut no posseheixen. No volia la entrestida donzella lo matrimoni, per que no era de Leander, hi encara per que aquell la demanaua a qui tot sol entrels altres, ella, encara que no volgues a Leander, auo-
120 rria. Hi al pare donaua resposta que, per al present, la uolentat en matrimoni no la inclinaua, escusant lo no ab algunes indisposicions fengides de la sua delicada persona; callant la verdadera malaltia del amor de Leander, sola per la qual la
125 sua penssa, ensemps ab la persona, era malalta.

[VI] *Conegue la dida la causa de la tristor de la criada.*

ATENIA la prudent dida, ab sotliçitut de gran amor, en la vida de la honesta criada; hi, ate-
130 nent, miraua que vna entrestida continença la cobria; e la color de la sua cara, e magrea de tota la sua persona, ab continua tristiçia sens manifesta causa, descobrien que algun penssament en los retrets de la sua penssa aflegint la turmentaua; e con-
135 tinus sospirs, espirant, senyalauen lo foch que de lamor de Leander les sues entramenes ençenia.

Axi portaua la sua primera y estrema amor encuberta la trista donzella, ab pes de tant fexugua carregua, que altre remey, sino la uida perdre, de
140 sos mals no estimaua. Tant, que vn jorn, a la hora quel sol de nostra abitable terra cobrir se volia, era pujada la plorosa donzella en vna alta torre, de la qual * los murs de la çiutat de Abidos, hon [*M 27 v*]
Leander viuia, clarament se mirauen. E sotliçita la

---

115 permet que sien O. 136 entramenas cremant encenia O.

discreta dida de la dolor e tristura de la criada, ab 145
suaus passos pujant, escoltaua si la entristida Hero,
[O 133] estant sola, planyent*se dolia; la qual, contemplant
la çiutat de Leander, ab lagremes que dels sseus
vlls abundants corrien, en veu piadosa plorant
deya: 150
« Del mon nom dolch, — que ma vida vull perdre,
» Per que del cos — lesperit ja delliure
» Pugua, volant, — estar prop de Leander. »

[VII] *Demana la dida a Hero la causa de la sua tristor.* 155

ENCARA mes parlara la trista donzella, sino que Latibula, entrant per lo tarrat de la alta torre, no espera mes hoyr del nom de Leander; e, acostant se a la estimada criada, a semblants paraules feu prinçipi: 160

« La continua tristicia que dins lo teu cor aco-
» llint comportes, en dan de la tua bella delicada
» persona, manifestament declara alguna estrema
» dolor la tua anima greument turmenta. E no pens-
» ses quant perjudiques a la gran amor quet porte; 165
» que ma vida ja no laccepte sino perque a tu, axi
» com desige, pugua veure. ¿Com nom descobres la
» causa don fas continent vols abandonar lo viure?
» Si es mal que remeyar nos pugua ¿per que, tenint
» lo celat, magor lo aumentes, no donant loch per 170
» hon espire? Abandona, estimada filla, vna part de
» la carregua de tos enugs sobre mi, puix egualment
» ab tu laccepte, e portem dos, ab carro de verda-

---

55 de la dolor sua O. 59 estimada donzela O. 61 teu cos O. 68 fas tal plant continuament O. 73 e pus fermament portem dos ab carrech de O.

» dera amistat, aquell pes que hu tot sol sostenir no
175 » poria. E, puix tens seguretat manifesta los teus se-
» crets que fora de la mia boca, sino ab lanima,
» passar no poden, comunicant a mi de ton mal la
» causa, es forçat algun remey o * descans ateny- [*O 133 v*]
» gues, recolzant tan gran pes damunt lo pilar de la
180 » verdadera amor, * que a tu, vida mia, endreçe. » [*M 28*]

[VIII] *Descobri Hero a la dida lamor de Leander.*

Vn sospir que dels retrets del cor de la plorosa Hero espirant partia, fon principi a semblants paraules:

185 « La honestat que de les tues mamelles, estima-
» da dida, mamant he presa, ha tenguda ma len-
» gua muda, çelant la tristor de la trista desauen-
» tura mia, esperant algun dia tu, per lamor quem
» portes, ab gran instançia me interrogasses; per
190 » quem paria no tant, responent, la mia honestat
» pendria injuria, car de moltes coses retrau ho-
» nesta vergonya per ha interrogar, que lo respon-
» dre comporta.

» La causa per hon ma vida se va a perdre es
195 » Leander, al qual, dins los limits de honestat, yo
» per marit desige, e, si del terme de aquest desig
» ma vida se dessespera, no vull que mos mals, sino
» a mort desesperada, passen. »

Vn poch espay, los vlls endreçant a la lagri-
200 mant donzella, tarda Latibula tornar semblant resposta:

« Molt tart, o nunqua, de indiscrets principis fi
» prospera sespera. Sil teu desig ab lo meu era con-
» forme, estimada filla e senyora, hauries marit

---

86 he apressa O tengut M. 200 lagrimejant O.

» aquell qui, plaent a tu, a ton pare no desplauria. 205
» E si tu no vols aquest joue Exosus, a qui merita-
» ment tan gran oy portes, dels altres poras pendre
» algu a la tua volentat hi a la de ton pare con-
» forme. »

« — O, gran desauentura mial — respos la tris- 210
» ta donzella, — que axi mon pare vol a Exosus
» per gendre, que de algun altre solament nou es-
» colta; e ab tot que per si, encara quen lo mon fos
» sol, Leander tant valgua, penssa, estimada dida,
[O 134] » en comparacio de Exosus, * quant dins la mia pen- 215
» ssa mes perfet se troba. Pero a tu ni vull ni puch
» negar, penssant en Leander, egualment tots me
» desalten: per que a tots auorreixch, per que no
» son Leander, hi a Exosus avorreria, encara que
» tant no amas a Leander. » 220

[M 28 v] [IX] *Conçerta la dida ab Leander vingues a parlar ab Hero.* *

FATIGUA seria de prolixitat enujosa recitant descriure les discretes honestes rahons que, per aconortar la trista criada, Latibula parlant rahona- 225 ua. Mas a la fi, amor, que sobre les altres passions nostre enteniment enbenant ençegua, vençe a la prudent honesta vella, prometent a la enamorada criada per marit a Leander, puix altre remey accep- tar no volia; penssant no cometia gran erra, per 230 restaurar de la criada la miserable vida: hi a la enamorada donzella vençia lamor de Leander, hi a la prudent honesta vella, lamor de Hero.

---

10 la plorosa donzella O. 11 vol Exosus O. 15 com dins O. 20 amas Leander O. 26 sobre totas las O. 30 cometria O.

O, gran ffollia, creure que algun mal ab altre re-
235 meyar pugua, com sia determenada sentençia, qual-
seuol cosa aumenta si ab son semblant se ajusta.
O, benauenturats aquells qui, seruint a Deu, per
regla de virtuosa vida los seus manaments con-
templen, e, qualseuol cosa los esdeuingua, per no
240 res la estimen, puix a Deu no sia ofenssa! Quant
fora millor a Hero soferir qualseuol tristor ho pena,
ans que furtadament contractar de matrimoni ab
Leander! E si ans per dolor fos morta contrastant
a viçi, fora la sua mort vida eterna, digna de premi,
245 hi ara en los inferns no sentira aquella pena in-
hefable, quels miserables desesperats eternament
senten.

No passa espay de molts dies que, vengut Lean-
der a la ciutat de Çestos, ab la discreta vella con-
250 çertant acordaren com a la enamorada Hero pre-
sentar se poguera. E per que delliberaua Leander
ans la uida perdre, que la fama de la estimada don-
zella ofendre, * fon lo conçert [de] la discreta vella [O 134 v]
ab Leander que, al temps que la escura nit als fur-
255 tats plaers loch abandona, Leander nadant passas
aquell espay de mar que les dues çiutats separaua;
e que sens tarda, dauant tothom, se partis de la çiu-
tat de Çestos.

---

34 *m.* creure M. 42 contractas O. 44 *m.* digna M. 53-4 concert que al temps *(m. lo d'entremitg)* M ofendre concerta la discreta vella ab Leander que O. 55 abandona passas nadant aquell O.

[X] *Partis Leander de la çiutat de Çestos ab conçert e gran alegria.*

Ab conçert e gran alegria de esser escrita inpossible e de tenir callada difiçil, se parti Leander de la çiutat de Çestos, mirant les aygues, la çiutat e la riba, e, sobre tot, la casa de Hero, en la
[*M 29*] qual la sua anima en alegre catiueri catiua * romania; hi, ab atenta sotliçitut considerant, atenia pogues recordar bon esme per a la nit, que nadant surgiria al port e terme que tant desigaua.

O, esforç terrible de amor estremal Ni la fredor de laygua fonda, ni temor de la mar espantable, ni espant de les besties marines, ni reçel dels filats quels peixcadors estenien, pogueren a Leander retraure que, espay de vn estiu, diuersses vegades nadant passas lo freu de la mar espantable, surgint lo seu cors e la anima en les faldes de la sua Hero. E tant souint aquest difiçil viatge ab esforç de amor acaminaua, que li paria ja los peixos lo conexien e la mar li obria cami de calçigada senda. E, nauegant lo nouell mariner al contrari dels altres nauilis, la nau del seu cos per les aygues discorria: que Hero, que era lo uent de les sues veles, en la proha, anant a la ylla de Çestos, semblant a caramida tirant lo portaua; hi, tornant a la ylla de Abidos, aturant lo detenia.

O, terrible força de amor, hi com fa lauger lo pes dels treballs que ab si portal Axi feya lauger lo cos de Leander, que als peixos nadant vençia; e les

---

59 *m.* de la ciutat O. 60 *m.* concert e O. 61 Ab alegria de esser scrita O. 65 *m.* catiua O. 70 tant fonda O. 72 estenen O. 77 amor continuaue O.

plomes de la promta esperança sobre laygua * soste- [O 135]
nint lo leuauen, e tant lo prospera fortuna fauorint
290 lo afalagaua, que los peixos e los oçells de la mar
volant e nadant lo acompanyauen; e les esteles de
tan gran claredat les rribes de Çestos illuminauen,
que la escura nit al mig dia egualar se volia.

Axi acostuma afalagar la iniqua fortuna, quant
295 del tot vol destrohir al qui engana, que de la sua
aduerssitat alguna part no mostra, per que aquell a
qui prospera contra ella nos arme. O, gran infortu-
ni, quels molt prosperats en la mes alta fortuna
acompanya, que no tenint esperiençia de aduerssi-
300 tat alguna, los pochs dans majors estimen, hi los
grans sostenir no poden!

[XI] *Clamas Leander de la yra de la mar.*

Era arribat aquell egipçiach dia que la iniqua
sort hauia ordenat Leander perdes a Hero,
305 ensemps ab la vida. Començaren los vents a moure
les aygues mes del que acostumat hauien; hi apare-
llauas lesforçat joue, acompanyat de lamor * que [M 29 v]
dell nunquas partia, al desigat viatge. E, venint a la
riba de la mar furiosa, ab yrada veu contra la sua
310 furia blasfemant, deya:

« O, gran desauentura mia, que tantes vegades
» com senterboleix laygua lo meu cor se faça escur
» e terboll En la aduerssa fortuna conech lo be que
» yo, ingrat, possehia quant, ab grans querelles, de
315 » la iniqua sort me clamaua, que, sino per laygua
» nadant, a la mia Hero acostar nom podia. Ara,

---

97 qui amor prospera O. 300 aduersitat neguna O. 11 com tantes O. 12 com laygue se enterbola O. 16 podia he ja molt O.

» molt mes fort cridant, contra la mar blasfeme,
» perque lo meu cos no puch acomanar a laygua;
[O 135 v] » e, *per fortuna sobre totes prospera, acçeptaria lo
» que ans estimaua aduerssitat estremal O, sobretots 320
» los uiuints miserable, e com es poch espay lo que
» a mon voler contrasta, e tant major ma desauen-
» tura aumental Yo no demane nau, galera ni altra
» fusta, ni veles, rems, timo ni bruxola, ni mire la
» tremuntana per quel meu nauegar sendreçe, ni, 325
» per atrobar lo port del meu desigat viatge, desple-
» gue dels mariners la carta. La lum quen la torre
» per a miençesa mire, es la estela a la qual lo meu
» timo esguarda; e lo meu cos es la fusta hon lani-
» ma de Hero mia, de amor carregada, ab los rems 330
» dels meus braços passa. O, mar de aygues amar-
» gues, per a mi mes que als altres amargual vn
» poch la tua furia amança, fins quen la rriba de
» Çestos haja pres alegra posta; e apres, cobrada la
» furia, fes dificil la mia tornada, per que ab justa 335
» escusa en les faldes de Hero la tua tranquilitat
» espere. Mira quant es poch lo que demanant te
» soplique: no vull quel deute me absolgues, mas
» que vn poch espay porrogant me comportes; e
» treta en terra la mia nau, en la taraçana del es- 340
» trado de Hero, no la varare en les tues aygues
» sino ab gran temor; e lauors ab discreta pruden-
» cia esquiuare los perills de la tua furia, e, per molt
» que la valida fortuna dure, no blasfemare contra
» les tues hones. » 345

---

24 ni mirar la O. 33-35 la tua furia e fes dificil *(m. lo d'entremitg)* O. 40 *m.* del estrado O.

[XII] *Entra en la mar Leander.*

Ensemps, aquestes paraules parlant, Leander la sua persona despullaua; hi vestias vna camisa de les mans de Hero filada, cenyhint se ab vna co-
350 rreja, la qual sostenia vna gentil copagorja; que altra arma nadant portar no podia. E acostant se * a la [M 30]
furiosa * aygua, cridant lo nom de Hero, acomana [O 136]
lo cos e la uida a la mar tempestuosa, la força de la qual no pogue vençre; ans, forçat, gira les espatles
355 a les espantables aygues, tornant a la riba don se partia. Hi, estant de peus en la banyada arena, dreçant los vlls a la lum que,ençesa en la torre de Hero, lo seu cor ençenia, torna altra vegada lançar lo cos en la mar fonda; dient, ab veu per amor es-
360 forçada:

« Lo foch que veig — ençes alt en la torre
» Crema dins mi — la por de la mar fonda:
» Ho pendre port — en la ylla de Çestos,
» Ho beure prest — de la mort lo trist calzer;
365 » Y ab vostres mans — donant me sepoltura
» Vos, per qui muyr, — tanquarmeu dins la tomba,
» Lauant lo cos, — de lagremes ab laygua.
» Nous espanteu — besar ma boca freda. »

O, escura seguedat daquells qui desordenada-
370 ment amen! E ab quin animo, ab quina sotliçitut e diligencia treballen ensemps lanima e la uida perdre! O, animosa por de aquells qui, reçelant, temen los perills de viçios morir e viure, e, ab inuençible e discret animo, per lo regne del cel la vida aban-
375 donen!

---

46 Entra Leander en la mar O. 58 lo seu cos M. 61 *m.* alt O. 63 en la riba O.

Comença la mar vn poch detenir la sua furia, per donar loch al animo de Leander, e ja sens temor lesforçat joue per laygua los braços mouia. Glorios dins si, ab esforç denamorada esperança hauia vençut laduerssa fortuna, hi ab recort dels passats delits, los esdeuenidors contemplant en breu [O 136 v] esperaua; * y en la sua penssa paraules triades treballaua conpondre, per rahonar ha Hero los grans perills, los quals, ab esforç de amor, per anar a ella vençent sobrats hauia.

[M 30 v] [XIII] *La mort de Leander.* *

ENUJADA laduerssa iniqua fortuna del esforçat animo de Leander, restituhi a la mar furiosa ab multiplicades ones la primera furia. Lesforç del enamorat mariner, anant al desigat port, nos canssaua; hi, ab ales de amor estrema, alça lo cos sobre les aygues, endreçant la uista a la lum que en la alta torre relluhia, la qual li sembla menor del que acostumaua. Hi, reclamant lo nom de Hero, ja prop de la terra, se aparellaua pendre posta en la desigada rriba, quant les aygues en gran tempestat aumentauen, fent semblant, ab delliberada furia, en la destruccio del esforçat joue ab yra terribla totes atenien.

No podia a tan gran furia ja resistir lo miserable Leander, y les hones altes, venint li al encontre, de la rriba de Cestos lapartauen, yl defenien que ab la uista a la lum de la torre no attenyia; e ja sens orde los braços per laygua començaua moure, hi era cas de miseria inefable lo treball que, per squi-

91 hi ales M. 95 pendre posada O.

uar la mort, sostenia. E, si vn poch espay lo cap de les ones alçaua, reclamant lo nom de Hero escupia laygua salada, la qual, ab terrible porfidia, volia entrar en lo cos de Leander; pero lamor de Hero axi
410 tot lo occupaua, que a les amargues aygues la entrada defenia. La fortuna valida aumentaua; les forçes del combatut joue defallien; la fredor de laygua la sua persona comprenia; y, per reclamar lo nom de aquella per qui la sua uida se anaua perdre,
415 quant mes prop de la mort e de la riba se acostaua, dona loch les aygues entrassen en los retrets don Hero se partia; hi, ab la agonia de la mort que jal
* asaltaua, dreça los vlls a la torre de Hero, per qui [*O 137*]
moria, hi, abandonat a la furia de la mar tempes-
420 tuosa, ensemps ab la anima tals paraules se partiren:

« Cuyta, cos mort, — que lamor quet fa perdre
» Te guiara — fins al peu de la torre:
» Seguint del foch — la miserable [e]nsenya
425 » Ffes te present — a la plorosa Hero. » * [*M 31*]

La darrera sillaba del nom de Hero en aquest mon fon terme del seu parlar, amar e viure.

O, cosa de gran marauella inefable! que, semblant a vira de fort ballesta empesa, vench lo seu
430 cos *pesat* [posat?] de la salada aygua en la rriba de Çestos, al peu de la torre empes de lamor que viu lo guiaua; la qual, per esser estrema, encara mort lo feya correr, seguint la força que viuint lo empenyia, semblant a laugera galera que, leuats los rems,
435 encara ab la fusa pren segura posta; hi en la boca

407-9 lo nom de Ero axi tot lo *(m. lo d'entremitg)* O. 12 joue defanian O. 16 acostaua don loch M. 20 anima de la sua boca talls paraules O. 28 *m.* gran O. 29 *m.* empesa O. 34 a la galera O. 35 ab la fua O.

morta aquell gest guardaua, ab lo qual lo nom de Hero se pronunçia.

[XIV] *Puja Hero en la torre per veure si la mar assossegaua.*

AL temps quen les amargues aygues lenamorat miserable per amor de Hero la uida perdia, la enamorada donzella aparellaua lestrado e les teles netes per exugar a Leander, que de la salada aygua fret e banyat venia. E, pujant en lalta torre, vn poch la lum descobria per endreçar de la sua via lo desigat viatge; e ab diuerssos contrasts en sotlicita penssa combatuda, mirant les aygues, desigaua nadant passar a la ylla de Abidos, ho en lo cami encontrar a Leander; e si la mar vn poch espay les ones detenia, estimaua la entrestida Hero que Leander ab pocha amor lo cami no gosaua
[O 137 v] empendre; * e si les ones la rriba molt fort batien, axi com si la sua veu pogues a les orelles de Leander atenyer, plorant deya:

« Sils altres homens los folls perills reçelen per » guardar sola vna vida, quant mes tu, Leander, » los deus mes reçelar, quensemps ab la tua tens la » mia acomanada, hi est çert la tua sens la mia no » pots perdre. No emprengues, donchs, anima e vida » mia, tan perillosa empresa, ni ab tal tempestat » lo teu cos, meu, a la furiosa mar acomanes; recort » te lo nadar es perill quels nauegants mes reçelen, » e sino apres de naufraig nol esperimenten, a la » hora que en altra manera la uida restaurar no po-
[M 31 v] » den, e molt tart, vius, nadant a la * rriba atenyen. » Espera lo temps que ab diuerssitat lo torn de la

36 gest mostraue O. 46 la sua vida M.

» sua roda, girant, volta; e penssa quant seria foll
» aquell qui en joliol, per fogir a la calor, estigues
» als raigs de Apollo, y en giner, per escalfar, çer-
470 » quas la freda ombra. Aquesta mar que ara tan fort
» crida, pochs dies ha, semblant a oli estaua segura;
» e no passara molt tornara en la seguretat prime-
» ra. O, gran sauiesa! o, animos reçel, al temps de
» la aduerssa fortuna estaluiar la uida per a la pros-
475 » peritat esdeuenidora! Axi canten les serenes en lo
» temps de la mar tempestuosa, esperant la tranqui-
» litat quieta. O, quant fora millor, Leander, quant
» aprenguist de nadar ab lartefici de Dedalus, por-
» tasses per layre lo desigat viatge, e lauors sols lo
480 » uent, e no la mar, a nostres desigs contrastaria! O,
» gran fortuna mia, que de quatre elements los tres,
» ab totes ses forçes, en la destrucçio nostra ab
» gran sotliçitut atenen: la terra escassa les nostres
» çiutats no termena; laygua abundant lo nostre freu
485 » occupa; layre esforçat al teu nadar ensemps ab la
» moguda mar contrasta; sol lo foch dins nosaltres
» y en alta torre nostres voluntats ajusta. Pero yom
» recort quel fill de Dedalus, indiscretament vo-
» lant, deixa en la mar les plomes e la uida, ab tot
490 » que tantes * coses, com a tu e a mi, no li contras- [O 138]
» tassen. Donchs sola discrecio, que molt tart en
» los qui amen se troba, te poder dels perills fer te
» delliure, trobes ara en tu, animos Leander, y con-
» sent ab la tua amor estrema vn poch se acompa-
495 » nye, per que nostres delits e vida en breu nos
» perden. »

---

69 al ratx del sol O. 77 millor animos Leander O.
81 cotra alaments O.

[XV] *Rahona Hero a la dida la sua gran tristiçia.*

AB tals contrasts, e los vlls corrent aygua, deualla de la alta torre la entrestida Hero; e ans
que lantigua dida la interroguas per que ploraua, a 500
tals paraules, de continues lagremes acompanyades,
feu principi:

« Hoyt he dir, prudent dida mia, que moltes ve-
» gades la misera penssa pronusticant adeuina los
» dans que la aduerssa fortuna procura, ab tristor 505
[*M 32*] » quel nostre cor miserable turmenta, ignorant de
» tal dolor*la causa. E perço tinch reçel algun gran
» infortuni la mia vida asalte: car del retret de la
» mia anima sospirs, sens delliber meu, espiren, e
» los meus vlls, no se perque, fonts de amargues la- 510
» gremes brollen, e ab dolor que lo meu cor traues-
» sant esquinça, mirant contemple la roba del qui
» ab tan gran desig espere, [e] la mia lengua, per es-
» trema tristiçia, no pot clarament pronunçiar lo
» nom de Leander. » 515

No pogue mes auant parlar la trista donzella,
quant respos la prudent esforçada dida:

« Per fallença de seny, entrels mes sabents, se
» declara afermar les coses esdeuenidores, que sol
» al gran Jupiter son descubertes; hi flaquea de ani- 520
» mo se stima, ans que la causa de la dolor sia ma-
» nifesta, auançant sos mals, començar primer a
» doldres; ab tot que alguns filosofs han volgut de-
» clarar: quant tristor nos asalta per cosa no sabuda,
» sesdeue que, per esser luny la causa de nostra 525
» dolor, no presenta en nosaltres conexença del

---

504 la miserable pensa O. 23 alguns per si han volgut O.

» quens dolem, mas vna lenta tristiçia, senblant
» aquell qui dels enemichs se reçela, que fuig qual-
» seuol que al encontre li vingua, encara que no
530 » conegua qui es aquell de qui saparta. Pero aço es
» mes sompni de vanes fantasies, que no veritat
» declarada, per que es çerta cosa algu no sentres-
» teix, si primer no te en hoy la causa per que sent
» tristiçia; ni algu no pot tenir hoy, si primer no co-
535 » neix. E axi sesdeue ara en tu, estimada senyora e
» filla, que la remor de les braues ones * que tota la [*O 138 v*]
» nit la nostra rriba ab gran furia baten, a les quals
» tens gran oy, han entristida la tua enamorada
» penssa, sotliçita de la venguda de Leander, a qui
540 » meritament tant ames. Deuries penssar es axi pru-
» dent, que no empendra tant perillos viatge, ho, sil
» empren, ab esforç de enamorat animo ja acostu-
» mat de les ones, passant la mar sobre la qual tan-
» tes vegades ha nauegat segur viatge, pendra port
545 » en lo teu desigat estrado, e ab aquestes teles les
» tues mans lexugaran; e per lo treball que per tu,
» en aquest mes que en los altres viatges, ha sofert,
» ab poch afany lo pregarem quentre nosaltres, mes
» del acostu*mat, descansse. » [*M 32 v*]

550 [XVI] *Aparegue lanima de Leander a Hero.*

O prudent esforçada didal — respos la trista
» donzella, — tan gran assento de tristor ha
» pres dins mi lo reçel de la uida de Leander, que
» les discretes paraules dels teus conforts en la mia
555 » penssa no troben repos de posada çerta. Com la
» mar assossegua, lo meu cor se mor reçelant que
» Leander en la falda de algunaltra reposa; e no se
» qual de dos mals per major auorreria: ho que
» mort per mi en les aygues, fret banyat estigues en

» la mia falda, e, yo ab ell morta, en sos braços 560
» dins vn sepulcre nos tanquasses; ho que, viuint de
» mi apartat, de altra estigues en lestrado. Quant la
» mar, mouent les braues ones, la sua gran furia
» descobre, la mia entristida penssa figura quel meu
» Leander, per mi, en les amargues aygues ja no 565
» per mi, mas per la uida, treballa. E axi, no son
» majors les ones que al meu Leander, si per mi na-
» uegua, conbaten, de les que la mia trista dolorada
» anima ara turmenten, la qual, en terbola aygua
» de dolor estrema, per ell nauegant egualment pe- 570
» rilla. »

Vn gran crit fon la fi de aquestes paraules, semblant a la miserable Hero al encontre dels seus vlls vna ombra de la figura de Leander passaua; a la qual, ab veu per dolor e temor alterada, e per 575 lagremes e sanglots mal pronunciada, cridant, ab les mans abraçar volia:

« No passes auant, laugera ombra, que yo nom
» espante. Si est Leander, atura ab mi fins que de
» Leander lo cos arribe, hi, esperant, pren lo meu 580
» per çerta posada; descança * vn poch en la casa
» hon, per amor, ab gran delit reposar acostumes.
[O 139] » E no pensses, anima mia de Leander, larch es-
» pay yot detingua; comporta que al teu cos meu
» yo done sepoltura, hi apres, ensemps ab la mia, 585
» deuallaras als regnes de Pluto, per que vn carçre,
» vna pena, vnes cadenes, apres la mort liguen aque-
» lles dos animes, les quals vna amor hauia liguat
» en vida; e axi los cossos morts, abraçats, estaran
» en vn sepulcre, e nosaltres, en dolor viuint, juntes 590
» en vna pena. »

---

65 *m.* aygues M. 84 cos he meu O. 88 havial igades O.

[XVII] * *Ariba lo cos de Leander mort, a la terra.* [*M 33*]

Hon es Homero, hon es Virgili, qui en metres; hon es Demostenes, hon es Tuli, qui en
595 prosa; hon son los tragichs grechs e latins poetes, que tanta dolor escriure puguen? ¿Hon son tots los qui tristiçia, dolor e miseria sostenen? Ligen hi entenguen, y ensemps lurs mals obliden, e ploren ab Hero la dolorosa mort de Leander.

600 Puja sens tarda la miserable donzella, ensemps ab la esforçada vella, en la alta torre; e mirant per la lum escura de Diana si Leander poguera hoyr ho veure, baixa los plorants vlls, que fonts amargues destillauen, a la rriba hon les ones batien; e ab les
605 mans, de la uista apartant les lagremes, conegue lo cors del seu Leander quel acostumat gest no portaua, ans, la cara girada a la ensenya de la torre, les espatles a la arena, les ones, sens propi mouiment del cos, a la rriba lo portauen.

610 Segui al doloros mirar vn crit de veu espantable: « O, Leander! respon a la tua Hero, la qual en» cara uiua mirant te cride. »

No tardara, sobre lo cos mort, la ja quasi morta donzella, * saltant de lalta torre, acabar de matarse; [*O 139 v*]
615 sino que volia, encare viuint, la boca freda besar de Leander.

Rompe los seus cabells, les vestidures ensemps ab lo cuyro dels pits e de la cara, la trista sobre totes les altres adolorada, e deuallant de la torre
620 per aquella porta secreta que Leander entrar solia,

---

92 en terra O. 93 ab metres O. 601-2 alta torre de Diana *(m. lo d'entremitg)* O. 03 plorosos vlls O. 04 les aygues batien O. 08 en la arena M.

ixque al cos mort, banyat hi fret, de aquell qui, ab inefable delit, viu esperaua. Hi estesa sobre lo cos, besant la boca freda, mesclaua les sues lagremes calentes ab laygua de la mar amargua; e uolent pronunciar, no podia ni sabia tristes paraules a tanta dolor conformes; hi ab les mans tremolant los vlls de Leander obria, los quals primer ab la boca hi apres ab los vlls besant, axi de abundants lagremes omplia, que semblaua Leander, encara mort, plorant la dolor de la sua Hero viua, planyent deploraua.

No feya menor plant la miserable dida, la qual, ensemps per la filla e per Leander lamentant, la sua debil persona ab cruels mans rompia, e de al-
[*M 33 v*] gun remey * Hero, ja quasi morta, parlar no gosaua; per que es aument de dolor (si en Hero aumentar podia), al que en estrem se dol, fer li recort la sua dolor remeyar pugua.

[XVIII] *Lo plant e mort dolorosa de Hero sobre lo cos de Leander.*

ESTAUA la mar segura, que paria sol contra la vida de Leander hauia pres tanta furia; lo cel clar, la nit quieta, los ayres, los elements e Diana, los planetes e les esteles ab vna seguretat atenta, al
[*O 140*] adolorit plant de Hero planyent * atenien; los peixos e los oçells, per laygua nadant, e volant a la rriba, venien a les obsequies de Leander, e ab lurs veus ensemps ab Hero dolent, la mort de lur oste planyien. Mas sobre totes plorant sanch (que de aygua les lagremes ja tenia despeses), lamentaua, estesa

22 inefable desig O. 32 miserable vella O. 37 fer recort de la sua O. 43 los ayres e los vents Diana O.

sobre lo cos, aquella que, sola, perdia aquell qui per ella en les aygues hauia perdut la vida. E ab paraules que les pedrenyeres, los diamants, laçer bastarien a rompe, en semblant estil planyent de-
655 ploraua:

« O, per mi sobre tots miserable Leander, e per » mi en les aygues mort, qui per mi sol en la terra » viuies! ¿Quin plant sobrel teu cos puch yo, enca- » re viua, mirant a tu mort per mi, dignament pla-
660 » nyer? Yo viure, per que lo teu naufraig, vn poch » espay uiuint, ab gran dolor lamentant deplore. » Que si yo tantost la vida abandone, ¿qui bastara » la tua mia iniqua sort meritament plorant dolre? » Donchs viure yo, per que la tua mort per mi cau-
665 » sada dolgua; e prest per tu more, e per tu no sere » plorada, ab tot que per tu muyra: hi es molta » raho, puix tu primer per mi has perdut la uida.

» O, lo meu e no de altri, Leander! per mi » ab los peixos conuerssaues, als quals ja, nadant,
670 » vencies; per mi auorries la natural terra, y en les » salades aygues prenies deport en delitos viatge; » per mi del teu cos hauies fet galera, portant a la » rriba de Cestos la mia sobre totes estimada mer- » caderia, e passant fortuna valida, has lançat lo
675 » carrech de la tua anima, la qual lo teu cos soste- » nir no podia, per lo pes * que, de la mia amor ca- [*O 140 v*] » rregada, portaua; e axi lauger, sens carrech, has » pogut surgir * en la rriba de Çestos, hi estes fret, [*M 34*] » banyat hi mort, tens les espatles en aquell loch
680 » hon tenies los peus quant, viu, me abraçaues.

» O, entrestits piadosos peixos, que ensemps ab » mi planyeu la mort del amich vostre Leander! » ¿Per que no li ajudaueu fins al desigat port? Pero

---

56 tots los viuents miserable O. 72 feta galera O.

» encara molt vos regracie manssuetut tan benigne,
» que lo seu cos entegra haueu aconpanyat fins a la 685
» rriba; don clarament se mostra viu lo acompa-
» nyaueu, si la aduerssa fortuna a la sua vida e
» a la mia tan fort no contrastara!

» O, miserables pare e mare de Leander, als
» quals mes temps que a mi la mort del fill sera do- 690
» lorosa, per que tant com yo no sabreu la sua mort
» doldre! E tu, pare meu Austerus, no ab lo gendre
» que volies, veuras en vn dia les noces e sepoltura
» de ta filla. E tu, Leander, perdona si mes largues
» les tues obssequies no celebre, que a la mia boca 695
» fall la veu hi als meus vlls aygua hi sanch, ab que
» mes largament la tua mort deplorant lamente. E si
» axi morint espire, no pore calfar ni vntar lo teu cos
» ab los enguents quey aparelle: donchs, sera millor
» que, morint per tu e sobre tu, ab la mia sanch la- 700
» uant hi escalfant lo teu cos ja fret, embalssemant
» vnte, e ab aquelles teles que per exugar a tu viu
» aparellades tenia, la mia dida (la qual a tu no
» menys que a mi amaua), abduys abraçats, sem-
» blants a vn cos amortallant nos embene, hi en vn 705
» sepulcre tan estret nos tanque, quels nostres ossos
» mesclats a la fi en vna pols se conuerteixquen; hi
» en letres gregues sobre la nostra tomba senblant
» epitafi escolpit escriua:

« Amor cruel — quils has vnits en vida, 710
» Y, ab gran dolor, — lo viurels has fet perdre:
» Apres la mort — los tanqua [e]n lo sepulcre. »

Encara, dient aquestes paraules de greus plors

---

85 cos entregue M. 99 que ja aparellats hauia O. 705 amortallat M mortallant O. 09 sculpit escriura *(manquen les deu linees següents, per pèrdua d'algunes fulles del manuscrit)* O.

acompanyades, tira de la bayna la copagorja que la
715 correja de Leander mort sostenia, e, mes lo pom sobre lo cor de Leander e sobre lo seu la punta, lançant lo cos ab esforç de amor cruel pesada sobrel de Leander, espira la miserable Hero, entrels braços frets de aquell mort per qui moria.

720 Ffi.

V

TRAGEDIA DE CALDESA

Textes originals:

Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana.

Còdex intitulat Jardinet d'Orats.

RAHONANT VN CAS AFORTUNAT QUE AB VNA DAMA LI ESDEUENCH

A tan alt grau lestrem de ma dolor ateny, que de present me dolch, en algun temps sia ver ma tristor finar pugua; en aço passe los infernats, quel esser trist me delita, e so content ma dolor eternament coldre. E, si a ma dolorida penssa alguna hora la mort se presenta, refuse acçeptar, per lo delit que la perdua de ma vidam porta. ¿Com, donchs, sera, causa de tanta dolor escriures pugua? ¿Quin paper soferra esser tint de legea de tant crim? ¿Consentra layre que veu se conforme, per a que tanta culpa clarament sia lesta? Obras linfern, esperits inmundes sobreixcha; tornen los elements en la confusio primera; mostren se clar dels dampnats les penes, per que lo mon, en terror conuertit, alegria no çelebre. Estiguen los rius segurs e los monts cuytats correguen; bollint la mar, los peixos a la rriba lançe; repose lo sol dauall labitable terra, e nunqua ja mes en nostra uista los seus daurats cabells estengua; nos compten pus del any los dotze mesos, e sola vna nit lesdeuenidor temps comprengua.

Mas ¿per que vull ab larguea de paraules encarir crim de tant sobre abundant legea, la qual, planament rahonada, feredat de tant espantable marauella ab si porta, que es inpossible los hoynts, sens

---

1 Tragadia-*m.* de Caldesa M. 2-3 *en lloch d'aquest subtítol,* feta per mossen Corella O. 18 *m.* segurs M. 21 terra nunqua M james sobre nostre orizon los seus O. 22 nos conten M.

gran alteracio, les orelles a tan profanes paraules
[O 85 v] abandonen? * 30

En la part del mon a la qual encara de present de la gentil filla d Agenor propi nom li resta, en la feroçe bellicosa prouincia d Espanya, en lo delitos amenissim regne de Valençia, dins los murs de la sua major çiutat, regnant aquell que al animos 35 troya ha succehit en egual animo, Rey don Johan, vna inclita donzella, en bellea sens par, en auisament passant totes les altres, ab gracia e singularitat tan estrema que seria foll qui en sa presençia algunaltra lohas en estima de tanta valua; dellibe- 40 ra, apres que en son seruir molt temps de mon
[M 38] adolorit viure despes * tenia, los meus canssats pensaments, ensemps ab ma persona, en lo desigat estrado de la sua falda descanssasen.

Largua istoria seria tenyir lo paper de les ena- 45 morades rahons quentre nosaltres, ab mostra destrema benuolença, passauen: ffengia la bella Senyora tant contentament de mos passats seruirs e presents paraules, que lo seu esser en mi transpostave, tot lo que a sa volentat, persona e viure 50 sesguardaua, abandonadament deixa en discreçio de ma coneixença. Mas, per que de mi sols no fos ver parahis en aquest mon hauer ates, apres poch espay de tant reposat estament, tocant a la porta de la casa, dix lauisada Senyora, que, per aquella hora, 55 esperaua vna persona, ab la qual, sens tarda desempaxant de molta neçessitat breus fahenes, a mi tornaria, per que ab mes repos tot aquell jorn, algu no tingues poder partir dos persones, a les quals

47 passaren O. 49-50 paraules que tot lo que a sa *(m. lo d'entremitg)* M. 59 no pogues poder partir M.

60 estrema benuolença, en tan * alta e delitosa concor- [O 86]
dia acordaua.

Ab esperança de tant discretes noues, romangui yo sol en la cambra, la porta de la qual ella nos oblida, ab fel tancadura, sagellar. No se si fretura
65 de finestra feya la casa tenebrosa, que a mi paregue, dos hores apres mig jorn, la nit ab ses escures ales occupaua la terra, ho si Apollo amagaua la sua luminosa cara, estimant cosa no rahonable, aquesta casa fos per ell illuminada, a la hora que tant des-
70 onest crim se cometia.

Axi passi la major part de aquest egipçiach dia, sol, e acompanyat de molts e duptosos penssaments. Lo cos, carregat per fexugua carregua de mortals enugs, lançant sobrel lit, esperaua la fi de
75 tant enujosa tarda; pero ma penssa tribulada, no consentint la mia persona estar segura, fon me forçat, passejant, seguir la varietat de mos trists e sotliçits penssaments. Dreçant los vlls a vna pocha finestra que en lo pati de la casa responia, viu vn home
80 que, ab continença desperar algun altre, suaus passos passejaua, donant resposta, als qui de la bella Senyora demanauen, quen fahenes secretes e de gran inportancia occupada estaua.

O, piadosos hoints! Transportant vostres miseri-
85 cordes pensses en mi, digua cascu si semblant dolor a la mia james ha sofert, e ab adolorit penssament mirau la tristor que a tal hora ma trista penssa combatia, esperant quina seria la fi * que de tant do- [O 86 v]
loros prinçipi esdeuendria. Mas ¿per que detinch lo
90 temps, cercant paraules a * tanta pena conformes, [M 38 v]
puix es impossible tan gran tristor rahonar se pugua? A la fi, restant del dia tan poch, quels caualls

70 tant celerissim crim O.

de Febo della les colones de Hercules en locçident calçiguauen, los meus plorosos vlls mereixqueren veure la tant estimada donzella, que, partint se de vna cambra, gest, paraules, abraçar, ab altres mostres de amor estrema, de honestat enemigues, a vn enamorat presenta la figura: praticha, manera, graçia e gentil continença de la qual descriure deixe, perque la fi de la present, sol esguarda en fer pales quant la granea de ma desauentura les altres totes auança. E, per cas de mes aduerssa fortuna mia, lo darrer comiat al terme de ma hoyda arriba, en estil de semblants paraules: « Adeu sies, manyetal » tancant la darrera sillaba vn desonest besar, lo so del qual les mies orelles ofene, no de menor ofenssa de la que sentran en la trista vall los de la part sinestra, dient los nostre Redemptor: « Anau, ma- » leyts, al foch eternall » quant, ab justa sentençia, en aquest mon formara les sues darreres paraules.

Partint se de la casa lo tant estimat enamorat, feu li present la Senyora de vna tan loçana e homil reuerençia, que sol la gonella feu estalui lo seu genoll esquerre no toquas la dura terra, senyalant [O 87] ab la sua bella * cara, tristor no pocha de la sua absencia. Acompanya les sues espatles ab piadosa e enamorada uista, acostant se apres a vn pou, que poch espay della distaua. Ab la freda aygua assaia apartar de la sua afable cara, la color e calor que, en la no sangonosa, mas plaent e delitosa batalla de Venus, pres hauia; e, acostant se al carçre de la mia trista preso ho cambra, obrint la porta, fengi alegria de la mia vista, tanta com hauia mostrat vera dolor, al que en estrem amaua, de la sua partida.

99 gracia gentil - del qual M.

Estaua, pero, la sua delicada persona maculada, semblant a roses ab blanchs liris mesclades, si ab sutzies mans se menegen; que la persona del galant que ab ella reposat hauia, era en estrem no conforme al delicament de tan tendra donzella.

Demanant me si la sua tarda me era estada enugosa; que les fahenes que desempaxat hauia, sino ella present, no era possible se acabassen: o, Deu inmortal, qui lo mon en nombre, pes e mesura regint, les creatures ab degut orde adminis*traul no [*M* 39] reffuseu altre vegada metre les vostres, de infinit preu estimades espatles, en lastret pal, per acabadament rembra tant profana culpa! Ab gran treball, lestrem de ma dolor, * los vlls endreçats a la [*O* 87 *v*] terra, me leçençia ab tremolosa lengua formas, en dos cobles, rahons de semblant manera:

« Mouras corrent — la tremuntana ferma,
» E tots ensemps — los çels cauran en troços;
» Tornara fret — lo foch alt en la spera,
» Y, en lo mes fons, — del mon veuran lo centre;
» Tinta de sanch — se mostrara la luna,
» E tot escur — lo sol perdra la forma,
» Ans que james — de mi siau seruida;
» E lo meu cos, — del prim cabell fins lungla,
» Mirant ho vos, — sia partit en peçes,
» E, tornat pols, — no prengua sepoltura,
» Ni rebal mon — tant çelerada çendra;
» Nis pugua fer — algu gire la lengua
» A dir: « Bon pos » — a lanima maleyta,
» Si Deu permet — mos vlls vos puguen veure.
» E, si es ver — vos digui may Senyora,
» Nos trobe [e]n lany — lo jorn de ma naxença,
» Mas lo meu nom, — a tots abominable,

57 lora de ma naxença O.

» No sia [a]l mon — persona quel esmente;
» Ans, del tot ras — de les penses humanes, 160
» Sia passat — com vn vent lo meu esser;
[O 88] » * Tinguen per fals — lo que fon de mon viure,
[M 39 v] » * E res de mi — en lo mon noy romangue;
» E, si per cas, — del meu cos gens ne resta,
» Sia menjar — als animals saluatges: 165
» Prengan cascu — la part duna sentilla,
» Perque [e]n tants lochs — sia lo meu sepulcre,
» Quel mon finit, — nos trobe la carn mia,
» Nis pugua fer — que may yo ressuçite. »

Conegue per lo adolorit estil de mes paraules, 170 la inclita Senyora, que la granea de sa culpa clarament a mi era palesa; e, ab moltes lagremes, sospirs e sanglots, ab veu tan conforme, gentil e delicada, que no es possible en semblant manera reçitarla, respos en rims *estranys* [estramps] la seguida cobla, 175 acompanyada de gest no estrany al significat de ses paraules:

« Clarament veig — quen la mundana orla
» Deu no ha fet — persona tant culpable:
» Yous he comes — abominable culpa, 180
» Tal, quen linfern — no trob pena conforme.
[O 88 v] » * Es me la mort — mes dolça que no çucre:
» Si fer se pot, — en vostres braços muyra.
» En vos esta — que prengau de mi venja:
» Sius par quey bast, — per uostres mans espire, 185
» Ho, si voleu, — cuberta de sçeliçi
» Hire pel mon — peregrinant romera.
» Deu no fara — quel passat fet no sia;
» Mas, si sperau — esmena de mon viure,

---

60 *manca tot el vers* M. 69 Ne sia ver-que yo may O. 74-5 manera recitas la resposta en rims e stranya la seguida O.

190 » Yo la fare — seguint a Magdalena:
» Los vostres peus — lauant ab semblant aygua. »

* Si follia es començar lo que es inpossible fi [M 40]
attenygua, folla cosa seria assajar escriure los contrasts que ma dolorosa penssa combatien, apres de
195 hauer hoyt resposta de tan homils paraules: volguera, ab preu de ma vida, la sua tant gran erra se pogues rembre. O, quant estimara beure de laygua del riu Letes, per que, lo passat abssent de la memoria, sol en lo present atengues mon enteniment
200 terme; e fora mes alegre, aquesta bella Senyora en parts de singular partida, la sua gentil persona ab tant subtil enteniment, fos la part mia, e la sua falla e moble voluntat, de falssa estima guiada, çercas vn cos leig e diforme, en part de aquell qui indig-
205 nament la hauia tractada!

Ab diuerssitat de tan inpossibles penssaments, me parti de la cambra ho sepulcre ha hon tanta pena sofert hauia. Acçeptant la ploma, que souint greus mals descança, la present ab ma propia sanch
210 pinte, per que la color de la tinta ab la dolor que rahona se conforme.

192-211 *manquen aquestes vuyt línees, acabant ab el mot* Ffinis *després del darrer vers* O.

VI

TRIHUNFO DE LES DONES

Text original:
Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana

[TRIHUNFO DE LES DONES]

Escriu vna dona que ha nom Veritat la present letra, a les altres dones, mostrant elles ser mes perfetes quels homens.

VERITAT, eternament regnant, dels çels e del mon reyna, a les virtuoses dones inclita fama e perpetua feliçitat enuia.

Del principi del mon les orelles tenim ofeses dels superbos homens, de vosaltres, homils, castes, piadoses, misericordes, indignament blasfemants, e ab yrada lengua vomitant; y en rims y en proses molts cuerns tenen de leigs e viciosos actes, los quals mes propiament dells escriures porien; e la follia de sos volers, ab la contrarietat de lur desigar, a dan de vostra fama atribuhir volen, y ensemps honestat, ab acabament de apetits desonests, en vosaltres çerquen. E si vostra sobrexçellent * bellea, vallejada e defesa del mur de honestat, a ells se presenta, de cruels vos infamen; e si benignament uostra afabilitat los remunera, de no castes vos inculpen; e cascu dells en tan alt grau de follia se constituheix, que penssa alguna singularitat possehir, sol per la qual, e no per altra, vostra honestat se deu perdre. O, inefable demençia, passant comu estil de paraulesl Si de vosaltres viciosament desigen, prenguen de les no bones exçellençia de gran bellea. Si virtuosament uos amen, inclites senyores sens nombre trobaran, que, ab acabament de virtuts, los faran de verdadera amistat graçios present. [*M 40 v*]

Pero ells, com inssenssats alquimistes, los vils metalls de la legea de lurs desigs, en purissim or

conuertir assajen; don es forçat la sua desordenada benuolença en fum de vanitat prengua son darrer terme; e, de enteniment fallits, ab fantasia de folls penssaments, com a poch discrets infants, los atho- 35 mes del sol afectadament estrenyen.

Mirant apres, de tan inutils treballs la gran perdua, de vostra noble condiçio, sino de propia virtut indefesa, no meritament blasfemen; tant, que aquell ingrat, de reprensio digne, fill de Versabe, 40 gosa sens temor escriure que: de mil, vn home bo trobat hauia, e, de les dones, no alguna.

O, justa sentençia, condempnant al qui injustament la dona! O, certera fleixa, meritament tornant contra aquell qui follament la tira! O, vera 45 mostra de [la] gran follia dels homens! Al qui Deu, sobre tots los altres, hauia fet saui, abominable ydolatre, per la legea de innumerables peccats, encorregut en tenebres de tant gran ignorançia que li fon inpossible en tot loniuers trobar vna dona de 50 virtuts acompanyada! O, gran prudençia de nosaltres, abssentant nos de la presençia de aquest seguidor de la senssualitat, que sol trobaua aquelles que al desorde de sos apetits satisfer podien! Don, es rahonable creure, dins en lo mes fons dels 55 inferns pague aquella penitençia que en aquest mon uoluntaria de sos crims lo dexara inmunde; ni raho acompanya la sua peruerssa vida fos esmenada, puix larch temps apres ques deixa de viure, lo bon rey Jozies, zelant la ley diuina, destrohi aquells 60 abominables temples que ell, rey poderos, destrohir podia, si ab lagremes de ver penediment hagues lauat la sutzietat de la legea de ses culpes.

[*M 41*] * E ab tot que molts illustres doctors, de la feminil condiçio blasfemat hagen, la lengua dels quals 65 lo Sant Sperit sempre endreçant, no entenien de

nosaltres mansuetes mal dir, segons quels poch auisats maliçiosos glosar sesforçen; ans, moltes vegades, en lo nom de dona, la humana sensualitat en-
70 tenen, ho a les no bones lur parlar endreçen. E si de totes parlen, amonesten als senssuals homens, de occasio de mal uiure se guarden; car per los grandissims delits que en elles se atenyen, souint tots sos desigs los endreçen, per los quals acabar,
75 innumerables mals assagen, elles restant sempre bones. E axi, los gloriosos doctors, blasfemar del be acostumen, si de mal occasio porta; e al mal, encara que en estrem sia gran, benauenturat nomenen, si per ell algun grandissim be nostre Senyor, infinit
80 bo, nos presenta. E per ço, aquest estil seguint, malaheixcha aquell bell arbre, portant lo fruyt en lo qual lo fill de la terra comes lo primer crim, e la culpa, remuda per lo vniuerssal Redemptor, benauenturada nomenen.

85 Çessen, donchs, mal dir aquells qui, sens fonament de raho, de nosaltres piadoses parlen; als quals respondre, seria, a tan vanes paraules donant autoritat, en vila desonest parlar a ells esser contrasembles. Mas, per informar als qui, ab afeccio de
90 honesta amistat seruint, nos amen, no pendrem a gran fatigua allargar en blanch paper nostra verdadera escriptura, en estil de gentils paraules mostrant egual es nostra perfeccio a la dels homens; e, si es ver desegualtat si trobe, essent nosaltres mes
95 perfetes, nostra valua sens algun dupte la dells en perfeccio auança.

Publicha e verdadera sentençia, ab consona veu, entona lo nostre antich criat Aristotil, que, çercant de dos coses qual era mes perfeta, deuen
100 esser acompar[a]des en aquella perfeccio que en

qualseuol delles mes exçellent se troba. E per ço, tots los animals de raho exhempts, menors quel home sestimen, per que lanima, que en ells es la mes noble cosa, a la del home acomparada, de ne-
[*M 41 v*] guna valor se jutga. E ab tot que en altres * propie- 105
tats al home auançen, no per tant de major perfeccio lesser dells pren nomenada, ans, lo leo mes fort, lo çeruo mes corrent, laguila pus alt mirant, al home acomparats, en no res quasi tornen. Donchs, encara que en algunes condiçions, lo que no ator- 110
gam, los homens a nosaltres auançen, callen enuergonyits los maliciosos ignorants, que menys perfetes nos aposenten; que si les animes, per qui perfeccio e viure los cossos atenyen, en llur creacio eguals son creades, ¿don ve als homens aquesta 115
gran follia, que majors de nosaltres sestimen? E, si en lur creacio les vnes a les altres en perfecçio sobrepujen, no totes les dels homens a les nostres auançen, ni totes les de nosaltres de major perfeccio son dotades. 120

Venint a les altres perfecçions que en *elles* [ells] mes habundant, segons la major part, se troben, gloriense que son mes animosos, forts, ab eleccio pus ferma, a comport de treball mes aptes, prudents, de major estatura. Oblidense de nostra misericordia e 125
pietat, castedat, ma[n]ssuetut, afabilitat, promptitut a perdonar, vergonya començ de virtuos obrar. E axi, lo vniuerssal Creador, en proporcio de egualtat ab ells nos ha creades, que si alguna cosa perfeta en ells se troba, alguna altra mes perfeta a nosaltres 130
atorga. Si de esser animosos atenyen gloria, lo defalt de tal animo, quanta humilitat, fonament de virtuts, en nosaltres causa! Si de mes forts prenen estima, per minua de aquesta fortalea, manssuetut, misericordia en nosaltres tenen posada. De ellecçio 135

ferma se lohen: nosaltres ab promtitut de perdonar atenyem la darrera gloria. Elacio prenen de major estatura, a sosteniment de treballs mes apta: miren nostra delicada forma, quanta major bellea nos presental De mes prudençia parlen: e nols recorda que nostra condicio vergonyosa, a ben obrar, mes que a ells, nos amonesta. Veurien en qualseuol altres condiçions que singulars en ells se troben, altres semblants ho de major perfecçio, de nosaltres nos abssenten.

E, per que los maldients homens, quant la justicia tenim fauorable, no vull per nostra part portar freuols rahons, que alguns, indignes de lohar, nos han escrites, de les quals dos, al present, la mia memoria ateny. Dieu que Deu omnipotent, creant lo * primer home de la terra, a nosaltres forma de [*M 42*] la sua carn e costella: ignorants natural filosofia, no saben que mouiment, no de hon començа, mas de on termena, ateny la sua noblea; e axi, de cada dia, de nosaltres e dels homens se fan inperfets animals, que sol nomenar grandissim fastig porta. Dien, encara mes, aquests inutils defenssors de nostra condicio, lo esser de nosaltres hague principi en lo ter[re]nal Parahis, lo primer home en lo camp damaçe; oblidant se quel loch a la essençia de algu neguna perfeccio porta, ans, tots jorns, lo infinit Senyor sembra purissimes animes en los cossos per lo primer crim infectes; los quals la bellea de lanima no ensutzien, encara que a ben obrar dificultat li porten.

Dexem, donchs, paraules de fonament de raho desacompanyades, e, ab alta veu, cridem los homens tots, los passats, presents hi esdeuenidors, hi estant del Aristotil la ja escrita sentençia, elegix-

quen de tots lo pus noble, per que, ab la que mes val de nosaltres, comparaçio sia feta. E, si per sa profunde humilitat no refusa venir, per part nostra, la Verge ensemps e Mare, de Aquell qui, eternament hauent la eleta, essent Deu infinit, volgue esser creatura per naixer de tant perfeta dona; volent esser factura de aquella a qui ell hauia fet; e axi afectadament desiga son fill esser, que, essent Deu tot poderos, no solament li plague morir, mas ignominiosament, ab exçes de inefable dolor, en loch abominable deixa la vida en mans de aquells qui en ell e per ell viuien.

O, misteri de profunde exçellençia, passant huma e angelich entendre! O, perfeccio acostant se al infinit, de tant excellent creatura, quel esser son fill compras tan car lo quil hauia creada! Ajudadora de nostra redempcio, companyona de Deu lo Pare, qui en son Fill, creant lo mon, li ha plagut ella ab son Fill lo recreas: Ell, Deu omnipotent, crea lome; ella, Mare del tot poderos, la restaurat. ¿Quin profit era hauer fet lo humanal linatge, per sa culpa en general catiueri encorregut, si, ab closa [M 42 v] e tancada nau del seu verge ven*tre, ella [de] nostra redempcio no hagues portat lo tresor, pagant tan abundant lo rescat, que infinits mons bastantment sen podien rembre. Archa de Nohe; verdadera restauracio nostra; de tot peccat exempta, estaluiant nos la vida del general diluui, en lo qual mort encorriem per lo peccat del primer parel Mereix, donchs, esser dita vida e redempçio nostra, aquella, la perfeccio de la qual sola, basta engendras Aquell per qui, no solament remuts viuim, mas fets quasi deus esperam eternament reuiure.

Aquesta sobrexçellent de Deu Mare, en linstant de la sua conçepçio acabadament organizada, vs

205 de raho mes singularment ates, que alguna altra creatura en edat perfeta. Y encara, en aquest mon uiuint, lo seu munde e delicatissim cos a la gloriosa anima axi obehia, que la vista e praticha dels angels no li empachaua, ab los quals benignament 210 conuerssant, com ha dexebles instruhia; essent dells sempre guardada hi seruida, e adorada com a senyora Mare de Aquell de qui ells eren factura. E, passat lo çinquanten any de la sua perfeta vida, encara la çelssitut de la sua bellea en tan alt grau res- 215 plandia, que a Dionis, mestre de la çiutat de Atenes, en raho natural mes sabent dels altres homens, de tan gran admiracio fon causa, que, sens temor, conffessa, com a Deu, latria adoraçio li presentara, si la santa Fe nol amonestas del que deuia adorar 220 era mare. Don, clarament se mostra, la sua sobre totes bellissima e proporçionada persona, de Deu infinit era ymatge; essent la pus noble e bella figura que, ab venustat de color, a nostres vils presentar se podia, apres, sobrels serafins en tan alt loch col- 225 locada, que, sobre tot lo que no es Deu, com a emperadriu senyora trihunfa; e son fill es sol qui en perfecçio lauança, de tanta graçia e, per premi, de gloria tan exçellent dotada, que, si tota la de tots los sants, en hu sol ajustant se, fos vnida, encara 230 menor sens comparacio sestimaria.

Cessen, donchs, mal dir los inpiadosos homens, ho porten per sa part creatura que, no essent Deu, tanta perfeccio posseheixcha; que gran marauella es penssar don han pres elacio de tan gran super- 235 bia, menyspreant les manssuetes dones; per la part de les quals volem encara mes nostra ploma estendre.

* No duptosa mas determenada sentençia, la [*M 43*]

senyora de totes les sciençies, sacra Teulogia, canta, aquelles coses esser millors, que per Deu, infinit 240
bo, mes son amades. Lo ver de aquesta raho los morals filosofs en estil de semblants paraules amonesten: que la uoluntat diuina, essent sobiranament recta, de ver johi del enteniment no pot los seus passos torçre; e axi, sens alguna passio regida, mes 245
ama ço quel enteniment, digne de mes esser amat jutja. Los sobtils teolechs, pus altament aquesta sentençia prouant, determenen que la voluntat diuina, vniuersal causa de totes les creatures, aquelles coses fa millors les quals ell mes ama. E, propiament parlant, la sua amor es causa de nostra bondat, e no lo nostre be causa de ell mes amarnos; 250
axi com, aquells qui ab los grans reys en alt grau priuen, les graçies que de lurs senyors reben no son causa de ells esser amats, mas, per que primer son 255
amats, aquestes gracies liberalment los atorguen.

Essent, donchs, certa cosa, la comunitat de les dones per Deu omnipotent mes que la dels homens amada, que sien millors no sofir disputa. Mas, prouant que la diuina bondat a nosaltres mes que 260
als homens ama, sens temor determenam: aquelles coses per Deu, sobiranament bo, mes son amades, les quals la sua inefable prouidencia axi ordena, que pus facil atenyer poden la vltima fi de la eterna gloria, per a la qual la sua benigne magestat les ra- 265
cionals creatures, de no res, ha creat; essent la major que ell, Deu infinit, donar nos pugua. E com sia pales als qui defalt dentendre no tenen, les dones, segons lurs complexions, pus façilment poder acabar aquells actes de misericordia, ab los quals, se- 270
gons lo vniuersal Redemptor determena, la vltima feliçitat atenyer se deixa, clarament se mostra elles, misericordes, del omnipotent Creador mes amades,

e axi mes perfetes. Ni estimam sia mester prouar
275 major promptitut elles tinguen per acabar aquestes
obres, de les quals, en la trista vall, lome Deu Jesus
corts generals celebrant, johi irreuocable, nos de-
manara lo derrer comte, sient en lo tribunal de
magestat infinida. Per que, es superflua cosa portar
280 rahons, hon la esperiençia clarament testificha.

E no solament en acabament de aquestes * vir- [*M 43 v*]
tuts, per lur corporal composiçio, promtitut mes
quels homens tenen, ans encara la vanitat e follia
de aquest mon, que souint lo be vituperant lo mal
285 exalça, ab lur ben obrar han fet concorde, atenyent
en la present vida inclita fama, y, en esdeuenidor,
felicitat eterna; que als homens, per la follia de ses
leys, es inpossible que tart ho nunqua gloriosa fama
alcanssen, sino de actes que al seruir de Deu e a tota
290 virtut contrasten: com de sangonoses batalles, les
quals, si contra justiçia vençen, mes animosos ses-
timen.

O, insenssat[s]! ¿per que vn poch espay del temps
de vostra vida no penssau en la crueldat e follia de
295 vostres pomposos actes, e veureu que no solament
al nostre cap e mestre Jesus son no conformes, mas
encara natural raho los condampna? Considerau los
inichs castells ho sepoltures d Espanya: que algu a
si mateix e als seus no pugua fer estalui, per restau-
300 rar quatre parts de vil terra compostes! ¿Don pre-
nen fonament les çerimonies superbes de vostres
batalles, de vltrança nomenades, en les quals, com
a inssenssats, baratau la vida per mort, parahis per
infern? Ab estils plens de popular pompa, [*e*] al orde
305 dels Sants Apostols comparau la desordenada re-
gla de la Garrotera, oferintuos, no solament a raho
tota contraris, mas de esser tenguts inpossibles;
que portau dupte a les discretes dones, sia ver, en

vostres cossos, raçionals animes tinguen posada.

O follia, passant totes les altres, que no solament vos fa obrar actes que de enteniment tenen tanta fretura, mas encara, entre vosaltres, fallits de seny, no voleu atenyer gloriosa fama! E si vn poch mal vostra persona assombra, metges de gran prudençia, ab innumerables medecines, ab sotliçitut no pocha, çercau; e, atesa la tant desigada sanitat, per cosa de neguna valua, com animals de raho exhemps, oferiu la vida, e, ab molts perills e treballs, guanyar lo trist carçre del infern afectadament treballau. E ja en aquest mon, vostra inquieta vida es ymatge de la que, en esdeuenidor, infernada us espera.

O, colomes humils, manssuetes, pudiques e castes dones! Com a * destres guerrers, les parets de [M 44] vostres murs forrant ab blanor de humilitat, fent estaluis vostres animes e persona, resistiu a les espantables bombardes, aturant les pedres en la mollea de vostra manssuetut, a les quals, les grosses e altes parets dels superbos feroçes homens, resistir no porien.

E ab tot que innumerables exemples, vera mostra de nostra perfeccio, a la mia memoria se presenten, dels quals tenyir lo paper deixe, tement prolixitat que, souint, a gentil estil es enemigua; mas, ¿qui pora tenir la ploma no pinte la casta honestat de Susanna; lo fort virtuos animo de Judich; lo zel de la fe de la martir, dels Machabeus mare; e, sobre totes en la ley perfeta, aquella Magdalena, les lagrimes de la qual aromatizants, tan abundants de les fonts dels sseus vlls corrien, que pogueren lauar los polsosos peus de aquell Deu e hom, qui, per la erra de nostres culpes, descalç calçigaua lo

mon? Lo qual, de no res creat, hauia basta encara la odorifera licor de tant destillants lagremes, lauar
345 la sua contrita anima, en grau de bellea tan alta, quen la çelestial posada li preçeheix sola aquella, del mon, dels çels, dels angels Reyna, a la qual no li desplau, per semblança de homilitat, de semblant nom se nomene; y encara, en aquest mon viuint,
350 mereixque tenir aduocat aquell Deu infinit, a qui afectadament ella seruia, ab rahons, inpossibles a resposta, fent callar als qui lasajauen rependre, com ha enamorat espos de la sua enbellida anima, responent a la germana Marta, al enuejos fariseu, al
355 auar ladre dexeble.

¿Qual lengua pora callar de Lucia, Catharina, Vrsola, e altres quasi infinides, les virtuts e merits de les quals, de la eterna gloria per a sempre premiades, poch la popular fama freturen?

360 Deixe parlar de les infels, gregues e romanes, les quals, ignorants la ley diuina, a la mundana la fi de ses obres endreçant, neguna verdadera virtut james obraren.

Si algun enuejos home, ab molestia de tanta
365 perfeccio nostra, a nostres escrites rahons asajaua respondre: que en alguna dona, moltes vegades, pus abundants se troben tots los mals, dels quals * en [M 44 v]
la present als homens enculpe, major crueldat de animo, mes gran feroçitat, estrem de gran super-
370 bia, bandeig de tota vergonya, y en exces altres mals, que a la femenil condicio no conuenen; aquestes paraules atorgant, no volem ignorar en estrem es pijor quel mal home, la no virtuosa dona. E aço esser senyal de nostra major perfeccio mostra, com
375 aquell naturalment sia millor, que, mal obrant, pot esser pus mal; e axi langel, en legea de abominable

peccat ha pres major cayguda, per que, sobre les creatures, en mes alta perfeccio era sobiranament creat; car lo mal, per si no tenint esser, tant es mes gran com de major be es abssencia, que si, per in- 380
possible, Deu mal se trobaua, la sua maliçia en infinit les altres sobrepujaria. Donchs, si axi es que la maliçia de les no virtuoses dones a la dels homens auança, que lur natural perfeccio sia mes perfeta clarament se mostra. 385

Es encara de nostra gran exçellençia manifest senyal, quels pochs mals a nosaltres mes enlegeixen, e de major infamia dignes nos mostren; e les erres que als homens no ensutzien, a nosaltres en fort manera infamen. Que la singularitat e bellea de 390
nostra natural condiçio, fa nostres taques mes esser mirades; per que es propietat dels contraris que, ensemps posats, pus clarament se manifesten; e vna pocha negror, enlegint la bellea de vna gentil e neta vestidura, als vlls dels que la miren abomi- 395
nable sens tarda se presenta; la qual, sobre uil roba posada, sens esser vista moltes vegades passa.

E, si tant es la feminil condiçio perfeta — dira algun maliçios home, — ¿per que Deu omnipotent, assumint natura humana, no fon dona? O, inutil 400
demanda, mostrant les tenebres de lur maliçiosa ignorançia; que no penssen ell, Deu infinit, per nosaltres incarnat, no pres totes les perfecçions que poguera pendre, mas aquelles ab molts defalts acompanyades, que a nostra redempçio eren mes 405
acçeptes. E axi, per a sostenir la sua aspra per nostres peccats penitencia, e per a conuerssar ab multi-
[*M* 45] tut de diuerses inpiadoses persones, mes * li conuenia esser home. Ni la femenil honesta vergonya li comportaria alt en la creu, en mig de ladres, per 410

les ofensses dels quil ofenien esser clauat, e altres profundes misteris, per los quals acabar, volgue esser home; encara que esser dona sens angelica asumpta, no per ço de menor perfeccio pren estima; ans
415 ell, nostre Deu e senyor, exemple de nostra vida, les menors coses, per a ell, infinit perfet, ha preses; la sua sobres gran humilitat singularment mostrant. Hi encara conuenia, aquell qui eternament tot poderos era, fill nouament en lo mon prenent natura
420 humana, no fos filla; mas era deçent, couenint, en la terra singular dona tingues mare; e axi, essent home, la sua purissima carn haja pres de verge dona.

Callen daçi auant los superbos homens, e ans
425 virtuosament viure que follament rependre aprenguen; e responguen a les rahons que en la present se contenen, a les quals yo, Veritat, per qui tot parlar a força acompanya, que si les homils perfetes dones eren tals com, en mostra de gran maliçia e
430 obtenebrat entendre, moltes vegades ells pinten, ¿quina escusa prenen que a nosaltres, axi fallides, los bens, la persona, la vida, cada dia nos ofiren, endreçant nos la fi de tots los seus ponposos actes? Eguals a Deu sestimen, si nosaltres, inperfetes,
435 dells tan perfets los treballosos seruirs acçeptam. E continuat viçios viure, en tenebres de tant escura ignorançia los asombra, que aquells qui de nosaltres mes legament blasfemen, [*qui*] per nosaltres majors treballs sostenen. Per als quals respondre, si
440 de paraules tenia fallença, mostrant la perfecçio quen les dones mes habundant quen los homens se troba, la mare de aquell Deu Jesus, en qui totes les perfeccions infinidament termenen, a ells maldients confonen[t], alt sobre los çels trihunfant, per nos-

altres parla. A la qual la present escriptura, *Trihunfo de les dones* nomenada, en estil de semblants paraules humilment presente: 445

Mare d Aquell — qui de la creu en larbre,
En mig del mon, — acompanyat de ladres,
[*M 45 v*] * Puja, per fruyt — a si mateix acçepte; 450
Quenfinits mons — bastaua tots a rembre,
Tenyint de sanch — aquell dur pal de çedre;
En estret lit — decanta les espatles;
Deixant lo fust — cubert de bella porpra,
Reme lo crim — del qui mori sens naixer; 455
A uos present — lo meu escrit *Trihunfo*.
Que sobrels çels — vostre valer trihunfa,
Puix volgue Deu, — dins en los vostres talems,
De verge carn — pendre la vestidura
Dom verdader, — mes bell dels altres homens, 460
En tot semblant — a uos que li sou mare.
Mirau del çel — les vostres homils dones;
Que dona sou, — mare ensemps y verge,
Parint aquell — qui lo mundanal çercle
Ffeu de no res; — y a uos, quel engendrasseu. 465

VII

DEBAT EPISTOLAR

ENTRE

MOSSEN CORELLA Y LO PRINCEP DE VIANA

Text original:
Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana

[LA DEMANDA QUEL SENYOR PRINCEP DON CARLES DEMANA]

[I] *Escriu lo prinçep don Carles a mossen Corella.*

Nos, el prinçep don Carles, etc., a uos, mossen Johan Roiç de Corella, salut e prospera felicidat desseamos.

5 Menbra nos hauer os dicho que, sin autoridat de sciencia, gran acometimento haze el que en su mano toma la pendola, por escriuir cosa que de alguna condiçion podiesse por los honbres estimada ser. Ca non tenemos oluidado el que Reonarde, en
10 su * prefacio de la *Etica,* escriue, determenante el [*M 46*] ignorante: entrar en estas cosas hi escriuir el viçio de su lengua, juntamente son mvy loca cosa e muy indigna. E anssi como al que no es buen sartre, el panyo, semejante al que no es buen orador
15 ho retorico, que le non pertaneçe la semejante ropa farpar la diferençia de los indiuiduos, de los quales alaban, o constrenyir los hombres a pedir el ageno pareçer e conssejo: primeramente las cosas dudosas e indeterminadas; secundariamente las neçessarias
20 e las otras que tememos. E nos, assi de esta neçessidat compellido, a vos, como el mas sufiçiente ante nuestra presençia, esta nuestra turbaçion deliberamos vos la agora comunicar. E vemos muchas vezes de pequenya brasa sallir grande flama, anssi
25 de pequenyas questiones ser por los filosofos grandes volumes escriptos.

Fazen vna tal pregunta las vejehuelas, de natura que: si hombre se fallaua en vn barcho, en medio de vn rrio, passando dos damas, e que la neçessi-
30 dat le forçasse hechar la vna en el agua; de las qua-

les damas fuesse la vna muncho amada hi el non della amado, e la otra que a ell amasse hi el no a ella, ¿a qual destas daria la uida?

E parecionos dificultosa la determinaçion; ca por la vna parte la passion, e por la otra la razon, çegaron sin duda la vista de nuestros oios en tal guisa, que, la eleccion e juhisio turbado, determenamos sin duda la presente epistola vos escriuir.

[II] *Respon mossen Corella.*

ESPILL en lo qual lo saber diuinal se representa; estela nouament creada, per a guiar, no solament tres reys, mas a tots los qui de vostra magestat atenyeran clara uista, mostrant los cami luminos, lo qual seguint, arribaran a la posada hon justiçia reposa; altre Salamo, o ell mateix, si la openio de Pictagoras veritat reporta; tremuntana inmoble, al entorn de la qual set esteles no poch clares, tres teulogals e quatre cardinals, de continu
[*M 46 v*] se volten; Rey, * per dret natural, de la abitable terra, car lo mes sabent dels homens deu senyorejar, per quels altres, obehint, sien partiçipants de sçiençia, seguint la deguda proporcio de la composiçio humana: que les parts, per sj ignorants, participen saber, si a la potencia superior obeheixen. E, puix ab dret natural la rahom força obeyr als manaments de vostra exçellençia, en mostra de mon poch auisat estil acçepte la ploma, ab la qual dampne lo quem par hauer ben escrit, e, ab temerosa ma, loe e desllohe, e contradictoris en vn mateix temps atorgue; car mes paraules me condampnen, si al gentil estil de vostra senyoria esguarde. Mas, axi com los mals al vniuers enbelleixen, per la companyia dels quals los bens pus clarament se

mostren, e los contraris ensemps millor sa força
65 manifesten; per dar mostra al sobregentil escriure
de vostra senyoria, oposantli color contraria, res-
ponch. No oblidant que protest que, si res escrich
ara ni en esdeuenidor que a la diçiplina de vostra
magestat contraste, de tal raho vull esser desdit e
70 reproche: car les paraules de vostra senyoria per
article tretze en mon enteniment se assenten.

Yom recort hauer hoit que, de dos mals, lo me-
nor es de elegir; la qual cosa, si sanament no es
entesa, falssia manifesta ab si porta: que res que
75 maliçia acompanye, no te raho de esser elegit, puix
sols en lo be nostra voluntat reposa. Per ço, senyor
del mon, vassall de raho de dos mals no entench
que algu sia de elegir; mas, per seguir son costum,
la voluntat humana, que sempre en lo be pren ter-
80 me, si de elegir dos mals es constreta, lo menor
acçepta, per que del be, qui es son terme, menys
se lunya. E per ço, en aquest desauenturat passatge,
tinch delliber, si vostra magestat lo contrari nom
amonesta, lançar en lo riu la que no ame. No que
85 la mia voluntat en tal acte termene, mas en lo
estalui de la vida de aquella a qui, en egual de
Deu, ame.

La openio ho raho que en tal acte mon voler
endreça, es que souint los homens treballen en la
90 conseruacio de aquells [a] qui han fet benefici, per
[que] son quasi factura e ymatge de nostres obres.
E la virtut que ordena recordarse mes de aquells a
qui * hom dona, que no per lo contrari, car de les [M 47]
coses que mes nos deliten es raho major recort nos
95 atenygua; e com amor sia do sol en lo qual los al-
tres tots se donen, tinch preposit no matar ho des-
trohir la fi e repos hon mos desigs se aposenten. Car
seriam forçat, lançant la que en i[n]finit ame, ab tart

ho no agrahit penediment lançar apres a mi, per que
ma vida ensemps ab mos desigs prengues terme. 100
Beda sou vos, — senyor, quant vos contemple,
Ho sant Françesch — pricant als animals,
Que nous entench, — ni escrich sino mals:
Per ço conech — que sou de virtuts temple.

[III] *Respon lo senyor Princep.* 105

PAN por pan, suelen referir algunos. Vi hi relehi vuestra graciosissima epistola, Mossen Joan Roiç de Corella, la qual, de dulce estilo, palabras plazibles, hi de alto compas e sentencia, a mi ver, puede ser en abundançia estimada; cuyos lohores, 110 con desgrado refusando, nin la gloria acçeptando, el ingenio mio no bastaria a los responder nin arguhir. Mas si Hector por doctrina de Otea, e Platon por dessendencia de Neutumno Escalyccieron, ni al vno el dono, nin al otro natura, non de tanto 115 dotaron, que de menor grado sestime la limpeza de vuestro ingenio e la buena abitud de vuestro saber e costumbres. E par aqui no ay mas, evnque la obediençia al senyorio deuida sea; pero no tanto me satisfaze, quanto me contenta la comunicacion 120 e pratiqua de vuestras doctas e auisadas sentencias (ca poco seria si razones las llamasse); e alegranse los que han desseo de sçiençia, quando topan con tal que a su apetito satisfaga, como dixe en vn versso a Johan poeta: 125

[*M 47 v*] * Anssi como al fierro — aguisa la muela
E faze por dias — que presto byen taja,
Assi vn sçiente — a otro conssuela,
Hi le procura — sin duda uantaja;

e si la sciençia es, cyerto es que la inorançia carece; 130 para los errores de la qual el perdon de mi, ni

el reproche de vos, no se deuen pedir ni menos dudar.

A lo que dezis, que de dos males es de escogir
135 el menor: e fundays vuestro dezir e openion en eleccion, la qual a mi ver no conssente pasion de ninguna condiçion ho viçioso desseo, porque a aquellos es del todo voluntaria; la qual elecçion, si en tanto grado obra, dexada la parte libidininosa, el
140 hombre se acosta a los terminos de razon, por cuyo medio deue mas aderir a la mas justa parte, mas que a la desordenada volundad; e anssi, como dezis, menos se aleixara del byen, que es termino de la tal elecçion, con terminos de la qual parte jus-
145 ta, deueys, con algun zelo de karidad (que se non mucho aparta de los terminos de amor), atorgar la uida aquella que, con lazos de Venus hi de afables hi gratos abraços, el remedio vos pide; mas que a la que, con desconoçimento de vuestros vanos tra-
150 bajos, vuestro querer del todo desdenya.

E vengamos, por la propia condiçion de passiones hi de viçios, de los quales los vnos el remedio e los otros la fin de sus apetitos dessean; ca cierto es que los tales viçios açerca lo facil, e las virtudes
155 açerca lo difiçil sestudian. E no solamente, como dezis, trabajan los hombres en la conseruacion de aquellos que byen azen, mas avn atienden de aquellos deuer alcançar algun conoscimento e gloria, los quales, de aquella que uos non ama, podriades mal
160 alcançar; la memoria de cuyo benefiçio solamente es en vos, ca en ella no se podria conoscer; nin por vuestro solo reporte non seria tanto vuestra virtut estimada, quanto si por agena boç predicada fuesse; nin vuestro amor seria dono, pues reçebido non
165 fuesse; nin tan*poco amor, si el orden reçiproco en- [*M 48*]
tre las partes non fuere seruado. Anssi que, si de la

elecçion quereys vsar, vos ruego que mudeys de openion.

[IV] *Respon mossen Corella a la primera replica del senyor Princep.* 170

CRIAT en los braços de la sacra Teulogia, me recorda hauer lest: benauenturada culpa de aquell inobedient primer home, puix fon digna de esser remuda ab preu de infinida valua. E axi, les erres per les quals benauenturades fins sen alcanssen, no es marauella si lo nom de bones atenyen. 175

Aquesta sola esperança ha donat esforç a la temerosa ploma, tenyint lo paper, responent a la no poch auisada letra de vostra senyoria; la singularitat de la qual explicar deixe, per que uocables me fallen per a dir la menor part de la perfecçio que en ella mon enteniment troba; e no vull, per fallença de paraules, sia vostra excellencia perjudicada. Mas, per que ma letra, per ser breu, de menor reprenssio sera digne; e les paraules, que semblar deuen a les coses de que parlen; puix amor es lo tema sobre qui mes letres recolzen, si en tanta granea en mi no fos aposentada, la euident e clara replica de vostra senyoria, en ma penssa per veritat determenada reposaria; car en mi, les openions per sçiençies se cambien, si autoritat de vostra excellençia les aduocha. Pero amor, qui de les altres passions prinçipat e senyoria alcança, me fa penssar respostes o freuols rahons, ab certa promesa que, puix souint te per costum ab son semblant ser gualardonada, si de la present questio fama de grosser porfidios me resta, nom fallira titol de fel enamorat; lo qual, de aques-
[*M 48 v*] ta * dama, la uida de qui en infamia de mon saber

defense, ho de altra mes piadosa, me fara merexer
200 algun delitos guardo.

Donchs, per que la part mia no reste indefesa, don perillas la uida de ma vida, com a procurador, encara que mal agrahit, de aquesta amada e cruel dama, responch: que les paraules son senyals ab los
205 quals nostres entençions se mostren; car en altra manera elles, closes dins los corporals murs, e sagellades ab lo secret sagell de nostra voluntat, [*e*] a algun altre sino a Deu no son descubertes. E souint pobrea de perfet lenguatge causa que, sola vna pa-
210 raula, moltes coses senyala; com sesdeue en les cases dels no opulents senyors, hu sol seruir diuerssos oficis.

E axi, senyor del mon, esclau de virtut he pres yo aquest nom, *elegir*, equiuoch a qualseuol acte
215 que de nostra potencia proceheixcha; pero encara, segons vostra magestat lo acçepta, quitia e despullada de senssibles pasions, no demana, lorde de verdadera caritat, amor libidinisa sia satisfeta sino ab seliçi, dejuni o aspra penitençia; car no per es-
220 talui de tota la mundana machina vn sol peccat deu esser comes. Mas, acostant me a la senda per hon les passions caminen, puix amor en mi en tant estrem ha pres posada, la façilitut e promtitut de alcançar delits nom fan desuiar de la fi, a la qual,
225 com a darrer be, esguarde; ans, les dificultats, si en contrastar a mon voler se forçen, com laygua ençenen majors les flames de ma benuolença; e axi, ab malalt e infecte gust, les coses als altres no poch dolçes, a mi en egual de fel amarguen. E com sia
230 condiçio general als elements elementats, vegetables, senssibles e raçionals, que la fi e delit ab propis actes alcanssen, segueixse que, en amar, no en esser amat, mon derrer be reposa; per lo qual alcan-

çar, es forçat vna dona muyra, per que mos desigs reuixquen. E, sil do de tanta amor no es acçeptat, no per ço deixa esser do, com lo esser tal no li vingua per lo qui acçepta, mas de la liberalitat del que liberament ho porta. Car de cada dia vem los senyors tirans acçeptar coses, les quals nols son do-
[*M 49*] nades; e la sanch del * Redemptor nostre, esser do infinit, encara que infinits nol acçepten. Ni lamor seu ha mester esser reçiproca [*sia*], segons vostra senyoria considera; ans li basta, si les doctrines dels doctors nom enganen, sia principi de apetit, fent cami per atenyer lo que ama.

E, per descarregar prest aquesta flacha barcha, tinch conort que, si erre en lo homey de la que vostra senyoria diu mereix la uida, seram pres en comte de amor estrema; don pora pendre fonament la esperança de la darrera gloria.

Dun bell joyel, — senyor, tinch inuentiua:
Per al engast — prench labitable terra;
Lo gran esforç — que por de si desterra,
Ab la virtut — ques part intellectiua,
Al vn costat, — seran safir e perla;
Per diama — estara la temprança;
E bell robi — la qui porta balança,
Fflorint en vos — pus vert que canyaferla.
Ffenix del mon, — en mig daquesta dança
Estareu vos — per resplandent caruoncle,
Puix en virtuts — semblau al antich oncle,
Emperador — del realme de França.

[V] *Replica lo senyor Princep a la segona resposta de mossen Corella.*

A vos, mossen Johan Roiç de Corella, çertifico hauer vuestra incomprendible e muy exuberante epistola; de cuya bellesa los oios del entendimento, e de la muncha doctrina; los hohidos, de la suavidad; el gusto de las otras innumerables partes suyas, a todos mis flacos sentimientos, no solamente fartos, ma muncho ma*rauillados, sin duda ser confiesso; estimando, por el modo de vuestra multiplicada e abundante sçiençia, non me hauer falleçido la notiçia e pratica de aquellas famosas escu[e]las de Athenas, d Academia e de Cartago: tanto he conosçido vuestras sentençiosas razones ser en verdadera sçiençia fundadas. Pero noto ser esta contradiçion conosçida: ca en vuestra primera letra, en elecçion, e agora en esta, en amor, vuestras opiniones fundays. E no enbargante que estas dos vias, seguiendo por los terminos de qualquyere dellas, la verdat me forçaua de vos conssejar; e quasi este orden seguyendo, funde mis argumentos en mi precedente epistola, e por que es cyerto que la elecçion no consiente passion ni equiuocacion entre los bienes e males, ho de virtudes *o* [e] viçios, como dixe; e uos no lo negays, en la parte que dezis que todo lo que maliçia acompanya no tyene razon de ser escogido; la qual maliçia los malos escriptores por el uicio comodaron. E çiertamente, mal, como despues reprouado les fue, puede se afirmadamente dezir, que toda cosa que sea de viçio acompanyada, esta remota sera de verdadera eleccion. E assi se manifestara la conclusion de mi argumento: que, anssi como agora dezis, el amor es el que lleua el

[*M 49 v*]

primago de todas las cocupissibles passiones, en las quales passiones mas los uicios que las virtudes fazen morada. E como a uos es notorio cosas diuerssas son la ellecçion e codiçia, e esso mismo la volundat e openion, otro que tal; a la qual elecçion, si seguis aquella, por su conoscimento vos deuiara del error de vuestro conçepto e ymaginacion. Tornando al otra parte, ya el semejante amor no es amor, como fue por mi en la preçedente determenada; e deixando ha hun aquella razon, en esta parte non se comprenden las legitimas causas de donde el menor verdaderamente proçede; la vna de las quales, e[s] la conformidat dentramos, e assi ser vna similidut para que sin contradicçion en vna volundat concorden. E assi, ni el amor ni el gualardon de essa dama que dezis, della para uos alcanssar ni el vuestro ser conseruado en ella, non me bastarian razones para lo yo byen creher.

[*M 50*] E al falsso testimonio que vos leuan*tays de pobreza de vocablos, Dios vos lo perdone; pero no en quanto lo aplicays a falssos argumentos, ca muncho es la vberdat dellos ante mi conçepto manifesta. Pero podra byen ser, que aquella passion voluntaria, que sin alguna razon possehis, algun tanto la claredat e juhizio de vuestros oios syegue, que si bien aquellos actos que dezis mirays, no fallareys en ellos reposo por les dar el fin no alcançado, ni supido; e que nous cumple matar a la que uos ama, si mas crueldat que remedio de vuestros desseos reporta. Ni causaria que alguna vos jamas amasse, si el gualardon de su amor anssi, por desordenado apetito, mas que por amorosos respectos, vos veyan atribuyr.

Al que dezis, que seria dono, fablays contra cierta sciençia; ca difereçe del proferimento, assi

como el agible del factible. Ca el proferido non parte del que profyere, como el donatiuo del que lo da al que lo reçibe; o seria el gato, que dizen los mentirosos, que se yelo en medio del salto.

E, por el enxemplo que de los tiranos fazeys, non me contrasta a lo que diguo: no ser donation lo que reçibido no es.

[VI] *Respon mossen Corella a la terça letra del senyor Princep, desdient se del que ha dit en les dos primeres.*

En natura humana e angelicha, los qui subtilment lesser e propietat de les coses contemplen, entre les altres de vna tal diferençia parlen, que les substançies no corporals, ans de elegir, libertat francha a cada part tenen. Pero, apres que son voler en algun terme han fet endreça, de elegir lo contrari libertat nols es atorgada, car lentendre dells, clar, sens discurs e promte, e la fretura de material composiçio, nols conssent de lur elecçio se peniden. Pero la natura humana, fragil, misera, * [*M 50 v*] de contraris composta, sino ab corporals insturments no podent entendre, souint per ver aproua lo que ans falssia li semblaua, e, per conseguent, sos volers en contraris actes recambia; e per ço, temps de esmenar e penedir, la sobirana Veritat los atorgua, quant al vxer çelestial, demanantli quantes vegades nos perdonaria, respos que james en la present vida de indulgencia nons fos escas. E axi, aquell doctor, lum de nostra fe, ans perseguidor, apres apostol, pres martiri, estimant sobiran be lo que ans abominaua. E a la moral virtut quens amonesta, segons diuersitat de temps, vn mateix acte de vici o virtut denominaçio prengua; e les coses del

mon, totes mudables, la nostra no constant e varia natura, nos manifesten que qualseuol cosa que nom 365 de creatura attenygua, Deu no pot fer sia per natura inpecable; que segons que, en veritat, la fe crestiana nostra testificha, puix de no res principia nostra factura, en defalliment lo nostre esser, ensemps ab les obres, si la gracia de Deu li fall, ab cuytats pas- 370 sos camina; la qual en nostres actes, si de premi son dignes, mes que nosaltres obra.

Donchs, Rey de Salem, princep de vniuerssal sciençia; si, en elegir de la questio la pijor part, he fet gran erra, puix daçiauant peccant contral Sant 375 Esperit, veritat coneguda, nom faça vostra magestat indigne de venja; que souint grans eretges infels, crestians se conuertexen, e als infels ab pus fort animo contrasten. E dels prudents sespera saber los mals, puix de la praticha se obliden; hi en lo 380 çel, del peccador conuertit gran festas çelebra.

E com veritat sia vna de les causes que nostres passions refrena, les fundades e inuencibles rahons de vostra senyoria, los escurs nuuols de la mia, apassionada, en vapors conuertint, ab sol luminos de 385 vera doctrina han illuminat lo meu entendre, calfant ma volentat tant en lo seruir de vostra senyoria, que la uida no tinch en car, si per vostra magestat la hauia a despendre. E, per quel peccat en poblich confes de pus abundant perdo es causa, no 390 vull a uostra magestat sia cuberta la occasio de la mia mala estima.

Asignas diferencia entre lenteniment e la volentat, etc.: ans, la volentat transportantse en lo que ama, poch difer de la cosa amada, e ab tot quel 395 enteniment, en si, mes noble que la volentat se ator-
[*M 51*] gua. E per ço, loctinent de la diuina magestat, * transportant me yo en la cruel dama a qui desorde-

nadament amaua, les rahons que contra la veritat
400 de vostra senyoria tinch escrites, no les ha escrites
la mia ma, sino ella, en qui yom era camuiat. Pero,
per merits de aquella qui per molta gentilea afecta-
dament me ama, ha Deu volgut, qui lo cor dels jut-
ges ordena, ans que plegas al mig yo haia conegut
405 la falta de ma injusta sentençia; la qual reuoche
sobre la ingrata desamable dama. E vull que les
aygues prenguen posada en loch de la sua peruers-
sa anima; la qual, rasa del libre de uida, lo seu cos
no attenygua eclesiasticha sepoltura, per que sia
410 exemple a les que en amar forçades ab tarts passos
caminen; e la no misericorde james misericordia
alcançe, mas, penant per lo mon, ab terror e es-
pant a les altres denunçie la pena que reporta; puix
al qui en estrem la amaua, de egual amor hauia
415 denegat lo guardo. E per que largues paraules no
allarguen la sua culpable uida, si vostra magestat
liçençia me atorgua, calare los rems de aquesta so-
til barcha: cambiant amor per rahonable yra, lan-
çare la cruel dama en les fondes e braues aygues; e
420 james per mi no li sera tramès sols vn requiescat
in pace.

Senyor del mon, — qui passau en saber
Lo qui guari — lo cast fill de Teseu:
Les vostres mans — son les de Promotheu;
425 Ho nodris vos — lo gran fill de Peleu,
Qui fon valent — e animos guerrer;
Ho sou daquells — qui saberen curar
Aquell infant — per qui lo pare pena
Dins en linfern, — ligat ab fort cadena,
430 En mig dun riu, — dauall vn bell pomar.

VIII

LO JARDI DE AMOR

Textes originals:

Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana.

Còdex intitulat Jardinet d'Orats.

[O 64] * LAMENTACIONS DE MIRRA E NARCISO E TISBE [M 51 v]

B desig de trobar a ma dolor semblant companyia, he desemparat aquest mon, deuallant en los trists e tenebrosos palaus de Pluto, per aquell cami que al desterrat de Troya mostra la inclita Sibilla; e axi so arribat en aquell adolorit verger, en lo qual los deuots de Venus, en continu plor, lurs penes reconten; hon viu a Mirra e a Tisbe, qui, ensemps ab Narçiso, apartats dels altres, de sos mals en fort manera planyien, treballant cascu en magor grau reçitar lur pena. Pero primer Mirra començа en semblants paraules recitar la sua gran desauentura:

[I. *Lamentaçio de*] *Mirra.*

Es natural condicio, a la qual fogir es inpossible, que nostre voler, sino en sobiran be, terme no pot atenyer; e si alguna cosa desigam, encara que en estrem sia mala, ab vel ho hombra de be nostre voler la desiga. Axi aparegue a mi esser cosa piadosa e digna de gran merit, amar mon pare, mes que a persona altra alguna; e, menyspreant matrimonis de prinçeps e reys, no elegi james partirme de mon pare; car penssaua la sua bellea esser digna de ma seruitut, ab tot que ell souint me deya:

---

1 *Titol:* Lamentacio de Mirra filla de Çinaras M Lamentacions de Mirra e Narcisso e Tisbe per mossen Corella caualler e en sacra Theolagia professor O. 14 *aquest epigraf no existeix en* M *y solament* Mirra *en* O.

« O, Mirra! puix la tua edat de bells nets me fa
[O 64 v] » promesa, e la tua bellesa contrasta als * frets vots
» de Diana, digues me a qui seras contenta liurar
» los teus honrats talems. »

Mas yo callant, per la mia cara, de vergonya colorada, cahien lagremes semblants a fonts corrents sobre fresches roses; e penssaua Sinaras yo ploras, per temor de entrar en la mes plaent que perillosa batalla, la qual, souint, les honestes donzelles mostren tembre; e lohant la mia casta vergonya, ab les sues mans sechaua les abundants fonts de mes lagremes, e deya que no era marauella la noua terra refusas lo primer aradre. Demanant me altra vegada qual me paria digne de possehir ma castedat en liçit matrimoni, respongui: « Yo desige » marit que en res a vos no dessemble. »

¡O, estrema pena, no gosar manifestar lo mal a
[M 52] aquell metge de qui sol la salut * sespera! E, si les paraules deuen esser semblants a aquella cosa de que parlen, en gran part ne tinch yo fallença, per no poder dir la causa de mon mal; car, no se si amor ho infernal furia, hauia nafrat lo meu animo, obligant me a tant desordenat voler; al qual no podent resistir, en mi deya:

« O, Mirra! ¿e hon esperes lo terme de tos de» sigs? O, Deus inmortals, resistiu ho mudau lo meu » culpable voler, si culpa en si porta! Pero recort » me dels animals, los quals, oblidant qualseuol » deute de parentesch, se ajusten per multiplicar » son linatge: ne a la egua par mal que son pare sia

27-8 promesa digues me *(m. lo d'entremitg)* M. 34 *m.* souint M. 35 *m.* casta M. 36 les sues abundants M. 50 e no esperes M. 53 obliden qualseuol M oblidant se de qual se vol O.

» aui e pare de sos fills; e souint loçell conçep de
» aquell qui la * concebut. Mas la celçitut humana, [O 65]
» enemigua y enuejosa del meu sobiran delit, ha
» trobat leys cruels, enemigues de ma enamorada
60 » pietat; les quals, ab grans penes, defenen lo que
» natura liberament atorgua. E mes he hoit dir, en
» vna part del mon habitar gents, que no han ver-
» gonya que vna sola sia mare e germana de sos
» fills; don veig clarament, lo meu desig no esser del
65 » tot mal, car les coses que en estrem son males, en
» algun temps ni en alguna part poden esser bones,
» ni les leys poden esser fetes en perjuhi del gran
» poder de Venus, lo qual sobre los Deus en pus alt
» grau trihunfa.

70 » Mas ¿per que uaig en vanes paraules? Sino que
» desempare la propia terra, ans que en mon delli-
» ber tanta erra caygua; e perdent la uista de mon
» pare, atenyere conort ho mort desesperada, ven-
» jadora de mon peccat. Mas contrastam lo delit, lo
75 » qual algu nom pot toldre: car Sinaras es content
» de piadosament besarme, e nos enuja que yo re-
» pose entre los seus bells braços. E, si algun carrech
» ne reporte, pensse que les coses de gran estima
» no sens gran treball se deixen atenyer: per ço fon
80 » Jupiter quasi patriçida, per senyorejar lo çel; mas
» les nostres erres paren majors, per quels Deus, ab
» lo gran trihunfo de lur poder, cobren la legea de
» ses culpes. »

E mentres tals contrasts ma enamorada pens-
85 sa, ab eguals forçes combatien, la nit, ab tenebro-
ses ales, occupaua la terra, e, amonestant plaent
dormir als animals, atorga repos als cossos e a les

---

57 la solicitut humana O. 58 *m.* sobiran M. 60 *m.* ab grans penes M. 85 *m.* combatien M.

[*O 65 v*] fatigades * pensses. Mas tal repos yo no aconseguia, car los forts penssaments major força en la ca-
[*M 52 v*] llada nit * prenen, e a les enamorades pensses ab mes poder combaten en la sotliçitut tenebrosa. Axi en tal temps ma dolor tant aumentaua, que, quasi fora de seny, entri en la mia cambra, fengint que terrible son fatigaua la mia trista persona, per quem lexassen estar sola; car tota companyia me era fort enujosa, puix no podia atenyer lo que tant desigaua. E lançant lo meu cos, per fexugua carregua pesat, sobrel meu lit, ab tan desiguals enug[s], no sabia qual part millor que mort elegis; mes penssi que, lexant me de viure, feya ma culpa palesa e aconseguia perpetua infamia, e fora millor assajar en vida si tal infamia me portaria algun delitos guardo. Encara me paria fort gran carrech que, ans de hauer errat, fos de mi omecida.

O, enuejos enemich, aquell que de continu combat, sens vencre ni esser vençut! Ni la legea de mon peccat me podia retraure de no amar ab tant desordenat voler, ni tampoch la granea de ma benuolença bastaua que clarament elegis amar lo que tant desigaua. Mas, a la fi, yo viu espedient com mos mals pera sempre remeyarien: apartant lanima del cos per qui totes passions uenen, recorrent a aquella certa infançonia de la mort, la qual egualment accepta qualseuol que a ella recorre. E, li-
[*O 66*] gant me lo coll ab la corda * de la cortina, lexi caure lo meu ja quasi fret cos del lit, dient ab ueu

---

90 calda nit M. 92 ma dolor aumentaua e quasi M. 97-8 lo meu cors peresat per fexuosa carregua de deseguals anuigs sobrel meu lit O. 99 *m.* part-e penssi M. 111 *m.* pera M. 12 *m.* a M.

fort alterada: « Vixqua Sinaras, puix mor per ell
» Mirra! »

Mas los cruels fats, enuejosos de ma casta ig-
120 noçençia, tant honest morir nom consentiren, ans,
portaren lo murmur de mes darreres paraules a les
fels orelles de ma dida, manifestantli quant ma vida
perillaua. O, vellea freda, enemigua de ma fama,
[*que*] no conssentint dormir form, aquella sola hora
125 la qual podia restaurar ma vida! Hoynt, donchs,
lantigua dona lo temeros so de mes darreres para-
ules, que manifestaua la dolor daquell don venia, no
pereosament se leua del seu lit, car lo desig que de
acorrer me tenia, li portaua nouella força; e, ab
130 tremoloses mans, deslligua aquell las que de mos
desigs ensemps ab ma vida era terme, acçeptant ma
persona * en aquella falda en la qual, en ma pri- [*M 53*]
mera edat, moltes vegades reposat hauia. E puix
quel cos hague cobrat sos primers sentiments, ab
135 veu tremolant per temor tant com per vellea, dix
semblants paraules:

« O, mes cruel que tigre, mes superba que leo-
» nal Si de tu no has piatat ¿com te doldras dels
» estranys? Si a la tua bellea no perdones ¿qui tro-
140 » bara en tu misericordia? E, si de dos mals lo me-
» nor es de elegir ¿qual sera laltre, si la mort per
» menor elegexes?

» Mas yo sospite que tu tems en esdeuenidor
» alguna infamia, e creus, morint, esser ne delliure.
145 » ¿Not recordes que major fon la erra de la romana
» Lucreçia, quant se mata, que si voluntariament
» hagues conssentit al desordenat voler* de Tarqui? [*O 66 v*]
» E mes si era ignoçenta de culpa, car les justes
» leys sols als molt culpables obliguen a mort.

---

40 lo menor has elegit O.

» ¿Quina aygua, per sobres clara que sia, lauara les 150
» tues mans, si son tinctes de sanch ignocent?
» Mas, puix lo remey de la mort (del qual est certa
» not fallira) tens, penssa si per algun espedient los
» teus tant forts mals descanssar porien; e no dup-
» tes dirme la dolor que la tua anima tant atribula, 155
» puix est segura sino al que tu voldras no la fare
» palesa. E encara que de mi acabat remey no espe-
» res, attenyeras algun descans, car delit es als tri-
» bulats si lur passio a persona fel recontar poden.
» Pero tu not desesperes del meu soccos per la mia 160
» pereosa vellea, car de gran estima son les forçes
» de lanima, les quals, ab doble poder, en los vells
» reposen. E si algu te ha ofesa, tens poder absolut
» en lo regne de ton pare, ab lo qual pots punir al
» quit parra esser culpable; ho, si deixes a mi 165
» aquest carrech, se yo la virtut de les erbes e lart
» de nigromançia, ab les quals coses amagadament
» te fare venjança. E si pensses contra tu los Deus
» sien yrats, tenyirem lurs ares de sanch de honrats
» e placables sacrifiçis, car en nostre poder esta 170
» amanssar la lur ira, puix perdonar es lur propri
[M 53 v] » * ofici. Sit dols per perdua ho abssencia de alguna
» persona a qui en estrem ames, recort te quant
» mal repara Dido matantse. No pensses en los
» mals abssents, sino com en les coses passades; de 175
» les quals hom se deu seruir, per sol exemple de
» les esdeuenidores.

» Alegrat ab la tua estrema bellea, la qual, si
» vols, te fara possehidora de no poch gentil ena-
[O 67] » morat. E no duptes les plaents e no * mortals feri- 180
» des de Venus, per guardar la flor de ta casta co-

---

57 *m.* de mi M. 71 *m.* propri M. 77 dels esdeuenidors M. 79 te fare M.

» rona al qui sespera esser ton marit; fia en ma
» gran astuçia, e elegeix lo que plasent te sia. E si
» vols acabat delit atenyer, no pensses los perills
185 » esdeuenidors; car pochs aradres sofiriria la noua
» terra, si los lauradors lo mal any temien.

» Si de fortuna te querelles, no la veig contra
» tu aduerssa: car esta en prosperitat lo teu regne,
» e viu ton pare honrat de honesta muller. »

190 Hoyint yo aquest mot de pare, tolent me plor e vergonya la paraula, nom pogui retraure de vn tan gran sospir, que penssa la mia dida que, essent yo molt enamorada, temia castich e reprensio de pare. Ab les sues mans fredes exugant la mia hu-
195 mida cara de moltes lagremes, demanam altra uegada la causa de ma dolor, prometent me dar remey a ma pena; e ab paraules dignes de fe, me feya segura nou sabria mon pare. ¡O, cruel seguretat, quem tolia lo perill en lo qual sol ma uida era segura! E
200 lançant se dauant los meus peus, jura li digues la causa per hon ma vida tenia auorrida.

Yo fora alegra ella sospitas mon mal, sens que mes paraules nou declarassen; mas ¿qui sospitara lo que tant a tart sesdeue? Pero, a la fi, per dar loch a
205 la inportunitat de tan animosa vella, ab sobres gran pena la mia lengua forma tals paraules:

« ¡O, dona, enemigua de honestat! ¿per que pro-
» mets altre remey que mort, a ma dolor? Tu desi-
» ges saber mon mal, lo qual no conssent esser par-
210 » lat, per que layre sentrenyora * de rebre lo so de [M 54]
» tals paraules, e les tues orelles * haurien ferea de [O 67 v]
» hoyr lo desorde de tanta amor. Sens comparacio

84 acabat desig M. 86 si tots los O. 89 honrat e de honesta M. 94 *m.* sues M. 200 dauant mos peus per los Deus me juraue li digues O.

» es a mi millor morir ab honesta fama, que, ui-
» uint, morir de eterna infamia.

» Demanes me de qui tinch querella: sols de 215
» les leys humanes, les quals ab gran enueja me lu-
» nyen de aquell a qui natura, ab molt estret grau,
» me acosta. ¿Vols saber ab gran pressa que desige?
» Sies çerta, persona al mon benauenturada sia no
» estime, sino sola ma mare, que te Sinaras per 220
» marit. »

E parlar mes auant nom conssenti uergonya, la qual, souint, de extrema amor es inimiga; mas, ab dolorosos sospirs, manifestaua lo cubert seny de mes paraules tant, que entes la sauia dida lo gran 225 desorde de ma benuolença, e ab suaus paraules assajaua si de tant desllimitat desig me poguera retraure. Pero, puix veu que lo foch de mon voler resistint mes aumentaua, penssa ab nouella esperança si poria restaurar ma vida, dient: « No dub- 230
» tes, Mirra, nit desesperes per la dificultat de ton
» desig, car tu hauras lo teu Sinaras. » (Hague ferea de dir pare.)

Penedint se ja los cruels fats de tant hauer alargat ma uida, eren sotliçits com en desonrada mort 235 de mi pendrien venjança. Acostumauen, en lo regne de mon pare, çelebrar vna gran festa de aquella deessa [Ceres], en virtut de la qual la terra fructificaua; e les nostres matrones, ab corona despigues, ornauen les ares de nouelles ofertes, e, per fer mes 240 acceptables lurs sacrifiçis, apartant se de la religio
[O 68] de Venus, per nou dies leixauen*los lits frets a lurs

22-3 vergonya mas ab dolorosos *(m. lo d'entremitg)* M. 35 desordonada mort O. 36 E acostumauen M. 38 deessa ço es *(per* Ceres *sens dubte)* en virtut M deessa en virtut O. 42 *m.* leixauen-a sos marits M.

marits. Paregue be a la auisada vella en aquest temps enganar mon pare, fent li present de vna no
245 poch gentil donzella, dient li: « Not desplaçia, Si-
» naras, acceptar en lo teu lit la donzella de qui yot
» parle, car no es menys bella que la tua filla Mi-
» rra. »

Descanssauen ja los caualls de Febo en los hu-
250 mits palaus del gran Occeano, e les esteles corrien als frets banys de Tethis per deixar la calor que de Apollo hauien presa, e quasi tot lo mon en general scilençi reposaua, ecçeptats los sotliçits galls qui, ab altes veus, de la miga nit portauen embaixada. En
255 tal hora, ab gran desig Sinaras esperaua la tant lohada donzella: yo viu Diana perdre la lum, sens que la terra no lay tolia, e senti ab gran * mur- [*M 54 v*]
mur querellar la terra, enujada de sostenir lo meu abominable cors. Mas, la certa esperança del esde-
260 uenidor delit, me feya oblidar la granea de tan leig delicte, que qualseuol dolor que de tanta erra esperas, me paria poca en satisfacçio de tanta gloria.

Pres me per la ma la esforçada vella, la qual yo segui, com a tremuntana ferma de mon viatge; e,
265 entrant primera en la cambra de Sinaras, ab veu molt alegra li dix: « Presta esta la tua donzella.
» Aparta la lum, car la castedat li porta temerosa
» vergonya, e los nouells orts de Venus no poch
» temen lo primer cultiuador. »

270 Hobey Sinaras les paraules de la vella, e les tenebres, robadores de vergonya, me portaren esforç de entrar en la escura * cambra, tenyint de verge [*O 68 v*]
sanch aquells talems en los quals fuy conçebuda. E tremolant en los braços de Sinaras, souent, es-
275 guardant ma poca edat, me deya filla, e ab suaus

---

45 *m.* li M. 47 *m.* filla M. 59 abominable pecat M.

paraules treballaue apartar de mi tota temor, dient: « No duptes soferir vn mal tan poch perillos, per » tants esdeuenidors delits. »

Pero ans que la aurora de la venguda de Febo portas embaixada, quasi contra la voluntat de Sinaras me parti de la cambra, portant dins mi vn fill e germa, net e fill de mon pare. E ab tot que mon voler hagues descanssat en lo terme que tant desigaua, nom consenti que per tant poch descans fos contenta. Ans, tornant moltes vegades en la legea de mon peccat, desiga Sinaras saber qui era la donzella que tant semblaua a Mirra; e, ab lum enemigua dels enamorats engans, descobri la culpa de ma benuolença. E, quasi esbalahit de tant gran erra, falliren li paraules per a rependrem de tan gran crim; e ab cuytats passos corregue a la espasa que prop si tenia, e asaja tolrem la vida. Mas plague als piadosos Deus donarme esforç de tant fogir, que no tingue poder Sinaras de ensutziar se les mans en propia sanch.

E puix la sperança de mon delit tengui del tot perduda, conexent la granea de ma culpa, sopliqui los Deus mes auant nom conssentissen viure; mas, per que los inferns se entrenyorauen de rebre la mia culpable anima, no plague als Deus se partis del meu cos, fins que fos lauada ab lagrimes de [M 55] aspra penitençia; car, * puix hauia ensutziat la vn [O 69] mon, no era raho ensutzias laltre. E per que * les altres dones, hohint la legea de ma benuolença, no creguessen la major part esser faula, ho almenys prenguessen esmena, mirant la legea de mon pec-

76 paraules apartaua de mi M. 80 contra voluntat M. 94 ensutziar les M. 306 mirant la justa penitencia de mon peccat O.

cat, plague als Deus mudar lo meu cos en arbre de mon propi nom; en lo qual encaras mostren les lagrimes, testificant la mia amargua vida. »

No se si mes auant parla Mirra, ho si, en tals paraules, se deixa de recontar la desauenturada fi de sa uida. Mas viu Narçiso alçar los vlls, los quals de continu endreça a la amargua font que de les lagrimes de Biblis abundantment corria; e, quasi interrompent lo plant de Mirra, ab dolorosos sospirs començа de sos mals en semblant manera planyer:

[II. *Lamentacio de*] *Narçiso.*

Puix als cruels fats plau encara, apres nostra mort, los desiguals enugs de amor nos atribulen, sens que altre major descans no atenyem, sino recontar nostres passats mals, escolten tots aquells qui en lo temple de Cupido deuotament adoren, e digua cascu si semblant dolor a la mia james ha sofert. Mirra se querella de les leys humanes, justament contrastant al desorde de amor desonesta: yo, sol de ma estrema bellea, la qual souint als enamorats benauenturada fi porta; pero a mi ha portat en tan * gran dan, que per ha dir ho no tinch bastament de paraules. [*O 69 v*]

* Partint me de aquella poch anssiosa edat de adolesçençia, la mia bellea tant aumentaua, que crech la bella reyna Juno, mes de mi que del gran [*M 55 v*]

---

09 les mies amargues lagrimes testifficant la mia desauenturada vida O. 10 *Títol:* De Narçiso M. 18 *solament* Narcisso O; *en* M *el títol apareix abans de les vuit linees precedents.* 23 adoren digua M. 33 *m.* crech M.

Jupiter, fora contenta. Mas yo, curant poch de obehir a Venus, en la apartada religio de Diana, ab 335
gran superbia, me defenia de les enamorades fleixes de Cupido; e, ab lo plaent treball de la caça, alleujaua los grans enugs que la uida humana porta. O, quant souint, les nimfes, per contemplar a mi deixauen les clares fonts, e, menys preant lo seruir de 340
Diana, malahien la mia bellea, que de tanta superbia era acompanyada!

Pero, mes que totes, de mis querellaua aquella desauenturada nimfa Equo, la qual no tenia poder de parlar sino les darreres paraules que hohia; laltre 345
parlar li hauia tolt Juno, per que tenia per costum Equo, ab gentils paraules, detenir la gran Deessa quant Jupiter, en delits furtats, ab les belles nimfes reposaua; e axi eren cuberts a Juno los amagats plaers de Jupiter. Vehent, donchs, la poderosa rey- 350
na, que per lo gentil parlar de Equo hauien loch de Jupiter los adulteris, penssa com, ab justa penitençia, della prenguera venja; e puix sos engans hauien fi ab moltitut de gentils paraules, volgue que, daqui auant, ne tingues tanta fallença, que sol po- 355
gues dir lo darrer so de aquelles paraules que a les
[070] sues orelles * arribarien.

Aquesta era la nimfa la qual, entre les altres, de continu foch destrema amor cremaua, e mes per que no podia dir quant la mia bellea la enamoraua; 360
y encara que moltes vegades, seguint ella son costum, digues aquelles mateixes paraules que de mi hohia, ja per axo no manifestaua la granea de sa benuolença, car de continu lo meu parlar se lunyaua de la libidinosa amor de Venus, e la major part 365

---

39 nimfes de contemplar en mi deixauen M. 44 poder parlar M.

de mes rahons endreçaua als cans e als falcons, e en lo honest seruey de la casta deessa.

Axi passaua la trista nimfa lo temps de sa penada vida, esperant quant parlaria yo alguna cosa, a la qual ella responent, se pogues la sua dolor fer palesa, sens que altre delit no atenyia, sino sol esguardar la mia estrema bellea.

Tant, que vn jorn, fatigat del treball de la cassa, e mes de la enujosa calor de Apollo, reposant * [*M 56*] en la plaent y escura ombra de vn vert lorer, ab altes veus digui: « ¡O, gran Febo, espill en lo qual » totes les creatures se miren! Si la tua calor enug » no portaua, estrema es la tua bellea. » Enuides la mia lengua forma tals paraules, quant respos Equo: « La tua bellea », que de mes dir no tenia liçençia. E tornant yo en les mateixes rahons, de Apollo digui altra uegada: « Souint la tua calor, estrema » pena porta. » Mas la enamorada nimfa, deixant la major part de mes paraules, solament dix: « Estre- » ma pena porta. »

Pero les sues respostes no trobauen en mi loch de esser enteses, que yo esperaua si aquell suau vent Zefiro daria algun socos a la mia fatigada persona; al qual tornant, deya: « ¡O, suau Zefiro! puix * tens [*O 70 v*] » per costum de gran calor ferme delliure, ara ¿per » que fuigs de mi? » E no tarda la bella nimfa respondre, ab veu piadosa, dient: « ¿Per que fuigs » de mi? »

Mas lo foch de gran amor, que dins si cremaua, no li comporta mes auant esperar; ans asaja, venint a mi, lançar los seus bells braços sobrel meu coll; de la qual yo fogint, ab irada veu digui: « Pert de

---

66 falcons en lo seruey M. 67 casta Diana O. 81 mateixes paraules M.

» mi la sperança, graçiosa nimfa: que may sere ab
» tu, mentres vixcha. » E nos oblida, ab gest fort
adolorit, respondre: « Sere ab tu mentres vixcha. » 400

Mas, puix veu de son voler la esperança del tot perduda, entrant en les escures silues, en planyer e plorar despenia tot lo temps de la sua dolorosa vida; tant, que amagri la sua gentil persona, que la trista anima abitar en tant debil cos mes auant no 405 soferi; los ossos de la qual, conuertits en dures pedres, sempre responen: seguint lo costum de aquella de qui eren.

Axi passaua ma vida casta, descuydada de aquells treballs que al seruir de Venus sesguarden; 410 e, souint, per fallits de seny jutjaua aquells qui en les flames de amor cremar veya. Mas la fortuna, que de continu aguayta als qui en tranquilitat reposen, penssa ab cautelosos engans com deuers mi se mostraria aduerssa. 415

[O 71] Pero yo * estimaua tan poch perdre ni possehir * [M 56 v]
los bens que ella ab si porta, quels seus engans en mi poch loch trobauen. E, menyspreant aquelles coses que en estrem als altres jouens deliten, en los plaents boschs, regats de clares e gentils fonts, pre- 420 nia souint posada; e a la suau armonia de concordants veus de molts e diuerssos oçells, aleujaua los sotliçits treballs que la miseria humana porta; e quasi seguia la condiçio de aquells qui, en la edat primera, ab los pobres e abundants bens de natura 425 passauen lur vida contenta. Fins tant que, vn dia, enujat de la estrema calor de Febo, desemparant lo seruir de la casta Deessa, entri per vna vall, la qual molts arbres axi çircuhien, que no comportauen en algun temps se calfas de les grans flames de Apollo. 430 E dauall los arbres estaua la terra, de moltes colors quasi brodada, ab diuerssitat de florides erbes; les

quals regaua vna clara e bella font, que per mig de la silua, ab suau e gentil so, corria, que plaent dormir amonestaua als qui hohien les veus de tal aygua; la humiditat de la qual, a les erbes que prop li estauen, de color vert sempre vestia.

Fuy no poch alegre acçeptar repos en tant delitosa posada; mas, per deixar la set que del gran treball dins mi portaua, tocant ab los genolls la florida terra, assagi beure en la font de tant gentil aygua. Dins la qual viu vna tal nimfa, que seria fallit denteniment qui, en sa presençia, * algunaltra [O 71 v] lohas per tan bella. E marauellat per lestrem de tanta bellea, la primera set tengui perduda, sens que no tenia poder apartar los vlls de tant delitosa vista; ne menys tenia atreuiment banyar les mans en la freda aygua, per tocar la tan graciosa nimfa: que mes que a Jupiter temia fer li ofenssa; mas esperaua hoyr della tals paraules, quem manifestassen lestament de sa vida: que a mi paria que ella, no menys en mi que yo en ella, contemplaua.

Pero lestrem grat que de la sua bellea tenia, causa dins mi, sens larguea de temps, tanta benuolença, quem força yo primer, en semblant estil, li digues a quanta amor la sua bellea nouament me obligaua:

* « ¡O, mes bella que Diana! quant tinch agra- [M 57]
» hir a Febo que, per fogir a la sua calor enujosa,
» sia arribat en aquest tant plaent bosch, en lo qual
» so fet merexedor de contemplar la tua estrema
» bellea! Ara so no poch content que haja menys-
» preat les altres nimfes, per quel meu seruir en
» major grat acçeptes; que mes me obliga la tua
» gran valua, que les homils pregaries de les altres,
» sens que no tinch poder de satisfer los merits de-
» lles, ni poch amar a tu, encara que james non

» esperas guardo: que la bellea de Narçiso, sino de
» la tua sola, mereix esser possehida. Hix de la
» clara font, car perjuy es a la tua bella cara que 470
» per metge algu sia vista; si de mi tems ofenssa,
» aseguret en la tua bellea, a la qual yo adore, com
» a deu de qui espere infinida gloria; e sies çerta
» sols en plaure a tu, so alegre largament despendre
» lo temps de ma enamorada vida. » 475

[*O 72*] * De tant enamorades paraules esperaua yo resposta no gens duptosa; que lo seu gest mostraua no enugarse del que mes paraules rahonauen. Aquesta era la major dolor que [ma] penssa soferia, que no se qual desauentura nostres voluntats concordes se- 480 paraua: yo rrient, ellas mostraua riure; yo plorant, ella ploraua tant, que per la moltitut de ses lagremes, laygua de la clara font aumentaua. ¡O, cruels fats, los quals no consentien les sues paraules a les mies orelles arribassen! No se si la remor dels ar- 485 bres ho tolia: que yo parlant, ella parlaua, e ans responia que mes paraules no acabassen. E james lo so de la sua delicada veu pogui perçebre. ¡O, quantes vegades assagi ab la mia boca tocar la cruel aygual no per beure, que la primera set tengui per- 490 duda, mas per besar la gentil deessa; puix no li mostraua desplaure, ans se acostaua a mi, [fins] a tant que ab la cara tocaua la enemigua font. E lauors se mostraua ella tan fort enujada, que feya continença fogir de la mia vista. Mas, puix me veya retraure 495 del que li era ofenssa, reposaua en la seguretat primera.

[*M 57 v*] ¡O, estrema * pena, veures prop del que es in-

70-71 clara vista *(m. lo d'entremitg)* M. 72 asseguret la tua bellea en la qual yo adore com a de qui M. 92 a mi tant M tro a tant O.

possible atenyer! ¡O, cruel dona, aquella queus
500 promet lo que james nous dona, fent vos esperar
del que vol queus desespereu! Algu no penssa res
perdre, encara que no atenyga lo que en algun
temps possehir no espera. Si aquesta nimfa se mos-
tras enujar del que mes paraules rahonauen, * assa- [O 72 v]
505 jara yo, ab enamorats serueys, mudar la sua mal
uolença. Pero ellas mostraua en estrem alegra de
contemplar la mia bellea; e no consentia les mies
mans les sues vestidures toquassen.

« ¡O, enu[e]josa e cruel aygua, mes fort que los
510 » murs de Troya, que bastas lunyar me de tanta
» gloria! Ara sera Equo venge, e totes les nimfes de
» la mia mort se alegraran, puix ab gran superbia
» he menyspreat la humilitat de ses pregaries. Tu,
» mes bella que totes, te penediras que en tan gen-
515 » til edat, per causa tua, me deixe de viure; e lo
» mon jas entrenyora, que de la bellea de Narçiso
» sia orfe. »

En tals paraules passi tan gran part del dia,
quels caualls de Febo della les colones de Hercu-
520 les, ab cuytats passos calçigant, lo luminos carro a
la posada humida del gran Occeano endreçauen.
Mas, puix viu ma esperança del tot fallida, nom
pogui retraure que les amargues lagrimes, corrent
dels meus plorosos vls, en la clara font no caygues-
525 sen. E del meu plor la bella nimfa tant se enujaua,
quel seu gentil gest feya mostra de mis volgues
partir. Mas, com viu que ma dolor latribulaua, ab
sobres gran treball dins mi retenia la moltitut de
tantes lagremes, e ab fengida alegria çelaua la gra-
530 nea de ma estrema pena, no sofrint poch afany de te-

499-501 aquella qui permet sens voler de attendre, e aquella quels met en speransa del ques desesperen O.

nir tan gran dolor cuberta: que los plors e sospirs, als
[O 73] qui en estrem estan tribulats * gran descans porten.
Mas, a la fi, les tenebres de la cruel escura nit me tolgueren la uista de tan estranya bellea; e los arbres, ab moltitut de verts rames, defenien la 535
gentil font de la freda lum de Diana. Aumenta tant ma dolor, que no pogui esperar la venguda del gran Apollo; ans, començi tant fort a planyer e plo-
[M 58] rar, que del carçre de tant * tribulat cos volgue fo-
gir la mia anima, per que, deuallant en los inferns, 540
en la companyia de uosaltres de mos mals pugua millor planyer. »

Enuides tals paraules Narçiso acabaua, quant respos Tisbe:

[III. *Lamentacio de*] *Tisbe.* 545

La major dolor que als mesquins atribula, es si en algun temps son estats benauenturats. Perço la mia pena, sens comparaçio, les de uosaltres sobrepuja; car, si yo he ben entes vostres querelles, james amor ha mostrat *lur* [son] poder en vosaltres 550
ab prospera fortuna, ne vostres mals tenen raho de esser creguts, sino sols per lo testimoni de vostres paraules. Mas los meus, sens yo parlar, clarament se manifesten, car esta lo meu cor, ensemps ab la-
[O 73 v] nima, trauessat, e les mies vestidures * tinctes de la 555
enamorada sanch del meu Piramus. Les vostres nafres son inuisibles, e les mies porten ferea de esser mirades. Los vostres mals demanen piadosos reçitadors, per que als quils hohiran moguen a misericordia; los meus, ells se manifesten, e no conssen- 560

43 *Titol:* De Piramus y Tisbe M. 45 *Titol:* Tisbe O.

ten esser hoits, sino ab vlls de piadoses lagremes. Yom voldria escusar de contar ma desauentura; mas, per que vegau com cascu en estimar los mals propis se engana, acceptare entre tants altres
565 aquest treball; e dire, ab veu plorosa, lo principi e fi de ma enamorada vida.

En vn mateix jorn exint del carçre de nostres mares, vinguem en la lum de aquest mon Piramus e yo, en aquella ciutat los murs de la qual edifica
570 la mare de Juno; e sola * vna paret defenia que la [M 58 v]
casa de nostres pares fos vna: don se pogue esdeuenir que, en aquella pocha edat quels chichs infants atenyen la primera conexença, conegui yo a Piramus, e fuy per ell coneguda; e no se qual en
575 nosaltres fon primer, amor ho conexença, tostemps seguint aquella estrema benuolença que nostra infançonia comportaua.

Axi, aumentant lo vs de raho, en nosaltres feyas molt gran * nostra benuolença; fins tant que ateny- [O 74]
580 guem aquell temps en lo qual poguerem executar lo delitos seruir de Venus, si noy contrastas la crueldat de nostres pares. Empero assajam si en liçit matrimoni se poguera fer que, puix nostres animes eren juntes, los cossos separats no penassen.

585 Yo no se quens defenia de tanta gloria; car si en los matrimonis se demana egualtat, en nosaltres se trobaua, axi de bellea, com en edat, e encara en los bens que la fortuna atorga. Piramus no era mon pare, com Sinaras de Mirra; ni era la encantada
590 nimfa de Narciso. Yo tinch raho de querellarme de ma desauentura, car aquells qui follament e sens discreçio donen les veles als vents, nos deuen ma-

---

75 car tots temps segui aquella O. 77 nostre infantesa O.

rauellar si la proa de sos desigs bat los esculls; car atart, de foll nauegar, se ateny segur passatge. Sols la indiscreta vellea, fallida de memoria, de 595 nostres pares, lunyaua nostres voluntats concordes.

Mas la estrema amor, a la qual res no lis encobre, nos manifesta vna secreta fenella, en aquella paret que nostres cases departia; la qual, fins en aquell temps, no era estada vista, car moltes coses 600 jahen encubertes per minua de *negligents* [diligents] descobridors. No se a qual de nosaltres ella fon primer descuberta, que, mirant yo per la dita fenella [*O 74 v*] si la bella cara de * Piramus poguera veure, ja ell, de laltra part, ab semblant preposit esperaua. E sos- 605 pirant, deya tals paraules:

« O, enuejosa e cruel paret! ¿per quem defens » de tanta gloria, que no conssents la mia boca se » acoste a la de Tisbe? ¿com tens poder de separar » dos amants, los quals infinida amor acosta? Pero 610 » no pensses que desconega la molta gracia que » Tisbe e yo rebem de tu, que dones segur passat- » ge a nostres enamorades paraules. »

Tals e semblants rahons deya Piramus, ab veu per amor tan delicada, que no tinch poder en sem- 615 blant estil aquelles reçitar. Axi portauem nostra amor encuberta, ab aquelles majors cauteles que [*M 59*] amor nos consentia, * e, si alguna hora la sotliçitut de nostres pares nos donaua espay, sens tarda al sobredit loch ueniem; e de continu teniem contesa, 620 que cascu de nosaltres deya la sua dolor esser mes estrema. Yo no curaua de les acostumades cauteles de les altres dones, les quals, souint, ab fengides paraules tenen lur amor encuberta; ans, tot mon es-

---

601 en cubert per fretura de necgligencia *(caldría llegir* diligencia) de descobridors O.

625 tudi era que Piramus conegues la part que en mi tenia.

E ab aquests treballs passauem nostra vida enamorada, fins que, vn jorn, venguts abduys al * sobre [O 75]
dit loch, planyent ab moltes lagremes nostra gran
630 desauentura, digui yo a Piramus:

« Si planyer e plorar nostres mals reparaua, ho » si, nostres bens planyent, reçussitauen com los » fills de la leona, seria raho en tal treball lo temps » de nostra uida despenguessem. Mas yo no se en
635 » que aquest tan gran dol nos aprofite, sino en au- » ment destrema pena. E puix cascu estima no » podem atenyer major dolor de la que tenim, » assagem la fortuna, la qual, souent, als qui la spe- » rimenten ve prospera.

640 » Yo he penssat, si a tu es plaent, que, venint la » nit, la qual ab ses escures ales tots los engans » cobre, nosaltres enganem la sotliçitut de nostres » pares, fogint ab auisada cautela en aquell temps » que lo plaent dormir, alleujant los treballs, dona
645 » repos a totes les creatures. E siam çerts desperar » la hu al altre, en aquella bella font, la qual fora » los murs de la çiutat esta, cuberta ab les verts ra- » mes de vn gentil morer. E si tu primer a la font » venies, nom esperes ab duptosos penssaments,
650 » car la tua Tisbe no tardara, si la mort no loy » tolia. »

Acabant yo tals paraules, vn poch espay tarda Piramus en tornarme tal resposta: * [O 75 v]

« Entre tots mos mals, lo que mes me atribula-
655 » es, per que no tinch poder de acabadament mos- » trarte la infinida amor, a la qual justament lo me-

36-7 pena e no podem M pena e puix quescu estima que major de la que tenim no podem atenyer O.

» rexer teu me obligua; e perço guarde algun temps
» en lo qual, sens temor, pugua mostrar als Deus e
» a les gents que tinch en poch ma vida, si per tu
» lauia a despendre. E per ço not marauelles, si 660
» vinch forçat en fer lo que tu dius, car la estrema
» amor que dins mi reposa, me fa molt duptar los
» esdeuenidors perills, e los pochs inconuenients
[*M 59 v*] » me paren grans, si en dan de la tua persona * ses-
» guarden. 665

» Yo tem los mals que a tu porien seguir, per
» que so çert la mort sens dupte me procurarien; la
» qual me seria fort enujosa, sols per lunyarme de
» la tua bella vista. ¿Com sera segura cosa que vna
» donzella, en la escura nit, vaja sola fora los murs 670
» de la çiutat? E si los Deus fins a la font te guien,
» com seras alli ¿quit fara segura de les inplacables
» besties, a les quals resistir no pora la tua delicada
» flaquea? ¿Per que vols fer aguayts a nostra uida?

» Molts altres incouenients veig, los quals po- 675
» den empachar la fi de nostre preposit; nols vull
» recitar, per que no cregues quem recort dells per
» fogir al que tu tens per bo: sere alegre del que tu
» has penssat façam. Manantmo mo digues; per que,
» si qualseuol desastre mesdeuenia, tendre conort 680
» que, per obeyr als teus manaments, sia en tal tre-
[*O 76*] » ball: * que tot mon delit, obeynt a tu, alcançe. »

Enuides tals paraules Piramus acabaua, quant
yo respongui: « No pensses tu que yo ignore los
» perills que esdeuenir nos poden, si seguim lo que 685
» yo desige. Mas deuries penssar, que los qui tots
» los enconuenients temen, a tart atenyen gran be-
» nauentura; e de flaquea de animo ve penssar tots
» los perills. Si tens tanta amor com tes paraules

70 *m.* sola M.

690 » fan mostra, cobra animo, e sies no poch alegre en
» seguir lo que yo vull. »

« — Seguire — respos Piramus; — pregant aquell
» Deu, qui en forma de simple toro engana la gentil
» filla de Agenor, sia en guarda de nostre viatge. A
695 » tu, Tisbe, deman de gracia que, si a mi seguien
» treballs que la mort me procurassen, not enuges
» de viure, car gran dan seria al mon la perdua de
» ta uida. E mes te prech not cuytes venir primera
» a la font: espera yoy sia, per que primer als dans
700 » ofira ma persona. »

Ab tal concert, e moltes lagremes, nos partim; besant la paret, puix daldre no teniem liçencia.

Partint me, donchs, del meu Piramus, souint alçaua los vlls a Febo; e pariam los seus caualls
705 esser tant canssats, que tenien lo dia en major espay del acostumat; ho pariam que Febo, per contemplar * la bellea de Leuco, detardaua son uiatge, e [O 76 v]
ab la sua luminosa cara defenia la terra de les tenebres de la escura nit; la qual uingue, molt pus tart
710 del que * solia. [M 60]

E, puix viu dispost temps per a ma partida, cobrint me lo cap e la cara ab vn vel, per que no fos coneguda, ixqui del carçre de la trista casa, acompanyantme animo de infinida amor. E, si en lo
715 cami algun murmur sentia, reclamaua Piramus, car de altre Deu socos no esperaua. E sens dupte, tant per temor com per treball, yom canssaua; mas la sperança que de veure Piramus tenia, me portaua nouella força. Tant, que vingui en poch espay a la
720 bella font, a la qual Piramus encara no era aribat.

Larga cosa seria recontar los duptosos penssaments que en aquella hora ma enamorada penssa combatien; mas no estigui molt espay, que viu, per la freda lum de Diana, venir vna leona (la qual pa-

ria tinta de sanch) qui, ab suaus passos, a la clara font se endreçaua. E, per fogir a la ferea de tan braua bestia, ab gran cuyta lexi prop la font aquell vel, ab lo qual era venguda cuberta; amagant me en la escura ombra de vna coua, que poch espay de la font estaua; fins que penssi que ja la leona seria partida. E temia molt que, venint Piramus, se tingues per enujat de la mia tarda.

Exint, donchs, de la coua, sens que la temor no
[*O* 77] hauia del tot perduda, * deya en mi: « O, com con-
» tare a Piramus los perills en quem so uista, e se-
» ram pres en comte de infinida amor! E, si nom
» creu, mostrarlie los passos de la leona. » Ab tals penssaments vengui fins en aquell morer, les rames del qual, ab gentil ombra, la clara font cobrien. E pareguem no esser aquell lo loch don mera partida, car viu lo vert morer, ab lo fruyt negre, portant dol de molta tristor; lo qual, ans que partis, ab candida blancor relluhia.

Estant en aquest dupte, senti gran remor prop la font, que penssi tornas altra vegada la fera bestia. E, baixant los vlls per veure si axi era, viu lo cos de Piramus, qui, ab la pena de la mort, batia la sangonosa terra.

Yo no se ab quin estil, ni ab quals paraules, pore recitar la granea de tanta dolor: perdi tots mos sentiments, e, lançantme dauant lo fret cos, mesclades ab la sua sanch les mies amargues lagremes, ab plorosa veu deya: « Piramus! Si la mort te dona
» liçencia, alça los vlls, e ueuras la tua Tisbe. »

Ab gran pena obey a les mies paraules, leuant
[*M* 60 *v*] vn * poch los vlls al nom de Tisbe; los quals prest

38 vengui aquell morer M

baixa, car la mort cruel hauia robat les forces a la sua gentil persona. * [O 77 v]

En tant adolorit plant passi tan gran part de la
760 nit, que ja Febo ab sos daurats cabells començaua a illuminar la terra. E viu en la ma de Piramus aquell vel, lo qual yo hauia leixat, fogint a la leona: don conegui la causa de la sua mort, car estaua lo vel tinct de sanch e tot esquinçat de les dents de la
765 braua bestia; e aumenta mes ma dolor, puix conegui la granea de sa benuolença. E rompent les mies vestidures, ab dolorosa veu deya:

« ¿Qui es aquell, per sobres saui que sia, pugua
» fogir a la crueldat dels inplacables fats, los quals
770 » james, per plors ni sospirs, muden alguna de
» aquelles coses que de prinçipi tenen ordenades?
» O, Piramus! ¿hon era lo teu esforç? ¿No sabs tu
» que algu nos procura la mort, sino per flaquea de
» animo? O, Piramus! ¿e per que vn poch espay no
775 » perdonaues a la tua vida, per que vesses Tisbe
» delliure de tots perills? ¿Quis deu alegrar, encara
» que de vn gran perill sia estalui? O, cruels Deus!
» ¿per quem delliuraueu de la leona, puix sabieu que
» la mort ab tan gran pena me era vehina? Mas, que
780 » aprofita lo planyer sobre cosa irreparable, car sols
» la mort es sens repar! Pero, puix ab moltitut de
» lagrimes no puch reçussitar la tua vida, plaume
» lo morir; que la vida, sens tu, en estrem mes enu-
» josa. Mas, per que la causa de nostra mort * per a [O 78]
785 » sempre sia palesa, prech als Deus, aquest arbre
» james no consenten que lo seu fruyt leixe lo dol
» de nostra desauentura. E als Deus mes soplich,
» puix en vida a nostres desigs tant han contrastat,

---

59 Ab tant adolorit M. 64 *m.* de sanch M.

» ara, apres mort, ordenen quels nostres cossos en
» vn mateix sepulcre reposen. » 790

Encara dient tals paraules, me lançi damunt aquella espasa que del cos de Piramus sangonosa exia. Leixant ma vida entre sos frets braços, hanme portat los fats en aquest trist verger, en lo qual per a sempre les desiguals penes de amor nos tribulen. » 795

Vosaltres, jouens, en la pensa dels quals amor continuament habita, los enteniments de pietat eleuats, hoyau de les mies lamentacions la noua gloria e secreta elegria, que a la deytat de Cupido sestenen. 800

Entrant en lo *Jardi de Amor*, viu los arbres grans, pero spinosos, que qui fort los streny, sent infinide dolor. Los fruyts, de sebor dolça semblansa tenen. Mas en aquells hauia tantes doloroses pacions, que lo *dit del* [delit que dell] rebie, a la summa de les penes no bastaue. 805

Aquell Jardi, de vna natural voluntat e inclinacio se concep, per affectat desig que dels vlls [al] principi ve; los quals representen la delitosa cosa a la ociosa pensa. E tant fort desperta la voluntat, que, no podent seruar dret ni orde, passa los termens de la reho; e, per la via de la pensa, a la memoria recomane los dolorosos pensaments de sa natural costuma. 810

E es de tal condicio qui en aquell vol entrar, que tant quant de sos delits mes vol sentir, viu ab major dolor. 815

Ffinis

---

94 en lo qual sempre M. 796-817 *Aquestes vint-y-dues linees d'epileg solament compareixen en el manuscrit* O.

IX

LAMENTACIO DE BIBLIS

Textes originals:

Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana.

Còdex intitulat Jardinet d'Orats.

PER que paregua menor la erra de les dones que, per sobres gran amor, han passat los estrets limits de castedat, acçepte lo treball de la ploma, fent palesa la senyoria que amor sobre mi ha tengut, atenyent per darrer guardo trista mort. No hajen a mal les enamorades, obedients a Venus, per mi a sos enamorats en menys preu de honestat donar, puix deute de germandat nou veda.

Yo, Biblis, mes que altra desauenturada, he amat mon germa Cauno, de major amor de germa; crehent esser cosa justa, que la mia boca se acostas a la sua mes que a la de algun altre. E vent los seus muscles mes honrats dels meus braços que dels de algunaltra dona, axi, ab ombra de piadosa amistat, ses ençes en mi aquell foch de desordenat voler, que limits ab si no porta, essent me ja odios lo nom de germana, ans eram mes alegre esser dita per ell Biblis; e ja en la sua presençia me paria pocha la mia bellea, e no gosaua esperar la sua vista, sil fiat espill no feya testimoni a la industria de mes mans; possehint terrible oy, acompanyat de molta enueja, si alguna de mis deya pus bella. E pariam que * nom de germa no deya prou la senyoria [O 80]
quel amat Cauno sobre mi tenia, e per ço, nomenant lo, la mia lengua aldre de senyor dir no sabia.

---

1 *Títol:* Istoria de Biblis qui se anamora de Cano germa seu feta per lo reuerend mestre Corella O. 7-10 *titllat aquest paragraf en* O. 19-20 nom de germa e ja *(m. lo d'entremitg)* M. 24 *m.* molta M.

Mas, per que la gran estima de les coses molt desigades causa duptoses esperanços, de mon poder treballaua apartar de ma penssa lo desorde de tanta amor; e apres, enujada de tant estrem treball, desigaua soledat, puix ab tals penssaments no era sola; e axi, prengui posada en lo estrado de ma cambra, havent a mal que en lo fret lit, desacompanyat-[da] de Cauno, degues reposar la bellea de ma persona. Pero, vençuda e mes abandonada, per terrible son, la mia ma esquerra, en loch de coxi sostingue la mia cara freda e banyada de enamorades lagrimes; axi lo plaent dormir algun descans conssenti a ma tribulada penssa, e pareguem reposar en los bells braços de Cauno, tenint tant prop la mia boca de
[*M 61 v*] la sua, que no tenia poder * de dir li la estrema pena que fins en aquella hora sofert hauia.

Pero lo sompni, envejos de tanta gloria mia, essent mes breu del que yo volguera, abssenta de mi la possesio de tan gran benauentura, fent me report de tanta dolor, que a la de infern la comparaua. E començi a dir, ab veu rugallosa per sanglots de doloros plor:

« O, mes que altra atribulada! ¿e quina fi por-
» tara aquest sompni? Yo be veig que la bellea
» de Cauno no mereix sino per mi esser possehida;
» pero noume esserli germana. Mas crech que los
» sompnis no son del tot vans, e siu son, la vanitat
» dels nom pot toldre lestrem delit del qual ells man
[*O 80 v*] » fet * report. E plagues a Deu en tant plaent dor-
» mir passas ma vida!

» Pero dolres ni alegrarse de les coses passades,
» fallença de seny ho causa: mas assajare si, ab

33-4 cambra e nom paria que en lo fret M. 34 desacompanyat M O. 55 la vanitat del mon pot toldre M.

60 » mudat nom pore enganar a Cauno, e que sia
» nora de mon pare, puix altra que yo noy veig,
» mes digna mare de mos nebots.

» O, Cauno! e si altra es ta muller, yo not sere
» sino germana, e no tendre ab tu sino lo deute que
65 » mes a mon voler contrasta. Millor han elegit los
» Deus, liberts de nostres leys: car los talems de
» Thetis possehis Occeano; e Saturno es alegre que
» Opis sia mare e tia de sos fills; e Juno trihunfa en
» lo çel, no en nom de germana, mas com a muller
70 » del gran Jupiter.

» Mas ¿per que assage igualar les leys diuines
» ab les nostres humanes? Sino quem forçe que vn
» tant desllimitat desig de mis aparte, ho pereixcha
» en guardo de ma honestat; e axi, morta, en lo
75 » trist lit lo meu cos fret rebra lo desigat besar de
» Cauno, puix altre conort, sino perdre la uida, no
» puch atenyer; car ab tot que en tan alt grau yo
» de Cauno sia enamorada, a ell parra tanta erra
» gualardonar ma benuolença, que ans en deffen-
80 » cio de ma virtut se deixara de viure, que consen-
» tir a tant desorde.

» Mas ¿per que en ma penssa exemples tant
» enemichs de honestat se descanssen, sino que
» sia contenta que Cauno * sia de mi amat com [O 81]
85 » a germa? Car si yo fos dell primer requesta, ab
» menor carrech poria satisfer a sa demanda; mas,
» dient li cosa que ab si tanta vergonya porta,
» ¿com pora la mia lengua formar tals paraules? E
» la mia cara paurugua e mes vergonyosa li dara

---

71 *m.* igualar M pero asseiare agolar les leys O. 74 en guarda M. 79 *m.* en deffencio de ma virtut M. 80-2 de viure ab tot que matarien rebre a Cano de sa germana la corona de Diana mas O.

» causa de negar descans e fi a mos treballs. E per 90
[*M 62*] » ço, * com per millor me paregua que, ab letra
» sagellada de infinida amor, yo temte lo voler de
» Cauno, lo qual, si be no lacçepta, ja per ço del
» tot no seran fallides mes esperançes. »

En aquest delliber los contrasts de ma penssa 95
concordes, e la mia ma dreta sostenint la ploma, e
en la altra acçeptant lo blanch paper, ab estudi de
enamorades paraules e temerosa ma, començi a
escriure e dapnar, duptant e lohant e culpant lo
que hauia escrit; e ab gran afany la mia ma regia 100
la ploma, car ignoraua e duptaua escriure lo que
mes volia, damnant lo nom de germa; lo qual ans
me paria hauer ben escrit, e pareguem mal hauer
escrit germa. Mas, a la fi, la sobres gran dolor que
de mi sols vn punt nos abssenta, dona tant esforç 105
a la ploma, que li conssenti pintas les seguents paraules:

« Aquella te escriu que altre be no espera, sino
» lo que per tu li sera atorgat, e, per vergonya, no
» gosa dirte qui es. Si desiges saber que vull, plau- 110
» riam sens dirte mon nom la causa de ma dolor
[*O 81 v*] » te fos palesa, ne per tu fos * coneguda yo esser
» Biblis, fins que la esperança de mos desigs fos cer-
» ta de la granea de ma benuolença. E porian esser
» mostra la magrea de ma cara, e los vlls humits 115
» souent de piadoses lagremes; e, sit recordes, lo
» meu besar no era de germana, acompanyat de
» sospirs no venint de causa sabuda; e ab tot lo
» meu animo fos nafrat de tant enamorades ferides,
» los Deus prench en testimoni que quant he pogut, 120
» he assajat de esser sana de tal mal. Temtaua re-
» sistir a les forts armes de Cupido, ab tan gran

---

102 volia damunt lo nom M. 17 *m.* meu M.

» treball, que hauries a inpossible vna donzella laja
» sofert; pero a la fi vençuda, mes forçat, ab teme-
125 » rosa ploma, demanarte merce. Puix tens poder de
» perdre ho restaurar ma vida, elegeix lo que mes
» te placia; mas penssa que la que tescriu no tes
» enemigua, ans, encara quet sia germana, desige,
» ab deute pus acostat ligarme ab tu. Als antichs
130 » en edat es degut que coneguen les leys, e obrant
» segons aquelles, vegen que es * licit a nosaltres [*M 62 v*]
» haver a creure que tot lo que pler nos porta se
» deu fer. Car lamor per granea desordenada, es
» deguda a la nostra edat; e en aço segueixcam los
135 » exemples dels grans Deus, e penssem que temor
» de pare ni reuerençia de fama no allargara lo
» terme de nostres desigs; ans, ab lonest nom de
» germans, çelarem les suaus batalles de Venus, puix
» a mi no es tolta libertat ab baixa veu parlar ab tu,
140 » e de besarte. Donçhs, puix * tan poch es lo quens [*O 82*]
» fall per aconsseguir benauenturada fi, hajes dolor
» de la quis confessa enamorada; la qual nou fora,
» si infinida amor no lan forçaua. E no vulles me-
» rexer esser escrit damunt lo meu sepulcre, causa
145 » de la perdua de ma vida. »

Encara la mia ma, obedient a mes escriure, occupaua lo darrer espay del paper; e sagellant lo escrit de tanta amor, al banyar del sagell sopliren les abundants lagremes, car dolorosos sospirs ha-
150 uien robat la saliua a la amarga boca. E cridant hu de mos seruents del qui mes fiaua, doni li la letra, dient: « Portala al amat... » E, ab distancia de temps, digui: « ...mes que germa ».

---

23 hauries inpossible M. 31-3 licit car lamor *(m. lo d'entremitg)* M. 40 *m.* e de besarte M. 47 escriure lo vers occupaua M.

O, inmortal Deu, qui sobre tots los altres tens
senyoria, fill de Venus! Fins en los inferns tens sub- 155
jugat a Pluto; atorgam esforç, que acabe descriure
la mia desauentura, puix las causada! Donant yo al
dit seruent la tan adolorida letra, ans que en ses
mans prengues posada, caygue en terra: a poch nom
dexi de viure, esbalayda de tant mal senyal. Espe- 160
rara altra hora, sino fias en los merits de molta
amor, los quals yo, mes que tota altra, possehia. E
axi ana la desauenturada letra, sens que no fon me-
rexedora esser tota legida per lo meu Cauno; lo
[O 82 v] qual, lançantla, dix al seruent: * « Fuig dauant mi, 165
» que, sino per reçel de ma honor, tantost ne passa-
» ries la pena, a la qual la tua temeritat te obligua. »

E recitades a mi tals paraules, e fallida ma es-
perança, fogiren de mi tots mos sentiments. O, bena-
[M 63] uenturada mort, * terme darrer de les coses, la qual, 170
deixant reposar los alegres en feliçitat, vens als quit
desigen. Pero los fats cruels no permet[er]en tant
plaent dormir, car Latesis encara no era enujada de
tirar lo fil de ma vida; e restituhides mes forçes,
acompanyades de ma primera amor, apenes de la 175
mia boca proçehien tals paraules:

« Justa cosa es que de tan desordenada demanda
» yo no sia escoltada: foram millor ans, ab duptoses
» paraules, temtar a Cauno, e donara les veles a pus
» suau vent. Mas, com a indiscret mariner, he dres- 180
» sat la proha de mos desigs a les roques, en les
» quals perdre ma uida, puix no tinch poder de tor-
» nar atras de tant enamorat viatge. Al menys de-
» guera esperar altre dia, puix ab tants mals senyals
» veya la desauentura de ma fi; car no sens causa 185

---

72 permeten M consentiren O. 73 dormir e Latesis M.
81 he donat la proha M.

» caygue la letra de mes mans, e, si no fos poch aui-
» sada, no haguera comanat al paper ço que ab ui-
» ues rahons li poguera hauer dit. E, si mes paraules
» nol moguessen a piatat, haguera dolor de les mies
190 » lagremes, e de la tristor de la mia cara; e yo po-
» guerali respondre altrament que lo paper mut, e
» assajara, abraçant, placar la feroçitat de son * ani- [O 83]
» mo. E si totes aquestes coses noy tinguessen po-
» der de mourel a piatat, cayguera morta dauant
195 » los seus peus, e dolent se de la mia desauentura,
» ab dolços besars treballara en restaurar ma vida;
» car no es fill de leona, ni serps lan alletat, ni lo
» seu cor es de diamant. Mas lo poch cautelos mis-
» satger, fallit de discrecio, no espera dispost temps
200 » en donarli la letra, ans, crech Cauno, fatigat de
» moltes faenes, no ha aduertit a les enamorades
» paraules de mon escrit. Donchs, seguire la fi hon
» mos desigs me porten, car si men leixaua, mostra-
» riam poch enamorada, e sospitaria Cauno que yo
205 » hauia fet aguayt a sa castedat, sens que amor nou
» causaua. E pensse que virtuosa cosa es portar a fi
» lo començat, e mes * com fortuna hi contrasta, [M 63 v]
» car en atenyer les coses de molta estima, comu-
» nament fortuna es aduerssa. E puix la legea de
210 » tal crim no puch apartar de la mia penssa, treba-
» llare en aconsseguirne alegre guardo, e fare
» menys mon peccat, atenyent la bellea de Cauno;
» e per esser me germa molt car, tant me loharan
» de auisada, quant me inculparan de poch hones-
215 » ta; que la granea del delit de sa persona, me fara

---

87 auisada haguera M nodeguere acomenar O. 201 fatigat de treballs M. 09 comunament e souint fortuna hi ve aduerssa M. 12 atenyent ne M. 13 *m.* me germa M. 14 menculparan M.

» oblidar la perdua de ma fama. E axi no sere en-
» uejosa de Juno, per esser germana e muller del
» gran Jupiter. »

E constant ma penssa, ab concordia de mon vo-
ler, en altra vegada requerir al mes que amat ger- 220
[O 83 v] ma, moltes uegades assagi, ab dolçes paraules, *
robar lo premi de sa honestat. Pero ell, menys-
preant la mia bellea ab lo cruel nom de germana,
no conssenti yo perdes la clara corona de Diana;
ans, fogint, desempara la propia terra. 225

E foren tant fallides mes esperançes, que, desi-
gosa de presta mort, acompanyada de lagrimes se-
guint a ell per los deserts, mogui a tanta piatat les
deesses e nimfes, que assajaren ab suaus paraules
lauar mos mals. Mas, a la fi, cahent en la freda te- 230
rra, los arbres que prop mi estauen eren pus verts,
regats de les fonts de mes abundants lagremes. E
axi plague als fats que lo meu cos, conuertit en font,
nomenada per mon nom, fos exemple a les altres
dones de no amar sino solament ço que justament 235
puguen atenyer.

---

17 enuejosa a Juno M anujosa de Juno O. 22 menyspreaua M. 35 *m.* solament M.

X

HISTORIA DE JESON E MEDEA

Text original:
Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana

[HISTORIA DE JESON E MEDEA]

** Escriu Medea a les dones la ingratitut e desconeixença de Jeson, per dar los exemple de honestament viure.* [*M 64*]

LA estrema maluolença que, per hu sobre tots desconexent, a tots los altres homens porte, nom conssent, entre tants altres treballs, de aquest sia delliure; que, per la inhumana desconeixença del ple de engans, dissimulat, ficte Jeson (ab tot quel recort de mals tan dolorosos, noua dolor de present me presenta); mas, per que, en exemple manifest, de poch creure, les dones que apres de mi vindran, tinguen en guarda de lur estimada honestat. Per la desauenturada fi de mes amors e dolors, retrauran la femenil promptitut dels perillosos e allenegables passos, als quals, la folla desordenada benuolença, als empaliats, fictes, mortals e breus deuots de Venus empeny. Don se pora seguir: quels vans e pomposos homens, qui de continu nostra estimada, casta e honesta fama, ab mostra de enamorades dolors combaten, despendran en va lo inutil temps de lur miserable vida.

A les fertils, daurades e paçifiques rribes de Colchos, arriba aquell grech qui, primer de tots los homens, mostra als veloçes vents blanques veles estendre, e a les iniques hones de la indomita mar, soferir esser laurades, ab la primera nau, nomenada, del nom del qui lauia feta, Agron. Acompanyat de noble companyia de animosos estrenus jouens de Grecia, entrels quals Erchules, Orfeu, Castor, Pollux, Linteu e altres, los noms dels quals ni virtuo-

sos actes escriure, seria, en prolixitat de largues
[*M 64 v*] istories, canuiar * la fi de ma breu escriptura.

En tranquilitat de pacifiçha, opulent e benauenturada vida, regnaua mon pare; lo qual, no com ha oste, mas en egual de fill ho gendre, acolli al ingrat Jeson. E sient en real cadira de la sua empaliada sala, ab graciosa e benigna cara, abandona les orelles a les animoses paraules, en estil de semblant manera:

« La viril inquieta jouentut, de nobles esperançes guarnida ab honorosa victoria, virtuosissim » Rey, als teus regnes me porta; no, com a explorador ni espia, fent aguayts al prosper estat de ton » viure, mas per oferir ma persona, si a tu es plaent, » en la perillosa conquesta del daurat anyell, per » que eternament ma fama reuixcha. Car estime » morts lo jorn primer de lur naxença, aquells qui, » en tenebres descura vida, axi callat oçios viure » passen, que ans de aquest mon los inplacables fats » los transporten, que a conexença de algu lo seu » viure peruingua. Essent mes que pedres ho arbres, » *los quals* [aquells] estime gloriosament viure, los » quals, ab estrenuitat de animo morint, sens james » poder morir, en segura vida, ab serenitat de gloriosa fama eternament reuiuen. »

Plagueren al rey les paraules animoses de Jeson, que vn poch espay tarda en donarli tal resposta:

« La tua elegant, real e bella forma, afabilissim » joue, me assegura que no com a espia has pres los » ports segurs en les rribes de mos regnes. Mas voldria, axi com no tens enueja al tranquille estat de » ma senyoria, tinguesses larguea de virtuosa e benauenturada vida, e, per la *fealdat* [feeltat?] e » amor que a les estranyes coses portes, perdonas-
[*M 65*] » ses a la tua proporçio*nada e gentil persona, per

» que no sia past als animals tan feroçes. Aumenta,
» ab multiplicades e virtuoses obres, la honor de ta
» fama, reseruant la uida per actes de virtut esti-
» mada; que dels prudents animosos sespera, en di-
70 » ferençia dels animals sens raho, los folls perills
» esquiuar. Sols los homens virtuosos son dignes de
» longament viure. Aquella cosa rectament es desi-
» gada, la qual, apres ques atesa, fa millor al qui la
» posseheix. E per ço algu, de virtut acompanyat,
75 » no deu elegir la mort, sino per valua que mes de
» la vida dignament estime.

» Leixa, donchs, animos grech, penssaments de
» tant vana empresa, puix verdadera virtut te con-
» trasta que, per amor de popular pomposa fama,
80 » no perdes la vida. Si a tu virtuts acompanyen,
» primer elegeix la mort, la qual, si fosses jutge just,
» sino al viçios e de greus delictes culpable, no la
» daries. E si virtuts not acompanyen ¿ab crueldat
» contra la tua propia persona vols començar vir-
85 » tuos viure? »

No mogueren al esforçat Jeson les paraules de mon pare; al qual, ab semblant estil, no tarda respondre:

« A tu, Rey prudentissim, antich en benauentu-
90 » rada vida, meritament sesguarda en la execuçio
» de les obres virtuoses sobtilment mirar; e a mi,
» joue, seguint les regles de caualleria, ab grandis-
» sims perills gloriosa fama obtingua. Als vells ani-
» mosos basta que, sens fer legea de couarts actes,
95 » sostinguen la primera gloria quen la jouentut, ab
» actes de perillosos treballs, guanyaren; que altra-
» ment auançar riqueses lo pobre joue mercader tre-
» balla, que no aquell que, ja riquissim, sols li basta
» la conseruaçio del que posseheix.

100 » E posat cas, de veritat les tues prudents parau-

» les aduoche raho, rahonablament tingueren en mi
[M 65 v] » força, ans que mon delliber hauent poblicat, * jus-
» tament me fos obligat a la execucio de tal em-
» presa. Que de moltes coses, ans de palesament
» eser eletes, sens vergonya hom se pot retraure; 105
» les quals, apres, sino ab grandissima infamia no
» consenten esser leixades. Lo mon tot no ignora,
» no com a mercader, ab companyia tan noble, he
» lançat anchores en les ribes de tos regnes; hajes,
» donchs, mes piatat a ma fama que a la uida, si 110
» no desiges que, ab tenebros e incriminat viure,
» eternament muyra. »

Marauellas lo prudentissim rey del esforç de tan animoses paraules, a les quals responent, dix:

« Clarament veig, magnanim joue, quel contrast 115
» de mes rahons ençen majors les flames de tos de-
» sigs audaçes. A mi plau, desplaent me, liçençiar
» a tu per al que vols, manifestant te les leys e
» condiçions de aquesta mortal e perillosa con-
» questa. 120

» En espay de tres milles de nostra gran illa de
» Colcos, vna petita ylla dista, en la qual vn anyell,
» cubert de resplandent, luçida e daurada lana,
» reposa. E per que, les coses que sens dificultat ha-
» uer se poden, la estima de lur valua perden, ha 125
» plagut al deu Març, en guarda de aquesta mi-
» rable joya, estiguen dos indomits feroçissims to-
» ros, que de continu, per lo nas e per la boca
» fumants espantables flames exhalen; lo mirar sols
» dels quals, axi la uista humana aterra, que, sens 130
» aldre, basta al daurat anyel donar segura de-
» fenssa.

» Esta apres vna escura espantable coua, la en-
» trada de la qual vn terrible drach occupa, axi
» corrompent lo çircunstant espay de pestilent ayre, 135

» ques inpossible, sols vn moment, en tal loch algu
» pugua viure.

» A tu, gracios joue, es forçat, puix tu mateix te
» forçes, domar aquests indomables toros, e fer
140 » quels seus colls ab manssuetut benigne lo jou sos-
» tinguen. Apres, ab bellicosa força, matar lo inex-
» pugnable drach, del qual sembrades le[s] dents en
» la nouament laurada terra, se conuertiran en ca-
» uallers, tan audaçes, que cascu per si bastara a
145 » metre en perill ta vida.

» Yo tinch dolor en los regnes de Peleu noy
» haja terra que per a tu fos deguda sepoltura, que
» ab tant perill hajes * nauegat, elegint sepulcre en [*M 66*]
» los meus paçifichs regnes. Donchs, en lo temps
150 » quels fats liçençia te atorguen, deixa delliber de
» tan perillosa empresa; que del prudent saui ses-
» pera, millor penssar lo que ans penssat no hauia.
» E, puix est home, seguint lo conssell e prudençia
» humana, no prengua la tua ellecçio en cosa inpos-
155 » sible terme, la qual per algu no pot esser recta-
» ment eleta ni conssellada. »

« — A les tues paraules, Rey humanissim, —
» respos Jeson — leixe respondre, per que, partint
» dels regnes de mon pare, respongui a totes les ra-
160 » hons que a la fi de mos desigs contrastar podien.
» E per ço, com majors perills me rahones per que
» nou vulla, tant mes afectadament ho vull; que,
» per a tenir oçiosa e reposada uida, nom freturaua
» leixar lestrado de Hisifila, qui, ab claredat de li-
165 » natge, bellea sens par, riquea inconparable, ab
» mostra de amor estrema, als volers de ma jouen-
» tut bastantment satisfer podia; les pregaries de la
» qual, doloroses e abundants lagremes, piadoses
» paraules, que a les feres besties a misericordia po-
170 » gueren moure, a mi no han pogut retraure que als

» teus ports arribat no sia, leixant [a] Hisifila, en
» penyora de ma abssençia, prenyat que en breu la
» fara partera.

» Regraçiet, donchs, Rey de gran benignitat, la
» liçençia quem atorgues; en la qual te mostres mi- 175
» sericorde, mes que en amonestarme que leixas
» tan honrada empresa. »

La inquieta fama, que, ab veloces ales sens fatigua sempre uolant, majors forçes ateny, plegant Jeson en nostres plages les blanques veles, hauien 180 portat a les mies orelles la sua venguda; e, per que es quasi inpossible al que natural desig de veure coses noues inclina, yo no puch dir quant desigaua veure lo nouell hoste, acompanyat de excellent, noble e gentil companyia, essent la sua fama axi par- 185 çial e fauorable, quentrels viuents singular lo cridauen: ab proporçio de elegant forma, de color venusta, ab graçiosa, afable e modesta continença,
[*M 66 v*] e axi de les altres * perfeccions quen promte coneixer se poden, que paria exçellis limits de condiçio 190 humana.

Per veure, donchs, lo tant lohat grech, sabent la hora de la sua venguda, entri en la real cambra de mon pare, la qual vna porta a la gran sala obria, tancada e closa ab paraments de gran estima; en 195 manera que, sens esser uista, podia yo per estrets espays veure. A mi paregue que la sua presençia gran part auançaua al que, en lahor sua, hoyt hauia. Apres, escoltant suauitat de tant animoses e gentils paraules, que dolça armonia a les orelles 200 dels hoints resonauen, de tant esforç acompanyades, que paria james en lo seu cor temor hauia pres posada, ho que era deu inmortal, de poder sofrir impossible.

En aquestes singularitats que de Jeson escrich, 205

par que la fi de mon escriure, sia pintar lo paper de les perfecçions que naturalesa a Jeson liberament atorgua. Mas, per mostrar a les dones, a les quals los meus escrits endreçe, quant se pot creure ni fiar en cosalguna, que, en les enganoses promeses dels variables homens fiant se, atendre no deguen; dels quals, lur major pomposa victoria es, si de nosaltres benignes, ab perdua de nostra estimada honestat, trihunfen.

Escoltaua yo les rahons de aquest, sobre tots ficte; les quals me portauen pietat humana (e mes quant les veya de tant esforç acompanyades), que tant me paria dignament mereixer mes della, com afectadament mostraua poch estimarla. Pero nos feya en mi tan gran la misericordia, questimas de la mort fer lo delliure, fins que hohi lo nom de Hisifile; la qual, sens tarda, benignament consideri, ab quina dolor duptoses esperançes entristien la deserta prenyada, abssent Jeson, qui, entre tots los homens, digne de esser amat se mostraua. E axi, no per soccorrer a Jeson, mas a Hisifile, delliberi, sens discurs de prudent delliber seguint la feminil condiçio, restaurar la vida de aquest, esdeuenidora mort mia.

* Per al nouell e ben acollit oste, ab companyia tan insigne, estaua aparellat vn apartament de nostra alta posada, *en* [ab] gran abundançia de moltes e delicades viandes, e altres coses que a la real condiçio sesguarden; e, presa liçençia de mon pare, la fatigua del treballos nauegar ab repos de molts e richs estrados alleujaren. [*M* 67]

Retragues lo Rey en la mia cambra, per contarme la noua venguda de Jeson, reçitant lesforç de les sues animoses paraules, mostrant dolor *present mi* [presentint?] de la sua esdeuenidora perdua. E

per que als reals costums se esguarda acollir los paçifichs estrangers ab trihunfo de honrada festa, (en altra manera, ab tenebrosa escura vida, los reys auars e miserables, porten lo viure, closos dins los limits de sos regnes e terres,) dellibera, lo Rey mon 245
pare, per aquella nit aparellar a Jeson gran e bella festa; en la qual volgue, acompanyada ab les donzelles, e ab les nobles dones de nostra Çiutat, yo vingues.

Les qui passau per lo cami de voler esser en 250
bellea estimades, penssau ab quin estudi, ab quanta sotliçitut, folla ambiçio de vana e pomposa gloria, ab lo artefiçi de les mies mans volgui ajudar a la natural bellesa, seguint la miserable, vana e feminil çondiçio: que, ab diuerssitat de vnts e colors estra- 255
nyes, axi reparant cobrim de nouella escorça la veritat de nostre cuyro, que a Linteu seria dificil [*veure*] nostra verdadera figura (al qual era possible tallar les *espases* [espesses?] e grosses parets) veure. E no solament, culpant als Deus de nostra factura, 260
volem adobant millor fer lo que ells han be fet, mas encara, ab multiplicats e pestilents e mortifers materials, nos presentam en altra manera noua figura, testificant lo nostre miserable desig de esser lohades, ab uera mostra de pocha honestat; despe- 265
nent lo temps de nostra inutil vida, çercant, fins en les entramenes de la terra, menes de metalls que a
[*M 67 v*] nostra bellea ajudar poden; e, com a corps * e ocells inmundes, dels pudents ossos dels morts animals, ab sotliçitut no pocha, çercam les medulles; 270
fent ydola de nostra bellea, ab engans de tant manifesta falssia, que, sens dubitacio neguna, fermament asentim a qualseuol lahor que de esser belles parle: estimant cascuna rahonablament, esser muller del gran Jupiter. Don sesdeue que, ab legea de 275

tant abominables erres, encorrem souent en inconuenients de gran infamia, portant ab nosaltres les armes ab que, prenent, nos maten; semblant al aspis, que, escoltant la dolça mortifera veu del en-
280 cantador, a perdre la vida afectadament se presenta.

Resplandia, ab moltitut de cremans ençeses anthorches, la nostra real cambra, de lum e claror tan estrema, que paria encara Febo sobrel nostre orizon lo seu luminos carro detenia. Resonaua la dol-
285 ça armonia de diuerssos acordats insturments, ab acorts de proporçio tan alta, que ab grandissim treball aquells a qui lo delitos so atenyia, altra cosa podien fer, sino lo gest e continença que la suau e plasent armonia amonestaua.

290 Tardi algun poch espay (per que ab mes honor fos rebuda) venir a la tan honrada festa, acompanyada de nobles, gentils e gracioses donzelles; acostant se primer a mi dels altres, Jeson, ab aquella humil reuerencia que a filla de Rey sesguarda; apres
295 del qual, Erchules, mostrant en la viril continença lo animo e força que en si portaua. Vinguem en lo loch en lo qual mon pare, ab magestat de noble e honrada companyia, en la sua real cadira magnificament reposant, ab cara afable dix: « Ffilla Medea:
300 » preneu a Jeson, e, ab gracioses paraules, alegres » dançes, passau sens fatigua, en la delitosa festa, » lespay de la nit tenebrosa. »

Seguem nos en lo mes alt estrado de nostra sala, Jeson e yo; passant entre nosaltres aquelles
305 gentils cortesies e onestes paraules, que, entre persones afables, en la primera vista passar poden; apres de les quals, demani a Jeson la causa de la sua venguda, mostrant ignorar lo que sabia. E tarda vn poch espay, ab los vlls baixos, poques vegades
310 endreçantlos ab gran modestia a la mia cara, tor-

[*M 68*] narme resposta; acompany*ant ab gran sospir lo
començ de tals paraules:

« No, desig de veure nouells pobles, ni auara
» cubdicia del daurat anyell, me han portat als opu-
» lents e delitosos regnes de ton pare, mas la inclita 315
» fama de la tua sobrexçellent bellea; la vista de la
» qual, sola, he delliberat de rembre ab tant perillos
» viatge, en perdua de ma vida oferint la mia perso-
» na, en la perillosa e mortal conquesta de la luçida
» e daurada lana. Per que, si als Deus es plaent de 320
» tan incerta e dubtosa victoria atenygua glorios
» trihunfo, tindre merits de nouella fama, per hon
» a tu, sobre totes singular, pore en alguna cosa
» plaure; ja que nom era possible, encara no com-
» batent, la tua estrema bellea me comportas longa- 325
» ment viure. »

Semblants paraules Jeson acabaua, quant yo, no
ab cara falaguera, respongui:

« Clarament se mostra que no est arribat a nos-
» tres terres per auara cupdiçia de la luçida lana, 330
» ni per desig de veure nouells pobles; ans, seguint
» ton costum, que vages pel mon enganosament,
» conquistant la onestat de aquelles dones que a les
» tues fictes e falsses promeses donen vana crehen-
» ça, [*e*] has penssat en qualseuol regne de Grecia 335
» haja vna Hisifile; a la qual, per esser la primera a
» qui, ab enpaliades paraules de ficta benuolença
» vestides, has enganada, alguna ignorançia la es-
» cusa. Mas, si a mi feyes creure lo que falssament
» les tues paraules rahonen, essent quiti de culpa e 340
» yo culpable, no tendria contra tu raho de justa
» querella; que no meritament algu del enemich se
» clama, si ab manifestes cauteles combatut lo des-
» troheix. Les tues ficçions e mals, a mi ja descu-
» berts, clarament mostren de tu no degua creure 345

» cosa que veritat ni fermetat acompanye. E mes,
» que no ignore la mortal inamistat de vostres des-
» ordenats desigs contra nostra honesta[t] pudiçiçia;
» fingint ab inquirides, invtils e vanes paraules, sos-
350 » tenir tals mals e dolors, que, no solament vn home,
» mas vn regne ho prouincia, a total destruccio * [M 68 v]
» portarien, sofrint los greus dans que uosaltres fic-
» tes rahonau. Axi passau vostra inquieta, viçiosa e
» incriminada vida, oblidant cosa que a ueritat ses-
355 » guarde, endreçant la fi de tots vostres treballs al
» desonest seruir de Venus. Si lamor, Jeson, que fen-
» gida rahones, tens, no a mi, mas a Hisifile, la en-
» dreçaries; la qual, sens ficçio, a tu meritament
» ama. Mas, per que en vanes paraules no despen-
360 » gues lo temps de tan honrada e delitosa festa: si
» de present, en esguart meu, estrem de tan gran
» amor com rahones en tu reposa, has oblidada a
» Hisifile; don, es raho lo semblant en lesdeuenidor,
» sens algun dupte, de tu espere. E si Hisifile no
365 » has oblidada (com es digna cosa creure), lo quem
» dius, essent coneguda la falssia, me dona occasio
» justa, manifestant al Rey, mon pare, lo atreuiment
» de tan folles paraules, ans de la vanitat de ta con-
» questa, prengua fi la tua culpable vida: mort de
370 » aquelles dones que, de facil, *ab* [a] inutils paraules
» ab ferma crehença les orelles abandonen. »

No tarda molt, ab modesta e homil continença, Jeson respondre:

« No pensses, sobre totes bella senyora, que
375 » mon voler sia que de present tu dones crehença a
» la veritat de mes paraules; solament so content
» atorgues que poden esser veres. Que la tua en tan
» alt grau bellesa, e lo teu estrem auisament, ab les
» altres tantes singularitats, basten e forçen a qual-
380 » seuol que de tu tingua clara coneixença, obligar

» encara a major benuolença de la qual yo rahone.
» Que, si en lo present mon feliçitat quieta atenyer
» se leixa, fora de tu es inpossible possehirla, e, pos-
» sehint a tu, perfetament se atenyeria; per que les
» *tues* [tres] parts del be hon los humans actes sen- 385
» dreçen, en tu sola acabadament se troben: honest,
» vtil e delitable. Que les tues virtuts, passant limits
» de femenil condiçio, deessa mes que dona te pre-
» senten, e, als quit adoren, exempts de ydolatria,
» reseruen. Les parts proporçionades de la tua bella 390
» persona, ab color venusta, a tan alt grau de belle-
» sat transporten, que tu sola est bella, e les altres
[*M 69*] » mes ho menys, segons que en alguna semblança *
» seguir te poden. Les tues riqueses, esdeuenidora
» Reyna, en tan gran abundançia pugen, que bas- 395
» tarien saciar lapetit de la insaçiable auaricia. En-
» cara que lo repar de mos mals, que de tu sola
» espere, james nom vingua, si les nomene, per que
» mon voler en alguna part a elles endreçe, mas per
» reduhir a la tua memoria los bens que posseheix; 400
» sols per que atorgues esser possible en tant estrem
» sies amada. Ab tot que mon voler, encara que so-
» bre tots gran, solament pren terme en tu, no en
» cosa que fora de tu se trobe; guiat per tremuntana
» de honestat, dins los limits de la qual e no fora, 405
» mos desigs enclosos, ta fama, honor, honestat e
» bellesa demanen; e per ço, inuocant los Deus que
» a matrimoni fauor donen, he tengut limitat atreui-
» ment en dir te lo que de mi has hoyt.

» Al que dius de Hisifile responent, sobre totes 410
» bella Reyna: que de present no tinch Hisifile obli-
» dada, per que ni james en mon enteniment, ni en
» volentat, me ha tengut tant occupat, que fos mes-
» ter exirne fora per que tuy entrasses. Ni pensses
» yo desig tu entres en la part de mon voler hon esta 415

» ho es estada: yo a tu, ab voler cubert, e vestit de
» tant honesta benuolença, que lo delit que ma carn
» sentir espera, solament lacullch, per ques inpossi-
» ble delit gran en aquest mon sentir, si lanima yl
420 » cos abduys nol senten. A Hisifile he amat e ame,
» per que, essent joue no cast, al delitos loch de la
» carn afectat, algun espay de temps he tengut la-
» nima catiua; fins que, ab esforç de virtuos animo,
» regoneixent ma penssa tarda, partint me della so
425 » arribat als termens de la tua bella vista; per los
» quals atenyer, de ma patria era partit, ans que de
» Hisifile tengues coneixença, passant per los seus
» talems com a esplorador e hoste; no fent li inju-
» ria, ans graçia no pocha, destaluiar li la vida;
430 » puix ab força darmes, en venja de tants homeys,
» conquisti a ella e a son regne, acollint la en ma
» volentat, no com a muller, mas com a bella cati-
» ua, presa e conquistada per capita joue.

» A tu, Medea, meritament reyna de la abitable
435 » terra, desig, si de la luçida lana prosper estat me
» resta, possehir los teus honestissims talems en li-
» çit matrimoni, *en* [ab] lo daurat anyell per despulla
» de mes noble victoria. E si, per aduerssa fortuna,
» me deixe de viure, tant * quant vixques sies certa, [*M 69 v*]
440 » per tu, no per lo vello dor, animosament Jeson,
» perdent la vida, reuiu de gloriosa fama. »

Encara Jeson tan auisades paraules acabaua, quant, ab cara vn poch afable, yo respongui:

« No cregues tu, animos grech, que de mi tant
445 » ignore, que les singularitats que reçites per mies
» les tingua; pero vna cosa la part tua aduocha: que,
» si en mi son, fer se pot, tant com dius, me ames;
» e si, fora de mi (com es veritat) se troben, tinch
» mes raho de agrahirte que, granesa de amor, en
450 » tal grau de çeguedat te haja conduhit, que per ver

» afermes tenir en mi posada les perfeccions que,
» fora de mi, en alguna altra descanssen. Mas, tinch
» reçel les rahons que dius, si en la tua enamorada
» penssa reposen, com la tua lengua les parla; lo
» que rahonablement se deu creure, per los limits 455
» de la tua honesta demanda. Pero no pensses, Je-
» son, que de present axi done fe a les tues parau-
» les, que de cosa alguna encara honesta te pose en
» esperança. Mas, seguint la feminil misericorde
» condiçio, fare la tua vida delliure ab honrada e 460
» trihunfant victoria; car ja tinch dolor la daurada
» luçida lana de tants cauallers sia estada sepoltura;
» los quals, primer de tu, morts cruelment, axi han
» amollit lo meu animo, que no sols a tu, mas a
» qualseuol que apres dells a morir portas laduerssa 465
» fortuna, delliber fer de mort estalui. Nom sentes,
» donchs, grat de tan singular benifiçi, lo qual, no
» com a Jeson, mas com a home o creatura, de mi
» rebs; fes ne graçies a la inuariable ordenança dels
» inmutables fats, los quals en tots los teus fets se 470
» mostren no poch fauorables, disponent lo teu no-
» uell nauegar, en temps *en* [a] les nostres platges,
» que yo delliberas, *hauer* [hauent] misericoʳdia a
» qualseuol que, axi com tu, afectadament, per es-
» trenuhitat de valent animo desigas la uida perdre, 475
» fer lo delliure.

» No vull que ignores quel temps de ma vida,
» despes en continuat estudi de alta e profunde
» sçiencia, me ha portat saber los secrets als altres
» mortals no intelligibles. A mi los mobles vents me 480
» obeheixen, [e] tots los elements, lo sol, la luna e
» planetes; a mi los infernats cruels Deus temen; la
» virtut diuerssa de les no conegudes erbes, a mi es
[*M 70*] » manifesta; del cant dels oçells tinch * plena inte-
» lligençia; e, a la fi, lo que persona mortal per ma- 485

» gicha sçiençia atenyer ha pogut, yo so aquella
» que als darres termens de saber, si tals se troben,
» so arribada. Ab alguna de aquestes coses, yo fare
» los indomits feroçissims toros, a tu homils e mans-
490 » suets; lespantable drach, sobrat e vençut, estara
» en la tua libertat fer de les sues dents ço que les
» leys de la conquesta ordenen. Quel teu animos es-
» forç als Deus ha mereixcut, ab estrema audaçia,
» hajes sobrat la enuejosa fortuna. Alegrat, donchs,
495 » Jeson, puix la noble victoria tua esta en les mies
» mans, largues en hauerte piatat. »

O, cosa de gran marauella! La feroçitat del animo de aquell qui perills tan exçessos no hauien pogut amollir, les misericordes paraules de vna
500 donzella axi hauien placat, que, les lagrimes cahent dels vlls, vn poch espay tarda en respondre; seguint estil de semblants paraules:

« De aquells qui ab grauitat als benificis rebuts
» satisfer volen, sespera que, no çercant la intençio
505 » de quils benificha, ab grandissima obligaçio sen
» recorden, penssant quant es gran la cosa que re-
» ben. No solament de tu, sobre totes sabent Rey-
» na, he yo ates la corporal uida, mas laltra per la
» qual treballaua, eternament sempre viuint en glo-
510 » riosa fama. O, mes virtuosa que totes les mortals!
» ¿Dius que, no com a Jeson, mas com a home ho
» creatura, me est donadora de tanta gloria? Axi
» mostres tu lo loch hon tes virtuts atenyen: que sens
» interes, sens altre esguart, no ab altre premi sino
515 » sols de la uirtut, vses de piatat tan excelssa, res-
» taurant la vida e fama, a mi, que de tu fins ara
» res no merexia. Ara tinch causa de mes agrahirte,
» per que les coses que per sola virtut se obren, de
» major guardo son dignes. E per ço ma uida, ma
520 » libertat e ma persona, daçiauant no tinch per mia;

» puix hauent la perduda, de tu la he cobrada, e
» ara la prench en comanda, ab la gloria de la esde-
» uenidora victoria. De la qual, no per mi, mas per
» tu, so alegre; per que, mes honrada, major sia ta
» senyoria, com de cosa de mes estima libertament 525
» seras senyora. »

[*M 70 v*] * Acabaua Jeson la darrera veu de ses paraules, estant ja de peus; que li paria, de tan largues rahons, alguna sospita, no sens causa, los qui a nosaltres mirauen pendren porien. E, prenent me per la 530 ma, en dançes, festes e jochs passam lespay de aquella nit; que ja Apollo sobre la terra los seus daurats cabells començaua estendre, les sumitats del mon illuminant. E, presa liçençia de mon pare, acompanyada de aquelles donzelles ab les quals era ven- 535 guda, entri en lo meu apartament.

E per que no vull en largua istoria la ploma estendre, los contrasts, les temors, les esperançes que ma penssa, de son exempta, combatien, leixe descriure; hi encara per que la fi de mon treball no 540 es mostrar a les dones les no sangonoses batalles de amor, per a fer les enamorar mes promte del que lur benigne misericorde condicio les inclina. Ans, desige, lo meu mal essent los exemple, lur uida, en virtut e honestat despesa, gloriosa e eterna famals 545 presente. E puix aquesta es la fi de ma breu escriptura, e delles sespera, segons la fi que volen elegir, tals coses ab que mes facilment atenyer la puixen, solament dire, de les coses de ma aduerssa fortuna, aquelles qui la inhumanitat ingratitut dels homens 550 conseruen.

Molts dies no passaren que, seguint lo conssell de ma industria, lo ingrat Jeson animosament obtench del daurat anyel gloriosa victoria, que fon als

555 mortals cosa de tal marauella, que, mes deu que hom, lestimauen. Lo qual, ab homils semblants paraules, me presenta la despulla de tant noble victoria:

« No estimes, bella senyora, que del que he
560 » vençut me alegre, sino com a soccors de esser ven-
» çedor de ta volentat. Tu est la fi hon tots mos vo-
» lers sendreçen; e res no vull, sino per que tu a mi
» vulles fferte gracies. Del que a mi has fet no so
» obligat, per que cosa inpossible justament a negu
565 » obligua; ni a mi sesguarda regraçiarte cosa que
» hajes feta, puix sobre mi no tinch poder: que axi
» tot en esser teu me so transportat, que Medea,
» no Jeson, mestime. Donchs, si gracies fer se po-
» den, fes les tu a Medea; que Medea ha vençut,
570 » Medea ha naue*gat, Medea es partida de Tesalia [*M 71*]
» per conquistar lo daurat anyell. Tua es la victo-
» ria: Jeson res no ha fet, sino ques mostra fer senyal
» del que tu pots fer.

» Donchs, puix sens tu lo meu esser nos troba
575 » trihunfant, Reyna de gran prudencia, acaba de
» ferme vençedor; quel teu poder de major estimas
» troba, e, si tu vols, largament basta que, romanint
» yo lo pus honrat caualler quentrels altres se trobe,
» encara tu romans sobre totes mes honrada. No
580 » refuses venir en los regnes de Grecia muller mia,
» car en altra manera los meus desigs als teus ta-
» lems no endreçe. A tu vull tota, per que de mi tot
» sies senyora; recort te que, sobre les coses que en
» aquest mon possehir se leixen, es, esser amat de
585 » vera e no ficta benuolença. »

No tardi respondre a Jeson, en manera de semblants paraules:

« En va lo temps de mon estudi despes fora, si
» la valua, forçes e gran poder de amor ignoraua.

» Mouen los cels les infatigables intelligencies, deli- 590
» tant se en tal manera, sols per lamor que a la prime-
» ra causa tenen; reposen los elements en lurs espe-
» res, per lamor que als propis lochs porten; e axi tots
» los v[iu]ents, coses que a lur esser se condonen,
» afectadament volen, que no en altres parts trobar 595
» se deixen, sino en aquelles que a sa condicio son
» conformes. Apres, los animals de raho exempts,
» ab quant delitosa fatigua lurs fills nodrint, souint a
» mort per ells se presenten, y ab quanta sotliçitut
» la propia natural companyia conseruen! E axi, si 600
» del vniuers la conseruacio mires, veuras amor es
» sola qui la conserua; la qual sis perdia, en vn mo-
» ment, la mundana machina a no res caminant, en
» total destruccio peruendria. Penssa en los ani-
» mals de raho acompanyats, en los exemples dels 605
» quals, en breu prolixitat [me] vull [*la ploma*] es-
» tendre.

» Mira los actes tots de nosaltres si amor los
» gouerna, que desigam viure, per que en estrem
» ama*nt*[m] lo nostre esser; he es la causa que tant 610
» afectadament vullam tenir fills, per que, amant a
» nosaltres, no podent eternament conseruar lo nos-
» tre esser, treballam en nostres fills se conserue.
[*M 71 v*] » Mira cosa de gran ma*rauella: que lo gran pes e
» fexuga carregua de amor, alleuja e fa delitosa la 615
» carregua sobre la qual se carregua; car si per cosa
» que no ames sostens treballs, ab quanta dolor, tris-
» tor e congoixa los soportes! E, si per cas, comen-
» çes amar lo per que treballes, aquells mateixos
» treballs que tristament sostenies, nouament ab 620
» quin delit alegrament los soportes, hi de majors
» çercar encara treballes, per que ton delit e plaer
» en seruir lo que ames se causa! E per que veges
» la ignorançia dels mortals, que moltes coses sen-

625 » ten, les causes de les quals no saben; e mes vos-
» altres jouens, a qui natura de claredat de linatge
» ha dotats: que par no voleu diferir dels menors
» altres homens, sino, en esser en egual de besties
» ignorants, prenent gloria. Com res no sabeu, vos
630 » teniu per enganats de esser homens, e treballau
» que de bruts animals tingau la praticha. E per ço
» dubte, Jeson, en lo teu enteniment aquestes coses
» sobtils se aposenten.

» Vosaltres dieu que, en esser amats, vostre delit
635 » se troba; e axi vostres treballs endreçau, que de
» esser amats tingau seguretat ferma. Fallits dente-
» nimentl ¿com çercau delit en los estranys e no pro-
» pis actes? Si tu, Jeson, alguna te ama, e tu ho ig-
» norasses, negun delit ne atenyeries; e si creyes
640 » esser amat, encara que ver no fos, gran alegria
» tendries. E axi, negu nos alegra per esser amat;
» mas, sabent ho crehent que es amat, ell ama; en
» la qual sua amor, e no en la estranya, delit ateny.
» ¿Per que pensses, Jeson, que lo mal dels sels se
645 » causa? Per poch[a] amar lo que ans amaueu. ¿Has
» penssat com nostres aduerssitats, perdues, afanys,
» ab amor les alleujam? Mira: com nostres amichs
» de nostres mals se condolen, la dolor nos alleuja.
» ¿Com se pot fer que la tristiçia del amich, que en-
650 » tristir nos deuria, hi, ensemps ab la nostra, fer se
» major, nos alegre? Yo crech, Jeson, tun has vist
» esperiment, no ignorant la causa, la qual es aques-
» ta: per la çertinitat e conexença que tenim de
» esser amats, quant vem que dels nostres mals la-
655 » mich se dol, nosaltres mes nouameut lo amam; a
» la qual mes amor, se segueix alegria, quens tol ho
» alleuja la tristor que de nostres aduerssitats tenim.
» E per que en breu les forçes de amor compren-
» gues, * recort te quants han la mort eleta, encara [*M* 72]

» duptosos e inçerts de la esdeuenidora vida, sols 660
» per lamor que a la gloriosa fama portauen; e no
» solament lan eleta, mas sens tristor en les propies
» persones executada: quels tolia la inefable tristor
» de la espantable mort, lo delit quels portaua la
» gran amor de lur fama. 665

» Mas, per que, mes legir de filosofia que dir te
» lo que vull, seria, si en lesser e obres de amor [*la*
» *ploma*] allargaua, solament vull cloure: quels pe-
» rills, dans e desconorts que, seguint a tu com a
» muller, seguir me poden, alegrament los sosten- 670
» dria, puix tes obres fossen tals, que meritament me
» inclinassen en estrem amarte, e nostra vida, en au-
» ment de amor passant totes les altres, axi nostres
» animes fossen vnes, que yo fos Jeson mes que Me-
» dea, e tu Medea mes que Jeson; per que, en tran- 675
» quille vida, del trihunfo dels inmortals Deus per-
» dessem enveja. »

« — O, mes que totes bella Reyna, de gran pru-
» çia! Diuersses uegades les mies orelles han hoyt
» dolça armonia: de la concordada veu de la arpa 680
» de Orfeu lo seu so; lo cant de les mortals serenes.
» Aquells son delits quen les orelles se aturen; hi
» mes la suauitat de les tues sçiençies, passant dins
» lanima, tan nouell delit li presenta, questime, si
» tots los dolorosos turments ab açerbitat de penes 685
» sentia algu, la sua carn seria inssenssible. Y en-
» cara de vna singularitat als altres sabents auan-
» çes: que les profundes e altes sçiencies quels
» mortals tots ignoren, axi en vulgar e gentil estil
» esplanes, que la suauitat de tan gracios parlar 690
» obre los passos del entendre, per hon, les greus e
» altes sciencies, liberalment passen; don, clara-
» ment se mostra, tu sola est sabent del quels altres
» tots ignoren, com de sçiençia lo verdader senyal,

695 » sia, als ignorants saber mostrar. Ara conech molts
» que lo nom de sçients vsurpen, e res no saben, sino
» que dels libres alguns vocables recorden, poch ho
» no gens entenent lo que signifiquen. Pero no vull,
» lohant a tu, despendre en treball de fi inpossible
700 » lo temps que de parlar me atorgues.

» Yo no puch del esdeuenidor a tu fer çerta,
» per que tal saber sols als Deus sesguarda; ni lo
» que de present en mes enamorades entramenes
» reposa, ab aldre que ab verdaderes paraules puch
705 » manifestar: * pren la tua valua per seguretat de [*M* 72 *v*]
» mes promeses, ab la coneixença que de aquella
» en mon enteniment reposa. E si, naturalment, axi
» tots desigam esser benauenturats (que no es pos-
» sible desigar lo contrari) ¿com se pora fer que,
710 » possehint a tu, elegis leixarte, per que, voluntaria-
» ment, de benauenturat passas en estrem misera-
» ble? Los Deus, qui son veritat inefable, prench en
» testimoni, soplicant sens tarda en ta presençia
» me tolguen la vida, si alguna ficcio mes paraules
715 » acompanyen. De les altres coses que a la fortuna
» sesguarden, no es en mon poder ferte çerta; pero
» de mi no sies duptosa: que ans lo sol, mudant lo
» acostumat cos, illuminara la nit, e la luna lo dia,
» e los cels fatigats reposaran, que Jeson daltri que
720 » de Medea sia. E, si per cars, apres de largua vida,
» a la cruel çitaçio de la mort tu primer comparies,
» sens dupte sies çerta, en tal cas, de mi sere home-
» çida; per que, en aquest mon sens tu viure, mor-
» tal e greu afany estime, e, morint ab tu, delitosa
725 » mort sostendria; hi encara per tolrem poder e
» auinentea, que apres de tu no presomis alguna, de
» Jeson esser senyora. »

O, mansuetes, pudiques, onestes e castes dones! Apreneu en guarda de vostra pudiçiçia, e mirau, les

paraules de Jeson, de quanta honestat acompanyades: que no vol de mi cosalguna, sino en liçit matrimoni; mirau ab quanta fermetat, los Deus inuocant, pren en testimoni; mirau de quanta amor es sobrat: que la mort per millor elegeix, que apartat de mi viure. E veureu que, molt temps no passara, mes afectadament de mis voldra partir, del que ara de esser ab mi desiga. No se ques pijor: ho que fictament tals paraules digua, ho que, dient les ab veritat, de hauer les dites se penida. Aquesta es la comuna condicio dels variables e fictes homens; don sesdeue que, res cert de ses promeses esperar, es, en vanes e folles esperanças, çercar repos en la mar furiosa. Nim es possible acomanar al insenssat paper la humil continença, les lagremes, [los] sospirs, los enamorats esguarts; ab les quals coses axi les sues paraules acompanyaua, que era quasi inpossible qualseuol cosa que demanas li fos denegada.

Basta en mi tant la força de les sues rahons hi
[*M 73*] promeses, que no solament * fuy alegra fes segura a Jeson, mas encara, de abundant tresor despullant los richs cofrens de mon pare, ensemps ab mi liuri a Jeson [*la de*] vn regne. Ni amor de pare ni de propia patria, ni temor dels perills de la espantable mar, ni perdua de mos regnes, nom pogueren retraure que, muller de Jeson, no arribas, apres de larch nauegar per moltes e diuersses ribes, a les desigades plages de Tesalia. E per que de amor desonesta acurteu los passos, no vull queus sia cubert quant, la feminil condiçio, a execucio de qualseuol mal es promta, si per desordenada benuolença es guiada.

La temor que de perdre a Jeson tenia, me feu portar ab mi vn infant, germa meu; lo qual, ab mes propies mans degollant, parti a dillaçeri lo seu çich, moll e tendre cos en parts diuersses, sembrades en

765 la polssosa terra; per que mon pare, perseguint a Jeson per cobrar a mi, fos axi torbat en cobrar e collir los troços e menbres de son fill, escampats en la sangonosa terra, que a mi restas espay de fogir ab lo meu Jeson. E no vull ab cruels paraules encarir
770 legea de tan diforme delicte, per que es poch, en esguart del que dellibere escriure. No prengau marauella, honestes dones, que mans femenils a execuçio tan feroçe fossen promtes: que lo jorn que la estima de nostra castedat elegim perdre, en cruel-
775 dat e qualseuol altra maliçia no solament auançam los homens, mas les feres saluatges besties; que, per atenyer lo que desordenadament desigam, oblidant misericorde e mansueta condicio, tota maldat estimam pocha.

780 Set anys passauen, que, en tranquille benauenturada vida estant Jeson ab mi, aumentaua nostra benuolença; que nom sent bastant, poder escriure lestat de tan plaent enamorada vida. Relluhia Jeson de gloriosa fama, multiplicant cada dia en forts
785 animosos actes, volant per tota Greçia ab suaus daurades ales la sua inhefable virtut. Tant, que a les orelles de Creon, rey dels corintians, los actes de Jeson axi prosperament peruengueren, que dellibera, donant li vna filla, Creusa, per muller, gendre e
790 sucssessor lo cridas de son regne. Trametent per ell, en poch espay arriba en lo regne del nouell sogre. * [*M 73 v*]
O, inmortals Deus, los qui Jeson inuocha en testimoni de les sues promeses! Altre socos nous deman, sino quem siau fauorables, que tantes desco-
795 nexenças descriure pugua.'

Parla lo Rey ab lo desigat gendre; apres del qual parlament, per vna letra, de semblant manera les esposalles de Jeson, ensemps ab la condemp-

naçio de la mia justa sentençia, me foren paleses:
« Creon, Rey dels corintians; a tu, Medea, per 800
» nefandissims crims merexedora, no de vna mort,
» mas de mil, si tantes la tua persona sostenir ne
» podia; a pregaries del amat e car gendre Jeson,
» mitigant la justa sentençia; exellant de nostres
» regnes, vn dia de espay te atorgua. » 805
« — Rompense los çels, obras la terra, cayguen
» los planetes, destrohixquen se los ayres, refredes
» lo foch, la freda aygua sescalfe! Per que, ple de
» engans, de mi has agut piatat ¿la mort, a prega-
» ries tues, mas en exili cambiada? ¿per la mia vida 810
» has pregat, puix yo restauri la tua? Pero ¿not re-
» corda que, exellat e ofert a la mort per lo caute-
» los oncle, per mi en trihunfo de noble victoria est
» tornat en tos regnes, e la vida en edat antigua de
» ton pare, sols ab la mia art he cambiat en vert e 815
» florida jouentut? Sils meus delictes de mort fos-
» sen culpables ¿quines leys, quals escuses te delliu-
» ren? Tu, Jeson, los has fets, ab les mans de Me-
» dea, que eren tues. ¿Qui deu, culpant lo coltell,
» [a tu quels has obrats fer delliure?] Refuse la tua 820
» sentençia, Creon, si a Jeson leixant, [no] mes que
» a mi culpable, bandeges. Jeson a mort mon germa,
» e ha fet les filles de Peleu sens culpa matassen son
» pare. Mira com has fet bona eleccio de gendre: si
» Jeson vol esser teu, ¿quen espera Creusa si a Me- 825
» dea leixa? Si nou vol esser ¿per quel forçes, que
» forçat no pot esser teu? Leixal a mi; quels ma-

816-9 Sils meus delictes de mort fossen culpables, quines leys has «*a*» *(lletra intercalada)* tu «*quals escuses*» *(dos mots titllats y esmenats damunt per* «quels has obrats») te delliuren, tu Jeson los has fets ab les mans de Medea que eren tues qui deu culpant lo coltell refuse, *etc. Així, literalment en el manuscrit; hem tractat, en el text, de reconstituir el passatge pel sentit.*

» lefiçis de Jeson nol fan marit sino de Medea.
» Mas ¿per que despench en va, com a dona de
830 » socos desesperada planyent, lo temps breu de mon
» exili? Sils Deus, ab vlls de justicia los humans
» actes no esguarden, mal inpunit, virtuos acte sens
» remuneraçio, es inpossible reste; y ẽncara que les
» penes dels * mals se allarguen, no per ço leixen [M 74]
835 » de venir als qui les mereixen. Retraure, donchs,
» les mies mans de obrar mals, y ab virtuosa pa-
» çiençia alleujare lo decahiment de la mia aduers-
» sa fortuna. Rompa en diuersses parts lo cor de
» Medea, e lo seu cos sia partit en chiques peçes,
840 » ans que ella comporte que Creusa de sos fills sia
» madastra. ¿Ara vols començar a obrar virtut, Me-
» dea? Multiplica en mals, que tart començaries
» virtuos viure. Fallida danima, als enemichs est
» piadosa, als teus cruel. A ton germa no perdonist
845 » mort dolorosa: ¿a la esposada de Jeson seras mise-
» ricorde? Los teus mals ja no conporten esmena:
» multiplica en grauitat de leigs delictes; sies temu-
» da, puix Jeson not ama. Preneu, fills meus, e sem-
» blants a uostre pare: portau aquesta capça a vos-
850 » tra madastra Creusa, e digauli ques alegre ab
» Jeson, puix sens ell Medea resta trista. E no tar-
» deu, fogint de la casa de Creon, tornar a mi. »

Partiren se los chichs infants, portant a Creusa present ple de encantaments e malefiçis; lo qual,
855 poch espay apres que fon vberta, ençes foch espantable, que ensemps Creon, e la filla, e los alts palaus de la real posada, conuerti en çendra, en altitut de tan altes flames, quels çels menaçauen.

« Alegrat Medea, que ara Çreusa no possehira
860 » los teus talems! Aquesta era la festa que Jeson de
» les sues noçes merexia! Vixcha lingrat, que poch
» saben esser cruels los qui, donant vna mort, se

» vengen; muyra, donchs, viuint en aument de do-
» lorosa vida. ¿Que li has fet, Medea? Has li mort
» la esposada! Aqueix es lo seu plaer; que no pas- 865
» sara molt temps que, axi com a tu, la aguera lei-
» xada. »

Quant yo dins mi semblants paraules rahonaua, arriba lo ple de engans desconeixent, tocant a la porta de la casa hon yo era. Al qual, de la finestra, 870 digui:

« Enemich de veritat! ¿com tens atreuiment de
» venir en loch hon yo sia? ¿hon son les tues pro-
» meses? ¿hon es la gratitut de tants benificis? O,
» fallit de entenimentl ¿oblidaues te, aquella quit ha- 875
» uia fet reuiure, not podia fer morir? ¿tu creyes que
» lo poder de Medea no podia sino ajudar a Jeson?
» Penssa, aquella qui ab estrem de quasi infinida
» amor te ajudaua, ab terrible yra de la tua ingra-
» titut causada, los jorns tots de ta vida obrara, de 880
» tanta miseria, quentre los viuents seras nomenat
» per exemple de aduerssa fortuna. Not recordaues
» que de tu tenia fills; los quals, ans que daçit par-
» teixques, en la tua presençia degollare; fent tro-
» ços de lurs tendres carns e molles, comportare 885
» que tuls dones sepoltura. E nom desplau sino que,
» sobergua yra, poch espay aja tardat pendre de
[M 74 v] » tu acabada venja, semblant * a la de Prognes e
» Filomena: donante a menjar tos fills; per que, en-
» gendrats de tal pare, dins les tues peruersses 890
» entramenes tinguessen, apres lur mort, couinent
» sepoltura. »

Les lagrimes, en gran abundançia, la cara de Jeson fins en los pits regauen, quant, ab veu plorosa, respos: 895

« A mi, Medea! Yo so lo culpable: leixa tos fills;
» elegeix e penssa de mi la mort que mes plaent te

» sia: executala sens tarda; ho, si vols, ab les mies
» mans propies cruelment dilaçerant ma persona,
900 » donare ample cami a la mia anima. ¿Hon es lo teu
» saber, que per noure a mi mates tos fills? ¿Quet
» poria mes noure qualseuol feroçissim enemich, a
» qui en estrem de sobergua ofenssa aguesses ofes,
» sino matar los fills que tu has parit? E si la furia
905 » te la tua penssa axi obtenebrada, que de feroçitat
» de tan leig acte not vulles retraure, aumentant en
» crueldat, sies mes piadosa: mata primer a mi, per
» que, ab mes homeys, sies menys cruel; y encara,
» per ques natural orde, los fills, les obssequies del
910 » pare çelebren; ho, per ventura, farta de la mia
» sanch, perdonaras al escampament de la tua. »

Encara crech mes parlara Jeson, sino que hoy de terrible yra me força rompre les sues piadoses paraules, ab irada veu e continença:

915 « Ara es contenta Medea, puix te ha conduhit
» en lo pus alt grau de miseria que trobar se pu-
» gua: que afectadament vols la mort, e no trobes
» qui lat done. Aqueixes son lagrimes verdaderes,
» en paga de les fictes que, essent en Colcos, plo-
920 » raues, quant, ab paraules de amor estrema, dema-
» naues los meus talems. Tu est lo culpable Jeson,
» e per ço tos fills morran; que son teus, e, per tu,
» culpables. Tu, puix no has conegut la obligacio
» de tanta coneixença, es forçat que ensemps ab tu
925 » les tues coses ho paguen. Engendra cada dia fills
» en mullers enganades, puix tan benauenturada fi
» los espera. ¿Parte molt justa cosa que, per los teus
» mals, tos fills muyren? Aqueixa es la mia gloria,
» per que a tu sia major pena. La fi de mos desigs
930 » no es fer actes de justicia, mas a tu fer miserable.
» ¿Dius que altre mal nom faria mon enemich? Los
» mals sestimen, no per lo que son, mas per quils

» fa. Si yo de la mort de mos fills me dolch, prench
» de mi venja, de la erra que fiu de amarte; si no
» men dolch, vengem de tu, que mate tos fills. Pero 935
[M 75] » Jeson: no duptes que, axi com ans de la * tua in-
» gratitut res no podia auorrir que tu amasses, axi
» ara mes forçat hauer en oy tot lo que tu ames; e
» axi com res no podies possehir que no fos meu,
» ara res no pots possehir que meu sia: amor feya 940
» les nostres coses vnes, desamor les parteix. Creusa
» hauia nostra benuolença, nostres bens e nostres
» fills partits: teus son, Jeson, e per ço no son meus,
» nils ame, sino per que ab lur cruel mort me han
» venjat. Crech encara, si viuien, hirien pel mon, 945
» semblants al pare, enganant honestes dones ab fic-
» tes esposalles. Muyren, donchs, en ta presençia,
» ficte ple de engans! E viuras tu, conquistador de
» feminil honestat, per exemple de miserable pare. »

Ensemps ab tals paraules, talli los caps dels fills 950
de Jeson, tirant los a la cara del pare, ab lo coltell,
que de la corrent sanch tint estaua, dient:

« Dona sepoltura a tos fills, puix les tues desco-
» neixençes nols han comportat mes viure. Apres,
» ab lo coltell sangonos, trauessant esquinça lo teu 955
» cos peruers, abominable; per que, en los inferns,
» la miserable anima inefable pena soporte. »

XI

PARLAMENT

EN CASA DE

BERENGUER MERCADER

Text original:
Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana

PARLAMENT HO COLLAÇIO QUE SESDEUENCH EN CASA DE BERENGUER MERCADER ENTRE ALGUNS HOMENS DESTAT DE LA CIUTAT DE VALENCIA, LOS QUALS ORDENAREN LES ISTORIALS POHESIES SEGUENTS, ÇO ES, CASCU LA SUA EN SON ELEGANT ESTIL.

PER la çelssitut transsendent de la senyora de les sçiençies, sacra Teulogia, deuallant, ab delitos estudi, en los florits e verts camps de afable poesia, leuant les anchores de pereos oçi, leixats los prats de reposat sçilençi, estendre les candides veles, ab plaent exerçiçi, en les baixes entenes de vulgar poesia. A la tempestuosa mar de Venus la proa de ma escriptura endreçant, descriure naufraigs de aquells qui, en ella ffollament naue*guen*[gant], dolorosa e miserable fi prenen. Mas, per quel meu despoblat entendre, a descriure ensemps e trobar, per noua inuencio, no basta, sols recitar[e] vn parlament que, pochs dies passats, entre alguns homens destat* esdeuench; los [*M 75 v*] noms dels quals reçitant lalt e gentil estil de tant ben rahonades proses, seria a la sua inclita fama hauer enveja e a verdadera amistat girar les espatles.

[I] *Parla Berenguer Mercader la ouidiana poesia de Çefalo e Procha.*

EN manera de semblants paraules comença Berenguer Mercader nostre sçilençi rompre:

« Puix ab abundançia no superflua de aparella-

des viandes los miserables cossos contents reposen, penssaments delitosos a nostres desanssiades pensses conporten, passen alguna part de la larga nit, en condiçio de tals paraules, que a nostre acostumat viure aprofiten. E, per que al treball de la comuna vida humana, delit la major part de les sues obres endreça, yo estime gran delit en aquest mon atenyer nos deixa, sino ab ignorancia de aquella cosa en quens delitam; e axi, lo major goig de nostra misera vida, se causa en la falssa estima del que amam, torcent lo cami de nostre esser. Primer en estrem volem que no coneguam si tant dupta amor; e apres que amor te nostres pensses entenebrades, ab ofuscat entendre fals estimam tant com nostra beniuolença enpeny, perjudicant laltitut de nostra condiçio humana, deixant lesdeuenidor fi del sobiran be; elegint bonauentura, fem contra regla, no solament de la santa fe crestiana, mas de natural raho, quens mostra la fi de les altres causes mes noble sia, de mes valua, que les coses que a ella sendreçen. E per que la ueritat dels humans actes, ab exemples, millor se mira e en nostra memoria mes temps atura, nous sia fatigua, escoltant, penssar quant, a la delitosa vida de Çefalo, nogue voler de la bondat de la muller esperiencia veure.

En amor e liçit matrimoni, Cefalo, lo fill de Ealo, rey dels vents, amaua Procha, filla del duch de Atenes; e axi en la amada muller tenia la penssa transportada, que la uida ni cosa que possehis, no estimaua, sino que fos per ella possehida. No menys [M 76] amaua la casta seny*ora meritament al estimat marit, ab penssa de continuat estudi com, en totes ses obres a ell seruint, poguera plaure.

Ab delit de tan paçifica concordia, portauen re-

65 pos de benauenturada vida, estimant cascu possehir be inextimable; mas la iniqua fortuna, a tranquille estat enuejosa, aguaytant sempre noure en les coses de molta estima e de nostre major repos, per que mes gran mostre la victoria, penssa que, 70 ofenent a Çefalo en la honestat de Procha, lo portaria a vida miserable, trihunfant de lur major benauentura. Car de les altres singularitats que a Procha enbellien, estimaua Çefalo la honesta castedat, com a caruoncle relluent entre pedres de gran 75 valua.

Ordena, donchs, la sort maligna, que a la uista de la colorada Aurora preuench la bellea del cast marit, de qui la fama, entrels jouens de aquella edat, ab daurades ales de molta virtut e bellea, vo- 80 laua. Ja hauia ençes Venus les sues lentes flames dins les medulles de la matutina Deessa; la qual, ab continuades pregaries, al estimat Çefalo requeria, manifestant lestrem de la sua benuolença, sens que altra resposta dell hoir no podia: sino, que Procha, 85 de son voler e persona senyora, no comportaua lo ligam de liçit matrimoni rompre, e ans la mort per millor acçeptara, que fer polluts, de la sua muller casta, los matrimonials talems; per que era çert, los rius estarien e los monts corrents se mourien, hi 90 en la onesta penssa de Procha no pendria posada penssament que a cosa desonesta tingues semblança. De la pudiçia de tan virtuoses respostes la bella Deessa enuergonyida, roman la sua cara serena eternament mes que *cosa* [rosa] colorada, e molt tart 95 sobrel nostre orizon, sino cuberta de nuuols se mostra; e, no esperant la venguda de Apollo, a la vista humana se amagua.

No pogue, poder de tanta vergonya, apagar del amor ja ençesa les furioses flames, ans, penssa la

desigada Deessa, que ab força possehis lo que per 100
grat possehir no podia, fent aguayt al uirtuos marit, que en lo treball delitos de la casta Deessa, sol acompanyat de enamorats penssaments de la muller estimada, se delitaua. E, a la hora quels caualls de Febo sobrels pahiments de nostra abitable terra 105
calciguar començauen, la colorada senyora, fur-
[M 76 v] * tant al amat Çefalo, ab poder de gran força lo transporta en los seus orientals estrados. Largua pintura seria, escriuint, pintar lo blanch paper de les humils enamorades paraules, dels seruirs, joyes 110
e riqueses, ensemps ab la sua noble persona, que la bella filla de Titan al cast marit presenta. Les respostes del qual, a la fi, eren: ans Febo lo acostumat cami leixaria, que sol en lo penssament ofenes al amor que, sens ficcio, a la sua muller honesta tenia. 115
Lo nom de la qual, ab vn doloros sospir, plorant acompanyaua.

Enujada la enuergonyida Deessa, de fermetat de tant desdenyoses paraules, al fidelissim marit lança dels seus colorats estrados, ab rahons de semblant 120
manera: « Yot leixe a la tua Procha, sim promets » de la sua honestat esperiençia veure. »

Encara dins les orelles de Çefalo aquesta veu acabaua, quant, estrema amor que de sospita nunquas desacompanya, feri linflamat animo de Çefalo 125
de temor enamorada. E fon la primera vegada que, en los camps de la sua reposada penssa, los mals de amor començaren a correr. Axi, no per complaure a la enemigua Aurora, promes lo virtuos marit, ab poderosa força de la enuejosa Deessa lexant 130
la acostumada figura, assajar esperiençia en la onestat de la qui tant amaua.

O, follia passant totes les altres, voler veure perill de aquella cosa, ab la qual ensemps nostra vida

135 perilla! O, gran erra, prouar aquelles armes ab les quals, forts ho flaques, tenim ferm delliber entrar en la batalla! Fon alegra la irada Deessa, a Çefalo la primera bella figura mudar, donantlin altra que de mercader era ymatge vera.

140 Dels carmesins estrados de la bella filla de Titan lo fengit mercader se partia, endreçant *lurs* [los] cuytats passos a la desigosa posada. A mi no basta estil de conformes paraules, per a descriure los contrasts e duptosos penssaments que, en los camps de 145 la sua fatigada penssa, combatien; portauen los vns, per capitans de tan enujosa batalla, la edat de Procha, la extrema bellea e feminil condicio; los altres tenien seny, amor e honestat; soccorria per la vna part abssençia, que de largua amor sempre fon 150 enemigua. E, sens dupte, les esquadres de honestat, desbaratades, giraren les espat*les, si fermetat de ferir tardara, la qual torna la batalla en victoria egualment dubtosa. Axi entra lo combatut e fatigat marit dins les portes de la sua casa, 155 que ab gran treball soferir podia, la bella vista de Procha, no li forças descobrir li la ficta enganosa figura; e dins si deya: « O, mes foll que tots los » homens! ¿per que allargue delit de cosa tant desi- » gada? ¿que espere altra esperiencia, de la que veig 160 » en la entristida cara de la muller casta? O, mes » cruel que animal saluatge! ¿com nom dolch de la » dolor que de la mia abssençia mostra? »

[*M* 77]

Estau[a] lo gest de la honesta senyora, adolorit de tristor que a la sua bellea no ofenia, occupada 165 en la sotliçita art de Minerua, ab les qui la seruien; les sues vestidures negres, e los paraments del seu estrado, clarament mostranen, Çefalo abssent, en los seus palaus alegria no çelebraua. La casa sola, de sotliçitut acompanyada; les parets descu-

bertes, del perdut senyor dol senyalant; fora de tota 170
sospita, sens dupte, lo ficte mercader se manifestara, sino que esperaua quin delit atenyeria, quant Procha, ab estimada afeccio per ell requesta, en major mostra de la sua honestat, paraules a tota viltat contraries, responia. O, gran erra, creure sobi- 175
rana perfecçio en les creatures se trobel les quals, puix de no res tingueren principi, sempre lur esser e obres a inperfeccio ab cuytats passos camina.

Començа, donchs, lenganos marit, sotliçitar la
honestat de Procha, fentli mostra de joyes de valua 180
inestimable. Estaua la casta senyora ab fermetat de honesta continença, sospirant per la abssencia del qui amaua, crehent fer li ofenssa que sol comportas a les sues orelles tals paraules arribassen.

¿A qual assenat aquesta esperiençia no bastaua? 185
O, com fora gran discreçio, dexar batalla de vergonyosa e enujosa victorial Dura Çefalo paraules de largua porfidia, aumentant la promesa ab ioyes de gran estima, dient que no volia cosa que als
honests talems de son marit portassen injuria, mas 190
que sola la sua boca se acostas a la de Procha, com a ben acollit oste; cosa que en altres regnes per afabilitat se praticha, e, lo contrari, agresta rusticitat se jutga. Aquestes rahons multiplicaua, ab
estil de elegant facundia, acompanyades de entres- 195
[*M* 77 *v*] ti*da continença tant, que, a la terra endreçant los vlls la honesta senyora, la cara semblant a colorades roses, en semblants paraules torna resposta:

« La gran amor, estrema bellea, virtuosa vida
» de Çefalo, axi en ell mereixent me transporten, 200
» que, ignorant hon sia, so present al loch hon ell
» es; e axi crech es present a mi, abssent de ma vida;
» e per ço estime esser me tan prop, que les mies
» paraules a les sues orelles toquen. ¿Com, donchs,

205 » Çefalo present, la mia lengua a honestat cosa no
» conforme pora respondre? Pero, puix los limits de
» la tua demanda a ell tant no ofenen, que la esti-
» mada castedat se perda, per fer me delliure de
» tant continuada enujosa porfidia... »

210 No pogueren les orelles de Çefalo mes auant escoltar, quant, ab crit de veu alterada: « Çefalo es
» a tu present! — plorant deya. — Yo so lo marit a
» qui tu no meritament ames. Mia es la erra: sia en
» eleccio tua la pena, puix de perdo nom faces in-
215 » digne. »

No responia la muller vergonyosa a la humilitat de tan enamorades paraules; mas, ab les blanques mans cobrint la sua colorada cara, entrant en lo retret de la sua secreta cambra, vesti la sua delicada
220 persona de abit semblant a les nimfes de Diana. Los seus daurats cabells sens mesura; ab arch *de alguna* [e aljaua?] de eletes fleixes; calçigant les florides silues, seguia les vergens nimfes en la cort de la casta Deessa, hauent en oy, per lengan de Çefalo, tots los
225 homens.

Romania lo desacompanyat marit en la deserta casa, portant yra terrible a la enuejosa Aurora, endreçant a Procha major amor de la que abans li tenia; e per que es costum de aquells en qui estre-
230 ma amor reposa, que si algu, de la que amen, defalt nos reporta, encara que axi sia, auorrim al que tals noues nos presenta, tant quant deuriem desamar aquella qui, de virtuts deserta, tal desonestat acaba. Apres que molts plorosos sospirs, amargues lagre-
235 mes, trista miserable vida quel adolorit marit portaua, no gosant a la enujada muller mostrar se, dellibera en manera de tal estil escriure:

« La conexença de hauerte fallit me porta tan
» ver penediment, que ab delit espere qualseuol

» pena que de tum vinga, puix a tant baste, que 240
[M 78] » torne ma vida en lo plaent e libert * catiueri de
» la tua senyoria. No sia tan gran lo poder de la
» iniqua Aurora, que ab enuejos conssell nostres vo-
» lers en tan alta benuolença concordes separe; que
» la tua duptosa resposta no podia pendre fi de 245
» vergonyosa promesa, ab tots quels infernats Deus
» tots ajudauen, procurantho l Aurora, ab encanta-
» ments de poderosa força, si fer se poguera, la tua
» onestat soferis injuria; e lo gran Jupiter, qui meri-
» tament per mos demerits ho permetia, puix que 250
» acabadament yo no fiant, de la tua gran virtut vo-
» lia esperiençia. Hi encara no vull negar, les mies
» promeses, ab paraules de tanta amor cubertes,
» essent yo Procha, no solament duptar, mas la fi
» de la mia demanda atorgar me forçaren; pero, la 255
» pudiçiçia del teu honest animo, te fa estimar
» esser gran delicte, lo que en altra seria erra de
» molt pocha culpa. ¿Per que uols portar aspra uida,
» per crim (si axi vols ques nomene) que dauant
» justificat e rigoros jutge non reportaries pena? Si 260
» tens reçel, en esdeuenidor de tu yo tingua sospi-
» ta, asseguret la honesta vida que de present, per
» occasio mia, ab loable pudiçia portes: que fogint
» de mi per ma culpa, altre Deu no serueixes, sino
» la casta Diana. E, si tant vols estimar vn duptar 265
» de honesta resposta, recort te que Çefalo ho de-
» mana: encara que en lo teu animo hagues delliber
» de atorgar lo poch que mes paraules senyalauen,
» ¿com pot esser, atorgant al marit lo que de tu vo-
» lia, a ell sies culpable? E ab tot que la tua vista 270
» de mi no tenia acabada coneixença, penssa que
» les tues orelles, acostumades de esser vbertes al
» so de les sues paraules, a la veu de Çefalo delliu-
» re passatge donauen; e axi, sens coneixença tua,

275 » la veu del marit, entrant en los retrets de la en-
» trestida penssa, tenia lacostumada força. Pero si
» tu, Procha, haguesses fallit, ¿quant ara mes falle-
» xes, donant penitençia aquell de qui la deuries
» pendre? E si en nostres bens e voler res partit noy
280 » hauia ¿per que en tan gran dan e perdua mia tu
» comportes se parteixcha? Si has errat, ensemps he
» yo errat, puix en tu transportat era. Acull me,
» donchs, en la penitençia, ho sies contenta yo tota
» la soporte; que al delicament de la tua persona
285 » basta, que vulles que per tu altri lacabe; e, a la fi,
» tu mateixa per tu jur, si la tua presencia cobre,
» so en estrem alegre estimes hauer*me fallit, puix [*M 78 v*]
» la tua honesta vida de tant penediment es mos-
» tra, que dubte sespera, romanint mes cautelosa,
290 » en los estrems dels regnes de la tua pudiçiçia, no
» james amor desonesta assegure fer correguda. »

Pogue la força de les enamorades paraules de aquesta letra, tornar a Procha en la deserta casa, ab delit e repos de amor tan acordada, que paria
295 vn sol animo als dos cossos donas contenta vida. Mas, per que es inpossible en la miserable vall de aquest mon longament gran benauenturança dure, partint se Procha de la casta companyia de la nocturna Deessa, presenta a Çefalo vn dart, del qual
300 Diana, en preu de gran amor y estima, li hauia fet present, ab virtut de çert ferir qualseuol cosa a que fos trames. ¿Qui pot fallir los decrets dels fats inplacables? ¿quis deu alegrar de cosa que posseheixcha, com vejam, moltes vegades, que ab nosaltres
305 tenim joyes que miserable mort nos procuren, e, ab afeccio, treballam atenyer cosa per hon nostra vida se va a perdre?

Escriure nos leixa lo delit que Çefalo ates, de possehir do de propietat tan çerta; e mes, de les

mans don li venia. Afectat al delit natural de la 310
cassa, ab aquest sol dart, sens cans ni falcons, passaua plaent descanssada vida. Al temps que Febo en les sumitats dels monts en los daurats cabells trencar començа, partint se dels talems de la sua Procha, sens que la enamorada penssa no sen par- 315
tia, en lo seruir de la honesta Deesa passaua tan gran part del dia, que, distant Apollo en egual dels estrems del abitable mon, sobre Jerusalem los seus raigs estenia; apoquint en la cara de la terra les humides ombres, sols les baixes arborades valls sens 320
calor leixaua: a tal hora, se retrahia Çefalo del honest treball de Diana, a la rriba de vna pocha luçida font, que, sobre les verdes florides erbes, ab suau remor corria. Lançant lo seu acalorat cos sobre la humida terra, esperaua en la frescha ombra, los 325
sins vberts, la humiditat del suau ayre; e, semblant a fatigat laurador, qui, ab molt intonat so de ruda canço relleua lo treball de la dura agricultura, cantaua Çefalo en lengua latina, dreçant al desigat vent la veu de semblants paraules: « Vine, Auroral 330
[*M* 79] » ¿per que tardes? que ma vida, * sens tu es inpos-
» sible dure; tu sola los meus treballs alleuges, e,
» ab la esperança de la tua desigada venguda, cal-
» çigant los arborats monts, sostinch la fatigua del
» onest seruey de Diana. » Moltes altres enamora- 335
des paraules, al suau vent, Çefalo cantant endreçaua; quels cruels fats axiu ordenauen.

Ariba lo so de la cansso dubtosa, a les orelles de vn laurador, la condiçio dels quals iniqua, en reports de semblants noues se delita. E, per qu[e] es 340
costum de aquells qui iniquament reporten, aduerar, no solament lo que vehen, mas encara lo que ells penssen ques pot seguir del que han vist, reporta a la muller de Çefalo, lo malicios misatger, ensemps

345 hauer hoyt tals paraules e vist la nimfa a qui les endreçaua.

De facil crehen los qui en estrem amen. Caygue, semblant a morta, sobre lo seu estrado la çelosa senyora; que amor estrema no li comporta
350 espay de vna hora cobras les primeres forces. E, ab enamorada furia, quasi fora de seny, del marit en fort manera se querellaua, tement en va lo nomenat ayre. Pero, recordant la fermetat e clara esperiençia de lamor de Çefalo, e mes per veure la nim-
355 fa de qui tan gran ofenssa tenia, ab veu alterada al inich embaixador respos: que, a tals paraules james no donaria crehença, si la veritat del que les sues paraules reportauen clarament no veya; hi encara, per ques de costum que tots volem veure lo mal
360 que fort nos atribula.

Dolor e piatat e rahonable complanyer, font de piadoses lagremes als meus plorosos vlls descobren, penssant la miserable fi de la istoria que reçite. Seguint Çefalo lestil de la acostumada caça,
365 vesti la sospitosa muller la sua delicada persona, de aquelles vestidures ab les quals hauia seruit la casta Deessa; ans quel sol a la escalfada terra los seus luminosos raigs en dret enuie, guiada per linich reportador, venia de verts espessos rams cuberta:
370 poch espay a la vista dexaua, semblant a cautelos caçador, fent aguayts als cruels fats que la misera mort li portauen, querellant se de la aduerssa fortuna, per que Çefalo tardaua.

Mas no passa espay de longua tardança, que, ab
375 lo dart corrent*sanch de mort de animals saluatges, [*M 79 v*]
lo desigat marit arriba; portant calor de meridiana çesta, lançant lo acalorat cos sobre les vmides erbes, començа la trista canço, al fret vent endreçant, ab lo duptos nom de Aurora; dient paraules tals,

que no pogue donar loch quel fals nom de Aurora 380
no arribas a les sues orelles. Encara esperaua mes
cantar lo fatigat caçador, quant, per lo desig que la
çelosa muller tenia de veure la falssa estimada nim-
fa, començant lentament la sua delicada persona
moure, causa no molt gran rémor entre les laugeres 385
fulles.

Estimant, lo sotliçit caçador, algun animal, per
relleuar la calorada set a la luçida font de la humida
silua venia, trames lo dart que tant estimaua, en-
semps ab mortal ferida, a la mereixent Procha; la 390
qual lo rebe en los blanchs e tendres pits: no con-
trastant la mollea de les sues carns delicades, passa
en la part esquerra de les planes espatles. O, ini-
qua sort! o, maligna fortuna! o, dolor inefable, que
les armes que della en do de tan gran estima preses 395
hauia, ab nafra cruel sangonosa, tolgues la uida a
aquella per qui ell sol uiuia, a la hora que, en esguart
dell, obraua cosa de amor estrema. Segui vn crit
de veu adolorida lo cruel colp, dient: « A la tua
» Procha has morta, per que en libertat ab Aurora 400
» vixques! »

A la mare de Orfeu, ab totes les lagremes, seria
inpossible tan afortunat cas, de dolor tan estrema,
reçitar. Pres en los braços lo descolorit cors, que a
la mort ab cuytats passos acaminaua: tirant lo dart 405
de la mortal ferida, pogue la amargua aygua de les
lagremes doloroses llauar la corrent sanch, que ab
gran abundançia lesblanquit cos tenyint coloraua.

¿Qui dara al meu cap viua font de tantes lagri-
mes, que, passant per los plorosos vlls, eternament 410
la mia cara regue? ¿Qui presentara a la mia lengua
estil de lementacio trista, que tan dolorosa fi des-
criure pugua? No tardara Çefalo, ab la mateixa ini-
qua arma, trauessar la fatigada persona, per mes-

415 clar la sua sanch ab la de Procha; sino que penssaua encara era possible, de la muller estimada restaurar la uida. E mes, per no perdre lo temps que ella viuint lo podia veure, rompent la propia camisa, exugaua les sangonoses nafres; ab paraules de
420 plors, sospirs e sanglots mal pronunciades, deya: * [*M 80*]
« O, sola en qui los meus delits tots prenen terme!
» esperant [lo] de mos mals e tristors ¿quina es es-
» tada la causa de la tua trista venguda? »

Ab veu tant debil, suau e canssada, que enui-
425 des la paraula segona a la primera seguir podia, respos, a la mort ja venja, la muller çelosa: « Per la
» mia cruel mort te prech, (si de tu, per tu morint,
» res mereixch,) en loch dels meus h[on]estissims
» talems Aurora no acullgues. »

430 Aumenta la dolor del miserable Çefalo, si aumentar podia, coneixent que çels de amor estrema eren estats la causa de la sua venguda; e, ab paraules tals com tan gran dolor comportaua, a la sospitosa muller, ja quasi morta, descobri la veritat de
435 la sua falssa sospita. La color de la descolorida cara muda, ja morint, Procha, entenent lo fals estimat nom de Aurora; hi encara los cruels fats tals paraules li comportaren: « Si algun delit en lo terme
» darrer de nostra miserable vida atenyer se deixa,
440 » la coneixença que tinch de la mia falssa estima,
» plaent morir me atorgua. E per que crech, sens
» mi, la uida a tu en estrem seria enujosa, te prech,
» en penitençia de la mort que, no merexent, me has
» donada, not leixes de viure; hi encara, per que lo
445 » meu cos sens anima, altri nol toque, sino aquell
» sol qui en la uida meritament lo ha toquat, ab les
» tues mans tocant lo meu sepulcre, esperaran los
» ossos, de la consumta carn ja despullats, ab los
» teus mesclarse, quant los inichs fats ordenaran

» Latessis de filar la tua vida se enuge. » Segui, la- 450
nima casta, la darrera sillaba de tant doloroses paraules. »

Los nostres vlls, ensemps ab los de Berenguer Mercader, estauen no exuts de piadoses lagrimes, quant acabaua la dolorosa fi de tant trista istoria. 455
Mirauen los vns als altres, esperant qual primer parlaria; pero no tarda gran espay, Johan Escriua, donar fi a nostre sçilençi.

[II] *Açi Johan Escriua reçita la ouidiana dolorosa faula del gran musich, fill de Caliope, Orfeu; lo qual,* 460
ab dolorosa lamentacio, per la mort de Erudiçe, muller sua, ab acordada musicha deualla en los inferns, lanima de aquella çercant, reçita Orfeu: *
[*M 80 v*]

APRES de tan alta sçiençia, en istoria tan be ra- 465
honada, sera lo parlar fatigua a les vostres orelles, ab la dolça armonia del estil, en vulgar prosa, passant totes les altres. Mas, puix voleu aquesta largua nit se despengua en paraules que a nostra uida alguna vtilitat presenten, ab gran delit 470
pendre plaent fatiga, reçitant de Orfeu la dolorosa faula; per mostrar que, en la amarga mar de nostra abitable terra, molt tart ho nunqua ab tan prosper vent algu nauega, que, uenint a segur port, de la aduerssa fortuna defendres pugua. E, si alguna ve- 475
gada les tranquilles aygues de la sort prospera nos conuiden que les blanques veles acomanem al arbre, es per que mes prest e ab dolor de major perdua, sens repar trabucant, encorregam cruel naufraig de nostres bens e persona; e, quasi semblant 480
al dolç cant de la mortal serena, la enganosa for-

tuna ja mes nons afalagua, sino per que, ab mes gran cayguda, en trihunfo de major victoria de nosaltres trihunfe: car tant gran es la honor del qui
485 venç, quant es del vençut la perduda gloria. E axi als mesquins la passada prospera fortuna mes atribula, e si lo esser estat benauenturat, als entrestits mes que altra dolor entresteix, cobrar la perduda benauentura los es causa de major alegria; pero, si
490 apres de hauer la cobrada, se leixa altra vegada perdre ¿qual dolor a tal segona perdua se acompara? E per ço los mals de Orfeu los altres tots auançen.

Al temps quel gran Jupiter de natural tapiçeria la pintada terra cobre, per vn vert esmalt de florida
495 praderia, collint odorants florides erbes, Eurudiçe passejaua, ab contenta reposada vida, de vagarosos penssaments en delitos oçi acompanyada. Mas, per que estat tranquille largua durada no comporta, enujada Latessis de mes tirar lo fil de tan delitos e
500 oçios viure, dispongueren los fats la trista senyora calçiguas vna mortifera vibra; la qual, ferint lo seu delicat peu de pestilent mos, en breu espay dilata lo mortal veri per les cubertes venes de la sua tendra persona, trametent, ans de edat perfeta, als regnes
505 de Pluto la laugera anima.

* Romania Orfeu desert de muller e senyora, [*M 81*]
auorrint qualseuol altra companyia, als boschs e solituts endreçant los passos. Ans que en les arborades silues prengues posada, comença temprant
510 los fils de la acordada arpa, en melodia de proporcio tan lamentable, que, fent prinçipi al ploros cant de lamentacio trista, los arbres, a qui la sua dolorida veu peruenia, acostant se a la entonada armonia, portant li frescha ombra, lo defenien de la ca-
515 lor de Apollo, y, ensemps ab ell, plorant Erudiçe perduda, conuertint les lagrimes en aromaticha

goma, singular odor portauen. Deuallauen los oçells
a la dolça armonia, ab cuytades ales, semblants als
qui van a la natural pastura. O, proporcio de acor-
dada musical Los manssuets indefesos oçells, prop 520
de la cruel aguila, ab segurctat reposauen; e vn
mateix past de trista armonia, als famolenchs fal-
cons e a la manssueta coloma, contentaua. Alli es-
coltaua Viso, oblidat de persseguir la Silla; lo rey
Tereu la cruel mort de Itis vlular leixaua; Filomena 525
e Progmes la robada virginitat no planyia; los ani-
mals feroçes se leixauen de voler moure lurs apetits,
quietats en la lamentable veu del qui sonaua; e, al
famolench leo acostada, la laugera serua no temia.
Pero la força de tant dolç cant, que als animals 530
tots amanssaua, mouent a piadoses paraules les te-
nors de la acordada arpa, portant li amor esforç
de inuençible animo, ans que a la mort paguas lo
deute, assaja deuallar en los escurs e tenebrosos
regnes de Pluto, esperant cobrar e veure Erudiçe 535
perduda.

Ab esperança de tan difiçil empresa, començа
endreçar los passos a la tenebrosa vbertura, per la
quals a les cruels platjes se camina, vençent a la
temor, estrema benuolença. Larga cosa, e fora de 540
preposit, seria rahonar tot lo que Orfeu en los es-
curs regnes obraua. Arriba, de cami de gran fa-
tiga, a les negres espantables aygues de Caron,
estant lantich barquer en lalta riba; que molt es-
pay no passaua que, ab les altres nouament vengu- 545
des animes, [a] Erudiçe hauia atorgat libert passat-
ge. No atenyia lo suau cant a les orelles de Caron,
quant, mirant Orfeu cubert de mortal uestidura,
[*M 81 v*] cridant ab espan[ta]ble veu, deya: *

550 *Aci parla Caron a Orfeu:*

« Torna atras tan gosats passos, quisuulla que » tu sies, ab empresa de tan gran audaçial quels » inmutables fats no permeten la mia sobtil barcha » grauitat de mortals ossos porte. »

555 Ab entonacio mes alta del que solia, començа Orfeu cantar resposta de semblants paraules:

« A la dolor de la perduda Erudiçe, prenent » força de aquella verdadera amor que per mort no » passa, als adolorits regnes me porta; no, per fer 560 » violença als laugers pobles, ni, semblant al fill » de l Altimena, per que als luminosos regnes del » ca Çervero porte; ni per violar los talems de la » fortuna prospera, mas per que Latessis, a gran » enug, me te ordenat mes auant filar ma dolorosa 565 » vida. E, amor estrema, a la qual largua esperança » es enemigua, esperar nom comporta, la mia ani- » ma, del mortal carçre delliure, libertament fins » Eurudiçe *veure* [venir] pugua. Ajes dolor del meu » trist, desert e miserable doldre, puix, renunciant 570 » als drets della, encara viu, so content, com a mort, » als infernats Deus cometre ma causa. »

No acabaua Orfeu lo so de tant entrestides paraules, quant la negra laugera barqua, semblant a satgeta de fort ballesta empesa, a la rriba era vengуda; sens que altres veles, ni rems, no la portauen, 575 sino desig que, al doloros cant acostant se, pogues hoir de Orfeu la lamentaçio trista. Lo velocissim riu, semblant a pereosa lacuna estaua; les aygues segures al so de la suau armonia; los vlls feroçes del 580 mariner crudelissim, ab piadoses lagrimes eren humits.

Puja Orfeu en la fatal barqua, la qual, de tal pes no acostumada, poch espay leixaua per la orla

no acullgues la espantosa aygua; reposant lo inquiet barquer axi atent a la dolça armonia, que, perduda la antiga força, les negres aygues ab los rems no feria. Mas, desigant la falaguera aygua, mes prop hoir lo trist plant, acostant se a la part de la popa, en la qual Orfeu sient cantar no çessaua, seguint la proa de baixea de les aygues, ans de espay de largua tarda arriba a la desigada rriba.

Coneixent Caron de la dolorosa canço la poderosa força, lo seu enuellit cos liga a la eterna barqua, per que, seguint a Orfeu, no leixas les antigues [*M 82*] aygues. *

Ariba a la Çiutat de Pluto lo fill de Caliope, Orfeu, quant Çesifone, ab les germanes, de no acostumades lagremes lurs espantoses cares regauen. Lo miserable Tentalo, la insaçiable set perduda, en la luçida font no assajaua beure, e, baixant la ma de les fogints pomes, la eterna fam tenia perduda; saciat de paraules be cantades, lo famolent voltor menjar çessaua; e, *ab* [al] doloros cant atenta, la inquieta roda, el gigant pare dels çentauros no mouia; la eternament cahent pedra, sobrel tremolant cos de Sisifo ja no menaçaue caure; les netes de Veri de omplir les foradades conques se leixauen. A la fi, pogue la dolor de Orfeu, be cantada, en los discordes regnes de Diçe portar pau de repos tranquille, e, als eternament a penes inefables cruelment cruçiats, consenti repos, ab comport de pena inssenssible.

Ja entraua per lo palau del cruel tira, calçigant los negres estrados de Prosema, quant lo inplacable Rey, no sens gran marauella, penssaua quina era la causa, quels dolorosos crits çessauen de aquells qui, per sos mals, de eterna pena miseries inefables sostenen. Mas no tarda Orfeu moure los

fils de la melodiosa arpa, als acorts de semblants
620 paraules:

Aci parla Orfeu a Pluto.

« Si en los vostres tenebrosos palaus veritat
» conssent esser trobada, Jupiter prench en testi-
» moni, no es la causa de la mia venguda, al teu
625 » real estat penssar de fer ofenssa. Erudiçe, noua-
» ment morta, sens temor, a les tues espantables te-
» rres me deualla, per demanarte, en graçia de esti-
» ma inestimable, als luminosos regnes tornar la sua
» vida comportes, ho a mi, ensemps ab ella, en los
630 » teus cruels regnes detingues: que amor no sofir,
» distançia tan gran de inhabitables terres, dues per-
» sones separe; les quals, eterna benuolença, en
» vna voluntat ajusta. La esperança que a mi ha
» guiat, en demanar a tu, gran Rey de tota deses-
635 » peraçio, es força de gran amor, la qual, crech,
» encara en lo teu animo no a trobat segura posada
» (si en la nostra abitable terra lo ver se rahona del
» furt de Prospina); recort te que est Rey de la trista
» mort, la qual a algu no perdona, e axi, a Euru-
640 » diçe e a mi, als teus regnes fogir es inpossible.
» Hi encarat prech, si la primera gracia me ator-
» gues, en vn mateix dia la cruel mort als dos en-
» uies, per que ensemps, a les espan*tables rribes [*M 82 v*]
» de les negres aygues, nostres animes deuallen.
645 » Donchs ara sies content, essent ja Erudiçe tua,
» lus de la sua presencia me atorgues, en singular
» do de merçe no acostumada. »

Pogueren les paraules de Orfeu, al animos Didiçe amollint, mostrar de doldre; lo qual, girant se
650 a la plorada filla Cojes, ab piatat nouament presa contempla[*nt*] la sua entristida cara, banyada per abundancia de piadoses lagrimes; apres a Orfeu,

lexant la feroçitat acostumada, torna de semblant estil afable resposta:

« Als meus discordes regnes comportar nos lei- 655
» xa, tu, cubert de humana carn, espay de alguna
» tarda los teus passos hi detingues; per que la con-
» corde proporçio del teu melodios cant, es enemi-
» gua a les iniques leys de les mies escures terres,
» en les quals sentir nos leixa sino tristor, dolor e pe- 660
» nes inefables. Pren la tua Erudiçe, ab lamentable
» so de dolça armonia meritament remuda; ensemps
» ab la ley, de façil obediencia: quels vlls no gires
» a la muller cobrada, fins que, en les alegres terres
» de mon germa, tingues segurs los passos. » 665

Açi cobra Orfeu la muller perduda.

Ab alegria de goig inefable, cobra, lo fill de Caliope, la muller perduda, portant dins si amor estrema, que, sobre les altres leys, als mesquins enamorats obligua. Sonant les primes de la acor- 670
dada arpa, en proporcio de alegre armonia, dels infernats girant les espatles, a la nostra abitable terra comença endreçar lo defiçil viatge. Seguia Euridiçe, temerosa, axi del marit la estreta senda, que de vna persona sol deixauen vestigis. No gosaua 675
Orfeu, sino lentament, mudar los passos, esperant la delicada muller, que seguir no podia, portant en lo peu del pestifer animal la frescha mordedura.

Als termens dels tenebrosos regnes, ab egual desig, prop arribauen, quant Orfeu a tals paraules feu 680
principi, seguint a la sua veu acordades tenors de noua alegria.

Açi parla Orfeu a Eurudiçe cobrada, e perdela:

« Los treballs que, per cobrar a tu, Eurudiçe,
» he sofert, nouell delit a ma enamorada penssa 685

» presenten, per que hajes vist clara esperiençia, lo
» mon, los bens, la uida, quant poch estime, que sols
» per veure a tu, * se agues a despendre; mereixent, [M 83]
» laudaçia del meu inflamat animo, los Deus me
690 » sien tant fauorables, que, en les iniques terres de
» Pluto, en les quals eternament crueldat seixecuta,
» hi haja trobat misericordia. Ara so mes alegre
» que si perduda not hauia, per que de major esti-
» ma tenim les coses que molt cares nos costen. E
695 » mes, que tu abssent, me has fet coneixer de quanta
» valua es la possessio de la tua presençia; mas,
» puix en les tenebroses terres no puch a la tua be-
» llea girar la viçiosa vista, no prengues fatigua a
» la mia veu sens tarda respondre, per que, ab
700 » la hohida, sia çert segueixques los meus suaus
» passos. »

¿Qual deytat inuocare que la mia lengua endre-
çe, que, ab breus paraules, tanta dolor acabada-
ment parle? O, pena inefable! o, aduerssa fortuna!
705 o, cort maligna, que molt tart per vna aduerssitat
començal Poch espay tardaua la cobrada Eurudiçe
respondre, que, de tan larch cami canssada, per a
respondre tenia la veu escassa; mas, la estrema
amor que james de temor nos aparta, força al mi-
710 serable marit girar la vista, per veure si la cobrada
muller lo seguia; don pres loch la iniqua ley, que,
de tant exçes treball, perdes lo premi. »

Axi hauia transportat Juhan Escriua la ben ra-
honada faula en nostres entristides pensses, que
715 cascu de nosaltres semblaua Eurudiçe hauia per-
duda; e lo poder de la atenta imaginatiua, força a
tots fer aquell gest que de Orfeu se rahonaua: gi-
rant nos a les espatles, per veure si Eurudiçe venia.
Pero no tarda Guillem Ramon de Vilarrasa a nos-

tra falssa ymaginacio donar terme, en estil tal, com 720
açi felment reçite:

[III] *Açi Guillem Ramon de Vilarrasa semblantment reçita la vulgar ouidiana faula de Silla,*
[*M 83 v*] *filla del Rey Niso.* *

De la fragil benauentura de aquesta miserable 725
vida, ab tan alta entonacio Berenguer Mercader e Johan Escriua han rahonat, que no comporten, al preposit de tals paraules, algu pugua mes dir ni respondre. Mas, per que lo temps tot de ma
vida he abominat los leigs e desonests actes en la 730
femenil condiçio, e mes en aquelles senyores a qui natura en noble claredat de linatge embelleix, vna breu faula, de Silla, a les vostres pensses reduhire, per que la follia de nostres obres mes clarament se
mostre: que estimam sobiran be, si per dones de 735
semblant manera som estimats, e, quant per nosaltres executen acte de mes gran legea, tant lur condicio tenim en preu de major valua; e lauors penssam tenir les mes guanyades, quant per nosaltres fan
coses don les començem a perdre. Que si la perdua 740
de lur onestat es la porta per hon lo combat de nostres enamorades obres entra, ¿com se fara onestat als altres la tanque, si, per la entrada de lu, de la guarda de tal posada ja sera partida? Hi encara vem
clara esperiencia, que, si en elles la estimada pudi- 745
çiçia se abandona, a total destrucçio de inefables viçis en breu peruenen, ab perduda temor de metre per obra qualseuol delicte, puix alcançar la fi puguen, a la qual, limpetu desonest de lur amor, ofert
los endreça. 750

Per venjar Minos, rey, la mort de son fill Andiogeu, en estol de gran armada, ab força de belli-

coses armes, pres terra en les enemigues rribes de Grecia, posant setge en la Çiutat en la qual lo rey
755 Niso, de muller orfe, paçificament regnaua; ab vna sola filla, Silla, de son regne esdeuenidora reyna, refugi, repos e confort de la sua edat antigua.

Sis mesos ja passauen, quentrels *estat* [estols?] dels dos reys la victoria, ab dubtoses ales, egual-
760 ment volaua; per que tenia lo Rey Niso, ab los blanchs cabells de les reals canes, senblant a purissim or, vn daurat cabell, lo qual era mur, força e segura victoria, e ferma defenssa del seu regne; disponent los inmutables fats, la sua ciutat fos inpos-
765 sible esser destrohida, si * primer, del seu antich [*M 84*] cap, lo daurat cabell leuat no era.

Acostumaua pujar, la donzella Silla, en la mes alta torre del palau de son pare, a la hora que les sangonoses batalles se executauen; e, per la conti-
770 nuada vista dels enemichs, los nom[s] ja conexia, entrels quals lo rey Minos, pus singular, entraua, contemplant ab delitos veure, en militar diçiplina estrenus actes exercia; e, si armat sobre lo seu cauall lo miraua, en si deya: « Yo estime que lo deu
775 » Març en semblant manera les armes porta. » E si, en temps de pactades treues, baixades les armes, li veya tirar laugeres fleixes, penssaua que era semblant al deu Apollo. E axis deportaua en la delitosa vista del Rey de Cret, que malahia la sort sua,
780 com no comportaua mes prop, no com a enemich, lo pogues veure; e dins la sua nafrada penssa deya:

« Si ab terrible oy de mortal inimiçiçia, la per-
» sona, la continença, los actes tots de aquell, tals
» a la mia vista se presenten, ¿que seria si, tal oy
785 » de mi abssent, yol contemplaua? E ab tot que del
» seu estat la destruccio yo desige, (per esser ene-
» mich als regnes de mon pare,) pero no voldria a

» la sua elegant persona dan ni injuria presentas-
» sen, per que gran dol seria al mon, de tal caualler
» la perdua. E per ço, afectadament, desige con- 790
» corde pau fos la fi de aquesta batalla: sens fer per-
» johi al regne de mon pare, yo li pogues desigar
» qualseuol gloria. O, quant sauiament obrara lo rey
» Niso, si, ab qualseuol pacte, feya lo que Nimos
» demanaua. Que, sens dupte, si veritat per los ene- 795
» michs conssent esser demanada, en justa causa,
» per la mort de son fill Andiogen, apres les armes
» vençia. Donchs, puix justiçia la sua part aduocha,
» e llauors sere presa de senyor ab virtut tan ex-
» çelssa ¿que pora esser, essent catiua, sia major 800
» lestat de ma fortuna? Que a molts es estat profit
» esser vençuts e presos per clements vençedors. E
» axi no plague menys al gran Ercules, presa e ca-
» tiua, del que li poguera plaure richa, trihunfant
» Reyna. Mas, tinch reçel, que si la sort a tan plaent 805
» catiueri me porta, qualseuol estrema amor que a
» ell mereixent yo mostre, creura la subjecta serui-
» tut ho causa. Plagues a Deu tal guerra no fos co-
» mençada, per que de tals contrasts ma penssa
» seria delliure! Pero no coneguera yo a Minos, lo 810
[*M 84 v*] » qual, * sens occasio de tals batalles, james en nos-
» tres platjes ancores lançara. »

Tan gran part del dia passa en contrasts e pens-
saments axi duptosos, que la nit ab escures ales la
terra cobria, aumentant als tribulats la sotliçitut 815
trista, portant esforç de qualseuol erra cometre.

En los alts paraments del seu real lit comana
lo seu fexuch cos; al pes de enujosa carregua, la
infuriada donzella no podent resistir, no permetia
als seus vlls la son tingues posada. E axi la força 820
de Cupido la sua penssa tenia assetiada, que aldre
no contemplaua, sino al enemich Rey de Cret. Tor-

nant al contrast de penssaments axi discordes, en si deyą:

825 « ¿Quina injustiçia seria donar la victoria, puix » justiçia lay dona? E si paçificament la pren, mes » clement vençedor rahonablament sespera; que si, » apres de sangonoses batalles, per força de bellico- » ses armes [*si*] a la desijada victoria ateny, no sens 830 » raho, de tantes morts de cauallers estrenus dema- » naria venja. Sera, donchs, millor, yo sia pacifich » jutge de aquesta causa, la qual lo deu Març, sens » escampament de molta sanch, jutgar no poria. E » si lo meu major be estime estar prop de Minos, 835 » no com a enemigua, ¿per que, allargant la sua » victoria, done loch a la iniqua fortuna que des- » torbar se pugua? »

Ffogi de ella temor e vergonya, a estrema amor mortals enemigues. La fi de aquestes paraules fon 840 entrar en lo retret de son pare, al qual, dormint, tira lo daurat cabell de son regne ferma esperança, ab la ma tremolant, no per temor del que obraua, mas per reçel que, despertant lo antich rey, se torbas la fi de tant desorde. E per vna falssa secreta 845 porta, la çelerada donzella forals murs deuallant, en mig dels enemichs la real tenda demanaua: a la qual arribada, ab esforçada veu desperta al justificat Rey, fent començ a tals paraules:

« A la çelssitut de ta magestat vinch yo, Silla, 850 » filla de Niso, portant la victoria ensemps ab les » claus del meu regne, a tu, lo qual mereix, per es- » trenuitat de animo, esser rey de la abitable terra; » guiada ab esforç de amor tan estrema, que no sols » los regnes de mon pare, mas lo mon tot, poch es- 855 » timaria, per esser de tu catiua. Mira lo daurat ca- » bell de mon pare, en que estaua la ferma esperança » de nostra esdeuenidora victoria. Sies content voler

[*M 85*] » acçeptar lo do que yot presente; e, si a * tu sem-
» bla la mia erra porte feredat tal, que no mereix-
» cha premi, nom dones tu la pena; puix sol per tu 860
» yo la exerçite, e la fi del meu delicte es la tua vic-
» toria. »

De legea de tant gosada empresa estaua lo virtuos Rey quasi espantat, hoyint maliçia passant totes les altres; e, ab veu per estrema ira alterada, 865 respos:

« O, de la feminil condicio oprobil vergonya de
» humana natural pestilençia de nostra abitable te-
» rral fuig sens tarda de la mia vista, que, sens
» dupte, dillaçerant lo teu cos, la condempnada ani- 870
» ma als inferns trametria; sino que reçele rompre
» los loables costums de real magestat, los quals
» nom comporten algu la uida toldre, si fiadament
» a ma presençia ateny. ¿Com esperare de tu, ini-
» qua, seruitut segura, que contra aquell a qui tu 875
» mateixa est deutora, has comes legea de tracio
» inefable? »

De la presençia del Rey justissim, la miserable donzella los cauallers apartaren; la fabulosa fi de la qual descriure leixe, que lo terme de mes paraules 880 solament era portar exemple dels leigs actes que en la feminil condiçio se troben. »

« O, çelerada donzella! — respongueren tots a les darreres paraules de Vilarrasa; — gran alegria a nostra present vida, que tals actes nos troben, ab tot 885 que algunes de nostres senyores lo desonest seruey de Venus deuotament çelebren; pero de legea de tals delictes son delliures. »

[IV] *Açi Lois de Castellui recita la fabulosa ouidia-*
890 *na istoria de Paçife, muller del Rey Minos, per lo desorde de la amor del toro conçebent de aquell lo Minotauro, estant Minos en lo setge del Rey Niso.* * [*M 85 v*]

GRAN malicia de acte desonest comes Silla, per
895 amor de Minos,—respos Lois de Castellui;—mas, per que vejam la veritat de lurs tolles eleccions, en lo temps que la atriuida donzella, per amor de Minos, tal desonestat obraua, contra ell mateix Paçife, muller sua, viltat de legea inefable
900 cometia. O, força terrible de amor desonesta, la qual molt tart, en la baixa fortuna, les sotliçites dones asalta! Pero aquelles qui la sort prospera exalça, passejant per los camps de vagarosos penssaments, en oçi de uida delitosa, en abundançia de viandes
905 delicades, de rriques vestidures cubertes, en ajusts e colloquis de vanes paraules, tenint lo que vole*m*[n], comen*çam*[cen] a voler lo ques inpossible, e mes en la abssencia dels marits; que, perdut lo delit, del qual, no donzelles, tenen esperiençia, fetes noua-
910 ment senyores, ab leigs nefandissims desigs, a desonests abominables fins lur incriminada vida endreçen.

Estant Minos en setge de animoses batalles contra lo rey Niso, dellibera Paçife (la qual romania,
915 per son marit, regint lo poble), per relleuar la tristor de la abssencia del rey, fora la çiutat pendre onest deport, ab los florits e fertils camps de sos regnes, mirant de molts e diuerssos bestiars les abundants naturals riqueses. Hi, entre les altres bes-
920 ties que en la florida pastura corrien, de blanch relluent pell estaua vn toro, al qual Paçife dreça la

uista, per quentrels altres, major e mes bell se mostraua; pero conçebe altra amor, la casta senyora, en la primera vista, de aquella que a vn animal brut se comporta. E, demanant al pastor qui era la uacha del blanch toro companyona, penssa major benauentura tenia que no ella, de qui Minos abssent, en sangonosos batalles, a grans perills la sua real persona, ab estrenuitat de animo, oferia. E axi torna mes a mirar lo gran toro, dient al quil guardaua, si era simple; que aldre no li fallia, sino que, a les humanes mans, comportas esser tractable.

Acostas lo pastor, prenent per les largues banyes la gran bestia, e portal, ab manssuetut benigne, a les faldes de la senyora; la qual, sens temor, acosta a la sua boca odorants florides erbes, que, per deport, ab les candides mans collides hauia. [*M 86*] Pres lo delicat past lo animal * benigne (quels inichs fats axiu disponien), de les belles mans; marauellantse la Reyna de la suauitat de tan gran bestia, gira la vagarosa penssa, semblant Jupiter estaua, quant, en forma de blanch toro, furta la bella Europa: e, si tal era, no tenia raho la temerosa donzella de esser espantada. E fantasiant, penssaua algun deu o altra vegada Jupiter, dins aquell toro, per uentura, tenia posada; e, ab mes atençio, de la gran bestia mirant la bella forma, començа collir de amor desonesta les primeres purnes, — o, infernal furial — estimant gran benauentura la vacha que tal toro possehia; e, dins si penssant, rahonaua:

« Ho, si a mi era possible, semblant a la mare de » aquell, en diuerssitat de formes mudar la figural » Nom desdenyaria amar tan manssueta bestia; mas, » si ara yol ame ¿a quina fi mon voler acabaria, si » ell no coneix la humana bellea? »

O, maldat desonesta, passant totes les altres!

Desigaua la raçional anima perdre, per que, tenint de brut animal la forma, la legea de tant desorde pogues venir a miserable terme!

960 Pogue tant la infernal enamorada furia de la desonesta Reyna, que, de reals riques uestidures cuberta, assaja sil amat toro als talems de la sua castedat entraria. Mas lo cast discret animal, no passant los limits de la condiçio acostumada, a son rey
965 e senyor fidelissim vassall e seruent, girant la cara torna atras, quant, de la desonesta Reyna, veu la persona descuberta, abominant entrar en les claustres de la castedat de la sua senyora. Ja tenia vergonya la desuergonyida senyora, de veure lo fel
970 toro retraures de cometre legea de tant delicte e vil acte; pero a tant no basta que, ab infuriada penssa, deixas çercar qualseuol art, ab que lo seu nefandissim desig atenygues al desigat terme. E, a la fi, ab artefici de Dedalo, qui, en aquella edat, de maçeria
975 art los viuints tots exçellia, ella, abominable, feu en fusta escolpir vna vacha: en acte desonest enganant la ignocent bestia, concebe lo monstruos animal Minotauro, de qui la fama, en vergonya de la feminil condiçio, eternament dura. »

980 En tranquille repos de rahons axi delitoses, era tan gran part de la nit ja passada, que les inflamades esteles a les aygues del gran Occeano ab cuytats passos caminauen; hi, en les eleuades pensses, defenien la son a * nostres vlls tingues entrada. E [*M 86 v*]
985 tots, ab alegre concordia, de vna veu deyem: que altre delit, sens mescla de enug, en aquest mon atenyer nos deixa, sino ab comunicaçio de virtuoses persones, en vida e entendre conformes. E per ço, los que ja parlat hauien, ab pregaries afables, a
990 don Johan de Proxita e a mi fort instauen, la part de

la nit que restaua, escoltant a nosaltres, ab delit inefable se pogues despendre; als quals, ab benigne humilitat, yo sopliqui fossen contents del gran treball que, ab plaent fatigua acçeptaua, escriuint lo que ells rahonat hauien, si tal seguretat me donauen, que ab mansuetut benigne comportassen, si la baixea del meu escriure ofenia lalt e transçendent estil de les sues altes poesies.

Ab volentat tots concorde, mostraren esser contents yo, coroniste de les istories tan be rahonades, per aquella nit de parlar fos estalui; pero a don Johan de Proxita, de entonacio afectada tots pregaren no prengues a gran treball les nostres orelles la suauitat de les sues elegants paraules sentissen, que, en çert, estimauen als viuints tots exçellia, en celssitut de alt gentil estil, en vulgar de valenciana prosa.

Ab humilitat benigne, lo noble baro de tan afectades pregaries se defenia; pero, a la fi, vençuda per nostres rahonables desigs la sua condiçio afable, a tal parlar feu prinçipi:

[V] *Açi lo noble baro don Johan de Proxita recita la vulgar ouidiana poesia de Progmes e Filomena, germanes, e Tereu, cruel rey de Tarcia.*

Si les mies paraules, apres tan altes sçiençies, a vostres afalagades orélles seran enujosa carregua, ab que la pena sia mia, publicant la miseria del pobre e desert entendre, pero la culpa claramente se mostra es de vosaltres, que teniu en mi força de poder abssolut, quels bens, la vida e honor, al voler vostre abandone. Donchs, puix la fi de mon viure es qualseuol cosa que vullau complaure, ab alegre treball (si vostres orelles, adormides en la

suau armonia de les elegants passades paraules,
1025 ofenssa no prenen) a mi plau, puix uosaltres voleu
me plaçia, del rey Tereu reçitar la cruel benuolen-
ça; per que vejau, no solament, les dones, quant de
la honesta pudiçiçia la coro*na perden, a grans [M 87]
crueldats lurs obres endreçen, mas encara, de nos-
1030 altres homens, si amor desonesta nostre voler asalta,
cometem viltat de tals actes, que, de esser hoits, fe-
rea porten. Donchs clarament se mostra, les crea-
tures raçionals libera voluntat de arbitre tenen;
quels animals, de raho exempts, no: james en lurs
1035 obres passen los limits que lur instint natural [e] con-
diçiols comporta; e per ço, lo esser dells, major ni
menor nos espera, del jorn primer de lur naixença.
Pero nosaltres, si virtuos viure nos acompanya, fets
quasi deus, lo esser nostre al dels angels se trans-
1040 porta; e si, en viciosa vida nostra voluntat se abai-
xa, a les miserables besties lo nostre esser se con-
forma; e cascu en la viciosa anima esculpida porta,
de aquell animal la figura, al qual es natural aquell
uiçi hon son voler abandona. Que amor, qui es pri-
1045 mer, don nostres obres totes proçeheixen, axin[s] fa
esser presents a les coses que amam, que en lesser
delles quasins transportam; per que la fi de nostra
benuolença es, en estret ligam, fernos vna mateixa
cosa ab lo que volem; e per ço, sil desorde de nos-
1050 tre voler, quant a vils coses se endreca, no refre-
nam, encorrent crims de inefable maliçia, perdem
de homens la intellectual figura.

Apres que Tereu, rey de Tarcia, fill de Març, en
sangonoses batalles conbatia los forts murs de Ate-
1055 nes, fermada pau ab lo rey Pandion, per ligam de
vera amistat dona lasetiat rey, Progmes, filla major
sua, per muller; romanint Filomena, per repos de la
sua vellea. Pres, donchs, lo bellicos rey de Tarçia,

ab alegra festa, la bella reyna; e, ab prosper vent nauegant, en espay de no gran tarda arriba als 1060
ports segurs de sos regnes, portant la muller prenyada; de la qual, apres del acostumat temps, de fill semblant al pare, de elegant forma, ab gran alegria fon partera.

Sis anys passauen que Progmes, abssent de Atenes, al marit Tereu soplicant demana en gran estima, ho que fos content portarla a veure la germana, ho que Filomena portas als seus regnes. Delibera lo Rey a les paraules de la muller complaure; e, ab les fustes que, fent cruel guerra, era passat en Grecia, torna a nauegar.

Com a fel amich e gendre, reçitar no comporta quant fon alegre Pandion de la venguda del Rey; demanant, ab afecçio paterna, de la filla e del princep, apres de tot lestat del regne. E, tornada resposta al que Pandion afectadament volia saber, ab paraules tals com de la muller reyna portaua, dix
[*M 87 v*] al * antich sogre la causa del treball de la sua venguda.

No acabaua Tereu la trista embaixada, quant Filomena de la sua cambra venia, de tant riques vestidures cuberta, que de tot lo vniuers paria sobre si portas la valua. La estrema bellea de la qual, en çelssitut tan alta resplandia, que, sens discurs de lonch delliber, pogue al animos Rey axi inflamar en amor desonesta, que, aumentant la facundia de ses paraules, ab afeccio estrema, en grau de estima inestimable, al antich sogre la venguda de Filomena soplicant demanaua.

Ab los vlls humits de piadoses lagrimes, entre les sues rahons, plorosos sospirs, de humils afectades pregaries li hauia fet comanda; e, si mes del que deuia a Pandion soplicaua, lo exces de tals paraules

ab lo ficte vel del estrem desig de la muller cobria;
1095 e, difiçil cosa, als Deus sols reseruaua coneixer los secrets en les tenebroses pensses humanes. Loaua lo fidelissim sogre benigne, al cruel gendre, donant li lahor de piatat a la desonesta maliçia; girauas apres lo ficte embaixador a la humil honesta donze-
1100 lla, e, ab paraules de amor estrema, al desig seu mes que al de Progmes conformes, per la uida de la germana atenygues al pare lo desigat viatge.

Pogueren tant les pregaries de la amada filla, que, ab gran dolor, lo vell Pandion atorga al gen-
1105 dre lo que tant afectadament volia; ab juraments de seguretat, que, espay sols de tres mesos, de Filomena fos major tarda.

A les humides terres de la gran mar lo luminos Febo se acostaua, quant, en abundançia de diuers-
1110 ses e moltes viandes les taules parades, los ben acollits ostes relleuaren lo treball de la mar tempestuosa. No podia Tereu estrem de tanta alegria dissimular, e, rahonant de Progmes lo esdeuenidor delit, cobria lo seu que de present lo delitaua.

1115 Gran part de la nit passaren en dançes e jochs, ab delitosa festa, donant al repos del plaent dormir la part que restaua. Pero lo foch de amor ho furia desonesta, a Tereu no comportaua les pastanyes cloure; y, en les tenebres de la nit escura, ab
1120 eleuada penssa Filomena contemplant, les parts que de la sua elegant persona en la lum de Diana uistes no hauia, dins en la tenebrosa cambra fantasiant miraua, tals com uolguera per al desorde de la sua benuolença.

1125 Gran part sobrel nostre orizon los caualls de Apollo del acostumat cami passauen, quant, dels richs estrados de la real * cambra, lantich Pandion [M 88]
en gran magestat venia, portant per la ma a Filo-

mena. Altra vegada al amat gendre, per los inmortals Deus conjuraua, lo terme de la promesa no passassen: fossen contents Progmes, filla sua major, absent, en braços de Filomena los seus darrers dies aconortada fi atenyguessen. No podia lo antich Rey mes parlar, que les lagremes corrents nou comportauen; ploraua la bella donzella, per dolor del pare; ploraua Tereu quant veya axi amollit lo seu feroçissim animo, que als seus vlls ja les lagremes eren conformes.

Pres per la ma Tereu la bella cunyada, entrant en la daurada galera; calçigaua lo vell Pandion, la banyada rriba, ab los tremolants peus, que paria per mig de les fondes espantables aygues, la amada filla seguir esperaua; e, quasi sentint los esdeuenidors mals, semblant com si la miras morta, en trist e miserable plant la sua deserta vida planyhia.

Los dels rems los trasts tenien, que lo sotliçit cunyat desempaxat viatge senyalaua, e prospers vents conuidauen les plegades veles en les altes entenes estendre. En los braços del enemich cunyat lançada, estaua Filomena, mirant les fogitiues rribes de Grecia, que de la sua vista se apartauen.

Linfuriat Tereu, de continu penssant com poguera lo seu desordenat desig portar a terme, contemplant la canssada donzella, la cara, del treball de la espantable mar descolorida; e res en ella no veya, ab que [*no*] minuas les cremants flames de la sua amor desonesta: semblant al auar vençedor, ab estranya cubdicia atenia la desferra de la victoria pendre. Mas, temptar no gosaua la honestat de la virtuosa cunyada, per que lo seu gest, paraules e continença, de tanta pudiçiçia feyen mostra, que senda alguna no leixauen per hon als estrems de la sua honestat pogues acostarse. E per ço, ab mes

sotliçitut, continuament penssaua com poria de sos
1165 vils desigs acabar la fi desonesta.

Eren los vents suaus, e la mar tranquille; quels Deus, fauorint la honestat de la casta donzella, lo viatge cuytauen. E ja les fustes a les rribes de Tarcia eren vehines, com lo Rey mana que, espay de
1170 deu milles dels ports de la ciutat, surgissen ancores en segura posta.

La * fatiga de la enujosa mar hauia axi canssat [*M 88 v*] la bella Filomena, que, ab desig incomparable, afectadament desigaua calçigar la segura terra. Es-
1175 tant prop les rribes vn antich palau (lo qual Tereu tenia, per aleugar la sotliçitut de la real fatigua, ab plaent deport, en la delitosa casa), pres per la ma lo inich tira la fatigada donzella. Fengint que li mostraria lantigua posada, portala en lo mes estret
1180 apartament, dientli paraules al desorde de la sua amor o furia conformes; a les quals la onesta cunyada contrastant, a la fi, com a leo famolent, dilaçerant les vestidures de la plorant temerosa donzella, e ab tan gran força com la sua tendra persona
1185 resistir podia, entrant en los prats de la casta pudiçiçia, colli los liris de la sua virginitat honesta. O, cosa de gran marauella, a tots los qui amen quasi inpossiblel que si la principal fi de amor es possehir la voluntat de la cosa amada, ¿quina furia bastaria
1190 de aquest tira lo animo forçar, que ab tant enug de la que volia, cometes acte passant de animal sens raho los limits? Aquells qui, seguint la condiçio humana amen, los delits del cos solament acullen, quant son çerts possehir la volentat de la que
1195 amen; e nol estimen, sino per que es senyal que son amats de aquella qui a son voler se abandona.

Ab uituperi de tanta vergonya, la enuergonyida donzella, ab crits quels darrers çels passauen, dels

inmortals Deus se querellaua, ab tant irades paraules, que a Jupiter ofenien. Apres, al cruel inich cunyat, ab irada veu deya:

« O, animal exempt de raçional anima, inplacable, feroç! Ni la comanda plorosa de mon pare, » ni vergonyosa temor de ma germana, ni la mia » castedat verge, ni lo vincle del sagrat matrimoni, » te han pogut retraure de cometre crim de legea » inefable, tenyint ab la mia verge sanch los onests » talems de ma germana! Acaba, cruel, de natura » humana oprobi, ab presta mort lo que de tan leig » delicte resta; puix has fet per força lo meu cos » culpable, la desculpada anima als Eliseus Camps » enuia! Ho, quant menor crueldat en tu se trobara, si ans que les tues maculades mans lo meu cos » munde tocat aguessen, ab lo febrit ferro de la tua » espasa tallant lo meu coll, ensemps ab lanima la » mia persona restara munde! Pero, si los inmortals » Deus en los humans actes esguarden, e si ensemps » ab mi tots no pereixen, de tu yo pendre venja a » la legea del teu delicte conforme: de *vna* [ma] vergonya aconortada, per los pobles crim de tan in-
[*M 89*] » humana ferea hire publicant; e, si en * les silues » me tens encarçerada, ab veu de ira dolorosa moure les dures pedres; e los ayres, e los cels, e los » Deus que en ells abiten, hohiran de la mia amarga » veu les tristes paraules. »

Penssant lo cruel tira en la legea del que acabaua, ab major peccat delibera sil primer cobrir podia; per que es de costum dels viçiosos actes, si ab penediment nos esmenauen, majors delictes nos conuiden. Pres, donchs, lo feroçe animal les blanques mans de la lagrimant donzella, e ligades sobre les espatles, com a carniçer que al manssuet anyell degollar sespera, de la bayna tira la febrida espasa.

Esperant la trista cunyada la desigada mort, allar-
1235 gant lo coll, començaua la lengua moure, per dir paraules tals que major ira li portassen, per que cuytas lo colp de la mortal ferida.

Mas la iniqua fortuna encara de morir no la uolia complaure; per que acostuma, la cruel mort,
1240 souint fogir dels qui la demanen, e, als benauenturats qui la temen, sens alguna merçe asalta. Pres, donchs, ab les desonestes mans lo inich cunyat la tendra lengua, la qual tallant, lança en terra: aquella part que pres hauia, estaua saltant en terra, çer-
1245 cant lo loch don era tallada.

A mi no basten paraules, per rahonar acte de tanta legea: que pogue la enamorada crueldat de aquest fera inplacable bestia, tornar altra vegada de la sangonosa cunyada entrar en les claustres de
1250 la sua virginitat robada. Apres, tancant la, ab fels guardes acomanada, no li perdona la uida per piatat (quen les sues entramenes no podia hauer posada), mas per que, uiuint, pogues en ella executar acte a la sua amor o furia conforme. E tornant als
1255 ports, fingi, lo ple de cruels engans, que la trista Filomena leixaua morta.

Ab mostra de dolor estrema mana leuar les anchores; ab los rems ferint les aygues, en breu espay surgi dauant los murs de la ciutat, e, ab doloroses
1260 lagrimes e paraules, a la sua muller feu creure, la germana Filomena, del mal de la espantable mar, hauia leixat la uida. Rompe la miserable Reyna les riques reals uestidures, e sens mesura feri la sua banyada cara; dillaçerant los cabells, en fort manera
1265 la germana planyia, e mes la trista vellea del miserable pare. E, sens tarda, çelebra obssequies de real sepoltura, a la tomba de la viua Filomena.* [*M 89 v*]

Les diuersses figures de tots los dotze signes ha-

uia illuminat Apollo, quant la trista catiua encara ignoraua quin remey los seus inremeyables mals 1270 pendrien. Les sotliçites guardes no la leixauen, ni li era possible ab lagremes [ni] promeses, assajar si lur fidelitat pogera moure; per que la part de la tallada lengua que restaua, bastant no era formar so de acabades paraules. 1275

Pero, gran es lo poder que, en la entristida penssa dels molt atribulats, se descobre; e subtils astuçies a les grans miseries acompanya, aumentant lenginy vexaçio continua. Ab aquells senyals que millor se leixauen entendre, a vna seruenta que mes 1280 familiar la seruia demana vna tela, en la qual, per alleujar (si dir se pot) tanta miseria, ella brodant passas lo treball del enujos carçre.

No tarda la homil seruenta portar a Filomena lo que senyalant demanaua; hi, estenent en lo teler la 1285 blancha tela, no gosa los leigs cassos de la sua aduerssa fortuna brodant descriure, pero, entre moltes e diuersses pintures, ab letres gregues tals com Progmes en Grecia apres hauia, escriui de la sua trista preso la cruel causa. E, acabada la gentil bro- 1290 dadura, seruint les mans, ab gest e continença, al ofici de la tallada lengua, trames a la Reyna lo escrit de la sua miseria.

O, cosa de creure inpossible! que legint Progmes de la germana tanta injuria, pogue tenir la femenil 1295 veu, no fent senyal del que legia; ans, fora de seny esbalahida, no sabia ab quines paraules de tal mal començas a doldre. Mas, entenent la execuçio de promta venja, la estrema dolor cambia en oy de terrible ira; lo costum de femenil condiçio: que si a 1300 crueldat limpetu delles sesguarda, per que lurs obres molt tart lenteniment refrena, a les feres inplacables besties auançen.

Temps era quel sacrifiçi de Bacho les nobles
1305 dones [e] la Reyna çelebrar acostumauen. Crits de agres espantables veus cridant, ab garlandes de serment fullades, calçigauen de furiosos passos los deserts e arborades silues. Penssa la cautelosa Reyna que, ab escusa de tals sacrificis, al carçre de Filo-
1310 mena acostar se poguera; e ja la nit ab tenebroses escures ales sobre nostra abitable terra volaua, quant la irada germana, mes per dolor que per los infuriats sacrificis, ab les nobles dones de sa casa corrent per les espesses silues, arriba a lalta posada;
1315 de la qual rompent les tancadures, ates a la trista Filomena.

No gosaua la vergonyosa germana leuar en alt la manssueta vista, com si en lo leig crim de Tereu li hagues fet ofenssa: que gran onestat e vergonya, * [*M 90*]
1320 sens culpa la mostrauen culpable. Portaua la prudent Reyna vna vestidura semblant a les altres, ab la qual cobrint la furtada germana, en breu espay la porta en los grans palaus de la sua real casa.

Començа nouament la misera Filomena tembre,
1325 sentint quels passos en la casa del cruel tira mouia; plorant lagrimes de tan gran abundançia, quels pahiments de la secreta cambra lauauen. Posant les mans sobre vna reuerent ymatge, santament jurar volia, si la tallada lengua ho comportaua, que del
1330 crim del inich rey era delliure. Mouiense de Progmes les irades entramenes, mirant sens lengua la muda germana, que parlant escusar se volia; e lo callar mes la desenculpaua, puix lo no consentir hi ne era estat la causa.

1335 « Deixa les lagrimes, trista germanal — ab irada » veu la Reyna cridaua; — que poch aprofiten, per » a punir crim de tant deforme culpa. O, quant fora » millor lo barbaro Tereu, a la nostra casa eternament

» fos estat enemichl que mes nons podia noure en
» cruel desamistat, del que ara nos ha nogut, estrem 1340
» amador de la tua belleal Yo cremare, ensemps ab
» lo cruel tira, la real casa; e, ab foguejant ferro di-
» llaçerant lo seu cos abominable, la peruerssa ani-
» ma als escurs inferns trametre; ho del seu cap
» arranquare los feroçes e inhumans vlls, ab los 1345
» quals pogue tanta legea veure, per que, en tene-
» bres uiuint, moltes vegades muyra. E tinch conort
» que lo seu crim, leig abominable, a tant basta, que
» no pvch contra ell, enemich corrompedor dels
» limits de natura humana, crueldat acabar que 1350
» culpan reporte; que tot sera poch, en puniçio de
» tant delicte. »

Encara parlant Progmes infuriada, Hitis, fill de Terreu, per la real cambra entraua, los braços vberts per abraçar la venguda mare; de infant afable 1355 portant graçiosa continença, que qualseuol irada furia amanssar bastaua. Pero es costum de nostra uoluntat apassionada, coses que a la sua passio se conformen; e per ço la furiosa Reyna, no penssant del elegant princep les sues afalagadures, gira la irada 1360 penssa solament a la semblança que al pare tenia; e, ab irada penssa de oy inefable, oblidant se que ella lo hauia parit, ençes en lo seu maliçios animo foch de tan cruel venjança, que dellibera, ab la cruel mort del fill de Tereu, venjar del cruel pare la 1365
[*M 90 v*] injuria. *

Lo afable gracios infant no çessaua demanar a la entrestida mare, ab lengua encara no deserta, que era la causa de la sua trista continença. Les entramenes maternes ja salterauen, e piadoses lagremes, 1370 a despit de Progmes, dels seus inichs vlls corrien, e, a la fi, lo cor de la mare, per condiçio de natural força amollir començaua. Mas, penssant la iniqua

onssa aquells afalachs del gracios princep lo seu
1375 peruerç delliber sospenien, girant los vlls a la injuriada germana, feu presents a la furiada penssa los leigs actes del cruel tira, interrogant la muda germana, per que, no podent respondre, en major grau aumentas la delliberada ira. En diuerssitat de co-
1380 lors la sua cara cambiant se mudaua; pero, a la fi, les espatles girades al miserable princep, ferma la uista en la desonrada germa[na]. E cullint, dins la cruel uoluntat les irades forçes, a greus veus cridant deya: « Fogiu de mi, piatat e misericordia a cosa
1385 » que de Tereu sia! E, sius doleu de la germana, en» crueliu vos contra Tereu. »

Encara tals paraules no acabaua, quant pres per los daurats cabells lo miserable princep, lo qual, plorant, solament recelaua mal de acostumat castich
1390 de piadosa mare; e, ab la febrida espasa del pare, feri de cruel colp lo tendre coll del fill, ajudantli la injuriada tia, e multiplicant en mortals colps, lo chich infant en sangonosos troços esquinçauen. A la vna part, encara mig viu, en les bollints olles do-
1395 nauen inquieta sepoltura; los altres, ab asts aguts trauessats, als grans fochs acostauen. O, cosa de admiracio exçellssal que les cremants flames fogint, temien rostir ignorant carn humana! La mare e la tia, grans tronchs ajustant, treballauen acabar de
1400 coure la miserable vianda.

Trames a Tereu, la braua leona, soplicar fos content, sens altra companyia, venir a vn conuit en la sua retreta cambra. Ab mostra de gran alegria, obehi lo desauenturat pare les suplicaçions de la
1405 iniqua Reyna, venint a la trista miserable taula; a la qual Progmes, sola seruia, dient aquell era lo costum dels antichs auis, que en tal secret conuit les reynes seruien.

Comença lo Rey, ab les cruels dents, de son fill la carn esquinçar; les quals mastegar la rostida carn no podien, refusant tan feroçe crueldat cometre. La sua gola sestrenyia, per no donar passatge que dins les sues entramenes les mastegades carns de son fill se amagassen. Demana lignorant Rey a beure, per donar passatge a la misera vianda; al [qual] porta Progmes la copa ab vi, e part de la sanch del troçejat infant mesclada. La ma de Tereu, no sabent, tremolaua; lor se descoloria; e, lenmetzinat vi dels seus labis fogint, ab gran afany dins lo ventrell passaua. E la ira de Progmes mitigar nos podia.

[M 91] Gran part del fill rostit Tereu menjaua, quant, * afectadament, demana del amat prinçep, dient que loy portassen; al qual, sens tarda, respos Progmes: « Ja tens lo que demanes. » E, mirant lo miserable pare, per tota la cambra, sil fill poguera veure, dauant la sua taula, del fill sepulcre, estigue Filomena, tenint per los cabells lo cap del menjat infant. Lo qual lançant a la cara de Tereu, fon la hora que, ab major enug, li falliren paraules; per que Progmes, ab irada veu parlant, lo miserable present acompanyaua.

Senblant a esculpida marbre, estaua Tereu espay no de gran tarda, que la lengua no podia moure a fer principi a paraules de tant doloros planyer. Mas, tirant la colorada espasa, de la sanch del fill nouament tincta, comença cuytats passos moure per que, dillaçerant de la cruel muller e cunyada los abominables cossos, les animes peruersses als escurs regnes de Pluto sens tarda pogues trametre.

De les quals fictament los poetes escriuen, que, saltant per vna alta finestra, fogint a la furia del irat Rey, ans que la terra tocassen, de noues plomes vestides per layre volauen: cuberta de negre, los

pits encara de la sanch de Hitis colorats, volaua
1445 Progmes, tornada oroneta, fallint li la part de la
coa, la qual Tereu, la sua gonella esquinçant quant
la volgue pendre, li hauia tolta; e, seguint los reals
costums, de continu en los alts palaus ho cambres
reposa. Fuig encara Filomena, en roçinyol conuer-
1450 tida, de les abitables cases en los florits orts ho
arborades silues; no podent, per la tallada lengua,
formar paraules, ab suau modulacio planyent, de-
plora la castedat robada.

Lo miserable Rey, persseguint les cruels dones,
1455 saltant per la mateixa finestra, pres de oçell inmun-
de pintada figura; hi, encara de present, la cruel
mort de son fill vlulant deplora, e ale corrupte porta
de miserable vianda.

XII

LETRES DE ACHILLES E POLIÇENA

Text original:
Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana

[LETRES DE ACHILLES E POLIÇENA]

[I] * *Letra fengida que Achilles escriu a Poliçena, en lo setge de Troya, apres mort Hector.* [M 91 v]

Si sobres gran amor, fent me report destrema pena, de presta mort nom asseguraua, temór bastaria robar la ploma a la mia ma e tua; per hon, del perill de ma vida, encara per letra no series çerta. Mas nom par, per mi a qui nunqua has ofes, atenygues nom de omeçida, e, si per lo poch que de tu fins ara mereixch, mes paraules de fe not paren dignes, sera, sert, ma presta mort, obligant te a tart penediment, los sia testimoni de veritat. E, si a la fortuna ha plagut de tu no haja ates coneixença, e si, penedint se, algu de perdo es merexedor, no solament de tu yol mereixch, mas encara guardo, per la esmena que en lesdeuenidor me espera, si so çert de mon seruir not desplacia. Ab tot, que si la fi de mes obres tens vista, mestimaries de culpa delliure, encara que, en nom de enemich, haja ofes los murs de Troya: puix mon voler no ha pres terme en destrohir lo gran Elion, mas, seguint les cruels leys de Març, he ofert ma perssona a sangonoses batalles, tenyint, en aument de la estima de ma honor, los verts camps troyans de la mia sanch, e no com aspia, mas com a caualler, he seguint los militars costums. Ne ab cautela he penssat, com Vlixes, furtar los caualls, fills de la Aurora, per la perdua dels quals son vostres esperançes fallides.

E si, per tan justes escuses, not doldras del perill de ma vida, hajes piatat a la tua terra, la qual, ja quasi destrohida, de tu sola repar espera; puix

sobre mi tant poder la granea de ma benuolença te atorga, que, si de tu mes pres en comte, so content mes no ofendre los murs de la tua çiutat, ab tot que Agamenon, perdudes ses esperanços, me reptara de poch animo ho de negligent caualler. Pero, als qui de tu atenyen complida conexença, me hauran per quiti de tal infamia, e nom desplau, per fer majors mos merits en esguart teu, diguen: que aquell qui ha sobrat les forçes e animo del gran Ector, sols de tu, desarmada sino destrema bellea, sia vençut. E encara que, com a dona, mes esperanços tingua en lagrimes, les quals, banyant ma letra, crech per elles, millor que per mes poch auisades paraules, te sera manifesta la sobres gran dolor que de continu de mi nos abssenta; la qual, si not parra merexedo-
[*M 92*] ra de esser * per amor satisfeta, mercixcha de present me comportes enamorat, fins tant que, mos merits de tanta benuolença te façen mostra, que no tingues poder esser me ingrata.

E puix totes mes paraules te mostren tens poder de perdre ho restaurar ma vida, elegeix qual mes te plaçia; puix fora ton voler, cosa alguna delit nom comporta. Sol vn premi de tan estrema benuolença mespera: que la tua bellea te fa mereixedora, no solament desamant esser amada, mas, com a deessa, te presenta de adoracio digna. E si, a la fi, la mia letra not parra de semblant resposta mereixedora, soplique los Deus, contra mi, a semblant irat moguen a la de Medea contra Jeson; per que, desesperat de guardo, ab p[r]esta mort prenga fi tan penada vida.

[II] *Respon Poliçena.*

65 Ja la nit era passada, e los caualls de Febo al acostumat cami se aparellauen; e la mia ma encara dubtaua pendre lo paper, crehent no admetria la ploma, escriuint a tu, paraules de amistat, ne menys alegria, de la maluolença a que tes obres
70 cruels me obliguen, ma letra te fes mostra; per quem paria, la crueldat de tos actes, no merexia satisfacçio de irades paraules. Hi, en tal contrast, lo no e lo ssi per a tu escriure egualment mon voler acçeptaua, duptant, tant crueldat ensemps ab tan estrema
75 amor, en tu poguessen hauer posada; e la fi de tals contrasts, era legir altra vegada la tua letra, la qual me paria de presta resposta mereixedora, si cregues les tues mans fossen lo darrer terme hon ella arribaria. Mas reçelaua que la gloria que de ma letra
80 atenyeries, te faria a tos amichs descobrir lo que per amor es raho tingues çelat. E sols per aquest esguart me era enujosa ma valua, puix creya seria descobridora de ma benuolença, portant exemple, als grechs que ma letra veurien, de la fragilitat de
85 nostra femenil condiçio: que aquella a qui en tantes maneres tens ofesa, ara tescrigua paraules a enemich no degudes. E axi, mes canssaua la mia ma, per a tu escriure, la estima de ma honor, que no ira; e, sens dupte, sobre ta letra atenyguera terme
90 ma tribulada vida, si amor nom fes clarament veure que, restaurant ta vida, deuia de omeçida fogir lo nom. E perço dellibere respondre a les paraules de ta letra, de les quals me plau, per esser de tanta amor acompanyades, que, a elles responent, no puch
95 mal escriure.

Tum demanes guardo de present, per la esmena

que de tos mals en lesdeuenidor tespera; a la qual
[*M 92 v*] no basta lo preu de ta persona, e promets les *
tues armes no ofendran los murs de Troya. Crech
que, delliure de tants passats treballs, desiges dels 100
que encara te esperen guardarte, e vols per causa la
estima de ma bellea, en escusa de ton poch animo.
Penssa los Deus, ja canssats de mes als troyans
noure, se deixaran de afauorir a vosaltres; e axi, si
Jupiter egualment nos mira, e la ira de Juno se 105
amanssa, sera forçat la tua persona tantes ofensses
sostingua, ab tan gran perdua de ta honor, que fre-
tures de altra mes justa escusa per al que mas ofes.
Pero *los* [als] Deus, enuejosos de nostra prospera
fortuna, per que de lur poder no perdessem conei- 110
xença, ha plagut, de uosaltres a qui tan poch esti-
mauem, hajam pres tants dans, que repar no espere*n*[m], ab tot quels uostres no sien menys; pero la
gran estima nostra egualment perdent, fa aduerssa
nostra fortuna. 115

Ni açot dich per quem plaçia escriuret paraules
que de enug te façen report; mas per que, atribu-
hint als Deus la causa de nostres mals, estimare
menors les tues ofensses; don se pora seguir que, ab
menys perdua de ma estima, sia possible atenygues 120
lo que ta letram demana.

Abandone la ploma, tement la tarda de mon es-
criure no meta en perill ta vida.

XIII

LO JOHI DE PARIS

Textes originals:

Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana.

Còdex intitulat Jardinet d'Orats.

LO JOHI DE PARIS

* VISIO DEL JUDICI DE PARIS, FETA PER MOSSEN JOAN SCRIUA; AB LA ALLEGORIA DE AQUELL, FETA PER MOSSEN CORELLA [O 151]

5 [PRIMERA PART: LA VISIO]

Escriu Johan Escriua a Mossen Corella.

PER la esperiençia manifesta que tinch de uostra verdadera amistat e condicio afable, mossen Johan Roiç de Corella, he
10 pres atreuiment de demanaruos, en singular gracia, vullau acceptar la ploma, seguint lestil de vostres elegants poesies, de la fingida *Visio de Paris* la verdadera allegoria declarant escriure. E, per abreujar part de vostre treball, atenent com sou breu ab enug
15 dels quius escolten, en vostres rims e proses seguint lestil (que de vos no poch desig apendre), he delliberat escriure la poesia del queus demane; remetent a vos la correccio, ab la allegoria. * [M 93]

[I] *Com vingueren a Paris les tres deesses Juno,*
20 *Pallas e Venus.*

ALEXANDRE Paris, fill del rey Priam e de la reyna Ecuba, germa del inuençible Ector, ab delitosa fatigua en lo seruey de la casta Deessa corrent, calçigaua los florits, fertils e arborats camps,

---

1 *Titol en el manuscrit* M. 2-4 *Titol en el manuscrit* O. 10 demanaruos de gracia M. 12 elagants proses O. 13 per alleujar O. 19-20 *manquen en* O *totes les rúbriques dels capítols.*

en la delitosa muntanya de Yda, la qual no distaua gran espay de la plorada ciutat de Ylion, en la noble prouinçia de Troya. E, al temps que Apollo lo mig dia senyalant, les ombres apoquia, fatigat lo prinçep Paris de la meridiana çesta, lançant lo acalorat cos sobre vn vert estrado de la pintada terra, a la florida rriba del riu Xantus (lo qual, ab luçides no fondes aygues per la arborada silua corrent, a les sues rribes vestia de vn vert esmalt de natural orfebreria), axi descanssaua lo fatigat cassador, a la vmida e suau ombra de vna odorant florida murta: larch descollat hi la aljaua de les sues eletes fleixes, hauia acomanat al arbre.

[O 151 v] E no passa gran espay (ans que la son als seus vlls tingues entrada) que, per la delitosa * rriba de la luçida aygua, la sua vista començа atenyer, en magestat de gran exçellençia, tres mirables dones, de tan alta inefable bellea, que exçellien los limits de natura humana. E calçigant lo vert esmalt de la florida praderia, a Paris, qui de uisio tan excelssa espantat estaua, ab gest afable se acostaren; e, ab entonada veu portant lo cant Venus, Juno tenor, e Pallas vna acordada contra, en acordant armonia cantant, semblants paraules començaren:

« A tu, Alexandre Paris, fill del gran rey Priam, » criat en les silues de Yda libert, apartat de la es- » cura boyra de les occupaçions mundanes, venim: » Venus, Pallas e Juno, descordes de la estima de » nostra bellea, concordes al teu arbitre acomanar » nostra discordia. Mira aquest pom, e lig les letres, » per lo significat de les quals lo nostre plet se fun- » da, e, ab breu sentençia pronunçiant, nostra cau- » sa determena. »

---

49 *m.* gran M.

Portauen dor vn pom les altes senyores, en alt mirable artefiçi obrat, senyit al entorn de vnes verts
60 letres, tallades de singulars maragdes, que destinctament deyen: « *Sia donat a la mes bella.* » Hi era lo pom en figura de vna testa de la deessa Discordia * de la boca de la qual, ab yrada continença, [*M 93 v*]
les escolpides letres proçehien; axi en perfecçio
65 figurada la ymatge, que paria ab los vlls hoysseu la veu de les pintades paraules.

[II] *Acostas mes prop la deessa Juno a Paris.*

ESTAUA admirat lo fill del rey Priam, de tan gran marauella, que, fora de si transportat, * algu- [*O 152*]
70 na cosa no responia. Acostas mes prop lalta reyna Juno, e allarga la ma al vergonyos jutge, consentint ab alegre continença, en senyal de amor, a la sua ma dreta Paris acostas la boca; e, ab gest afable, a semblants paraules feu principi:

75 « Not marauelles, graçios prinçep, si nosaltres, » deesses, a tu, mortal home, som contentes nostra » causa sotsmetre; que, puix entrels homens desi- » gam esser lohades, es molta raho a nostra gloria » los homens sien jutges. Mira, donchs, ab sotliçitut
80 » discreta nostra causa, e not oblides, ans que jut- » jant determenes, entendre: que bellea es, en de- » guda cantitat, ab color conuenient, les parts totes » al cos tenir conformes. Mira, donchs, laltitut de » nostra persona, e guanye la joya aquella qui, en
85 » deguda cantitat, totes les parts, ab venusta color, » en bellea te perfetes. E, perque en lo meu dret » millor penssant esguardes, yot promet, ab veritat » de reyna deessa, que si la causa per lo teu johi se

62 figura vna M. 82 dels parts totes del cos M.

» declara esser mia, yot procurare axi prospera for-
» tuna en abundants riquees, que tots los reys del 90
» mon, en esguart teu, seran en pobretat mise-
» rable. »

[III] *Parla la deessa Pallas.*

La fi de les paraules de la deesa Juno, fon prin-
çipi al parlar de la deessa Pallas; la qual, del 95
seu cap leua vna celada quel deu Vulcano ab mi-
rable art hauia obrada, e romania la sua cara de co-
[O 152 v] lor que, partint se * de liris, a roses se acostaua.
« A tu, jutge de les silues, fill del rey de Asia —
» dix lalta Deessa, — pregant encarregue, sola vna 100
» cosa recordes: quant la çelssitut del enteniment
» la bellea del cos arrea, e, per lo contrari, defalt de
» gentil entendre, a la bellea corporal, encara que
» sia gran, despulla. E per que la justiçia mia, ab
» sotliçita penssa çercant, millor trobes, a fe de 105
[M 94] » deessa, * filla del gran Jupiter, jurant te promet,
» si la part de la mia justiçia declarant determenes,
» yot sere axi fauorable en trihunfo exçellent de ba-
» talles, que dels altres reys çessara la passada glo-
» ria; e si vols en alta contemplacio, per sçiencia ate- 110
» nyer gloriosa fama, callaran les lengues dels qui
» fins ara han escrit, en esguart de les tues elegants
» escriptures. »

[IV] *Parla la deessa Venus.*

A tu, Paris, criat a la rriba de les fonts en la de- 115
» litosa muntanya de Yda, — respos la deessa
» Venus, — yo no sotsmetera ma causa, sino que se,

96 Vlcano de admirable M. 115 arribat a la rriba M.

» amant a Enone, has ja sentit esperiençia de les
» dolçes nafres de les mies daurades fleixes; e axi
120 » has perfetament apres quina cosa es de les do-
» nes la bellea. Donchs, recorda, enamorat joue, que
» gran diferençia prenen les coses quant, sens prati-
» car, solament se miren, de quant, praticades, per-
» fetament sesperimenten; e moltes dones, per a es-
125 » criure delles, tenen estrema bellea, que praticant,
» la volentat no ençenen. Penssa, justificat jutge,
» que tu no jutges bellea de * ymatge sens anima, [O 153]
» mas bellea de dona, en la qual se conpren gest,
» paraules e graçia, ab tots los mouiments que po-
130 » den enbellir o enlegir la vmana forma; que, ab
» tot linsturment sia en alta proporcio ben acordat,
» si lo qui mou les cordes no segueix la proporcio
» de verdadera acordança, als qui hoen no delita lo
» so entonat en desacordada musica. E per que, no
135 » menys de les altres la veritat de ma justicia mirant
» regonegues, si la tua sentencia la mia part justa-
» ment pronunciant determena, yot promet, en do
» de gracia inestimable, de les mies eletes vna dau-
» rada fleixa, de alt e noble tempre, que cert ferra
140 » trauessant les entramenes e voluntat de la dona,
» quen tot lo mon, entrels viuents, meritament mes
» bella sestima. »

[V] *Respos Paris a les Deesses, acceptant la judicatura.*

145 De la çelssitut de vostra magestat, deyfiques se-
» nyores, esta la mia penssa axi ab la lengua
» alterada, — respos lo fill del rey Priam, — que
» egualment estime difiçil refusar ho acceptar judi-

22 coses que sens M. 25 escriure tenen delles M.

» catura de tant exçellent causa; car, si no acçepte,
[M 94 v] » yo, mortal home, jam condapne, * desobeyint als 150
» manaments de vostra deytat exçelssa; si acçepte
» e no jutge, a totes les parts injustiçia pronuncie,
» que dilatar la justicia es a totes les parts fer injus-
» ticia; e si, jutgant, vostra bellea egual determene,
» lo vostre plet no termena, e, volent a totes com- 155
» plaure, de totes meritament mereixch la graçia
» perdre; e si la vna part ab veritat declare, de ira
[O 157 v] » terrible * de les dos nom delliure. E si, en aquests
» contrasts, callant, lo hoc ho lo no alargue, dete-
» nint la claredat de vostra senyoria, de grosser 160
» cortes nom escuse. ¿Que fara, donchs, ma tribu-
» lada penssa, en fortuna valida, ab contrasts de
» tants diuerssos vents combatuda?

» Pero, si mal nom recorda del que en ma ado-
» lesçençia he hoit de moral filosofia, conssell so- 165
» bre cars necessari nos comporta; donchs, a mi
» conssellar nom fretura si acçeptare lo johi de
» aquesta exçellssa causa, que neçessitat es mani-
» festa, als vostres manaments yo desobeyr no pu-
» gua. E axi, puix lo viatge en aquesta mar tempes- 170
» tuosa escusar nos comporta, dreçare la proa de
» ma sentencia a la tremuntana de la veritat inmo-
» ble. E, ab aquesta intencio recta, lo gran Jupiter,
» qui les pensses dels jutges endreça, fara surgir la
» mia sentençia en lo port de recta justiçia. E si, 175
» verament jutjant, de vostres magestats alguna ro-
» man descontenta, romandre yo content, puix veri-
» tat sia contenta.

» Pero, ans quen lo proces de uostra causa aten-
» tament esguarde, no vull a uostra magestat se 180
» amague que, ab tot quen aquestes brodades sil-

80 atentament sesguarde M.

» ues, en lo onest seruir de la casta Deessa la mia
» vida se deporte, pero estan les mies entramenes
» ensemps ab lanima, nafrades de amor verdadera
185 » de Hoenone, nimfa de bellea tan exçelssa, que de
» mi tot, en libert catiueri, en aquesta silua trihun-
» fa. E axi, amor, en los retrets de mon johi te po-
» sada çerta, que a mi, sens ella, jutjar ni veure es
» inpossible. » * [O 154]

190 [VI] *Respon la deessa Juno a Paris.*

A nosaltres, — respos la reyna deessa Juno, —
» Paris, es manifest amor te assento de repo-
» sat estrado, en los pahiments de la tua penssa.
» E axi, a tu ab acordat preposit, venim, per que
195 » amor lo teu enteniment en los retrets de nostra
» bellea guie; que, sens amor, entrar noy pories. E
» puix Hoenone, a qui meritament ames, en lo johi
» de * nostra causa no entra, a nosaltres la tua amor [M 95]
» ofenssa no procura, ni tu saps, abssénT Hoenone,
200 » de nostre johi ella qual part determenaria.

» Sies, donchs, obedient en prestament jutjar
» nostra causa, que, axi com tu has determenat di-
» latar la justicia, es a totes parts fer injusticia; hi
» de lamor de Hoenone la escusa desempara, que
205 » nosaltres som contentes Hoenone en tota perfecçio
» nos auançe; car tenim per foll aquell qui ama, si
» creu algunaltra a la que ama se acompare, hi en-
» cara mes, si penssa que algun altre si no a ell
» amar pugua. Hi aquestes son dos claus que dins lo
210 » carçre de amor a tots los enamorats tanquen, ab
» les quals Hoenone meritament a tu tanqua. E per

88 jutgar ni viura O. 96 bellea jutge M sens amor mirar noy pories O. 208 si penssa si algun M.

» ço de tu hauem fet elecçio, per singular justificat
» jutge, puix ames tant a Hoenone, que alguna de
» ella not pora pendre, ni la tua justiçia lo cami
» torçre. » 215

[VII] *Demana Paris a les Deesses que totes les pugua veure.*

PUIX ab delliberada voluntat, inclites altes senyo-
» res, — respos lo fill del rey Priam, — la vos-
» tra magestat dellibera de tan ardu negoci yo sia 220
» indigne jutge, a mi no seria possible, ab dret de
» vera justicia, determenar aquesta gran causa, si
» vostra persona, sens algun vel, primer yo no con-
[*O 154 v*] » temple; ni a mi par a la onestat de * vostra exçe-
» llençia perjudique, que si la deytat de vostra çels- 225
» situt alguna malaltia vos conssentia, sens ofenssa
» de pudicicia, a Sculapius ho Apollo les parts se-
» cretes de vostra persona estarien descubertes: yo
» so metge de la estima de vostra bellea, la qual,
» ab tot quen la cara, pus noble part del cos, tingua 230
» çerta posada, pero, si egual bellea la cara de vos-
» altres arrea, seria justicia guanyas lo pom aquella
» que les altres parts tingues mes perfetes. E si[a]
» vostra magestat çerta, quel meu enteniment esta-
» ria axi atent en poder, sens frau, determenar aques- 235
» ta gran causa, que no consentra, la mia volentat
» en afeccio de amor desonesta se aposente; hi mon
» voler mes auant no passara, sino axi com si, entre
» blanchs liris, colorades roses, odorants violes,
[*M 95 v*] » qual es mes bella flor determenaua. » * 240

---

13 que alguna de nosaltres not pora O. 21 e a mi M.
26 alguna malicia us conssentia M.

[VIII] *Respos la deessa Pallas, y ensemps se despulla.*

ATENIEN les altes Reynes, la vna a laltra mirant, al que Paris com a jutge demanaua; quant la deessa Pallas començа en semblant estil respondre:

« Puix ambiçio de vanitat de lahor humana nos » ha catiuat en esser subjectes al johi de aquest joue, » a nosaltres es forçat obehir les leys, les quals, com » a jutge, determena. »

Hi, encara parlant, començа desnuar de or la cordadura de vn brial de domas burell, del qual les obres estauen en alta musa perfilades de maragdes, que, ab çafirs mesclats, la vista humana afalagant, de aquest mon la transportauen; hi estaua del brial la cortapisa sembrada de vns fullatges * de vert oliuera e fertil: les oliues de negres e verts esmalts cubertes, que als miradors conuidauen allargar la ma per collir lo fruyt del pintat arbre; y en los tapins, de seti morat, estauen brodats florits espinosos abriojos, axi ab mostra de verdaderes espines, que no gosaueu les mans estendre per collir de la ampla cortapisa les sobre leuades oliues; hi vn mot de letres dor, entre les espines, clarament deya: « *Obriu » los vlls als dans que seguir poden.* » Y portaua en los pits, la excelssa Reyna, vn relluent caruoncle, lo qual, del sseu coll, vna madeixa de fil dor tirat sostenia; tan prims los fils, que sols la color, e no la cantitat, la vista humana atenyia.

[O 155]

---

51 *m.* de or M. 69 humana tenyia M.

[IX] *Deixa la roba la deessa Juno.* 270

De la alta reyna Juno fon la resposta, dels seus muscles deixar caure vn real manto de vellut carmesi, axi de color ardent, que, per la semblança que a ençeses brases tenia, les mans humanes lo toch refusauen. E del seu coll, vn fil de perles tenia 275 vn transparent diama, escolpit en figura de calandri, la cara girada als qui contemplauen la bellea de lalta Reyna, que semblaua lo fingit oçell verdadera mort als miradors pronusticaua; y estaua lo real manto en rriqua orfebreria brodat de verts flo- 280
[O 155 v] rits agnus castus, * sobre los quals entresti*des tor- [M 96]
tres planyien, axi ab verdadera continença de planyer, que ab les orelles atenieu escoltar la plorosa veu de la pintada figura; la qual, dels bechs dels plorosos oçells proçehint, clarament deya: «*Dins ones-* 285
» tat tots mos desigs se tanquen. » Hi eren los tapins de la exçelssa Deessa, de seti negre, cremats de vnes pintades flames que en alt pujauen, fent mostra les faldes de la Deessa volien ençendre; hi deuallaua vna pluja de vn nuuol brodat, en aquell loch hon la 290 Reyna los peus tenia, de mostra de axi verdadera aygua, que, rosant sobre los fochs, les flames fumauen.

[X] *Deixa la roba la deessa Venus.*

Ab vergonya, de estrema graçia acompanyada, la 295 deessa Venus quasi refusaua deixar vna bernia de ceti negre, quen lluor, de lorient les perles

---

90 brodat de aquell M. 96 vna aluernia O. 97 de vn ceti M.

vencia, brodada de vnes colomes blanques e burelles, los vlls e los bechs e los peus, de ençesos ro-
300 bins, sobre leuats en perfeccio estrema; y estauen les simples colomes sobre vna praderia de verts mates de falguera, que paria cercassen la lauor de la esteril erba, que als miradors conuidauen portar-los sement de verdadera pastura; hi letres dor, es-
305 crites sobre les fulles de la brodada falguera, * que, [O 156] ajustades, clarament deyen: « *Lo fruyt damor ab gran* » *treball se troba.* » Hi mes baix dels pits de la graçiosa Deessa, vn gesaran fet de balaixos, no deixaua caure vn robi escolpit en ymatge de basalis, ab la
310 uista axi mortal ençesa, que als miradors, sils vlls no baixauen, verdaderament esmortia; y eren los tapins de la exçellssa Reyna, de çeti carmesi, en estrany artefiçi brodats de vns troços de caramida, dels quals naxien brots verts de florida artemissa, les fu-
315 lles esmaltades de blaues letres que, distintament, deyen: « *Venç gran amor paraules, erbes hi pedres.* »

Fengia, donchs, lalta Reyna, per onestat no volia deixar dels seus muscles caure la brodada bernia; pero, a la fi, per que no fos vist sens combatre
320 esser vençuda, sobre la florida terra lo deuisat mantell deixa caure, los vlls dreçats a la vista de Paris; los sentiments del qual, * axi cremant ençenia, que [M 96 v] no tenia poder, lo sobornat jutge, de mirar a Venus poder se retraure.

325 [XI] *Amor fa a lenteniment lo johi torçre.*

O cosa no poch difiçil, que la volentat en lo regne de nostra anima, senyora del ver johi, al enteniment * no força los seus passos torçre, e, [O 156 v]

300 perfeccio estranya M. 08 geserant O. 18 aluernia O.

no penssant fals jutjar, souint sentencia pronunça
que manifestament als qui sens tal passio jutgen, 330
per iniqua se descobre! Singularitats estranyes en la
deessa Venus lençegat jutge miraua, e no entenia,
ni entendre volia, lestimat pom sino en les sues
mans degues pendre posada. E axi, mirant a Venus,
estaua la sua volentat ençesa, que no comportaua 335
lenteniment entras en los retrets de les exçellents
bellees de Pallas e de Juno, estimant que si algu re-
prenia lo decret de la sua justa sentencia, li esdeue-
nia per que de Venus les singularitats no bastaua
entendre. Aquest es naufraig que souint encorren 340
aquells a qui gran amor ençegua; que si a la que
amam, bellea ni virtut no acompanya, e los miradors
de nostre engan se rien, nosaltres nos riem e tenim
per folls a ells, per que sen rien, estimant, ab poch
saber ells no poden veure, lo que nosaltres embe- 345
nats, penssam soptilment entendre. ¿Qui pot dir
quant foll sestimaria aquell qui, sens insturments so-
nants ballant mogues les parts totes de la sua perso-
na, lo qual, si ab acordada musica mouent ballaua,
de gracios ballador meritament sestimaria? Axi, mi- 350
serables ençegats los qui amor ençegua, mouen
nostre voler, actes e uida, al dolç e mortal cant de la
amor desonesta; e los miradors qui tal voler no te-
nen, ab veritat folls nos estimen, per que no senten
[O 157] lentonat so de lamor queu entona; * semblants a 355
aquells qui, de luny als qui ballen ab la uista mirant
atenyen, e lo so, a les sues orelles no atenyent, a
ballar nols conuida. Axi aparegue al ençegat jut-
ge la deessa Venus: ab la sua gracia, gest e afable

---

34 mans pogues pendre O. 48 *m.* sua M. 55 semblants aquells M.

360 continença, vencia la elegant e noble figura de Pallas e Juno. * [*M* 97]

[XII] *La sentençia de Paris.*

ESTAUEN les tres Deesses, al johi afectat de Paris atenent subjectes. O, cosa de miseria inefa-
365 ble, quel desig e ambiçio de aquesta fosca, falssa e breu gloria, algun virtuos subjugar pugua a la popular vana sentencia del ignorant poble! Tenia lo apassionat jutge en la ma dreta lo pom de tanta discordia; del qual fent present a Venus, pronunça
370 en semblant estil breu sentençia:

« Preniu lo pom, — mare del gran Cupido:
» Que no es tan clar — lo luminos Apollo,
» Quant, al mig jorn, — escurix a Diana;
» Ni axi venç — lo relluent caruoncle,
375 » En claredat, — totes les altres pedres;
» Com vençeu vos — a Pallas e a Juno. »

No acabaua lo fill del rey Priam lo darrer ve[r]s de la breu sentençia, quant Pallas e Juno, * fogint [*O* 157 *v*] de la sua vista, ab irada veu cridant deyen:

380 « O, gran miseria nostra, e de aquells semblants
» a nosaltres miserables, qui a la varietat de les fo-
» lles afecçions humanes les sues grans singularitats
» sotsmeten, don los es forçat, dels falssos johins
» alguna tristiçia sostinguen! Si es verdader be lo
385 » que dins tu posseheixes, ell sol, ab delit de vir-
» tut, sobre tots los altres alegrant te delita. E si no
» es verdader be, ¿com no prens vergonya, ensemps
» ab tristiçia, del que no posseheixes falssament
» lohant te difamen? »

390 Romania la reyna Venus, ab continent alegre,

---

72 que nos tant M. 85 delit de veritat M.

regraçiant a Paris la desigada sentençia; al qual donant vna daurada fleixa, de semblant estil dix afables paraules:

« Ab tot que del teu johi, justificat jutge, la ve-
» ritat clarament sia manifesta, la qual per si dona 395
[M 97 v] » premi a * aquells qui rectament jutgen; pero, per
» atenyer lo que promes te hauia, com a reyna
» deessa (no per inclinar la tua afecçio a la part de
» ma justa demanda, mas per que, en la mia justi-
» çia, ab tot fos manifesta, millor considerant miras- 400
» ses), pren aquesta daurada fleixa, ab encantament
» de tant poderosa força, que dels nuuols de ones-
» tat derrocara qualseuol alta senyora a qui afec-
» tadament, ab empenes de verdadera amor enu-
» jant, la endreces. » 405

Y, encara parlant, per layre començа lunyarse
[O 158] de la sua uista. *

[Segona part: La Allegoria]

Respon mossen Corella.

I vull ni puch negar, mossen Johan Escriua, 410
lo delit gran que la mia penssa, per continuat estudi fatigada, ateny legint lalt estil de vostra elegant poesia; que, ab tot diuersses vegades y en lochs diuerssos, yo haja lest de Paris la fengida judicatura, pero no ab tal estil ni de tan riques 415
profundes sentençies arreada. Hi estich no poch alegre los entenents manifesta esperhiencia miren, del que yo de vos, ab molta veritat testificant, parle.

Al que afectadament voleu, que, seguint lo meu baix estil la allegoria (ho, mes propi, tropologia) de 420

408-9 *Titol:* Allegoria ipsius Judicii O.

aquesta poeticha ficçio, pintant yo descriua; puix nous puch descomplaure, ab tot quel estudi de la sacra Theulogia la major part de mon viure occupe, ab laugera fatiga, penssant per vos la acçepte, so
425 content dels sermons girar la ploma, [e] en breu expondre vostra excelssa poesia.

[I] *Quina regla se deu seruar en expondre les poesies.* * [M 98]

Es manifesta veritat a tots aquells qui dels poe-
430 tes sobtilment les ficcions contemplen, que, escriuint algun document, entenien escriure: ho de moral filosofia, e aquest se diu seny tropologich; ho determenauen algun secret de natural filosofia, e aquest se nomena allegorich; ho entenien de lur
435 diabolicha teulogia escriure, e aquest se nomena seny anagogich. Encara que tots aquests sens, en vna mateixa ficçio trobar se poden, dels quals en la Sacra Scriptura tenim manifesta esperiençia, per que en ella sola, propiament, tots aquests signifi-
440 cats, per la sua gran exçellençia, singularment se troben; pero crech, estimat germa hi senyor, vos recorde que, al expondre de les poesies, no es mester totes les particularitats * se declaren; mas basta, la [O 158 v]
fi per la qual se diu, expondre. E mostras clar en lo
445 Sagrat Euangeli, hon lo nostre Mestre e Senyor, en la parabola de la vinya, determena quels primers murmurauen, quant veyen que tant loguer com ells, los darrers atenyien; hi es certa cosa, segons expon lo glorios Sent Gregori, quels primers eren los
450 Sants Patriarques e Profetes; los quals, en la cort de Parahis, ni quant estauen en lo si de Abram, per

23 de mon estudi e viure M de mon temps occupe O.

enueja no murmurauen, ni murmurar podien ni volien; mas entenia significar, lo nostre Mestre e Senyor Deu Jhesus, quels darrers, nosaltres gentils, no hauriem menor premi en la sua gloria, del que han agut los primers Sants Pares qui portaren lo jou e feixuga carrega de la pesada ley descriptura.

[II] *Que significha la visio de Paris.*

ACOSTANT me, donchs, al breu expondre de vostra elegant poesia: Paris, fill del rey Priam, criat en les silues ab delits naturals, es qualseuol home en la edat de adolescencia, fill per creaçio del [*M 98 v*] gran rey, Deu vniuerssal, dotat de naturals dons * de anima e de cos; passeja e deportas hi caça, per noblea de enteniment, per totes les coses de aquest mon, les quals calcigue, per excellencia que te sobre totes les altres creatures. E, no determenant quina vida ellegesca, lansa lo cors sobre la florida terra, prenent delit en les coses naturals, en les quals es inpossible algu nos delite. Esta a la rriba del riu dels bens miserables de aquest mon, transitoris semblans a corrent aygua; ha deixat laljaua de les eletes fleixes, ensemps ab larch, que es lesforç ab lo qual la uida uirtuosa deu esser elegida. E axi, en natural oçi, enemich de virtut, a la sua vista se presenten tres deesses, les quals nosaltres hauem fet del mon senyores: Juno, deessa de riqueses; Pallas, deessa de honors; Venus, deessa de la carn. Sots aquestes tres concupiçençies lo pern de aquest [*O 159*] mon girant, fa lo seu vogi, * prometent li grans dons; que les coses de aquest mon miserable axins

55 major premi O. 65-9 per totes les coses naturals en les quals *(m. lo d'entremitg)* M.

enganen, prometent nos bastament del que vna minima part donar no poden, leuant nos lo be que dins nosaltres possehim.

485 [III] *De la deessa Juno que promet riqueses.*

La reyna Juno, ab la miseria de les sues tristes riqueses, nos promet contentament perfet en delitosa vida; e, si de la veritat no volem los passos torçre, algu no es descontent, pobre, miserable, en
490 vida trista, sino lo rich desuenturat auar, al qual fall lo que desiga, e mes lo que posseheix, puix no li val sino per a poder mes desigar. O, enmetzinada aygua de la sedejant auaricia, que aumenta la set als que mes ne beuen! O, enujosa escala, que, mes
495 alt pujant, nos trobam mes baix, per que lo desig de mes adquerir aumenta, don la fretura major se causa; que algu no li fall, sino tant com desiga! O, treball de fatiga infinida, ques fa major apres que atenyeu lo per que treballau, car sens dupte, ab ma-
500 jor dolor de la ques guanya, se posseheix la trista pecunia! O, gran piatat del miserable, que, dauall tan gran pes treballant, se turmenta! ¿Quina dolor de vera misericordia nos cobriria, si vehiem algun home carreguat de tan gran carrega, * que no tin- [*M* 99]
505 guessem poder, socorrent fer lo delliure? Sentiu, donchs, major dolor de aquell qui, ab la miserable anima carregada del pes dels metalls ponderosos, deuallara fins en los çentres dels inferns, ab eterna pena! O, sotliçitut humana, enemiga de nostra feli-
510 çitat; que ha volgut descobrir e traure de les entramenes de la escura terra los enemichs nostres me-

---

501-5 del miserable que dauall tan gran carrega se met que no tinguesseu poder M.

[*O 159 v*] talls, los quals la primera causa amagats hauia, * dauall los nostres peus soterrats, e la misera sotliçita auariçia, enemiga de nostre estat tranquille, ab les vngles de rapaçitat cauant, ensemps los ha descuberts e ha fet ample cami per als trists escurs regnes de Satanas! E ja en aquest mon, en la tristicia e sotliçitut de la alterada cara, mostren aquell inich catiueri, que, sens poder hauer libertat, los encarçera, tancant la catiua anima en lo carçre estret de la pesada caixa. Don manifestament se mostra, lo nostre parlar es inpropi quant diem quel miserable auar te los diners; ans, es veritat manifesta, quels diners tenen a ell; si nou entenem semblant al malalt, del qual diem que te la febra; ho al endiablat, que te lo diable.

O, benauenturats apostols, e aquells qui semblant vida perfeta segueixen, los quals de aquest mon menyspreant les falsses promeses, ara y eternament en la çiutat de Parahis possehiran riquea infinida!

[IV] *La deessa Pallas que promet honors.*

PALLAS, quis nomena deessa de batalles, ab la uictoria de les quals gloriosa fama han ates molts grechs, romans e cartaginesos. ¿Qui pot dir los perills, dolors e miseries que senten los qui seguint acaçen, ab popular fama, la honor de aquest mon miserable; los quals, molt tart ho nunqua, sino ab sanch, de aquest mon se parteixen, hi en laltre eterna desonor, ab inefable pena, senten? O, quant souint la vana popular gloria, nols merits de virtut, [*O 160*] mas la prospera fortuna * esguarda, e tostemps lohen lo que desigen en ells sesdeuengua! O, ombra

35 dolors miseries M. 37 *m.* sino M.

transitorial O, fantasma nocturnal O, follia que les altres totes passal Lloharen los superbos romans al
545 primer Bruto e a Collati, primers conssols, los quals, ab conjurada traçio, lançaren los reys que Roma senyo*rejant possehien; hi, entrels deus, a Cessar e [M 99 v]
Octouia collocaren, que, ab molta sanch de nobles ciutadans, destrohiren lo que Bruto e Collati hauien
550 edificat; hi als vns e als altres, per actes contraris, alçaren en lurs temples de metalls altes figures, per que als vns hi als altres segui prospera fortuna. O, vent enterbolit de negra pols, que les populars pensses ençegal Sil primer Bruto mereixque de metall alta
555 estatua per que, conjurant contral rey Tarqui, la ciutat hauia fet liberta, ¿lo segon Bruto que mereix, ensemps ab Cassio conjurant contra Çesar, lo qual vn çiutada, a general monarchia aspirant, tenia la çiutat mes que Tarqui subjecta? A lu, entrels deus
560 trihunfant, adorauen, per que destrohi aquells qui Roma justament possehien. Al altre, per que mata aquell qui, injustament, la tenia catiua, hal trobat lo poeta florenti en lo centre de infern, al costat de Judas. Judes, per que trahi Deu Home redemptor
565 del mon; Bruto, per que mata Çessar destrohidor del mon.

O, benauenturats martres, en aquest mon hi en laltre eternament lohats, que, vençent a la mort, han fet passar lanima liberta, per les belles nafres dels
570 esquinçats cossos, alt en Paradis, atenyent archs trihunfals de inefable victoria; hi, en companyia del emperador Deu Jhesus, deuallaran sobre la vall de Josafat, quant los miserables capitans Cesar, Anibal, yls altres, en companyia de innumerables dia-

60 adoren M.

[*O 160 v*] bles, * hoyran aquella trista veu, de eterna sobre totes dolorosa sentençia. 575

[V] *Que promet la deessa Venus.*

La terça deessa Venus, quines dolors nos procura! Nostre primer pare, sobre tots miserable (ara sant glorios), clarament ho testifica; hi aquell sobre tots ingrat, mes sabent dels altres homens, Salamo, ensemps ab lo penident justificat Dauiu, son pare; los quals, per lo seruey de Venus, actes abominables contra Deu e contral proisme cometeren. O, çeguedat sobre totes çegua, quels vlls de nostre enteniment enbena! E cascu de nosaltres es vn altre Paris, que, a Venus, de nostra vida donam la joya; e apres, ab quins treballs, ab quantes culpes, treballam atenyer lo que Venus, per nostre major dan, nos promet. No seruam amistat ni fe, juraments ni promeses; e fins en los inferns * çercam mortals remeys de nostra amor furiosa. E si alguna trobam que ab poch seny a nostra folla amor respongua, quina gloria estimam hauer atesa, lo jorn que sola vna letra nostra acceptal E quina dolor, que les de infern passa, nostres entramenes trauessant turmenta, si apres, ab onestat, a la desonestat nostra e de nostres desigs fogint contrasta! 580 585 590 595

[*M 100*]

O, benauenturats en repos tranquille, aquells qui, desdenyant a Venus, ab castedat matrimonial, ho ab onesta viduytat, ho ab exçellent virginitat, * de la mar tempestuosa de Venus delliures, en lonest port segur de pudiçiçia han lançat anchores, prenent terra en lalta ciutat de Paradis! 600

[*O 161*]

605 [VI] *Com se enten que Paris dona lo pom a la deessa Venus.*

FEU present, lo miserable Paris, de la joya de son viure, a la voluptat de Venus, quant, acollit per lo rey Menalau en Grecia, ab real cortesia li
610 acomana la casa, ensemps ab la muller Reyna, en fiada comanda, per que li era forçat, per ardus negoçis, partirse del seu regne. E, vençut lo ben acollit oste, de la estrema bellea de lalta senyora, rompent de verdadera amistat la poderosa força, portas-
615 sen en los regnes de Troya aquella Elena, per la qual encara de present, entre tots los uiuents, per tragedia sobre totes trista, de la miseria e cruel destrucçio de Troya totes les nacions ab dolor parlen; hi ell, miserable, combatent dauant los murs de
620 Ylion ab lo rey Menalau, vençut se conuerti en vergonyosa fuyta, y apres, en los camps de Troya mort, perde, ensemps ab Elena, la voluptuosa vida.

O, quants exemples de inefable miseria als vlls del meu enteniment se presenten, de aquells que,
625 ab mort dolorosa, seruint a Venus, han deixat a Venus y la vida! E nous vull negar, magnifich senyor e germa, gran part de mon viure he despes nauegant, no ab vent prosper, en aquesta mar tempestuosa de Venus, e souint les sues * entoxegades [*O 161 v*]
630 fleixes han trauessat lo meu enamorat animo, hi en lo temps que ab mes lealtat he seruit la sua iniqua senyoria, he trobat en la sua cort ingratitut mes desconeguda. Hi ab tot que ma penssa de present tingua enbenada, encara somiant, tinch coneixença a

---

17 tragadia M. 19 combatut dauant M. 34 encara souint tinch O.

mi es millor, desamat e mal satisfet, en dolor conti- 635
[M 100v] nua portar ma vida, que si, *amat e satisfet de aque-
lla per qui tan gran dolor me cobre, hauia lançat
anchores de contentament en los inquiets ports de
Venus. Car los ports de amor desonesta, son prin-
çipi de fortuna valida; y, sens comparacio, amar hi 640
esser amat en la tempestuosa cort de Venus, es mal
de mes terrible pestilencia que, amant hi desamat,
portar la vida trista; que manifesta esperiençia nos
mostra, aquell es mes catiu qui ab majors cadenes
e de rompre mes difiçils, te la vida catiua. O, quant 645
li fora millor al miserable Leander, que la sua Hero,
ab castedat onesta als seus desigs contrastant, de
abduys hagues delliurat la uida! La mort dolorosa
dels quals, entre les altres istories, ja crech uos es
manifesta; per la qual e per moltes altres semblants, 650
ab manifest exemple se mostren los dans, dolors e
morts miserables que, als qui son amats, la des-
onesta deessa de Paris procura.

---

44 es catiu M. 45 catiua quant M. 49-51 entre les altres istories deslibere scriure perque ab manifest axemple se mostran millor los dans O.

XIV

LA ISTORIA DE SANTA MAGDALENA

Text original:
Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana

LA ISTORIA DE LA GLORIOSA SANTA MAGDALENA

[I]

A la molt magnificha, virtuosa, honestissima senyora, la senyora viuda Flors de Vallterra. Deuotissima senyora: per obeyr a les onestes pregaries que vostra merçe moltes vegades me ha endreçat, que en lo vulgar nostre volgues escriure de la seraficha Magdalena la exçellent vida, satisfent e obeynt a vostra deuotissima afecçio, yo, Iohan Roiç de Corella, ab lo baix estil de ma escriptura, he trelladat dels Sants Doctors la vida de aquesta gloriosa Santa. Demanant vos per mos treballs, en do de singular graçia, quant vostra deuocio la legira e li endreçara les deuotes oracions, sia yo partiçipant en vostres merits.

[II] *Don fon natural la gloriosa Santa.* * [*M 101*]

De la alta ciutat de Jerusalem fon natural la gloriosa Magdalena, de clara e noble sanch, del exçellent virtuos linatge del real trip de Juda, germana menor de aquell amich de Nostre Senyor Deu, Lazer, e de aquella beneyta santa Marta, qui, ab tant deuota sotlicitut, al Rey de gloria seruia.

Partiren se per eguals parts los bens, en gran cantitat e riquea, les germanes ab lestrenu caualler Lazer, en gran amor e concordia, apres obte del noble pare; lo nom del qual fon Sirus; la mare, Eucharia. E pres la senyora Magdalena, entre les altres eretats, ab la part sua vn castell, quis nomenaua Magdalo, don se pogue fer se nomenas Magdalena,

sobre lo propi nom, lo qual, del temps de la sua naixença, fon Maria.

Aquesta riqua pomposa senyora, dels bens de aquest mon en gran abundançia dotada, ab estrema bellea, graciosa e afable lengua, en vanitats, pompes e gales portaua lo temps de la jouentut alegra, poch reçelant del trist carçre del infern les eternes penes, començant, trobant e mudant nouelles enuencions, en diuersses riques vestidures; despenia lo temps del seu delitos viure en conuits, dances e festes, les orelles afalagades en diuerssitat de ben entonada musica, ab perfums de singulars mixtures; prenia canssat deport, passejant per la secha enganosa praderia, en la trista vall de lagremes de aquesta miserable plorosa vida.

[III] *Com fon inspirada la gloriosa Santa.*

La fama excellent gloriosa del Rey de gloria, ver Deu hi hom, desigat Messies Jhesus de Natzaret, illuminant resplandia per totes les prouincies de Judea, axi de la sua elegant reuerent persona, com de la çelssitut de la inefable doctrina, ab deyfiques obres de transcendents miracles, los quals, com a Deu Senyor omnipotent, manant acabaua.

A les orelles de la pomposa senyora peruench la veritat de aquesta mirable fama, e ordena la diuina clemencia (que, per diuerssos camins, als miserables peccadors conuida) que, hoynt la senyora Mag-
[*M101v*] dalena com aquest sant Profeta, axi altament * la uida esdeuenidora pricant mostraua, e, ab les sues obres e doctrina, menyspreant de aquest mon miserable les vanes pompes, denunçiaua del trist infern les eternes insoportables penes, que als inpenidents peccadors justament esperen. Aquesta sobrelleuada

fama tocha les orelles de les portes del cor de la senyora Magdalena; e, inspirant del Esperit Sant ab dolça suauitat lo viuificant ayre, aparta les çendres que estauen sobre la çentilla de la sua natural conçiençia; y les entramenes del seu cor se començaren a ençendre, e los vlls del entenebrat enteniment aprengueren mirar e veure, en los retrets de la ençesa conçiençia, les pompes miserables e peccats, dels quals la sua anima estaua desonestament moblada. Recordant que, entre les altres exçellençies que del gran profeta Jhesus ab ueritat parlauen, era la profunde manssuetut e benignitat afable, ab la qual los penidents peccadors benignament rebia, e regoneixent de la sua nafrada consçiençia les sangonoses nafres, considerant la infinida sçiençia, omnipotent poder, misericorde liberalitat del clementissim metge, dellibera, als peus de la sua magestat prostrada, demanant misericordia, confessar de la sua contrita anima les mortals ferides.

[IV] *Sabe la gloriosa Santa com lo rey Jhesus era entrat en casa de Simon fariseu.*

DISPONENT ordena la diuina clement Prouidencia, quel rey de gloria Jhesus, conuidat ab los seus pobres deixebles, entras a menjar ab Simon fariseu, dins la çiutat de Jerusalem; la casa del qual, larch espay no distaua de la gran alta posada de la senyora Magdalena. No hauia tengut atreuiment, la feta humil senyora, conuidar al rey Deu Messies; pero hauia fort encarregat a tots los qui ab ella viuien, li portassen alegres noues, si en alguna casa lo gran profeta Jhesus entraria. E, a la hora quel sol en lo mig del mon egualment parteix la lum, ella, della sua salut ja sotliçita, fon auisada com lo

[*M 102*] rey Jhesus era entrat, * ab los seus deixebles, a pendre corporal refecçio en casa de Simon fariseu; e aquesta primera noua, de la sua salut çerta embaixada, fon vna flama de caritat ençesa que, ja escalfant la sua volentat, començaren a regar les lagrimes de penitençia; les quals destillant, lauaren los vlls de lanima del negre alcofoll de la transitoria miserable bellea. E, deixant de la vanitat de aquest mon les pomposes riques vestidures, ab vn mantell burell cuberta, pres de aquelles en gran abundançia aygues, ab mescla de odorants aromatiques poluores, vn veixell de gran e bella forma: ja figurant la vera contricio de profundes lagrimes, que la sua contrita anima, en odorant sacrifiçi, a Nostre Senyor Deu sacrificaria.

[V] *Entra la Magdalena en casa de Simon fariseu.*

QUAL lengua no sera muda, qual ma no tornara paraliticha, per a parlar ho descriure quin reçel, quina temor, la manssueta anima de la vera penident comprenia, quel rey Deu Jhesus, mostrant la sua justiçia, no li digues ques lunyas dels peus que ab tan gran deuoçio besant lauaua, e que ella, inmunde peccadora, no presomis acostarse a la puritat inmenssa? Tremolauen los ossos humiliats de la manssueta Maria, e les medulles de la sua contrita anima se fregien en foch de caritat temerosa, hi en lo altar secret de la sua ja munde consçiençia, a Deu Jhesus, sacrefiçi de lahor e gloria oferint, sacrificaua; e per continuats sospirs e plors la vocal lengua detenguda, dins lo sçilençi de la sua adolorada penssa, tals paraules, ab los labis del contrit cor, parlaua:

« O, fill de Deu, Deu infinit e home, qui, deua-

» llant del cel en la terra, has pres carn de Maria
130 » verge, per que a nosaltres pujasses de la terra en
» lo çell Nom lançes de tu, font de piatat e miseri-
» cordia, que la legea de mes culpes la tua dignitat
» no pot ofendre, ni pot sino per la tua puritat esser
» munde. Comporta, alt Deu transçendent incom-
135 » prenssible, la mia boca * abominable als teus sa- [*M 102v*]
» grats peus se acoste, e los sentiments de la tua
» justa yra nos moguen, si ab les mies lagrimes in-
» mundes los laue; no ogen les mies orelles que de
» tu, lum e uida, yom aparte, per que en çert la mia
140 » trista anima, del miserable cos fogint, se aparta-
» ria. Mostra en mi, omnipotent poderos, la riquea
» infinida de la tua misericordia; hi los altres pecca-
» dors acostarsan a la tua clemençia, si a mi, sobre
» tots los del mon abominable, tu, infinit misericor-
145 » dios, perdones. Perdonam, donch[s], piatat sens
» terme, no per que you mereixcha, mas per que la
» gloria del teu nom, axi en la terra com en lo cel,
» eternalment sia exalçada. »

Baixa los vlls de misericordia, lo misericordios
150 Senyor e Redemptor del mon, a la homil conuertida, ab gest de piatat tan exçellssa, que Simon fariseu, e tots los del conuit, clarament conegueren, los plors de la contrita penident Maria a la sua Magestat eren acçeptes.

155 [VI] *Lo rey Jhesus deixa los peccats a la gloriosa Santa.*

A la hora e temps que la gloriosa Santa tals actes obraua, Simon fariseu, dins los estudis de la maliçiosa penssa, seguint la condicio dels ypo-
160 crits, iniqua fabricant, deya: « Si aquest fos profeta,
» e axi singular com dyen, sabera en çert qui es

» aquesta dona quel tocha, la qual es gran peccado-
» ra. » E axi, lo santificat ypocrit, iniquament tirant
de la ballesta de maliçia, ab vna enerbada sageta
asaja ferir dos nafres: la vna, en Deu infinit, Senyor 165
nostre, arguynt que no era profeta, puix no sabia qui
era la dona que la sua santa persona tocaua; laltra,
enculpant la conuertida penident pecadora, com
tenia tan gran presumpcio de acostarse a vn Sant,
que ella estimaua de tan gran reuerençia. Que tota 170
la santedat dels miserables ypocrits, es agrauar fort
los peccats dels altres, per que la sua ficta falssa
bondat se mostre perfeta.

Pero la veritat infinida, Deu Jhesus, qui ficcio
no comporta, alçant los vlls de la humil seruenta, 175
endreça al fariseu la sua deificha uista, dient:

« Simo: vn poch es mester queus parle. — Di-
» gau, Senyor — respos lo fariseu. — Dos deutors
» deuien a vn home, la hu, çinch çents florins, lal-
» tre, çinquanta; e no tenint don tornar los pogues- 180
» sen, feu los abduys quitis; ¿qual de aquests esti-
[M 103] » mau es obligat a mes amar al * senyor quils ha
» deixat lo deute? — Yo estime — respos lo fari-
» seu, — que aquell qui de major preu es estat
» absolt. — Rectament haueu jutgat, — respos lo 185
» Rey de gloria; — e per ço ateneu: per que yo he
» molt deixat a Magdalena, la condicio de la qual
» uos penssau yo ignore, essent me grata del gran
» benefici que de mi ateny, molt me ama, e mostrau
» en los seus actes; que yo so entrat en la casa vos- 190
» tra, e no maueu donat aygua per lauarme los peus;
» hi aquesta, ab les sues abundants lagrimes, regant
» los me ha lauats, e ab los seus cabells, torcant
» exugats; vos no haueu donat pau de alegre acolli-
» ment; aquesta no a çessat, des que es entrada, be- 195
» sarme los peus; vos, damunt lo meu cap no haueu

» lançat licor alguna; aquesta, ab aromatiques li-
» cors, en gran abundancia ha vntat los meus peus;
» per les quals obres clarament se mostra, que ella
200 » molt me ama, per que yo li he molt deixat. »

E tornant los misericordes vlls a la humil Magdalena, diu li, ab gest e afabilitat benigne: « Los » teus peccats te son remesos. » E digueren entre si los qui seyen en lo conuit: « ¿Qui es aquest, ab tant
205 » gran poder, que los peccats pot remetre? » Hi, ab cara de piatat inefable, dix a la penident aconsolada Maria: « La ferma fe que en mi has tengut, te » ha procurat saluacio; vesten ab la mia pau. »

[VII] *Amaua molt Nostre Senyor Deu la*
210 *gloriosa Magdalena.*

CONUERTIDA santa e illuminada, la gloriosa Magdalena fon axi de vna transendent amor tota ençesa, que, apres de la sacratissima Verge Maria, algun altre sant no ha mes amat a Nostre Senyor
215 Deu, per nosaltres fet home. E per ço la Esglesia santa, ab mantell de ardent carmesi la representa, senyalant la exçellent inflamada amor que ella, deuotissima, en aquest mon portaua a la font de piatat, Jhesus, hon ella hauia les sues culpes lauades.

220 Començа a destribuyr e vendre de sos bens, la deuota Santa, per seruir e seguir al Fill de Deu, ver Deu e home, e a la sua Mare sacratissima, Senyora nostra; e despullada lo cos e lanima de la vanitat de pomposes vestidures, ab humilitat profunde, man-
225 sueta e pobra, de tot lo que tenia hauia fet senyor aquell * Senyor qui, ab lo preu de la sua preciosis- [*M 103v*]
sima sanch, del poder del diable hauent la remuda, de sos peccats li hauia deixats los grans deutes. E axi, exemta de les miseries mundanes, ja en aquest

mon, de la eterna gloria sentia la paçifica vida; e 230
mes quant mirant, contemplaua la reuerent deifica
persona de Nostre Senyor Deu e de la sua Mare sa-
cratissima. E la diuina clemençia del rey Jhesus,
que nos oblida de aquells qui ab munde cor lo ser-
ueixen, axi amaua la conuertida Santa, que ab gran 235
familiaritat ab ella conuerssaua; e souint prenia po-
sada en la vila de Betania, en casa de la sua ger-
mana Marta; la qual guari de fluix de sanch, no es-
perant que per naturals medeçines pogues sanitat
atenyer. 240

[VIII] *Clamas Senta Marta de la gloriosa Magdalena.*

Ab gran solicitut, humilitat e prudençia, seruia
al Rey del cel la beneyta Marta; e, vn dia, [a]
hora quel sol ja declinaua, la sua magestat entra per 245
la sua casa, e ab gran cura, penssament e diligençia
tota sotliçita, la deuota Santa treballant, aparellaua
donar refecçio corporal aquell Deu e Senyor quel
vnivers tot gouerna. E oblidada, la gloriosa Magda-
lena, de les coses totes de aquesta present vida, als 250
peus del rey Deu Jhesus contemplant reposaua.

Fatigada la canssada Marta del continu treball,
al Rey Jhesus interpellant, inuocha per jutge: « La
» magestat tua no ignora, misericordios Senyor, la
» gran fatigua e treball que yo sostinch per lo teu 255
» seruey e dels teus manssuets deixebles; que, essent
» hora tarda, la tua reuerent persona no haja pres
» refecçio alguna, e aquest sol penssament lo meu
» treball aumenta. ¿Com, donchs, no tens ansia que
» ma germana, als teus peus asseguda, me deixa 260
» sola en lo treball del seruir teu? Amador de ueri-
» tat e jutge just: digues ques lleue e quem ajude. »

¿Qual eleuada penssa, a tan alt grau atenyer poria, que descriuint acabadament pogues representar
265 la temor e reçel que la contemplant Magdalena constrenyia, que, essent represa per aquell* ver Deu [*M 104*]
e hom que tant amaua, li fes manament ques leuas, per ajudar a la germana, e que ella perdes aquell çelestial delit que, ab eleuada penssa, en ell con-
270 templant, atenyia? Ab aquest temeros reçel, dins lo retret del seu humiliat cor, sens parlar, deuotament deya:

« O, espill sens macula, resplandor de la lum » eterna, en lo qual[s] totes les creatures represen-
275 » tades clarament se miren, e los humans penssa- » ments, amagats e tenebrosos, manifests e descu- » berts se contemplen! A tu, saber infinit, es mes » que çert yo, indigne, no estich als teus peus per » reçelar lo treball que en seruey de la tua deificha
280 » magestat me atenyeria, mas per que, en tu con- » templant, e hoint la dolça a[r]monia de la tua çe- » lestial doctrina, la mia anima axi contenta reposa, » que no ha tengut recort de penssament, que al[a] » present transsitoria vida esguarde. Si he errat (o,
285 » pelech de infinida misericordia!) perdonam com » has acostumat, e fes me coneixer la culpa, la qual » yo ignore; que la mia consçiençia nom mostra » que, per molt amar a tu, be infinit, yo pogues » erra cometre. Parla per mi, paraula encarnada;
290 » que tant estich en contemplar la tua reuerent per- » sona atenta, que no dellibere, responent a ma ger- » mana, de tan alta contemplaçio apartarme. »

Ja responia lo verb diuinal Jhesus, ab mansuetut benigne, quant Magdalena, dins si, tals paraules
295 acabaua.

« Be conech, Marta, la sotlicitut virtuosa, lo » gran treball e fatiga de vostre cos e penssa; pero,

» entre les virtuoses obres, la mes perfeta e[s] neçes-
» saria, a la qual les altres se endreçen, es, ab verda-
» dera e transsendent amor, esser vnit ab Deu; vir- 300
» tuos e bo es lo treball que, per lo meu corporal
» seruir, vos pacientment sosteniu; pero vostra ger-
» mana, Marta, la millor part ha eleta, la qual algu,
» en la present vida ni en la esdeuenidora, james li
» leuara. » 305

[*M104v*] [IX] *De la vida actiua e contemplatiua.* *

En aquesta resposta, la deifica veritat manifestament declara com, per la soliçita Marta, era entesa la vida actiua, ab la qual molts sants, multiplicant de virtuosos merits, han ates en lalta 310 çiutat de Parahis gloriosos premis. Per la contemplant Magdalena se figura la uida contemplatiua, la qual, en si considerada, ateny a perfecçio mes alta, per que es la fi dels virtuosos actes, e axi te mes semblança a la vida dels Sants en la eterna gloria. 315 No enculpa, lo Jutge just, de Marta la soliçitut virtuosa, ans, dient que la contemplacio alta de Magdalena era millor, atorga esser bo lo soliçit treball de la germana. E axi ell, Deu e Senyor nostre, regla de nostre esser e viure, en si hi en la sua Mare 320 gloriosa, elegi la vna e laltra; per que la contemplatiua lauors es pus alta, exçellent e perfeta, quant la sua çelssitut, per la escala de la uida actiua pujant, se ateny. Axi, lo Rey de gloria, ab tot que lohas de mes perfecçio la contemplacio de Maria, pero la sua 325 deyfica perssona en casa de Marta tenia çerta posada.

Aquestes dos virtuoses vides, ja en lo Vell Testament eren figurades per les dos onestes germanes, mullers del gran patriarcha Iacob, Lia e Rachel: 330

Rachel, venusta, bella e graçiosa, pero no molt fecunda; Lia, los vlls laganyosos, ab fecunditat abundosa. Nostre Senyor Deu, fent se home, per la generaçio de Lia pres carn humana, significant que, per
335 les bones obres de la uida actiua, se deixa atenyer la exçelssa çelssitut de la uida contemplatiua.

[X] *Lo nostre Mestre e Senyor, sabent la mort de Lazer, vench a Betania.*

A COSTAUAS la hora quel rescat e deute de la mi-
340 sera natura humana, se deuia pagar en la dura aspra taula del pal de la santa Creu, e lo Redemptor vniuerssal, per quels inichs jueus no tinguessen escusa de lur infidelitat e perfidia, volia acabar en persones de gran estima vn transcendent miracle,
345 disponent la sua infinida sapiençia, lestrenu noble caualler Lazer, germa de les santes deuotes Marta e Magdalena, enmalaltis de gran malaltia, en la vila de Betania, en lo temps que lo nostre Mestre e Senyor, declinant la furia dels * jueus, per que no era [*M 105*]
350 venguda la ora de la sua mort, abitaua della lo flum Jorda, distant be sis legues de la vila de Betania.

Atenent les deuotes germanes que de Lazer la malaltia tostemps aumentaua, desempaixaren vn correu al metge de poder infinit, Deu Jhesus, ab vna
355 letra de semblant estil e paraules: « En la graçia e » merçe de la tua infinida misericordia, les tues in- » utils seruentes Marta e Magdalena, humilment se » comanen, notificant a tu, Fill de Deu, metge tot » poderos, com aquell germa, a qui per la tua in-
360 » menssa bondat molt ames, es de gran malaltia » malalt; de la qual no esperam per naturals remeys » guarir pugua. No anam a tu, per la esperiençia » que tenim de la tua profunde humilitat, hi encara

» per que no siam represes que, deixant lo seruey
» del malalt germa, som promtes a discorrer fora 365
» de nostres cases. »

Rebe aquesta letra, nostre Deu e Senyor, lo dimarts; hi, en aquell mateix dia, partint se del cos lanima santa de Lazer, deualla en lo si de Abram, en companyia dels Sants Patriarques. E lo rey Deu 370 Jhesus reposa dos jorns alli hon estaua, apres de hauer rebut lo correu de les santes germanes; e lo diuendres, acaminant tot lo dia, ja declinant lo sol a la posta, arriba a les portes de la vila de Betania.

[XI] *La resurreccio de Lazer.* 375

No era entrat en la uila lo rey Deu e Senyor, quant de la sua magestat vench al encontre la soliçita Marta, a la qual, ans que a la germana, peruengueren les noues de la sua venguda. Notifica la beneyta Santa a la notiçia infinida, la mort de La- 380 zer; e, apres de vn breu rahonament de gran misteri, ab gran cuyta tornant a casa, diu en secret a la deuota Maria: « Lo Mestre e Senyor es vengut, e
» demana que uingues. »

No tarda la plorosa Magdalena leuar se del es- 385 trado, en lo qual, ab molta noble gent acompanyada, la mort del germa planyent deploraua. Seguiren la tots aquells qui, ensemps ab ella, segons les costumes judayques, lamentant endechauen; estimant anaua a plorar e planyer sobre lo sepulcre del ger- 390 ma, qui molt amaua.

Era venguda molta gent de la gran çiutat de Jerusalem, que poch menys de vna legua de la uila de
[*M105v*] Betania distaua, per aconsolar * les nobles germa-
nes; que la sua humil conuerssaçio, e la gran estima 395
del noble exçellent linatge, ho procuraua. Lanças

als peus hon tanta misericordia esperimentat hauia, la gloriosa Magdalena, e, ab veu de plors e sanglots debilitada, pogue, ab gran treball, en tals paraules los labis de la amarga boca resolre:

« O, be infinit, vida, salut, alegria nostra! Tant » com ab nosaltres, indignes, has abitat, mort, do- » lor ni malaltia no ha gosat en nostra casa mostrar » se; hi era molta raho, en la posada de la eterna » vida, la mort noy estengues lo seu emnegrit estra- » do. Apres de la tua partida, lum e gloria nostra, » conbatent ab no molt larga malaltia, ha vençut » lo teu seruent Lazer, qui tant amaues. Don, clara- » ment se mostra, si la tua magestat fos estada pre- » sent, no fora ella, miserable, tan atreuida, de alleu- » jar en lo nostre castell lo camp de les sues escures » tendes. »

Estigue en si mateix lo Rey, Deu e Senyor nostre, senyalant dolor e tristiçia, mesclada ab rahonab[l]e ira, contra lenemich de natura humana, per enueja del qual, la trista mort, en la mar de aquest mon hauia desplegat les negres veles. Entrestis, aquell qui es eterna alegria, mirant plorar e planyer a la entrestida Magdalena; e aquell, la uista del qual es fruycio e goig infinit de natura angelica, regaua la sua cara de piadoses lagrimes. Plora, donchs, Nostre Senyor Deu, per nosaltres fet home, la mort de aquell lo qual, ell, Deu verdader, ressucitar delliberaua. E axi, plorant, la font de piatat arriba a la tomba de Lazer, qui, mort de quatre jorns, jas consumia.

Estauen al entorn quasi innumerables pobles, contemplant la fi de tan ardu negoçi; acostant se mes prop del sepulcre la uida eterna, ab alta veu crida lanima santa. La qual, del si de Abram reuocant a la present vida, entrassen ab Lazer reçussi-

tat en la uila de Betania, al castell e alta posada de les santes germanes.

[XII] *Oracio deuota de gracies que fa la gloriosa Magdalena.*

No basta facundia de uocal lengua, ni ploma de ma diserta, ni enteniment de alguna pura creatura, poder esplicar ni descriure les graçies, lahors e gloria que la deuota Magdalena, agenollada als peus de la sua infinida misericordia, parlant de-
[*M 106*] clara*ua; ab la sua melliflua boca, pronunciaua çerafiches paraules, que les angeliques gerarchies estauen atentes:

« O, Deu inmens, alt, transcendent, incompren-
» ssible! ¿Que puch dir ni obrar, en esguart de la
» tua exçelssa magestat, yo, inutil miserable pecca-
» dora? Tu, infinit poderos, has de no res la mia
» anima creada; la qual, ab innumerables peccats,
» yo hauia ensutziada, enlegida e desfeta; e tu, font
» de misericordia, recreant las lauada; has guarit a
» ma germana Marta de la malaltia que, sino sol tu,
» Deu omnipotent, guarir la podia; e a mon germa
» Lazer, de quatre jorns mort, reçusitant has tornat
» en la present vida viu. Lahor, honor e gloria sia
» eternalment donada a la tua magestat, axi en la
» terra com en lo çel; per que tot lo mon, en espe-
» çial lo teu poble de Judea, coneixent confessen
» que tu, Fill de Deu, Deu verdader e home, deua-
» llant del cel en la terra, singularment est vengut a
» la generaçio del gran patriarcha Abram, per que,
» vençent a la mort, a tots los qui en tu crehen, del
» trist carçre del infern façes delliures. »

[XIII] *De la preciosa liquor que la Gloriosa escampa sobre lo cap del rey Jhesus.*

465 PARTIS lendema, lo nostre Mestre e Senyor, de la uila de Betania, per quels inichs juheus, per tan exçellent miracle conspirant contra la sua magestat, en nefandissim conssell la mort li decretaren. E passant lo flum Jorda, estigue en vna vileta no-
470 menada Efrem, prop lo desert, esperant lo temps que la sua infinida sapiençia tenia ordenat, per a delliurar rembre del antich catiueri natura humana. E lo disapte, vigilia que de Rams se nomena, al vespre, torna en la vila de Betania, conuidat a vn ben
475 aparellat sopar en casa de Simon Lebros, amich molt estimat de les santes germanes; al qual, lo metge Deu Jhesus, hauia guarit, hi encara lo nom present li restaua de la passada malaltia.

Fon alegre, hu dels qui en la taula menjauen, re-
480 citant als conuidats, del altre mon veritats marauelloses. * La soliçita Marta, ministrant, tot lo conuit [*M 106v*] ordenaua. Entra en lo palau la deuota Magdalena, portant de alabaust vn gran veixell, ple de enguent ho mixtura, de singular e transçendent odor de nar-
485 dus fidelissim, e ab tan gran deuocio cuyta sobre lo cap del rey Jhesus la liquor estendre, que, prouant com prestament obrir nos podia, trenqua lo veixell, estenent lenguent de gran preu sobre lo cap del nostre Cap, Deu, Senyor e Mestre. E fon lo palau
490 hon menjauen, de odor axi perfumat, que pres occasio injusta, lo auar ladre Judes miserable, murmurant increpar de vana despenedora la deuota Magdalena, dient: « ¿Quin profit es, aquesta preciosa » liquor se perda, la qual podia treçentes peçes de
495 » moneda esser venuda, e lo preu administrat a po-

» bres? » Induhi encara, lo inich veixell de iniquitat, als altres deixebles, que semblants paraules diguessen ells, per vna grosera misericordia. Ell, per que era reçeptor de les almoynes quel rey de Parahis rebia; les quals Judes, en dampnaçio de la sua peruerssa anima, distribuynt ne furtaua!

[XIV] *Respon Nostre Senyor Deu per la gloriosa Magdalena.*

No recelaua, la gloriosa Magdalena, de aquest dampnat lo inproperi; esperant, aquell Deu e Senyor per qui ella ho despenia, responent, axi com ho acostumaua, contra lo inich Judes del qui era increpada, la faria delliure. Giras als seus apostols lo nostre Deu e Senyor, aduocat especial de la deuota Magdalena, dient, ab cara de rey benigne:

« ¿Per que, deixebles meus, ab tristiçia vos es» candalizau contra aquesta deuota Maria? Tant » com lo mon dure, nous falliran pobres, en los » quals poreu tostemps exercitar actes de piatat e » misericordia; pero a mi no tendreu tostemps pre» sent, per que a la mia persona pugau seruir de » obres de piadosa almoyna. Donchs, no increpeu » la mia seruenta, de acte de prodigalitat vana; que » bona obra de perfeta virtut e liberal magnifiçen» çia ha obrat en mi, preuenint a vntar lo meu cos [M 107] » per la mia sepultura; e siau çerts, de a*quest sin» gular acte, per tot lo mon, quant se vulla que sen » parle, aquesta deuota Maria ne atenyera renom » de gloriosa fama. »

O, amor transcendent, quel Rey de gloria, sobrels altres sants, ha mostrat a la humil contrita Magdalena, aduocat emparant, defenssant e sentençiant la part sua! Lo fariseu Simo la increpaua de

presumtuosa, que del gran Deu e profeta Jhesus go-
530 sar tocar la deifica persona; e la magestat sua res-
pon: que no per atreuida presumçio, mas per grati-
tut hi exçellent amor, laua de lagrimes, exuga ab los
seus cabells, vnta e besa los peus de la sua çelssitut
benigne. La germana Marta, reptantla de oçiosa,
535 que no li ajudau[a] al seruir del Rey de gloria, quasi
increpar volia de negligençia a la diuina Prouiden-
cia, per que manant, no li deya que, leuant se del
loch hon reposaua, li ajudas al treball de gran fati-
gua. Demanaual per jutge la soliçita Marta, hi ell,
540 veritat infallible, respon, aduocat de Maria, decla-
clarant: que no per oçi, mas per alta, deuota y
exçellent contemplacio, estaua als seus peus, re-
posant e fruint en lo conuit que ella soliçita apare-
llaua. Judes e los deixebles, de prodiga vana des-
545 penedora la increpen; lo jutge just, Deu e Senyor
nostre, pronunciant la part sua, declara com, en tal
loch, en tal temps e per qui ella deuota ho despe-
nia, obraua acte de liberalitat magnificha.

[XV] *Partis lo nostre Mestre e Senyor de la*
550 *vila de Betania.*

La ploma jas canssa, e la fretura de mon en-
giny e lengua se publica, e los fils de la pobra
roba de mon saber se descobren, per a poder raho-
nar e descriure en quines flames de caritat, la en-
555 cesa anima de la gloriosa Magdalena se apuraua,
cremant aquell seu infinit be e nostre, Deu Jhesus.
Era venguda la Reyna de misericordia, sacartissima
Verge Maria, a la vila de Betania, sabent que la
mort dolorosa de son fill, Deu Redemptor nostre, se
560 acostaua. O, excellent posada, alta, profunde e am-
pla, de la beneyta Marta; dins la qual Deu inmens,

de qui la infinitat lo mon tot no pot atenyer, e la
[*M107v*] sacratissima Mare * sua, posauen!

Entra lo diumenge demati dins la ciutat de Jerusalem, lo Rey mansuet, ab magnifiçençia de exçellent trihunfo; e, al uespre, acamina vna legua per tornar a la posada, hon les santes germanes, ab la sacratissima Mare, seruint lo esperauen. Axi treballa lo Redemptor del mon, repos e delit nostre, lo dilluns e lo dimarts, anant demati a la çiutat; e, al uespre, venia a pendre corporal refecçio a la deuota posada. Lo dimecres, no partint se de Betania, ana a la ciutat lo ladre comprador Judes, per fermar lo nefandissim pacte ab los princeps de la Sinagoga, per liurar a mort la vida eterna. Lo dijous dellibera celebrar la Pascua, per donar fi a la ley judayca. Fon dolor que no conssent escriures pugua, quant, a hora de vespres, se despedi lo Rey de gloria de la Mare sacratissima; lo seruey de la qual, singularment acomana a la deuota Magdalena.

[XVI] *Acompanya la gloriosa Magdalena a la sacratissima Senyora nostra.*

PARTIS per anar al sacrifiçi, lo anyell mansuet sens macula, ver Deu e hom, gran Sacerdot segons lorde de Melchisedech. Tantost apres se partiren, acompanyant a la Reyna de Paradis, les santes deuotes Marta e Magdalena, ab aquelles beneytes germanes Maria Jacobi e Salome, e altres honestes viudes, que al Rey de gloria seguien.

Vench, la sacratissima Senyora nostra, a posar a casa de la deuota Magdalena, a la magestat de la qual, ab gran sotliçitut, seruint aguardaua, e mes en aquella nit, sobre totes les altres de dolor escura, en la qual, ab eleuada contemplaçio, la Senyora

595 nostra clarament veya tots los inproperis quen son fill, Deu Jhesus, los inichs juheus acabauen; fins que vench aquella, sobre totes les del mon dolorosa ora, quel nebot Juhan, a la sua tia, mare esdeuenidora, [feu] la trista embaixada, quel Redemtor del mon,
600 per recrear lo mon, ab sentençia de mort ja portaua la creu sobre los muscles, en la qual deuia esser clauat e mort, en mig de ladres.

No puch en mes ampla mar les veles de ma escriptura estendre, per que no entench, sino de la
605 gloriosa Magdalena, la ystoria, a la ombra de breuitat, * escriure, per a la qual les forçes del meu debil [*M 108*] enginy aflaquint, ja tremolen, penssant la virtut de fortalea de aquesta admirable Santa, ab la qual, acostant se a la sacratissima Senyora nostra, soste-
610 nint la sua delicatissima persona, la porta fins al mont de Caluari, ab voluntat promta de morir ab aquell Deu Jhesus, qui per ella moria. E aquesta esforçada voluntat e dolorosa pena, que en la mort e passio de nostre Senyor Deu sostingue, li fon merit
615 de axi exçellent martiri, que la Esgleya sacra, sobre les altres Santes primera, en lo canon de la santa letania la colloca; per que la diuina Prouidencia, ordenant determena, que tots aquells Sant[s], que en lo mont de Caluari de la sua mort dolorosa se
620 dolgueren, morint apres sens coltell, lo coltell de la dolor de la sua mort los sia estat perfet martiri. Entrels quals la gloriosa Magdalena exçellent trihunfa; que la sua dolor les altres sobrepujaua, per que la dolor es tan gran, com es la amor de la cosa per-
625 duda.

[XVII] *Que feu la gloriosa Santa en la mort e sepultura de Nostre Senyor Deu.*

Axi acompanya, serui e sostengue la debil e aflaquida persona de la sacratissima Senyora nostra, la gloriosa Magdalena; fon pilar hon recolza tota natura humana, puix sostenia la Mare de Deu, en la uida de la qual la Esgleya santa romania; e quant, per exçesiua dolor esmortida, al peu de la creu, era ja propinqua, ensemps ab son Fill, espiras la uida, ab quin esforç, dolor e discreçio, sotlicitut e tento, la gloriosa Magdalena pres en lo estrado de la sua falda a la sacratissima sobre totes les del mon dolorosa Mare, procurant li tots aquells remeys, que ella prudentissima sabia, per a despertar e confortar aquella dolorada angelica anima, lum dels peccadors e esperança, per que de natura humana nos perdes lo verdader refugil Hi, al temps que, espirant son fill, Deu e Redemptor, lo sol, cel, luna y esteles, [ab] gran dol e tristiçia senyalauen que moria Aquell de qui elles eren factura, ab quanta modestia cobri lo seu sacratissim cap, de vn mantell, senyalant uiduidat de la mort de la uida
[*M108v*] eternal Apres, ab quanta mesurada dolor ixque * a rebre en lo mont de Caluari al noble caualler Josep Abarimatia, e al gran doctor Nicodemus, comunicant, tractant e disponent del glorios soterrar de Aquell, en qui viuien aquells quil soterrauen; endreçant, aparellant e mesclant en gran abundancia, aquelles aromatiques poluores que, per a tan noble sepoltura, sesguardauen; e, al deuallar de la creu lo sagrat Cos, ella, per amor esforçada, sobre tots hi ajudaua, e sostenint lo porta a les castes faldes, hon tantes vegades chich infant reposat ha-

uia; e, ab les mans ja mundes, de les passades culpes
660 lauades, mesclant aromatiques lagrimes en laygua, laua lo Cos sagrat de Aquell qui la sua anima hauia lauada; ab mundes lançols embolicant lo embena, a la manera judayca; prenent los peus de la sua acostumada misericordia, quant lo portauen a la ve-
665 nerable sepoltura, estojant los claus e la santa corona. Torna a sostenir, ab fortitut tan exçelssa que en gran part los limits de femenil condiçio sobrepuja, al bastiment de la santa Esgleya, sacratissima Senyora nostra, fins a la porta del gran çenacle. E
670 ab elegants modestes vmils paraules, que humana ploma no les pot escriure, despedi al estrenu caualler Josep, e al egregi doctor Nicodemus, regraçiant a les sues noblees, per part de la Reyna de Parahis que parlar no podia, lo treball e despesa
675 de la magnificha sepoltura.

[XVIII] *Ana la Gloriosa al sepulcre ab les altres Maries.*

Los labis de retoricha se tanquen, e tota eloquencia se torna muda, per a poder clarament
680 escriure ab quina soliçitut, humilitat e prudençia, la humil seruenta Magdalena aparella corporal refeccio a la sacratissima Verge Maria, de son Fill viuda, soplicant, los genolls en terra, la sua magestat se acostas a la pobrelleta taula, per pendre confort,
685 per que no peris lo confort de natura humana. Ab quina afabilitat e modestia, recollint confortaua, e rebia a sent Pere e als altres apostols, que hauien desemparat aquell Deu, Senyor e Mestre, lo qual ella deuota no desempara fins a tancar lo * dins [*M 109*]
690 lo sepulcre! E la ardent inflamada amor, que espay de temps no comporta, johi no espera, a la raho no

obeheix, de algun espant no sespanta, no pogue tenir closa a la tota encesa Magdalena, que lo disapte, al uespre, no podent tan grans flames de amor tenir cubertes, ana çercant les abundants botigues, per comprar, dels bens que li restauen, aromatiques poluores, per que lo diumenge, per lo mati, ans que lo sol del tot no illuminas labitable terra, ella pogues lo sol de justiçia, Jhesus, tocar e veurel O, transcendent amorl be sabia e saber no volia, que lo Cos sagrat, lo diuendres a uespre, en tan gran abundançia mirrat, no li freturaua en temps de tan poch espay se tornas a regoneixer; pero ¿quina altra escusa poguera la encesa Magdalena pendre, per a contractar, besar e veure lo sagrat Cos que tant amaua, sino dient que venia per que ab los preciosos enguents preseruas de podridura a la puritat eterna? O, amor de alta exçellençial Com tots los perills no temia, ni sen recordaua, no tenia reçel de les armades guardes, de leuar del tancat sepulcre lo sagell decretat per lo president Pilat; ni prenia espant de la cruel furor dels inichs prinçeps de la Sinagoga.

Passa, sens dormir, la major part de la nit largua del dissapte, atenent a la desijada alba del diumenge, la qual li semblaua que, molt pus tart del que acostumat hauia, se mostraua; y encara del tot sobre lo nostre orizon nos descobria, com, ab rellonge de amor sotliçita, desperta les altres santes Maries, instant ab gran cuytas lleuassen, per anar del rey Jhesus al glorios sepulcre.

Axis partiren del sant çenacle les deuotes beates, recordant e rahonant de la dolorosa passio los profundes misteris, sembrant piadoses lagrimes per aquella senda en la qual, lo Redemptor de natura humana, per elles e per nosaltres portant la creu,

gotes de sanch hauia sembrades, per que nosaltres collissem les violes de la eterna gloria. Endreçaren los passos al desigat ort de la santa sepoltura, e, acostant se al terme que tant desijauen, tingueren recort de aquella gran pedra que la porta del sepulcre tancaua; hi, parlant entre si, parlauen demanant: « ¿Qui bastara leuar pes de tant pesada losa? » E, acabant tals paraules, veren vbert lo sepulcre e girada la gran pedra, e vn an*gel qui, en figura de [*M109v*] home, cubert de vestidura blancha, los denuncia tals paraules:

« No tingau espant, — que espantades de la ui-
» sio estauen; — ¿a Jhesus de Natzaret cerquant
» demanau? Ressuçitat es, axi com ell uos dix; no es
» açi: mirau lo loch hon lo posas. Anau; portaune
» alegres noues als seus deixebles, en especial a sent
» Pere; e que a tots se mostrara en Galilea, axi com
» vos ha promes. »

[XIX] *Romas al sepulcre la gloriosa Magdalena.*

Espantades les santes beates (que temor les hauia circuhides), del moniment fogiren; sola, plorant prop lo sepulcre seguda, romas la trista Magdalena, que ja no podia alguna cosa esperar ni tembre, puix no trobaua aquell Sol per qui lo viure sostenia. E, si de la sua anima hauia perduda la uida, poch estimaua quel aflegit cos perdes lanima morta, elegint sobiran be, lo morir per Aquell qui, uiuint, trobar no podia. Que tot lo delit del qui verament ama, es obrar singulars actes, per hon la sua amor sia manifesta en esguart de aquell per quils obra. Hi encara estimaua, la ençesa Magdalena, que morta trobar poria, lo que viua, çercant, no trobaua.

Axi transportada, vnida e quasi feta vna, era la- 760
nima de la Magdalena, ab Deu Jhesus qui tant amaua, que, mort lo seu Rey, Deu, Senyor e Mestre, li paria que la mitat della era morta; e per ço lo viure la enujaua, que no volia, partida en mitat, portar inperfet viure; ni la mort del tot elegia, per 765
que estimaua que, morint, perdera la mitat de aquell Jhesus qui, en ella encara viuint, ab la deuota penssa contemplant lo miraua.

En aquesta de amor fortuna valida, ab tants contraris vents conbatuda, gira altra vegada los plo- 770
rants vlls al regonegut sepulcre; per que, lo qui pert cosa que molt estime, no es content encara que, moltes vegades çercant, mire lo loch hon creu hauer la perduda, sol per contemplar e veure hon primer estaua. Axi çercant ab los vlls del cos e anima, 775
en forma humana dos angels li parlaren: « Dona, » ¿per que plores? » Vn doloros sospir fon prinçipi de la sua prompta resposta, dient: « Plore, per que » sen han portat lo meu Senyor, e no se hon lan » posat, que es causa de major dolor. » 780

Acabaua aquestes paraules, quant, girant la uista al ort, mira vn home que, a manera de ortola, estima la inflamada Maria poguera saber hon era lo sagrat Cos de aquell Jhesus, per qui tan gran dolor sostenia. Ab afable gest e paraules li parla lo ortola, 785
[*M 110*] qui en la sua anima ja sembraua: « Dona, * ¿per » que plores? » E lo estrem desig que tenia de saber noues del que çercaua, li mostra en breus paraules respondre: « Senyor, si tu las leuat de aci, di- » gues mo hon las posat, e yol men portare. » 790

O, alt penssament de amor intenssa! Nol nomena; que li es semblant, al qui molt ama, tots los altres no penssen sino en aquell per qui ell sospira. O, estrenu esforç de uos, ençesa Maria! ¿don colli-

795 reu tan grans forçes, que la uostra delicada persona, per continuats plors e sospirs debil e aflaquida, vn cos tan gran de vn loch en altre pugua portar e moure?

Joseff, caualler de exçellent animo, no la gosat 800 desclauar, sino ja en la vesprada, e de Pilat obtesa liçençia; vos, ab animo de amor encesa, no esperau temps, liçençia ni companyia; non exceptau algun loch don lo pugau pendre, ans, sens condiçio prometent, vos obligau que, hon se vulla que sia, vos 805 lo pendreu.

[XX] *Aparegue lo nostre Mestre e Senyor a la gloriosa Magdalena.*

No uolgue lo piados ortola, Deu infinit, qui hauia sembrat en lanima deuota la sement de 810 amor tan exçelssa, que mes auant passas la dolor de aquella qui, ab tan gran pena çercant, mort lo ploraua. E puix, dientli « Dona » nol hauia conegut, diuli « Maria » quasi dient: « ¿Coneixes aquell » qui tanbe te ha coneguda? » Ab alta e alegra 815 veu, de cor e de penssa, respos: « Mestre, Senyor! » Quasi dir volia: « Yo, confessant ma culpa, conech » hi veig que uos sou mon Deu, Senyor e Mestre. » Lançant se als seus peus, segons acostumat hauia.

No comporta quel tocas, lo Rey de gloria, per 820 que ella no penssas que era reçusitat en la mortal comuna vida. Ab goig tan gran, com era la dolor del que perdia, cuyta la deuota Santa, per declamar de la inmortal uida del rey Jhesus la noua çerta; hi encara en lo cami pogue les altres Maries 825 atenyer, que poch acaminauen, esperant si ella vendria, hi encara, per que no portauen lo que volien.

Ab ueu de alegra hi entonaçio eleuada, contant

los del home Deu Jhesus la resurecçio verdadera, per uerificar lo que Magdalena santa contaua, los aparegue a totes luniuerssal Redemptor, e conssenti los peus li tocassen, per que manifestament coneixent, vessen, no fantasma, mas verdader cos huma,* aquell que ans tenia, tocant adorauen.

[*Mnov*]

Corregue la Santa eleuada, que lo goig als seus peus portaua ales, feta dels Apostols apostolessa, denunciant los, del qui mort estimauen, la vida gloriosa. O, exçellent dignitat! O, digna exçellençia de la feminil condicio! O, uerdader repar, en les dones, de la primera vergonya de nostra mare Eua! Ella en Parahis hi en la casa de vida, primera troba la mort; la deuota Magdalena, en lo sepulcre hi en la casa de la mort, primera ha trobat la uida. Eua, al seu espos Adam denunçia la mort; la gloriosa Magdalena, a sent Pere, espos per Jhesus dè la Esgleya, ha denunçiat la uida. Hauia dispost la diuina Prouidencia, mudar lo general orde: que axi com lo oprobri començа per dona, la honor e gloria de la resurrecçio, primer a dona fos denunciada.

[XXI] *Com vench a la Senyora nostra la gloriosa Magdalena.*

Quin estil de elegants paraules, quin torrent de habundant eloquencia, qual font de Parnaso, regant poria fecundar les esterils planes, per que, escriuint, se pogues descriure lo goig e alegria, ab lo qual, la gloriosa Magdalena, entra per la cambra de la Reyna de misericordia, contantli alegres noues de la uida gloriosa de Jhesus Deu, son Fill, la resurecçio del qual la magestat sua primer que tots sabia?

« O, Mare de Deu, verge, exçellent senyora! Huy

» per a tostemps ha pres fi lo vostre dol e planyer,
» puix vostre fill, Deu senyor e nostre, apres que,
» morint, hauia la nostra mort morta, ara, resuçi-
» tant, ha nostra uida reparada. Ha fet molt mes
865 » del que los inichs juheus li demanauen, quant, ab
» maligne peruerssa uoluntat blasfemant, deyen, si
» era fill de Deu, deuallas del pal, e creurien en ell.
» No deualla de la creu, per que a nosaltres pujas
» en lo çel, pero ha fet mes: que ja mort ses leuat
870 » del sepulcre, ab aquell mateix cos e nafres ques-
» taua clauat en la creu, lo qual uos, exçelssa Mare
» verge, de les vostres purissimes sanchs li haueu
» comunicat; es ara tan resplandent, que lo sol es
» escur en esguart de la sua claredat luminosa. Yo
875 » le uist, tocat e adorat, per la sua caritat* infinida. [*M III*]
» Ensemps ab les vostres santes germanes, venim a
» vos, font de piatat e misericordia, confessant nos-
» tres culpes, regoneixent lo defalt de nostra po-
» cha fe; que sens dupte algu, creure deuiem, en lo
880 » seu propi cos, Ell, poder infinit, podia lo que ha-
» uia pogut en lo cos, de quatre jorns mort, de mon
» germa Lazer; Ell, inmens poderos, la nostra fe,
» per nostra culpa morta, reçusitant ha resuçitada,
» mostrant nos clarament es Deu verdader e home,
885 » per nosaltres fill vostre. A vos, donchs, recorrem,
» com a senyora Mare de Aquell de qui som crea-
» tures; que siau nostre refugi, port tranquille, se-
» gur mur e defenssa, goig, conssolaçio y esperança
» dels qui nauegam en la mar fluctuant de aquesta
890 » miserable uida. »

[XXII] *Respon la Senyora nostra a la gloriosa Magdalena.*

HAUIA mudat, la sacratissima Senyora nostra, aquella sua plorosa cara, la qual al peu de la creu, sobre totes les del mon entrestida, ja mes del tot cobra la color primera; pero, sens dupte, apres de hauer vist lo seu Fill Deu, resuçitat en vida gloriosa, lo debil cos e lo cor esmortit, ab tal restaurant, cobraren esforç de viure, e, la entrestida cara, modesta alegria; tal, quels miserables pecadors, de acostarse a la sua magestat perden la temença.

« Alegra estich, deuota Magdalena, — respos la » Senyora nostra, — de hauer uist, tocat e adorat » Deu, mon fill, Senyor e Redemptor meu, a la ma- » gestat del qual deuotament soplicant, demani, en » do de graçia singular, no miras lo defalt de uostra » pocha crehença, mas, com a benigne Senyor, ate- » nent guardas a la deuocio de vostra bona volentat. » E la benignitat sua, com a fill manssuet e promte, » obeynt les mies soplicaçions deuotes, partint se » de açi es anat a uosaltres, exugant de vostres plo- » rants vlls les tristes lagrimes; ha regat lo vostre » cor hi penssa, fent hi brollar e creixer verdadera » fe e crehença, ab caritat y esperança que, en la » eterna gloria, fara en vosaltres lo que ara, en lo » seu cos glorificat, vos ha mostrat. Denunçiau la [*M111v*] » ve*ritat de la sua exçellent resurecçio, als entris- » tits Apostols; que lamor e dileccio e deuoçio que » haueu tengut de vntar lo seu Cos sagrat, ha po- » gut merexer que ara, viu, lo vnteu de vera lahor, » honor e gloria, la qual los seus elets li cantaran » en secula. »

[XXIII] *Com se parti la gloriosa Santa de la*
925 *terra de Judea.*

La humor de la lengua de mon enteniment se dessecha, e la debil ma de mon enginy se canssa, per a poder representar ni escriure de aquesta Santa les flames de caritat ençesa, ab les quals
930 ençenia la sua eleuada penssa en contemplar secrets de les altes serafiques jerarchies. E no era marauella, per que estigue dotze anys seruint, contemplant e adorant aquell purissim retaule, de Deu esculpida ymatge hi Mare sacratissima, Senyora nos-
935 tra, ab la magestat de la qual, ensemps ab los Apostols, rebe en redundant abundançia l Esperit Sant, en lo cenacle, atenyent major que de dona singular preuilegi; essent al mon, de la santa fe gloriosa denunciadora; e, apres que la sacratissima Senyora
940 ana de Parahis a pendre la possessio eterna, la humil Magdalena dona lo sacratissim Cos, de Deu tabernacle, ensemps ab los Apostols, a venerable sepoltura. Acabat lo seruey de la Senyora nostra, tota flamejant mostraua la plenitut de graçia que
945 dins la sua anima brollaua, pricant a la santa Esgleya, en diuerssitat de estranyes lengues, la veritat del sagrat Euangeli; la qual declarant confermaua, ab moltitut de innumerables miracles.

No pogueren los inichs prinçeps de la Sinagoga
950 comportar claredat de tan exçelssa doctrina; semblants a miserables olibes, que del sol la lum no poden veure. Prengueren, los obstinats malignes, la deuota Santa, ab la germana e lo resuçitat Lazer; e aquell sant Çelidoni, qui fon illuminat çech de la
955 sua naixença; e sant Maximi, hu dels setanta deixebles; e santa Marçella, criada de senta Marta, qui

dix al nostre Mestre e Senyor: « *Beatus venter qui* » *te portauit* »; e altres deuots crestians. Posats dins vna fusta, sens veles, rems, timo, ni altres aparells de nauegar, dexaren los a la mar perillosa, dient, per escarn, ques acomanassen a Jhesus cruçificat, lo qual ab tanta deuocio pricauen.

[*M 112*] O, Rey de gloria, infinit, piados, que ja*mes no desempara aquells qui, ab ferma fe, en la magestat sua esperen, e, desemparats dels humans adjutoris, recorrent a la sua inmenssa piatat, acaben lo que ab soccors e prudencia humana acabar no porien!

[XXIV] *Vengue en Massella la gloriosa Santa.*

Axis partiren de la terra de Judea aquests Sants gloriosos, mirant e aguardant tots a la exçelssa Magdalena, com a tremuntana, carta, bruxola de son viatge; la qual, ab estil de tals veritats los confortaua, que a perssona humana son inpossibles. Guiats per la diuina Prouidençia, nauegaren ab vent tant prosper, en mar tranquille, quen poch espay en los ports de Massella prengueren segura posta.

Deualla en terra la deuota companyia; acompanyant tots la santa Magdalena, arribaren en vn porche (que altra posada no trobaren), a la porta de vn diabolich temple, sots nefandissima inuocaçio de la desonesta deessa Venus. Mogueren se les entramenes de caritat de la deuota Magdalena, mirant lo poble, axi discorrent venir al sacrifiçi del enemich de natura humana; hi, en lengua que tots la entenien, començа, ab angelicha entonaçio, de la santa Fe les altes materies declarant resoldre.

Corria la gent a la pricacio de veritat tan manifesta, portant als Sants benignes corporal refecçio;

990 pero, venint la nit escura, romas sens altra posada la santa companyia, a la tempestat e fredor del ayre. Ordena la diuina Prouidençia, quel Angel custodi de la gloriosa Santa, en visio de flamejant figura, aparegues, dormint, al Prinçep de la terra, dient:
995 « O, indeuot ingrat a la diuina misericordia! Tu » dormint reposes en alt, moll e delicat estrado, de » richs pomposos paraments ornat e cubert; e los » manssuets pobres de Jhesus, Deu e Senyor nostre, » descuberts estan a la tempestat del fret hi ayre.
1000 » Leuat sens tarda, e proueheix de almoyna los hu» mils dexebles; sino yo ençendre de foch, ensemps » ab tu, lo palau, çiutat e regne. »

Ab * espant de gran terror, se desperta lo Prin- [*M 112v*]
çep; que li semblaua altes flames tota la real casa
1005 cremant destrohien. Despertant a la Reyna, que, de tal uisio quasi esmortida, no podia la lengua moure, delliberaren anar e escoltar e veure la gloriosa Magdalena, que, ab lengua tan alta, les çelssituts de la eterna gloria pricant declaraua, hi, ab mol-
1010 titut de innumerables miracles prouant, clarament feya veure la veritat dels sagrats Euangelis. Pres lo sant babtisme, hoynt la gloriosa Magdalena, lo Prinçep, ensemps ab los vassalls de son regne, destrohint de les ydoles los abominables temples; pro-
1015 metent la deuota Santa, a la Reyna esteril, que li procuraria vn fill, lo qual, apres de largua vida del pare, los regnes heretaria.

[XXV] *Dellibera lo prinçep de Massella anar en romiatge.*

1020 DESIGAUA, lo conuertit deuot Prinçep, vesitar e veure la terra de Judea, la qual de la sua preciosa sanch hauia santificada aquell Deu Redemp-

tor, que la santa Magdalena, pricant demostraua. Desijaua encara hoir, conuerssar e veure, aquell general vicari que nostre Senyor Deu hauia deixat 1025 en la terra, lo glorios sent Pere. Ab deuota sotliçitut feu aparellar vna nau, per que, nauegant en secret abit de pobre romero, pogues visitar les santes romeries.

Era, la honesta Reyna, prenyada de temps que 1030 del part desigat gran espay no distaua; la qual, ab femenil importunitat de moltes lagrimes acompanyada, al Rey marit instant requeria, ensemps ab ell, acabas la peregrinaçio deuota; e, sospirant, ab plorosa veu a tals paraules feu prinçipi: 1035

« Si pogues penssar ni creure, estimat Rey, se-
» nyor e marit, que ma vida, sens vos, sol vn punt
» se pogues sostenir, no suplicaria ab tan gran ins-
» tançia acompanyaruos en aquest tan larch uiatge;
» pero yo so mes que çerta que, uos abssent de la 1040
» mia vista, la mia anima se abssentara del meu
» cos, hi ensemps perdreu a mi hi lo fruyt del meu
» ventre; lo qual esperau per les deuotes pregaries
» de la santa Magdalena. Donchs, puix la mort, no
» anant ab vos, tinch çerta, anant ab uos dieu que 1045
» ma uida es perillosa: deixau me elegir per millor,
[M 113] » ans lo perill de mon * viure, que no la certitut de
» la mort miserable. »

No podia, lo piados Prinçep, tenir les lagrimes dins los retrets dels vlls tancades, hoint de sançera 1050 amor paraules tan doloroses. Pres delliber ab la muller onesta, si la santa Magdalena ho conssellaua, era content ensemps acabassen lo sant romiatge. Illuminada e plena del Esperit Sant, la gloriosa Magdalena, hauent piatat de les lagrimes castes de 1055 la onesta Reyna, amonesta al piados Prinçep portas a la deuota muller en sa companyia; e que ella,

de continu al Rey del çel soplicant, en singular graçia, demanaria los endreças en la peregrinaçio
1060 santa.

[XXVI] *Mori la Reyna de part en lo sant viatge.*

Com a peregrins mendicants, manssuets e pobres, lo Prinçep e la muller prenyada, del port de Massella se partiren. Estenent als prospers vents
1065 les blanques veles, les rribes de Prohença de lur uista jas cobrien, quant lenemich de natura humana, que als bons preposits tostemps contrasta, torbant les aygues mogue de la mar les profundes ones, e, corrent mal temps en valida fortuna, les
1070 dolors del part de la fatigada Reyna se cuytaren; e, reclamant de la gloriosa Magdalena, ensemps lanima e vn elegant fill, del seu fatigat cos se partiren.

¿Qual tragich exçellent poeta tan intenssa dolor
1075 poria descriure? Tenia lo miserable marit e pare, en los braços la muller partera morta, e lo fill uiu, sens esperança de poder viure. Axi proua la diuina Bondat los seus elets, per apurar lor fi de lurs merits, en lo foch de profunde paçiençia. Besaua lo
1080 desert marit la muller morta, e apres, lo fill orfe a les mortes mamelles acostaua; hi, ensemps linfant e lo cos de la mare defunta abraçant, deya paraules que les forts pedrenyeres bastauen a rompre.

La furia de la mar ja samanssaua, que paria do-
1085 naua loch per escoltar lo plant de la lementaçio trista. Ab clamor modesta, lo Rey miserable donaua de la santa Magdalena tristes querelles, e, dins los limits de religio crestiana, semblant al sant Job, estrema dolor planyia. Axi lamentant deploraua, lo
1090 adolorit Rey, sobre la mort de la Reyna morta, e so-

[*M113v*] bre la uida del fill, qui de fam se moria. Los mari*-
ners molt fort instauen, lo cos mort no tingues en la
nau sepoltura, protestant, segons lurs openions e
fantasies, que en altra manera la fusta perillant se
perdria. 1095

Largua e adolorada tragadia seria descriure les
doloroses paraules, les lamentacions tristes, quel
entrestit pelegri e tots los de la nau planyhien; e
mirant, ab plorosa uista, si alguna terra se deixara
veure, ordena la diuina clemençia vn escull ho roqua 1100
miraren, que larch espay de la fusta no distaua. E
varant de la nau la barqua, portaren la trista mer-
caderia del cos de la Reyna morta, ab lo infant, que
de la mort poch se lunyaua. Axi colloqua, lo mise-
rable marit e pare, la muller en trista deserta sepul- 1105
tura; e dauall lo mantell de la mare morta, cobrint
dona mortalla al fill qui encara uiuia, cridant veus
que en la pedra cauaren, per al cos mort, la trista
sepoltura.

Torna a la nau lo adolorit pelegri, e, ab esforç 1110
de la santa fe que en la sua anima esculpida por-
taua, no reuoca del sant uiatge lo deuot preposit,
portant ab gran mansuetut e paçiençia, ensemps
la dolor e lo treball de la adolorada romeria.

[XXVII] *Troba lo Rey pelegri la muller viua.* 1115

Dos anys acabauen, quant lo Rey pelegri aca-
baua les santes uisites; e, presa benedicçio
del clauer de Paradis, sent Pere, desplegaren les
veles en la mar alta, endreçant lur nauegar a la çiu-
tat de Massella. 1120

Aparellaua lo adolorit Prinçep doloroses parau-
les, ab les quals pogues tan grans infortunis a la
Magdalena contar e planyer. Axi nauegaren ab

uents tranquilles, fins que la diuina Prouidençia los
1125 porta en aquell loch, hon hauien lexat lo cos de la Reyna morta.

Salta lo Rey en aquella mateixa barqua, en la qual hauia portat la muller tant plorada; e, acostant se a la rriba de la trista sepoltura, mira vn pe-
1130 tit infant que, al tall de les salades aygues, en la arena jugaua; lo qual, no acostumat de semblant vista, fogi de la humana figura.

Ab gran cuyta desenbarcha lo marauellat Prinçep, seguint del chich infant en la terra los petits
1135 vestigis; lo qual troba, dauall lo mantell de la mare, morta semblant a persona que dormia. Als plors del infant se desperta la defunta Reyna, hi, abraçant lo fill, al marit, * que fora de si per inefable alegria [*M 114*] estaua, endreça tals paraules:

1140 « No estigau dubtos, Rey, senyor e marit; quels » merits de la gloriosa Santa a tan alta exçellençia » atenyen, que en lo meu part ella es estada la ma- » drina; hi lo seu Angel custodi ha guiat la mia » anima, en totes les vostres santes uisites; hi en
1145 » aquesta deserta roqua ha criat aquest infant, fill » nostre, nodrint lo de çelestial vianda. Anem, » donchs, a donar lahors e gracies a la diuina mi- » sericordia, que tan exçellent Santa ha trames en » nostre regne, hi ofiram li, en seruey del rey Deu
1150 » Jhesus, tots nostres bens e vida. »

[XXVIII] *Com vixque trenta anys la gloriosa Santa.*

Axi torna a la nau, lo sobre tots los del mon mes alegre, [*lo*] deuot pelegri, portant en aquella mateixa barqua la muller uiua; en la qual, com a
1155 tomba miserable, lauia portada a la deserta sepoltura. E, lleuades les anchores, dins poch espay ple-

garen les veles en lo desigat port de Massella; reçitant e regraçiant a la gloriosa Magdalena, les gracies excellents que, per los seus merits, de la diuina misericordia hauien ates; endreçant tot lo restant de sa uida, en seruey de Nostre Senyor Deu, e de la sua sacratissima Mare. Constituhiren bisbe de la çiutat de Massella, lo sant reçusitat Lazer; hi al glorios sent Maximi, de la çiutat de Achs; hi conçertades totes les coses que al seruey de la Diuina Magestat en la uida actiua esguardauen, la inflamada Magdalena volgue tornar a sentir aquell inefable delit, que, en alta contemplaçio, als peus del rey Jhesus sentit hauia.

Guiada per l Esperit Sant, partint se de la çiutat de Massella, pres alta posada en vna aspra muntanya, en la qual, dins la sequa roqua, hauia vna coua tallada en la pedra, quasi semblant al glorios sepulcre hon ella, deuota, hauia ajudat a cloure lo sagrat Cos de Nostre Deu, senyor e mestre. Portassen per joya de valua inestimable, e per [*M114v*] suau refec*çio del seu cos e anima, aquella real despines Corona, de nostra superbia vera medeçina; la qual lo Rey de gloria, ab gran uituperi coronat, ab la sua preçiosa sanch, de color carmesina hauia cuberta.

O, cosa de marauella exçelssa! Que, portant en lo mon angelicha uida, passa trenta anys la çeraficha Santa, sens pendre refecçio de corporal uianda; sino que, set ores del dia, innumerables angels, leuant lo seu cos, lo pujauen a la çelestial espera; e, conssumptes les humils pobres vestidures, aquells cabells que hauien exugats los sagrats peus, en tan gran longitut crexent aumentaren, que pogueren, fins en terra, de la gloriosa Santa cobrir la perssona.

[XXIX] *Com parla ab lo sant Hermita la gloriosa Santa.*

ERA venguda la ora quel Rey de gloria volia
1195 donar, de sos treballs, a la deuota Santa, sobre tots los sants eternal premi. E ordena la sua Magestat, que vn deuot preuere, prop de aquella muntanya portant vida perfeta, començа ha hoir los cants e dolça armonia que la angelica miliçia can-
1200 taua, a les hores que portauen al çelestial consistori lo cos de la eleuada Santa.

Soplicha, ab oracio deuota, lo sant ermita la diuina clemençia, li volgues reuelar lo secret de tan alt misteri; hi, acostant se mes prop, per millor es-
1205 coltar la musica de tan entonada melodia, començaren a tremolar los ossos tots de la sua persona; la qual mes auant no pogue moure. Crida, ab ueu alta, lo espantat ermita: « Yot requir, qualseuol creatura » que tu sies, de part de Jhesus cruçificat, fill de Ma-
1210 » ria verge, me denunçies quin es lo teu esser. »

Vna veu hohi, per resposta, amonestant lo se acostas mes prop, sens temor de cosa quel pogues ofendre. Ab gran desig començа los passos moure lo sant preuere, e, ab dolça suauitat, entes aquella
1215 angelica veu de la gloriosa Santa, que li dix:

« ¿Has hoit may parlar de aquella profunde pec-
» cadora, Magdalena, a qui lo Redemptor del mon,
» per la sua infinida misericordia, perdona* tots sos [*M 115*]
» peccats? Yo so aquella, de la diuina piatat mani-
1220 » fest exemple; ves de part mia al sant bisbe Maxi-
» mi, denunçiant li que lo jorn de la inefable resu-
» recçio, a la hora que lo meu Redemptor, en Cos
» glorificat, ixque del sepulcre, yo sere en la sua es-
» gleya, per rebre de les sues mans lo Cos sagrat

» del meu Deu, creador e mestre, per que la mia 1225
» anima, partint se del miserable cos ab ales de
» çelestial uianda, atenygua volant al repos de la
» eterna gloria. »

« — O, gloriosa Santa! — respos, ja confortat,
» lo sant ermita; — homilment te suplique, per re- 1230
» uerencia de aquell Deu e senyor que les tues mans
» tantes vegades han vntat, sies contenta que mes
» prop te parle, per que de tu escoltar pugua reue-
» laçions de çelestial colloqui. »

« — Acostat mes prop — respos la vmil Magda- 1235
» lena, — e deixa lo manto que portes, per que la
» mia persona cobra. »

Axi sacosta, ab gran alegria, lo deuot preuere, deixant lo manto; ab lo qual la gloriosa Santa cobri lo seu cos, de cabells cubert; hi, en angelical 1240 colloqui, li denunçia reuelaçions de profundes misteris; remetent lo al sant bisbe de Achs, li aparellas del seu Redemptor lo sagrament sant de la sagrada Eucaristia.

[XXX] *Vench la gloriosa Santa a la esglesia de sant Maximi.* 1245

No comporta en lo paper representarse, lo goig exçellent e alegria, quel bisbe deuot sentint explicaua, quant sabe noues çertes de la gloriosa Santa. Esperant, ab desig inefable, lo beneyt dia, 1250 hi eleuat en alta oraçio, lo temps e les ores ab gran diligencia contaua, quant vendria aquell desigat diumenge, de la sua alegra uista; del qual, ans que lalba del tot fos illuminada, per misteri de gloriosos angels, la çeraficha Magdalena fon present 1255 dauant lo altar, eleuada en alt sobre la terra, saludant e confortant lo deuot bisbe; lo qual, per ex-

çelssa admiraçio, staua penssant si era ver lo que miraua.

1260 Acostas mes prop la gloriosa Santa, besant les mans al manssuet benigne; confessa en lo sagrament de penitençia, lahors e graçies a la diuina misericordia, com, del temps que la sua contrita ani*- [M115v]
ma hauia ates de sos peccats plena indulgençia, no
1265 era estada james ennegrida de mortals ofensses. Portaua en les mans la exçellent Corona del nostre Redemptor, fent ne present, per joya de preu inextimable, al sant bisbe; lo qual, tot inflamat ab deuocio intença, donaua a la diuina clemençia lahors e
1270 graçies, de hauer ates tan alta reliquia; ensemps hi hauer uist la gloriosa Magdalena qui la portaua.

[XXXI] *Passa de aquesta present vida la gloriosa Santa.*

1275 IA hauia conuocat lo Rey de Parahis corts generals de totes les jerarchies, per venir a rebre de la Magdalena, que tant amaua, lanima santa; hi als seus peus hauia fet aparellar vna cadira, hon ella, gloriosa, tingues repos de la eterna vida: puix en aquest mon eren estats lo loch de la sua alta peni-
1280 tençia, alt en Paradis, en aquell mateix estrado, atenygua lo premi de les sues lagrimes.

Començas a moure, nostre Deu e Senyor, del etern consistori, portant per la ma la sacratissima Senyora nostra, verge Mare sua; e, per ordens e je-
1285 rarchies, tots los çelestials esperits deuallaren, ab acordançes de entonades suaus transcendents salmodies, a la hora que la Santa gloriosa, de les mans del sant bisbe, pres aquell Deu e Senyor, que tantes vegades vist e tocat e contractat hauia.

1290 Acostas lo rey Deu Jhesus, ab la sua sacratissi-

ma Mare, dient a la deuota Magdalena, la cara de la qual, mes quel sol resplandent se mostraua:

« Vine, anima santa; entra en lo goig de ton
» Senyor; donarte de tos treballs exçellent premi.
» Estaras collocada als meus peus, en les faldes de 1295
» la Reyna de Paradis, Mare senyora mia; a la ma-
» gestat de la qual, tu, en aquest mon aguardant,
» has onrrada e seruida. »

Ffi.

Fflor donestat, — Senyora deuota, 1300
La *Uida* us tramet — de la Magdalena;
Que vos la pregueu, — dels çels en la mota
Nos faça pujar, — ab angels en flota,
Tirant nos lo cor — damor ab cadena.

XV

SEPVLTURA DE MOSSEN FRANÇI AGUILAR

Text original:
Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana

* [M 116]

* SEPVLTVRA
DE
MOSSEN FRANÇI AGUILAR

[I] *La hora e temps que veu la sepultura.*

5 ACOSTAUAS la ora que la santa religio crestiana se recorda de aquella salutaçio exçelssa, que fon prinçipi de nostra feliçitat eterna; quant, ab esperitual canssament de continuat estudi, per reparar les debils forçes de mos 10 aflaquits sentiments, fora los murs de la noble Çiutat valenciana, endreçaua suaus passos a la santa posada, hon se inuocha del glorios Vicent inuencible, lo nom propi. Hi era dia que la Esgleya sacra, de tots los Sants gran festa generalment solempniza; 15 e, ans quem acostas al temple, hon lo meu reposat viatge endreçaua, passant per vna religiosa capella, sots inuocaçio del sant glorios doctor Jeronim, ja lo sol de la nostra abitable terra axis cobria, que Diana, sobre lo nostre orizon, clara se mostraua, e 20 los seus raigs ab los de Apollo mesclant, no jutjaua la uista humana ab qual lum les colors atenyia.

En aquest temps giri al orient lo començat viatge, deixant lample cami de la prinçipal uisita, per vesitar primer e veure, del glorios nomenat Martre 25 aquella capella, hon la ymatge del seu cos deuotament se representa. E no mogui, en larch espay, los suaus passos, quant acordada musica de angelicha melodia, axi la mia anima tingue eleuada, quels meus peus, en la terra, ab fermetat inmoble 30 senyalaren vestigis.

[*M116v*] [II] * *La forma de la sepultura.*

ENDREÇI la uista, dels altres sentiments talaya, [a] aquella part, de hon la hoida jutjaua que tant suaus veus ressonant venien. E foren los meus vlls illuminats de claredat axi perfeta, que yo estimi Apollo, deixat lo acostumat çercle, recordaua del temps del noble duch Josue, la estacio mirable; hi era la exçelssa claredat axi de perfecçio alta, que la debil humana vista fortificant confortaua, portant me esforç de mes prop acostarme a la porta de la santa capella.

No fon gran lo nombre dels atentats passos, quant a la illuminada vista se presenta vna magnificha sepultura, axi altament fabricada, que no seria possible humanes mans acabarla poguessen; hi estaua sobre lo alabaust, esculpit, del viu en figura humana, de vn caualler la ymatge, en forma no molt alta, de elegant proporçio, la cara venusta, de aquella edat que, al darrer jorn, los benauenturats elets cobraran glorificats los propis cossos. De armes de Espanya tenia la persona cuberta; la espasa en la ma, la major part de la qual estaua, de frescha corrent sanch, rubricada de ardent carmesi, que les brases ençeses en color vençia. Cobrint la esculpida sepultura, vn rich papallo en alt selleuaua, sembrat, en sobrelleuada orfebreria, dels arbres de la mirra; hi, en les fulles, esmaltades letres sens dificultat se legien: « *Milicia est uita hominis super te-* » *rram.* » Hi era del brodat papallo la flocadura, de or tirat, en letres figurada: « *Preciosa in conspec-* » *tu Domini mors santorum eius.* » Sobre la qual suau armonia, vna aguila les ales batia, uolant al entorn de la clara sepultura, sobre lo pom del rich papallo se posaua.

65 [III] *Les set virtuts: la primera Caritat.*

ESTAUEN al entorn del mirable sepulcre, de alt compas inefable figura, set donzelles; la exçelssa bellea, gracia e modestia de les quals, a les vmanes mans nos comporta la puguen es*criure; [*M* 117]
70 per que, en ueritat, langelica forma de tals figures, no entra en semblança de coses humanes. La primera, com a reyna coronada, en lo primer loch a la part dreta, portaua en cada merlet de vna alta corona, que en nombre set eren, de sobreençesos
75 robins escolpida del Esperit Sant vna gracia. La dreta ma de apurat or vn çeptre regia; e la sinistra, de vna vberta bossa, daurada moneda escampaua; hi, al entorn del sach, de hon la monedas partia, sobre çeti carmesi, de orfebreria letres, distincta-
80 ment deyen: « *Karitas non querit que sua sunt.* » E cobria la sua elegant persona vn real manto, los costats vberts fins en terra, cremat de vnesençeses brodades flames, que, sobre fil de or tirat, se estenien; deixant solament espay, en los estrems de la
85 rriqua vestidura, que, deençesos caruoncles esculpides letres, parlassen: « *Ffinis autem precepti est cari-* » *tas.* » E los pits, que de uiua blancor relluhien, en exçelssa factura vn collar embellia, de set roses blanques, en apurats diamants esculpides; en les
90 quals se representauen les set beatituts que a ella, reyna, ja en aquest mon acompanyen; hi en les fulles de les diamantines roses, letres de blau esmaltades legir se podien: « *Merces vestra copiosa est* » *in celis.* » Hi, en los pits, a la part sinistra, endret
95 del cor, portaua, per joya de inestimable valua, en diuersses pedres fines figurat vn pellica, que, picant se en los pits, de uiua sanch fins en los peus li

rosaua; e axi de la sanch les gotes per compas plo-
uien, que sobre lor del rich manto letres dels can-
tichs senyalauen: « *Ffortis est velut mors dileccio.* » 100
Eren los tapins de aquesta trihunfant reyna, en no
molt alta figura, de domas burell, sembrats en orfe-
breria de espigats nardus; en les fulles, brodades
riques paraules, clarament deyen: « *Nardus mea de-*
» *dit odorem suum.* » 105

[IV] *La Ffe.*

Estaua al costat de aquesta exçelssa reyna, vna
donzella, la cara venusta, ab uiua natural co-
lor declinant vn poch a narahina, ab tal mesura e
tempre, que, per a esser en estrem bella, mes blan- 110
cor no li fallia; hi vn vel destranya textura la sua
[*M117v*] noble * cara cobrint venustaua, ab vna bena que
en lo front lo sostenia, de safirs escolpits, en sem-
blants letres brodada: « *Cum autem conuerssus fueris*
» *ab Deum auferetur velamen.* » Portaua vn mon- 115
gil de tall de honesta beata, de vn blau çeti, sem-
brat de letres de rricha orfebreria en tal assento e
mesura, que, sens treball, se legien: « *Sine fide im-*
» *possible est placere Deo.* » Tenia, en la dreta ma,
aquella mateixa gayata, ab la qual lo manssuet duch 120
Moyses obra tantes marauelles, cuberta de compas
de vnes clares perles, que en letres figurades deyen:
« *Omnia quecumque voluit fecit* »; hi, en la sinestra,
de apurat diama vn espill, hon tota la mundana
machina representant se miraua, senyit al entorn, 125
en or, de vna escriptura que als deuots vlls parla-
ua: « *Videmus nunch per especulum.* » E fermaua los
peus (cosa de gran marauella), sobre vns tapins de
marbre, transparent mes que diama, en estima axi
laugers, que enujosa grauitat no portauen; e de 130

vert fe en maragdes tenien vna praderia, ab letres desmalts, que en fulles se legien: « *Statuit supra pe-* » *tram pedes meos.* »

[V] *La Esperança.*

135 En forma de illustre duquessa, estaua la terça donzella, de vellut vert en estranya vestidura cuberta; hi eren les obres de la richa seda, de balssem vnes serments, fullades de fil dor, sembrat de orientals perles, en tal mesura, que en distinctes
140 letres sestenien: « *Non dabis sanctum tuum videre co-* » *rrupcionem.* » Hi en les mans, que de vna candida blancor sens afayt relluhien, tenia vn tabach (paria fos esculpit en maragde), tot rosat de vns petits redons diamants mesclats ab eguals perles, de aque-
145 lla magna que en lo desert los fills de Israel colliren; hi, al entorn del rich veixell, sobrelleuades letres cantauen: « *Expectans expectaui Dominum et* » *intendit michi.* » Hi portaua, endret del cor, per joya de inestimable estima, de diuersses fragants
150 odors, de fenix la sepoltura, en la qual lo singular oçell, cremant se moria; per tal orde les flames en alt se lleuauen, que a la humana uista semblant figura de letres se presentaua: « *Rurssum çircunda-* » *bor pelle mea.* » Hi de vn acunçat safir, en los ta-
155 pins, vnes anco*res esculpides se mostrauen, de tals [*M 118*]
letres çircuhides: « *Spem sicut anchoram habemus,* » *anime tutam ac firmam.* »

[VI] *Les quatre virtuts cardinals:* [*la primera Justicia*].

160 Aquestes sobre exçellents senyores, a la dreta de la noble sepoltura, cant, tenor e contra, en çelestials veus entonauen. Hi, a la part sinistra,

estaua primera vna illustre prinçessa, en magestat exçelssa, de vn çeti color de samitell uestida; de antigua fayço la richa vestidura, de vnes balanços 165 sembrada en perles mesclades, de sobrelleuada orfebreria, dins les quals vn mot se pesaua: « *Beati* » *qui esurjunt et sciciunt justiciam.* » En la dreta ma tenia vna febrida espasa, axi cuberta de vn relluent crestall per bayna, que molt pus bell lo ferro pre- 170 sentaua; hi vn vexell de alabaust, ple de balssem, la sinistra ma sostenia, ab la qual liquor, quant ferir volia, la febrida espasa vntaua, per que de la sanch de rrigorosa justicia no salteras lo ferro; hi, al entorn del purissim alabaust, riques letres parla- 175 uen: « *Noli esse nimis justus.* » E per fermall de inco[m]parable valua, portaua en lo front, en lo loch hon distinctament los cabells se parteixen, aquella venusta estela que de lalba porta çerta embaixada, illuminant destranya claror la grauitat de la sua 180 cara; e de tal forma los raigs de la radiant estela se partien, que semblants letres senyalauen: « *Sicut* » *estela matutina in medio nebule.* » Hi en lo costat sinistre, vn resplandent caruoncle, axi clarament mostraua lo secret de les sues entramenes, que 185 dins lo seu cos vnes letres esculpides se legiren: « *Diligite justiçiam qui judicatis terram.* » Hi en los tapins, de forma prou alta, del uiu estaua, sobre ceti violat, representada la istoria, quant lo rey Salamo fengi partir linfant, lo qual, per fill, dos mares 190 demanauen; hi vnes letres, entre la brodada istoria, [*M118v*] se legien: « *Ffirmabitur justiçia tronus regis.* » *

[VII] *La Prudençia.*

ESTAUA al costat de aquesta alta prinçessa, aquella noble Prudençia, ab lo conssell de la qual 195 totes les altres senyores arreant se uisten; e multi-

plicats vlls axi per totes parts la sua elegant persona çircuhien, que, en la primera vista, me fon present Argus, aquell pastor qui perde la vida per
200 guardar de Jupiter la manssueta vacha. En la ma dreta miraua vn libre, en lo qual los actes humans de les passades istorics tots se representauen; e, segons les cartes que giraua, camuiaua en diuerssitat de colors la sua bella figura. En la sinistra ma, vna
205 manssueta serp, de or, en viua forma tenia, ab vn mot de perles, que sobre lo esculpit animal deya: « *Stote prudentes sicut serpentes.* » Hi, de vellut tenat la sua honesta vestidura, estaua de espesses riques brodades formigues sembrada, que, en los
210 estrems de la roba, escas romania lespay que de orfebreria letres diguessen: « *Prudentia liberabit te.* » De or tirat tenia los tapins, figurats de la çelestial espera ab lo zodiach, per hon lo sol fa lo acostumat vogi, çenyhits de vn mot en lengua latina:
215 « *Duodeçim hore sunt diei.* »

[VIII] *La Fortitut.*

En terçer assento, de armes que relluhint illuminauen armada, estaua vna verge donzella, la espasa en la ma, de sanch tirana fins a la cruera
220 tincta. E de tal mesura la sanch en lo ferro se apartaua, que distintes letres fengia: « *Manum suam* » *misit ad forcia.* » En lo sinistre braç sostenia vna embraçadura, de tan admirable art fabricada, que lo cap de Golies axi del uiu escolpit se miraua, que
225 paria degotas be sanch, a la hora quel segon rey de Judea lo feria; hi, al entorn, sobre lleuades letres se legien: « *Ffortes facti sunt in bello.* » E tenia del cap la febrida armadura, en or esculpida, de Judich la istoria; e sobre lassento de la riqua çelada, de

cambray vna bandereta, en robins de letres broda- 230
da: « *Ffortitudo et decor indumentum eius.* » Per
tapins portaua vnes escarpes, en les quals axi la
[*M 119*] mort figurada * paria viua, que a la humana vista
delitaua; e deixaua espay, de la mort la viua figura,
a letres que diguessen: « *Qui amat animam suam* 235
» *perdet eam.* »

[IX] *La Temprança.*

CUBERTA de burell estaua la quarta senyora, de
vn rich domas les obres, de balaixos mesclats
ab perles brodades; la sua no comuna bellea de tan 240
exçelssa honestat acompanyada, quels mals desigs
en los miradors matant apaguaua. Tenia, en la dre-
ta ma, de or vnes diçiplines, de encesos robins les
puntes, hi al entorn paraules esculpides: « *Castigo*
» *corpus meum.* » Hi en lo cap vna alta corona de 245
boscanes violes, ab gesmirs e liris mesclades, en
diuersses riques pedres esculpides, ab letres gro-
gues quen les fulles dels liris clarament deyen:
« *Non est digna ponderatio anime continentis.* » Hi
tenia la sinistra ma, de jacçint vn veixell en bella 250
forma, en lo qual, de la primera edat axi arbres ab
los fruyts entretallats se mirauen, que los gests dels
miradors mouien, per atenyer dels arbres a les esti-
mades fruytes; hi vna font, axi verdadera en sem-
blança, los esculpits arbres regaua, quels mirants 255
vlls de la aygua beuien; e, al entorn del jacçint, en
or paraules deyen: « *Habentes autem alimenta his*
» *contenti sumus.* » Tenia los peus sobre tapins de
çeti blanch, en maragdes sembrats ab robins, de
florits agnus castus, hi en les fules vn[a] letra en alt 260
compas sobrelleuada: « *Quam pulcra est casta gene-*
» *raçio cum claritate.* »

[X] *Conegue de qui er[a] la sepoltura.*

La ma de Omero, de Virgili, de Demostenes e de Tuli, canssades reposarien, ans que, singularitat tan exçelssa de aquestes sobre illustres senyores, poguessen escriuint descriure. Perdi lo recort de aquesta present miserable vida, transportada la mia penssa en contemplar figures de perfeccio tan alta, * ab les orelles del cos e anima axi afalagades en veus de tan acordada melodia, que, si en la Sacra Escriptura altra feliçitat no agues apresa, veure e hoir tals exçellençies, acabada beatitut estimara. [*M119v*]

No deixaren lo cant de les venerables obssequies les deyfiques senyores, ab tot quem mirassen acostar a la magnificha sepoltura; ans, aquella noble donzella que de relluents armes tenia la persona cuberta, ab cara de afabilitat onesta, me senyala mes prop acostarme a tan exçelssa companyia; la qual, acabant la acordada musica de les alegres obssequies, en lengua latina, de elegant alta sentençia entona vna breu collaçio, en dues parts distincta. E fon lo thema: « *Beati mortui qui in Domino* » *moriuntur.* »

Estigue la mia penssa no meny[s] eleuada, en poder entendre paraules de tan profunde sentençia, del que era estada atenta en escoltar del suau cant la dolça melodia. Declaraua, la segona part de la breu collacio modesta, los actes e virtuosa uida de aquell estrenu Caualler, *Mossen Ffrançi de Aguilar,* de qui la gloriosa sepultura çelebrauen; lo qual pochs dies hauia que, en la çiutat de Cordoua, de la gran Espanya, ab fi crestianissima, de aquesta miserable vall de lagrimes era passat en la eterna gloria.

[XI] *Per que li celebrauen obssequies de martre.*

NOM comporta la dolor que senti, hoint la mort de aquest estrenu joue, que dins los plorans vlls les lagrimes estiguessen; penssant que, en lo vert de la florida jouentut, la enuejosa mort lo hauia robat a la noble Valençia. Mas no tarda lo meu adolorit cor acçeptar conort, acompanyat desperitual alegria, com me recordi que de martre alegres obssequies tan exçelsses senyores li celebrauen; que no se algu, en la catholicha santa Fe instrohit, que no desigas, per semblant sepoltura, deixar la present vida morta, per que en Paradis pogues viure de viua eterna vida; la qual, aquest virtuos joue, ab continuats virtuosos actes, eternament possehira, hi, en aquest mon, de gloriosa fama perpetua me-
[*M 120*] moria. * Pero, recordant me era mort de natural malaltia, ver contrit e penident, vntat ab la graçia dels sagraments de la redempçio nostra, estaua lo meu enteniment sobrelleuat en admiraçio alta, com, en Paradis, de martre atenyia glorios premi. E no poch desigaua de aquest dupte tenir clara notiçia, per la afeccio gran que a la sua virtut portaua; hi encara, per que lo temps tot de ma uida despes tenia en lo continuat estudi de la sacra Theulogia, en estrem fora content de tan profunde veritat tenir informacio çerta. Ab aquest onest desig e humilitat manssueta, me acosti mes prop a la exçelssa donzella; la qual, ab afabilitat benigne, me senyala tal continença, que yo pogui, sens temor, la mia lengua en semblants paraules resolre:

[XII] *Assigna raho per que li çelebren de martre la sepoltura.*

La condiçio de nostre enteniment, sobre illus-
» tre senyora, que sol en la veritat reposa, me
330 » fa mes prop acostarme, demanant, en do de gra-
» çia inestimable, la vostra prudent senyoria me
» declare, de aquest nostre valençia, caualler estre-
» nu, de qui tan exçellents obssequies vostres se-
» nyories han çelebrades, com no haja deixat la
335 » present vida per mort violenta, la sua sepoltura
» com de martre es intitulada. »

Ab vn riure de grauitat modesta, la fort illustre senyora me torna semblant resposta: « Si a tu,
» estodiant en sacra Theulogia, be recorda lo que
340 » legint has apres en les sagrades planes, martre es
» aquell qui, testificant la veritat de la catholicha
» Fe, voluntariament sofir mort violenta. E axi, si
» ab vlls de vera amistat, sens enueja, mires de
» aquest nostre e vostre caualler la mort crestianis-
345 » sima, poras clarament veure que, per testificar la
» veritat de la santa Fe crestiana, oblidant los de-
» lits de la natural patria, ha deixat noble senyor e
» pare, ensemps ab vn estimat oncle, lo qual, sens
» fills, ab sobreabundant heretat, adobtant lo en fill,
350 » largament lo eretaua. Ha * deixat virtuos germa, [M 120v]
» a qui meritament molt amant reueria; ha dexat
» elegant onestissima muller uirtuosa, ab naturals
» gentils dolçes penyores. Hi, en seruir hi per seruir
» de Nostre Senyor Deu, e de la sacratissima Nos-
355 » tra Senyora, Mare sua, e dels serenissims Reys
» d Espanya, ab estandart de Jhesus cruçificat, Deu
» e Senyor Nostre, ab noble inuençible animo, en
» los regnes de Granada ha tenyit les sues ofen-

» ssiues armes de sanch infel, de nostra catholicha
» Fe enemigua; hi, en aquest religios militar exer- 360
» çiçi, la sua fatigada persona ha sofert treballs,
» per los quals lo asalta aquell mal, per hon ha de-
» xat la present vida, per guanyar la eterna; les do-
» lors e febres de la qual malaltia, ell, crestianissim,
» soferi ab aquella paçient fortalea que vençent 365
» combatia los enemichs de la santa Esgleya. »

[XIII] *Continua e demostra com es martre.*

E per que mes senyaladament pogues los seus
» virtuosos actes rahonant descriure, lo prin-
» cipal dan de la sua corporal malaltia se causa un 370
» jorn, quant lo inuictissim Rey d Espanya, calçi-
» gant e guastant los regnes de Granada, aquest
» virtuos caualler, ab altres estrenus e nobles, ane-
» lant a la exalçaçio de la santa Esgleya, per que en
» sanch infel poguessen tenyir les febrides espases, 375
» passaren vn riu de axi abundant corrent aygua,
» que, nadant los caualls, arribaren dels infels
» enemichs a la rriba. Hi aquest, animos entrels al-
» tres, per que lo seu cauall no era de alta estatura,
» pogue en gran abundançia pendre del fondo riu 380
» la freda aygua; e, dauall lo ferre de les refredades
» armes, tot aquell jorn la sua persona banyada,
» pres lauor e causa de mortal malaltia; e, ab lo cor
» calent de afectat animos combatre, no senti la
» desegual fredor que les sues carns, de treballs fati- 385
» gades, alteraua. Ara mira suptilment e contempla,
» com, de la mort de aquest glorios martre, es estada
» la causa lo treball e destent que uoluntariament
» ha sofert, testificant la ueritat de nostra santa
[*M 121*] » crehença. E recort te, que de molts martres * la 390
» Sglesia sacra festa çelebra, que, al temps que

» moriren, no trauessaua coltell los seus cossos;
» pero, si per testimoni de la Fe catolicha, tals
» dans ja soferts hauien que, apres, de la sua mort
395 » fossen causa, de verdaders martres atenyien lo
» premi; axi com de molts, que en los tenebrosos
» carçres, testificant la ueritat de la santa Fe cres-
» tiana, deixaren la present vida. E per que ve-
» ges de aquest joue virtuos la entençio crestianis-
400 » sima, ab la qual lo exerçiçi militar seguia, aquell
» jorn que de la sua mort fon principi e causa, ell
» hauia tint en sanch infel la febrida lança, la qual,
» ans que atenygues dels altres a la uista, ell, verda-
» der vmil, laua en laygua del riu que, [ab] tan gran
405 » perill e dan de la sua persona, nadant passat hauia,
» quasi deixant a les fluctuants corrents aygues la
» transsitoria miserable fama, de la vana mundana
» pompa; no volent inutil temporal premi dels es-
» trenus actes de la sua religiosa miliçia. Don es
410 » molta raho, perque la honor als qui en veritat la
» fugen acaçant ateny, nosaltres li çelebrem de
» martre aquesta magnificha sepoltura; puix la sua
» anima santa, en lo çel imperi, entre los martres
» posseheix eterna gloria. »

415 [XIV] *Pren liçençia de les altes senyores*

ALTA exçellent senyora, — no tardi yo a respon-
» dre; — clarament esta resolt lo nuuol que
» ma penssa obtenebraua; e nom desplau la mia
» passada ignorançia, en hauer dubtat veritat axi
420 » manifesta, per que de vos haja apres tant decla-
» rada sentençia. Atorguem liçençia vostra merçe
» illustre, que, escriuint, rahonar pugua les exçel-
» lençies que mos sentiments han pogut atenyer de
» aquesta noble sepoltura. »

« — A nosaltres plau — respos lalta senyora, — 425
[*M 121v*] » escriuint denun*çies, de aquest sant estrenu Ca-
» ualler, los seus virtuosos actes, per que çesse lo
» planyer e plorar de aquells qui molt lo amen.
» E prenguen exemple hi esforç, los cauallers vir-
» tuosos, del seguir en la santa miliçia estrenus ac- 430
» tes, perque en aquest mon hi en laltre atenyguen
» semblants premis. Amen. »

XVI

LA VIDA DE SANTA ANNA

Textes originals:

Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana.
Còdex intitulat Jardinet d'Orats.
Edició gòtica de les darrertes del XV.ên segle.

(Les indicacions marginals del traspàs dels folis y les variants a peu de plana s'entenen així: M, del còdex de la Mayansiana; O, del Jardinet d'Orats; E, de la edició impresa.)

* LA VIDA DE LA GLORIOSA SANTA ANNA [O 1]

[I] * [E a²]

OLT magnificha, virtuosa, honestissima senyora Na Monpalaua de Castellui: los serueys, per a esser acceptes, volen que, proçehint de sançera e bona voluntat, sien conformes a la vida e condiçio de qui sendrecen; e per ço, virtuosa senyora, he penssat, yo, Johan Roiç de Corella, estudiant en sacra Teulogia, que a vos sera gran e singular esperitual delit, legir la present istoria de la gloriosa Santa Anna, mare de la Mare de nostra salut e misericordia; per que moltes vegades he hoit dir al estrenu e virtuos caualler Mossen Lois de Castellui, marit vostre, que teniu gran e espe*cial deuocio en aquesta excellent Senyora. [E a² v]

[II] *Del matrimoni, virtuts e bellea de la gloriosa Santa.* * [M 122]

DE la ciutat de Betlem fon natural aquesta honestissima senyora, del noble estrenu real trip de Juda, filla de magnifichs pare e mare. Lo

---

1-2 La vida de sancta Anna feta per lo magnifich mossen Joan Roiz de Corella, caualler de Valencia e studiant en sacra teolagia, dirigida a la magnifica senyora Montpalaua de Castellui O. *Sense cap títol en la* E, *suposant que'l primer full, avuy perdut, fos en blanch.* 7 de a qui O. 9 Theologia E. 16-17 *manca aquesta rúbrica y totes les successives dels capítols* O. 18 Bethleem E. 19 stren real M.

pare hague nom Achar; la castissima mare, Lia; los quals criaren la insigne donzella segons los nobles
[*E a*³] costums de aquella santa lauors * Ley judayca. E axi altament acostumada, vench a edat de quinze anys, ab elegant forma e venusta bellea en lo cos; he, en la anima, en gran perfeccio ornada, tant, que era vna concordant armonia veure les virtuts de la sua
[*O 1 v*] anima, ab la corporal bellea axi * concordes; don, tots los qui la veyen, exemple de virtuosa vida contemplauen, e a la Diuina Magestat exalçants benehihen.

E eren tants los nobles e estimats homens que, en liçit matrimoni, la tant estimada donzella demanauen, que lo prudent pare, per que de molts bons elegis lo millor, dilata lo casar de la estimada filla,
[*E a*³ *v*] fins a edat de * dehuyt anys; e, inuocada ab oracio deuota la Diuina Magestat, contracta matrimoni de la inclita donzella Anna, ab vn noble e ben heretat joue, del mateix trib de Juda, nomenat Joachim, natural de la çiutat de Nazaret.

E no sens gran misteri, disponia la Diuina Prouidencia, quel pare e mare de la sacratissima Senyora nostra, lu fos de Betlem, laltre de Natzaret; car Betlem significa « casa de pa », e Natzaret, « flor »; ffigurant que la filla de Joachim e de Santa Anna, gloriosa Verge Maria, deuia conçebre e parir lo Pa çelestial, Deu Jhesus, sens perdre la flor de virginitat.

---

21 hac nom E. 22 *m.* nobles O. 25 cors E. 34 de molts bens O. 35 la tan estimada O. 37 la diuina prouidencia O. 39 *m.* mateix M.

[III] * *Estigue vint anys sens conçebre la honestissima Santa.* [*E a*⁴]

Nos poria acabadament escriure la pau, tranquilitat e concordia, alegra, contenta he reposada uida, que la honestissima Santa portaua ab lo marit estimat; los tem*porals bens, en tres parts [*M 122 v*] eguals partits, distribuhien: la primera, als ministres del santificat temple; la segona, als altres pobres; la terça, en la neçessitat de la casa e honesta familia, lo regiment de la qual era vn espill de virtuos viure. E, lohant e benehint la Diuina Magestat, deuotament per lo adueni*ment del Rey Messies soplicauen, * per que ja veyen acabar lo temps de les profetiques promeses. [*E a*⁴ *v*] [*O 2*]

Pero Nostre Senyor Deu, infinit bo, aquells qui ama e a la sua eterna gloria ordena, vol en aquest mon alguna aduerssitat sostinguen, per que a major grau de humilitat atenyguen, e, recorrent a la sua Magestat, millor lo coneguen. Ordena, donchs, la Diuina Prouidencia, la casta senyora Anna no conçebes, ans, semblant a dona esteril, vint anys sens conçebre passassen del principi del seu honest matrimoni; la qual esterilitat, en aquella Ley senyal de maledicçio se reputaua, per que espera*uen en carn [*E a*⁵] humana lo Rey Messies.

[IV] *No accepta lo sacerdot, de Joachim lo sacrefiçi.*

Axi portaua la sua honestissima vida la casta Senyora, ab molta humilitat e paçiençia; comportant lo nom de oprobri de esteril, donaua tos-

62 de les profecies promeses O. 63 infinit be O.

temps lahors e gracies a la Diuina Magestat, que axiu disponia. E ordena la eterna Prouidencia que, oferint lo justificat Joachim als ministres del temple les acostumades ofertes, no accepta lo saçerdot la sua oferta, dient li tals paraules:

[*E a*⁵ *v*] « Clarament se mostra, * Joachim, a la Diuina » Çelssitut no son acçeptes los teus sacrifiçis, que, » essent joue, ab edat perfeta de la tua muller Anna, » no produheixes fruyt, per a multiplicar lo poble » de la sement del gran patriarcha Abraam. E perço, » concorde a la Diuina Justiçia, de tu, esteril, no » vull en lo temple a Nostre Senyor Deu oferir sa- » crifici. »

[*O 2 v*] Fforen aquestes paraules vn coltell de dolorosa *
[*M 123*] vergonya, que, tra*uessant les entramenes de Joachim, en tan gran tristor lo constituhiren, que, sens tornar a despedirse de la muller estimada, endreça lo seu cami a les muntanyes de Judea, en les quals,
[*E a*⁶] los seus pastors, abundants * bestiars guardauen; estimant de la politica conuerssaçio e vida apartarse, e, en los florits camps e arborats monts, passar solitaria e quasi ermitanea vida.

[V] *Soplicha la honestissima Santa, en oracio deuota, la Diuina Magestat.*

ROMANIA en la deserta casa, abssent lo marit, la honestissima Senyora, ab entrestida penssa e soliçitut trista; que la sua adolorada anima tenia assetjada de la abssencia del marit, lo qual, en egual de la sua vida, amant estimaua. Recorria la
[*E a*⁶ *v*] deuota San*ta a la infinida clemençia, e, ab eleuada penssa e deuot animo, perseueraua en oraçio de

99 solitari e quasi ermitanea M hermitana O E.

contemplaçio exçelssa; tant, que vn jorn, orant com
110 acostumat hauia, alt en vn porche de la casa gira
los vlls (que axiu disponia la Diuina Prouidençia) a
vns coloms que paxien colomins, que pochs dies
hauia que, exits dels ous, piulant, refecçio a lurs
pares demanauen.

115 Moguda lauors, la onesta Senyora, en desig de
fills major del que tenia, los quals pogues criar e en-
dreçar en seruey de la Diuina Magestat, posa los
genolls en terra; e, los vlls endreçats a la çelestial
espera, quasi mes alt del que * orar acostumaua, en [E a7]
120 feruent e deuota oraçio, a tals paraules feu prinçipi:* [O 3]

[VI] *La oracio que dix la deuota Santa.* * [M 123 v]

O Deu infinit, bo, inmens, alt, incomprenssible,
» omnipotent, Creador vniuerssal, factor de
» totes les creatures, qui, de no res, mogut de sola
125 » infinida bondat, haueu fet tots los animals per al
» home, e al home, ymatge vostra, sol per a vos:
» yo, senyor Deu inscrutable, ans que de alguna
» cosa vos soplique, clarament confesse quels meus
» defalliments mereixen, que uostra çelssitut nom
130 » a*torgue la graçia queus demane. Pero, misericor- [E a7 v]
» dios Senyor, a la uostra exçelssa piatat e miseri-
» cordia sesguarda, als miserables soccorrer; e, ab
» aquesta esperança, humilment la vostra inmenssa
» bondat suplique, que, axi com als oçells e als altres
135 » animals, la vostra infinida liberalitat atorga fruyt
» de generaçio per seruitut dels homens, a mi, hu-
» mil seruenta vostra, encara que nou mereixcha,
» vos, ver Deu de Abram, de Ysach e de Jacob,

17 en lo seruey OE. 30 que demane OE. 38 de Abraam, de Ysaach E.

» quin donas a Sarra, mare de Ysach, e hois la ora-
» çio de la esteril Anna, mare de Samuel, doneu a 140
» mi, de virtuts esteril, fruyt de generaçio per al ser-
[*E a*⁶] » uir de vostra exçelssa Ma*gestat; lo qual, de ara,
» benigne piados Senyor, yo presente, ofir e vote al
» seruir de vostre sant Temple. E, apartant de mi
» lo nom e oprobri de maledicçio, coneixeran les 145
» gents que vostra misericorde bondat no desem-
» para, encara que sien peccadors, aquells qui, ab
» deuocio, a vostra exçelssa piatat reclamen. »

[VII] *Aparech l Angel a la deuota Santa.*

PUJA tan alt lo merit de aquesta feruent deuota 150
oraçio, que toca los sentiments de misericor-
[*O 3 v*] dia de la * Diuina Magestat; e dellibera, lo etern
[*E a*⁶ *v*] conssisto*ri, a la homil e casta seruenta Anna tra-
metre vn angel que, ab tal embaixada, li manifestas
com, la sua deuota oracio, a Deu omnipotent era 155
[*M 124*] estada * acçepta:

« A uos, homil de Deu seruenta, — dix lo glo-
» rios Angel, — la Diuina Magestat menuia, per
» que, ab gran goig, uos notifique que en vostre
» cast ventre conçebreu vna filla, lo nom de la qual 160
» sera Maria; aquesta, mare verge del rey Deu Mes-
» sies, per son fill, Deu e hom, reparara los dans
» de uostra mare Eua; aquesta entre les altres do-
» nes beneyta, adoraran angelica natura e huma-
» na, per Reyna exçellent senyora, Mare de Aquell 165
[*E b*¹] » qui de no res * ha fet totes les creatures, e a ella
» per que li fos mare. Siau, donchs, alegra, hauer so-
» fert lo nom de esteril per atenyer do de tant exce-
» llent gracia; e, passats tres dies, hireu a la porta

45 nom de oprobri M.

170 » daurada, a rebre lo vostre cast marit, al qual yo he
» ja explicat lo que ara a vos manifeste. »

Desaparegue lesperit angelich, acabada la embaixada, de la uista de la deuota Santa; la qual, alterada de uisio tan alta, romas la sua persona tota
175 canssada, ab llassament desperitual alegria. Apres, recordada e no poch contenta, crida vna moça que entre les altres la seruia; a la qual, al primer e segon crit no responent, * ab benigne mansuetut, dix, [*E b*[1] *v*]
per que tant se era apartada.

180 Ab veu baixa murmurant, respos la inpacient seruenta: « Ne lo marit ni les seruentes, ab aquesta
» dona poden viure; e per * ço nostre senyor Deu, [*O 4*]
» fruyt de son ventre no li atorga. »

Dissimulant que nou entenia, la discreta mans-
185 sueta Santa accepta ab gran paçiençia aquest oprobri, regoneixent que la diuina bondat axiu ordena: quant alguna singular gracia, als qui molt ama, atorga, vol alguna aduerssitat tantost senten, per que en superbia exalçant no cayguen. * [*E b*[2]]

190 [VIII] *Conçebe la honestissima Santa, la sua filla, Senyora Nostra.*

ERA ja partit, lo justificat Joachim, dels monts de Judea, e lo seu cami a la çiutat de Jerusalem endreçaua, ab inefable desig de veure la muller
195 honesta, que sobres totes les coses * de aquest mon [*M 124 v*]
amant estimaua. Venia la casta Senyora, ab goig que escriure nos deixa, a rebre lo marit, en lo qual la sua uida tenia; e, seguint la ueritat de la angelica paraula, anant lu al altre, sencontraren de la çiutat
200 a la porta daurada.

---

72 Desparegue O E. 95 sobre totes O E.

Hauia, la sotliçita Santa, aparellat vn sopar de
[*E b*² *v*] ar*reglada e no superflua abundancia per al desigat
marit; lo qual vengue acompanyat de molts pastors
que los seus bestiars guardauen. E apres de refec-
çio temprada, ab esperitual alegria, lo cast marit 205
entra en lo estrado de la muller santa; la qual tro-
ba, que, ab oracio deuota, a la Diuina Magestat re-
gonexia la exçellent graçia que esperaua. E, ab
voluntat concorde, ab penssa eleuada, ab fermetat
de sançera fe e ferma esperança, posaren los ge- 210
[*O 4 v*] nolls en terra * e les pensses en lo çel, suplicants en
semblant estil la Magestat Diuina:

» O, Rey eternal, bondat infinida, pelech sens
[*E b*³] » fons de * piatat e misericordial Lahors e gracies,
» les que podem, a la uostra exçelssa Magestat ofe- 215
» rim, de la gracia exçellent que lesperit angelich,
» per part de la vostra çelssitut, a nosaltres indignes
» ha promes. Suplicam uos, donchs, Senyor e Pare
» nostre çelestial, la uostra graçia nons desempare,
» per que nostra vida, ab totes nostres obres, a 220
» Vos, feliçitat eterna, se endreçe. »

Axi passaren en oraçio deuota gran part de
aquella nit santa, en la qual la beneyta Senyora, es-
sent de edat de trenta e huyt anys, a huyt dies del
mes de deembre, disapte, en la nit, conçebe aque- 225
[*E b*³ *v*] lla sacratissima Verge, Senyora Nos*tra, del peccat
original exempta, per que eternament era eleta per
esser Mare de aquell anyell sens macula, Deu, fill
de Deu, qui, en la sua humanitat, hauia del mon los
peccats toldre. 230

---

202 superflua vianda O. 03 vench en companyia de O. 13 peleg E. 18 ha promesa O. 24 de trenta vuyt anys a vuyt dies O de .xxxviij anys a viij dies E.

[IX] *Pari la Beneyta, a la Senyora Nostra; la qual, apres tres anys, presenta al temple.* * [*M* 125]

No sentia la Santa prenyada aquell tant enujos pes e fexuga carrega que les altres prenyades senten; que lo gran goig que, de*portar tal mercaderia, dins la sua penssa reposaua, li feya laugera del prenyat la acostumada fatigua; e mes, que la sacratissi*ma Verge, Mare de Deu esdeuenidora, tenint vs de raho e sçiençia perfeta, ab tanta modestia e discreçio en lo ventre de la mare casta los seus mouiments ordenaua, que no li era fatiga sostenir pes de tant discreta carrega. Axi arriba la hora desijada de aquell part tan alegre, que, ab poques dolors e molta letiçia, feu, a la Santa partera, de perill e del nom de esteril delliure.

[*O* 5] [*E b*⁴]

Ab quanta modestia, ab quanta sotliçitut, ab quin delit, goig e alegria, la casta mare, seruint tractaua la gloriosa Filla! Ab quanta reuerençia, ab quin reçel, ensemps ab lo pare, tocauen la munda e inmaculada carn de * la sagrada Infanta, no comportant la beneyta mare altra let mamas, sino de les sues castes mamelles!

[*E b*⁴ *v*]

E acabats tres anys de la sua edat santa, per complir lo vot que a la Diuina Magestat uotat hauia, ja desmamada la sacratissima Verge, dellibera la deuota mare portar la tant estimada Filla al temple, per uiua, plaent e inmaculada oferta de odorant sacrefiçi. Axi arriba lo justificat Joachim, ab la honestissima muller, portant ensemps e contemplant aquella estela radiant, mes venusta que lestel de lalba, al santificat temple; a la porta del

42 *m.* carrega M. 46 quant modestia M.

[*E b*⁵] qual, per grans quinze grahons se puja*ua. E la sagrada Filla, mostrant quel seu cos era, a la sua anima sens peccat, laugera carregua, puja quasi
[*O 5 v*] uolant, que algu * no la sostenia, aquells alts quinze 265
grahons; al temps quels Sants, pare e mare, aparellauen per a la Diuina Magestat les grans ofertes.
[*M 125 v*] E, acaba*des les serimonies, segons la conssuetut de la Ley judayca, lo patriarcha Joachim, ab la muller santa, deixaren a Nostre Senyor Deu en lo 270
temple, aquella qui, en edat de quatorze anys, li hauia de esser Mare.

[X] *Mori lo Sant Joachim.*

[*E b*⁵ *v*] Poch temps mes de vn any discorregue, apres quel *Sant Joachim, ab la sua muller casta, pre- 275
sentaren la Verge, Senyora Nostra, al temple, que ordena la çelssitut eterna, pagant lo acostumat deute de la mort lo justificat Joachim, portassen los angels la sua anima santa al repos del lim dels Sants Pares, en lo si de Abram; la qual fon rebuda 280
per los justs Patriarques, Reys e Profetes, e, en tan gran honor collocada, com merexia lanima santa de aquell qui, essent pare de la humil alta Verge Maria, prestament seria aui del Rey Deu Messies, que, a tots los elets, en breu sesperaua donar eterna 285
e perfeta gloria.
[*E b*⁶] Algun poder no ba*sta poder escriure la discreçio, tento e mesura del greu plant, dol e tristor, que la honestissima viuda, sobre lo cos sant del estimat
[*O 6*] marit mort, plorant lamentaua; portant li acorts * de 290
aquest doloros planyer, aquella Filla sua, mare de consolacio, a la qual tots contemplant, se maraue-

---

72 li deuia esser O E. 87 descriure O E.

llauen com, en edat tan pocha, ab tanta modestia, seny, assossech e tento, tan intenssa dolor ensemps
295 arreglada lamentant planyia. E axi, tots los qui plorant se dolien, estauen atents a la dolça e dolorosa armonia del marauellos planyer de aquella Verge infanta, que paria los çels, los planetes e esteles nos * moguessen, escoltant lo acordat plant que, la sa- [*E b⁶ v*]
300 grada Filla de Joachim, ploraua en la sepoltura del sant pare. E apres de tant doloros planyer, ¿qual lengua pora reçitar les paraules de dolça conssolacio, que a la sua * mare parlant aconssolaua? [*M 126*]

E acabades les obssequies, segons la consuetut
305 de aquell sant poble, tornassen al temple la sagrada Senyora Nostra, en lo qual abita fins al temps del seu verge matrimoni.

[XI] *Com portaua la viuda Santa lo seu viduatge.*

PORTAUA lo seu honest viduatge la Santa viuda,
310 * no praticant ni conuerssant sino ab aque- [*E b⁷*]
lles honestes persones que la neçessitat de la sua casa requeria; e dejunis, oraçions, penitençia, en lo seu estrado en loch de Joachim succehihen. E axi relluhia la sua exçellent virtuosa vida, de humil
315 castedat per exemple, que tots los nobles virtuosos del trib de * Juda, la honestissima viuda en liçit ma- [*O 6 v*]
trimoni ab gran instancia demanauen.

Hauia ordenat la Eterna Sapiençia que, puix ell, Deu, volia naixer home de Verge donzella, san-
320 tificant e exalçant lestament de la virginitat exçelssa, que la sua auia Santa aprouas la religio del sant

---

95 ensemps e arreglada E. 301 sepultura de son pare O. 08 viudatge E. 09 viudatge E la sant viuda M. 13 succeiren O E.

[*E b*[7] *v*] matri*moni; e mes en aquella Ley, en especial en lo trib de Juda, del qual lo Rey Messies Deu en carn sesperaua. E com la honestissima viuda, de fill no fos mare, ignorants los parents los profundes misteris de la sacratissima filla sua, Maria Verge, ab gran instançia conssellants la amonestauen, fos contenta, en liçit matrimoni, en lo magnanim trib de Juda multiplicar la generaçio del sement del gran patriarcha Abraam.

[XII] *Casa la Santa viuda ab Clehofas; apres mort del qual casa ab Salome.* *

[*M 126v*] [*E b*[8]]

AB humil manssuetut asenti la uiuda Santa al que sos parents be li aconssellauen, contractant matrimoni ab Cleofas, de nobles costums e linatge; al qual, ans de acabar lany, lo feu pare de vna graçiosa gentil infanta; no conssentint, la honesta partera, altre que Maria fos lo nom de la segona filla.

E no passa espay de lonch temps, que lo segon marit, Cleofas, segui del primer de la mort lo viatge. E, no podent contrastar la mansueta viuda al [*O 7*] que sos parents honestament de la sua uida * ordenauen, contracta terçeres noçes ab Salome, de tals [*E b*[8] *v*] virtuts acompanyat, que als dos pri*mers en res no desemblaua. Del qual conçebe, la fecunda Santa, e pari, vna elegant donzella, que fon gran goig al pare, penssant que era dona en tot semblant a la honestissima mare, e, en especial, a Maria Verge. E perço dellibera, ensemps ab la contenta partera, lo seu nom fos Maria.

---

38 altre sino Maria O E.

[XIII] *Dels matrimonis e generaçio de les santes filles de la beneyta Anna.*

Axi portaua en gran perfeccio, la beneyta Anna, alegra, contenta e reposada uida, regraçiant a la Diuina Magestat, tant com podia, que de tals * filles la hauia feta mare; e sobre tot, contemplant [*E c*¹] atenia, en aquella sacratissima Verge, la qual esperaua que prestament portaria lo repar e rescat del general catiueri.

Disponent la diuina Prouidençia que, ab tot que en vot e proposit fos verge, en edat de quatorze anys contractas matrimoni ab Josef, verge de innumerables virtuts insigne, en edat ja declinant a vellea; e dos mesos apres del sagrat verge matrimoni, portant li embaxa*da lo glorios archangel sent [*M 127*] Gabriel, conçebe, del Esperit Sant, Jesus, ver Deu e hom, Redemptor senyor nostre; essent ans del part, hi en lo part * e apres, tostemps verge. [*E c*¹ *v*]

La segona Maria, filla de Cleofas, casa ab Alfeu, del qual engendra quatre fills: Sent Jaume, Sant Josef Just, Sent Simon, Sent Judes Tadeu.

La terça Maria, filla de Salome, * casa ab Zebedeu, al qual feu pare de Sent Jaume Major, e del [*O 7 v*] glorios Sent Iohan Euangelista.

Axi passaua la beneyta Santa la sua vellea, contenta, reposada, çircuhida de tals nets e filles; e aquella que tants anys de la sua florida jouentut hauia pacientment sofert lo oprobri e nom de esteril, en la senectut, de tan noble e fecunda generaçio dotada, es mostra e clar exemple algu de la * diuina misericordia no desespere. [*E c*²]

---

54 beneyta Sancta alegra O E. 69 e apres del part O.

[XIV] *Pregua la beneyta Santa, a la sua sagrada Filla, que sopliche son Fill sia present a la sua mort.*

ERA vengut lo temps que la beneyta Anna comp- 385
taua setanta quatre anys de la sua edat virtuosa; e lo seu net Deu Jhesus, vint de la sua humana vida; e trenta hi tres la sua filla sacratissima, Senyora Nostra, a la qual, la mare Santa, ab benigne mansuetut dix semblants paraules: 390

« O, estimada filla mia, Mare de nostra cons-
» solaçio! Si a vos era plaent, yo seria molt conten-
[*E c² v*] » ta soplicasseu al Fill de * Deu e vostre, Deu, net
» e senyor meu, que no comportas ma vida tant se
» allargue, quels meus vlls mirassen lexçes doloros 395
» de la sua mort ignominiosa, ab la qual dellibera
» natura humana rembre; e portare alegres noues
» al si de Abram, als Sants Patriarques, Reys hi
[*O 8*] » Profetes, de la bella * vista de la sua deifica Perso-
» na. E encara, estimada Filla, tant com puch uos 400
» pregue, a la Magestat sua demaneu, en do de sin-
» gular gracia, que, a la fi de mos dies, la sua pre-
[*M 127 v*] » sencia me aconsole; que la mort nom sera * trista,
» essent Ell present, qui es vida, goig e alegria; e,
[*E c³*] » sens temor, la mia anima deixara * lo corporal car- 405
» çre, per anar a aquelles mans que de no res lan
» creada. »

Ans lagremes dels vlls, fonts de piatat de la Senyora Nostra, que semblants paraules, surtiren:

« Nous marauelleu, Senyora e mare santa, sils 410
» meus vlls, abundants lagremes destillants ploren,
» tenint present la esdeuenidora mort e passio ex-
» çessa de mon Fill, Deu e Senyor meu; e ara, que

---

406 de norres E. 11 stillant O stillants E.

» conssidere que vos, a qui yo tant estimant ame,
415 » delliberau de mi, obedient filla vostra, partiruos.
» Pero, puix uostra penssa axiu determena, yo en
» res nous puch esser discorde. » * [*E c*³ *v*]

[XV] *Soplica la Mare de Deu a son Fill, del que Santa Anna volia.*

420 OBEDIENT, homil, mansueta, la Senyora Nostra, en semblant estil soplica a Deu, son Fill, del que la sua auia Santa demanaua:

« O, Rey eternal, Deu glorios, vnigenit Fill de
» Deu e meul La mia mare santa, auia vostra, per
425 » mi e ensemps ab mi, Vostra Magestat soplica
» que, mes auant, si a vos es plaent, la sua vida nos
» allargue, per que los seus vlls no vegen la doloro-
» sa mort vostra. E encara, Deu infinit, * Fill meu [*O 8 v*]
» natural, en do de singular graçia, vos demana a la
430 » fi dels seus dies * siau present, per que en vostres [*E c*⁴]
» mans la sua anima acomane. »

No acostumaua, ni de present acostuma, la Diuina Magestat, Deu omnipotent, a la sua Mare denegar alguna cosa; ans, ab graciosa e afable cara* [*M 128*]
435 de humil e obedient fill, li atorga tot lo que demana. E axi fon content del que la Santa auia lo soplicaua; e encara li manifesta la hora que, de aquest mon, la sua beneyta anima se partiria.

[XVI] *Aparellas a la mort la beneyta Santa.*

440 AB virtut de gran esforç e constançia, sens temor, a * la mort se aparella la virtuosa Santa, [*E c*⁴ *v*]
que en res no la espantaua, puix lo seu net, Deu

35 cara de gracios humil M.

Jesus, li hauia promes que present hi seria. E, conuocades les tres filles, ab tots los nets, que ensemps ab elles molt amaua, a la sacratissima Verge Maria endreça tals paraules:

« A uos, homil alta Reyna de misericordia,
» Mare de Deu, filla mia mes del que puch dir estimada, recoman les mies filles, germanes vostres,
» ab tots mos nets; preneu los per fills, siau los
» mare, e, ab uostre Fill Deu, singular aduocada;
[O 9] » que, puix vos, * goig e alegria de natura humana
[E c⁵] » e angelica romaniu, yo de aquest mon me * partire contenta. »

Acabades aquestes paraules, juntes les mans, ab deuota e eleuada penssa, girant los vlls al Rey de gloria, Deu Jhesus, a semblant oraçio feu prinçipi:

« O, Deu infinit, alt, inmens, incomprenssible,
» sol de justiçia desijat per los Sants Patriarques,
» Reys e Profetes, qui, per la vostra inmensa piatat
» e misericordia deuallant en la terra, haueu pres
» carn humana de les purissimes e sagrades sanchs
» de la mia filla, Maria Verge, e, verdader home, ha-
[M 128 v] » ueu conuerssat ab nosaltres, inutils * factures vos-
» tres! Gracies, tantes com a mi es possible, a la
[E c⁵ v] » celssitut vostra regracie, los meus * vlls indignes
» hajen ates contemplar e veure la uostra deifica
» Persona, lo que tant han desijat Abram, Ysach e
» Jacob, ab tots los seus fels desçendents; e encara,
» Rey de gloria, verdader esperat Messies, siau es-
» tat content, ab mi, dejecta peccadora, tenir tan
» estret deute, que siau fill natural de la mia estimada filla, Maria Verge. No comporteu, donchs,
» infinit piados, algun esperit inmunde a la mia anima, vostra, se acoste; la qual, a les vostres sagra-
» des mans, que lan feta, tornant acomane; e hu-
» milment la uostra Magestat soplique, als uostres

» Sants Angels mane que al repos del si de * Abram [*E c*[6]]
» la guien; e portare alegra embaixada als Sants
480 » Patriarques, Reys e Profetes, de la vostra deifica
» vista. » * [*O 9 v*]

[XVII] *Com mori la beneyta Santa.*

Acostas mes prop lo Rey de gloria, Deu Jhesus, ab la cara ensemps reuerent, humil e afable; pres ab les sues mans sagrades les de la sua auia Santa; e Ell, eterna infinida paraula, ab tals paraules la conssolaua:

« La vostra uirtuosa vida, auia mia molt cara,
» tostemps a mi es estada acçepta, e eternament
490 » vos he tengut, ab los meus elets, en lo libre de
» vida, escrita. Solament vull que la * mia Verge [*E c*[6] *v*]
» Mare, humil estimada filla vostra, vaja per vos a
» demanar perdo a vna vehina, a la qual uos no te-
» niu culpa, mas, perque es acte de alta perfecçio
495 » humiliarse a aquell de qui hom a rebut ofenssa.
» E mes vull, que, de present se pague vna primi-
» cia, la qual uos creu que sia pagada, e vostres
» ministres, per oblit e no per frau, han dexat de
» pagar la. E vinga sens reçel la uostra anima san-
500 » ta, en les mies mans, e yo trametre la, acompa*- [*M 129*]
» nyada ab lo meu capita, Archangel Miquel, qui ab
» moltitut de angelica miliçia, la guiara a la casa
» dels meus Patriarques; als quals, e en * especial [*E c*[7]]
» al meu aui Joachim, direu de ma part alegres
505 » saluts. »

Acabant aquestes paraules, nostre Deu e Senyor Jhesus posa les sues mans sagrades sobre los vlls

---

84 *m.* ensemps M. 96 promicia M O. 97 vos creheu siau O vos creeu sia E. 501 Michael E.

de la Santa auia, per donarli confort a la hora que
de la corporal abitaçio la sua anima se partia; la
[O 10] qual, de innumerables angels * acompanyada, porta 510
alegres e certes saluts al si de Abram, del seu net,
Deu verdader Messies, que ab inefable desig tots
esperauen.

[XVIII] *La sepultura de la gloriosa Santa.*

[E c^7 v] GRAN plor e doloros planyer, sobre lo sant cos 515
les * filles plorauen, e, sobre totes, la font de
piatat, Senyora Nostra, a la qual totes planyents
atenien, e mes auant no gosauen planyer, sino tant
com a ella veyen dolre.

Plora encara, lo Rey de gloria, Deu Jhesus, Se- 520
nyor, Creador e Redemptor nostre, la Santa auia,
que molt amaua; e mes com plorar veya la sacratis-
sima Mare, que, sobre totes les coses creades, sens
comparacio mes estimaua. Pero no comporta tal
plant e lamentaçions celebrassen, com era de cos- 525
tum en les pomposes sepoltures del judaych poble;
ans, ab ueritat de la inmortalitat de la anima, e fer-
[E c^8] ma esperança de la resurecçio * certa, no conssenti
en larch ni exçes planyer les obsequies durassen;
mas, que lo sant cos fos collocat en honrada e de- 530
çent sepoltura. Lo quall ell, Deu infinit, acompanya
fins al sepulcre; qui, de present, en Jerusalem als
[M 129 v] deuots pelegrins encaras mostra. * [O 10

18-19 no gosauen dolre sino tant quant en ella veyen entristirse O. 27 de inmortalitat M. 33 peregrins E.

[XIX] *Oracio a Santa Anna.*

535 A vos, gloriosa mare de la Reyna de misericor-
dia, auia santa del Rey Deu Jesus, Senyor,
Creador e Redemptor nostre, humilment yo, indig-
na peccadora, suplique, per aquella graçia e goig
tan exçellent, que vos, Senyora beneyta, rebes
540 quant lo glo*rios Angel vos denuncia que, sens pec- [*E c*[8] *v*]
cat, conçebrieu la sacratissima Verge Maria, Mare
de Deu, Senyora nostra; uos, exçellent, per a tan
gran misteri per Nostre Senyor eleta, siau singular
aduocada mia, suplicant la Magestat de vostre
545 net, Deu eternal, e de la sacratissima filla vostra,
Mare sua, giren los vlls de misericordia a la mia
miseria, rosant ros de fecunditat de graçia en la
mia esteril voluntat, que pugua obrar actes que a la
sua Magestat sien acçeptes; e encara, per que les
550 coses eternals ab major confiança demanant espere,
e per que les gents coneguen que la sua misericordia
no fall * als qui humilment la inuoquen, sia plaent a [*E c*[9]]
la sua exçelssa Magestat, donar a mi, indigna pec-
cadora, fruyt de matrimonial generaçio, per que al
555 seruey de la sua Magestat la endreçe. E vos, glo-
riosa Santa, a qui yo deuotament reclame, que ha-
ueu sentit la dolor que, de present, yo passe, * ab [*O 11*]
eficaçia sopliqueu la Reyna de Parahis, filla vostra,
que del seu Fill ho impetre, lo qual no li acostuma
560 denegar alguna cosa que, com a mare, li demane.
E yo, indigna invtil, a vos, singular interssessora
mia, deuotament donare lahors e gracies tots los
dies de ma vida. Amen.

---

51 espere per que M. 63 de ma vida Ffinis O.

XVII

LETRES A YOLANT DURLEDA

Text original:
Còdex intitulat Jardinet d'Orats

LETRES A YOLANT DURLEDA

[I] * *Letre de Mossen Corela ha Yolant Durleda.* [*O 197 v*]

SINO sola vos, nenguna altre a ma passio remey donar es posible; per çous fas la [present?] per que siau certa quont vostre singularitat en seruir vos me obblig̃ue; he, per mes sentir si mos serueys a vos seran agradables, soplich vos que, per lo auis de vostra desigada resposta, pense ab mes dificultat puxa metra per obra, lo que fins aci, la temor de ofendre vostra fama, tenir me feya çellat; he tenint licencia de vostre gentil entendre, sere content regir me per la regla que per vos me sera dada, per ço com, ab menys dificultat, nostres voluntats concordes puxen atendre la fi per hon la senda de amor aconseguir puxa.

En vos es ma fe — he tota ma vida;
Husau de merce, — he sera complida.

[II] *Litera superioris Corella.*

QUI poria dir lo grandissim descans que seria a ma tribulada pensa, yo, sens miga algu, pogues mostrar sol la quarta part del be que[n] mon desde[n]yat cor catiu esta? Seria remey a ma pena, la qual no es comparable a nenguna passio, que vos en mi haueu lansat *en* [ab?] vostre vista, robant me la voluntat, esent ja mes vostre que de mi. He no volent vos anugar en larch ascriura, suplicant vos si plazent vos sera, volent me fer merexedor de vostra resposta, e dar loch he abinentea don * jo mes dis- [*O 198*]

tinctament vos pugua dir lo be queus vul; car per
letre alguna, no seria posible recitar vos ho. Enpe-
ro, senyora, de libert que astaua, en captiuitat ena- 30
morada me haueu transportada la mia anima.

Yo desig esser vostre, — he la sort mia
Nou vol queu sia.

XVIII

LA VIDA DE LA VERGE MARIA

Textes originals:

Edició de «Lo Primer del Cartoxà» (Valencia, 1496)
Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana

(El text donat a continuació es el qui apareix com a definitiu en la edició de «Lo Primer del Cartoxà» (P), qui fou corretgida pel meteix Roiç de Corella; les variants a peu de plana procedeixen del Còdex de la Mayansiana (M), y deuen representar un estat anterior, encara imperfet, de La Vida de la Verge Maria.)

[*P144v*] * LA VIDA DE LA SACRATISSIMA VERGE MARIA, MARE DE DEU, SENYORA NOSTRA. [*M130*]

[EN COBLES DE RIMS STRAMS]

Ans que dels cels — girant mogues la roda
Y de la mar — agues fermat lo terme,
Deu infinit, — en letern consistori
Vos elegi, — per que li fosseu Mare.
5 Per çous guarda — nous vengues al encontre
Lo Sathanas, — posant en vos lamprempta
Del primer crim; — puys dins la verge tanca
Voli[a] entrar, — per fer se nouell home.

Axi vingues — al viure daquest setgle,
10 Passant lo port — sens pagar en la marca,
Guiant vos Deu — per vna dreta senda.
Sobre la ley — del general edicte,
Portas al mon — lauor de nouell arbre:
A Deu seruint — de fresca noua fruyta
15 Dins en lo clos — de vostra mare casta,
Ab seny perfet — votant serieu Verge.

* Apres, naixent, — se mostra lo retaule [*M130v*]
Pus net quel sol, — de Vos, stel del alba,
Portant nos pau; — del general diluui
20 Ab goig sens par — humil simple coloma;
Y, en lo terç any — de vostra vida excelsa,
Pujas, volant — quinze grahons, al temple;

---

1 Ans que dels cels — girant mogues lo vogi
3 Deu infinit — en lo seu oratori
7 Del primer crim; — puix dins la vostra tanqua
Volia star, — per fer se nouell home.
11 Sobre la ley — del general edicte,
Guiant uos Deu — per vna dreta senda.

Que vostre cors — fon molt laugera scorça
Al sperit, — que may li fon rebelle.

25 Axi vixques — criada [e]n lo sacrari,
Clar entenent — los profundes misteris:
Quen vostre temps — vendria Deu, per rembre
Luniuers mon, — del inich catiueri.
Hi ereu tal — en virtuts hi figura,
30 Quels mals desigs — tots feyeu tornar çendra
Dels miradors, — matant en ells los vermens
La vostra carn, — que dins tenia balsem.

Als quatorze anys, — stant dins vostra cella,
En Natzareth, — orant ab gran silenci,
35 Hu dels serafs — mes alt, del mes alt cercle,
Humil seruent — de Vos, alta reyna,
« Deu es ab Vos, — humil verge profunde, »
Vos dix cantant, — « de les dones beneyta;
» Ab Vos es Deu, — nous dich sol en la pensa,
40 » Ans, es dins Vos, — vostre Fill, en lo ventre. »

* O, verd florint, — de Moyses la çarça!
[*M 131*] De Gedeon — la lana del ros plena!
Hi com vmplis — lo ventre del Messies
Deu infinit, — tancant dins vostra claustra!
45 De vostres sanchs — filas aquella sarga
Ab ques vesti — de nostra carn humana,
E, per senyal — que era vostra la tela,
Staua [e]ntorn — brodada de verds liris.

Pujas tantost, — ab pes queus daua plomes,

---

36 Humil servent — de vos, alta senyora,
39 Ab vos es Deu — no dich sols en la pensa,
44 Deu infinit, — tancant dins en la claustra

50 Alt en los monts — del regne de Judea,
Per visitar, — prenyada de sis mesos,
Elizabeth, — mare del gran Batista;
E vostra veu, — passant per les orelles,
Sanctifica — lo fill daquella sterill,
55 Lo qual senti — la lum del ver Caruoncle,
Questaua clos — dins la verge lanterna.

« *Magnificat!* » — ab veu humil concorde
Tan be cantas, — quels serafins ballaren,
Y, en los inferns, — celebraren grans festes
60 Al si d Abram, — Sants Pares hi Profetes;
Apres, tornant, — portas lo quius portaua,
Vers Natzareth, — Verge de Deu prenyada,
Fins que pujas — de Bellem al pesebre
Per a parir — lo Fill de Deu hi vostre.

[*P 145*] * De Vos naixque, — com raig del sol per vidre, [*M 131v*]
La vera lum — per qui la scura boyra
Ha pres bandeig — daquest mon idolatre,
De vostra carn — portant hun noble camis;
Vos alletas — Aquell qui les steles
70 Feu de no res — y a Uos, quel alletasseu;
Vos adormis — Aquell qui tostemps vetla,
Ab vostre cant — humil, de simple tortra.

Remey perfet — de nostre dol y planyer;
Y com ploras — quand aquella Carn vostra
75 En vostre Fill — hun coltell la partia,

---

61 Apres tornant, — portas lo quius portaua,
Ab tan gran goig — que nos leixa escriure,
Vers Natzaret, — Verge de Deu prenyada,
Per a parir — lo Fill de Deu hi vostre.

74 Hi com ploras — quant aquella carn pura
Ves çirçumcir — ab vn coltell de pedra.

De vostre cor — dur trauesant scarpre!
Mirant plorar — lo qui tots nos alegra,
De vostres vlls, — besant la sua cara,
Laygua mesclas; — la qual, de nostra vista,
80 Leua los tels — que teniem per Eua.

Port de salut, — dels peregrins endreça;
Al tretzen jorn — vos feren homenatge,
Del Orient — portant vos grans strenes,
Senyors y reys — del mon, princeps illustres;
85 Spanten se — quand vos miren donzella,
Mare de Deu, — parlar la sua lengua;
Mirant lengast, — Jesus, en vostra falda,
Adoren vos — Mare de Deu y Filla.

[*M 132*] * Lum sens foscor — quen los inferns penetra,
90 Y en Parahis — ençeneu les entorches;
Lo Fill portas — al temple per offerta,
Que donas lum — al mon de la Ley fosca;
Mas, al tornar, — volgues lo cami torçre,
Per lo desert — fogint lo en Egipte,
95 Ab tal dolor, — que nostre cor vol rompre
Veureus fogir — portant Deu en los braços.

De quand fa Deu — clos sagellat registre;
Ab quin recel — lo portas per les roques,
Ab fam, ab set, — passant cami tan aspre,
100 Dormint la nit — en les humides silues!
Fins que vingues — en hun loch, prop lo Cayre,
Hon descansas; — pasant la vida pobra,

---

85 Espantense — quant miren la donzella
Ab fill tan bell — parlar la sua lengua;
90 De Parahis — ençenent les antorches;
99 Ab fam, ab fret, — passant cami tan aspre,

Filant, cosint, — perque tingues que viure
Vostre fill Deu, — qui tot lo mon gouerna.

105 Set anys apres, — lo tornas del exili
Ab gran temor, — tement lo fill d Erodes;
En Natzareth — prengues posada pobra;
Y vostre fill — vos era tan subjecte,
Quen Natzareth — se mostra lo pou fondo
110 Don Jesucrist, — ver Deu, portaua laygua
Per fer seruey — a Vos, humil seruenta,
Lauant ab Vos — la vostra poca roba.

* Donchs, mereixeu — los angels vos adoren, [*M132v*]
Puys lo quils feu, — seruint axius adora;
115 Besaus la ma, — ab continent alegre,
Lo qui ha fet — los Cels hi los abissos;
Mas, com passa — lo vostre cor hun ascle,
Quand Vos perdes — Aquell qui tots nos guia!
Fon gran dolor — la que tingues tres dies,
120 Fins quel trobas — disputant, en lo temple!

Stech ab Vos — trentanys dins vostra retgla,
Fins que puja — a pendre lo batisme
Al flum Jorda, — perque lauas les aygues
Per a lauar — totes les nostres taques;

---

103 Ffilant, cosint, — per que tingues que viure
Aquell Deu gran, — qui dels çels te lo regne.
106 Ab gran temor — tement lo fill d Erodes;
De tals treballs — uos satisfeu ab logre
Vostre Fill Deu — essent uos tan subjecte,
116 Lo qui ha fet — dels Cels girar lo vogi;
118 Quant vos perdes — aquell qui tots nos guia!
Cobras lo prest — homil tostemps e simple,
Ffins quel tanquas — ab Josef en lo marbre.
123 Al flum Jorda, — santificant les aygues
Ab que lauam — totes les nostres culpes;

125 Y, en lo conuit, — per que Vos ho manaueu,
Obedient, — començа fer miracles,
Donant los vi, — en los vexells de marbre,
Vostre fill Deu — quil dona en les vinyes.

[*P 145 v*] * Vera Judich, — de Sathanas en peçes
130 Partis lo cap, — que mort nons pot ofendre,
Quand no dexas — la fe ni vostre Mestre;
Al peu del Pal, — en lo mont de Caluari,
Plegas la sanch, — que tota era vostra;
Per tot lo mon — residis en presona,
135 Quel vniuers — tot se deuia perdre,
Sentenciant, — lo Jutge, [e]n contumacia.

[*M 133*] * Vida dels morts, — dels smortits alquermes,
Per gran dolor — stigues smortida;
Com no moris, — fon singular miracle,
140 Pasant turment — major que tots los martres!
Mas, vostre Fill, — clauat en mig de ladres,
Tingue recort — de Vos, al peu del Cedre;
Deu, vostre tot, — per que no fosseu orfe,
Fill vos dexa — queus tingues en comanda.

145 Apres, del Fust — desclauat, en les faldes
Mort lo cobras, — besant les sues nafres;
Hi consentis — al caualler insigne
Quenbalsemat — lo donas al sepulcre;
Mas, al terç jorn — entrant dins vostra cambra,

---

125 Y en lo conuit — per que vos ho manaueu
Ell, Deu e hom, — començа fer miracles
Cuytant per vos — lo seu tan sant preposit,
Don clar se veu — nunquaus dona repulssa.

146 Vos lo cobras, — besant les sues nafres,
Ffins que Josef — ab tan humil contesa,
Ensemps ab vos, — lo tanqua [e]n lo sepulcre;
Mas al terç jorn — uos entra en la cambra,

150 Cobrat lesmalt — de vostre bell vericle,
Vos feu present — de la noble desferra
Dels sants catius, — que portaua del carçre.

Ab aquest goig — speras lo triunfo;
Que sobre tots — fon en lo Cel gran festa,
155 Quand vostre Fill, — volant sobre los nuuols,
Al Cel puja, — mirant ho lo seu poble;
E no tarda, — al vostre sant Collegi,
Tot flamejant — l Esperit Sant trametre,
Portant los foch — damor axi encesa,
160 Que, per Jesus, — la mort los era dolça. [*M 133 v*]

* O, ver confort — dels miserables orfens!
O, clar stel — dels qui stan en tenebres!
O, fort pilar — hon tot lo mon recolsa!
O, bastiment — de nostra santa Sgleya!
165 Pregaus lo Fill — romanguesseu maestra,
Deu anys hi dos, — dels seus pubils Apostols;
Axi vixques — en la ciutat peruersa,
Regonexent — de vostre Fill les sendes.

Ciutat de Deu, — dels exellats refugi;
170 Quin goig tingues — com vostre Fill illustre
Torna del Cel, — dient vos: « Cancellera
» De Parahis, — veniu a la cadira! »
La vostra ma — tenint sobre lo muscle
Daquell gran Deu, — a qui pogues concebre!
175 Pujas tan alt — sobre les jerarchies,
Com los seraffs — stan, sobre los angels.

---

153 Ab goig tan gran — esperas lo trihunfo;
167 Y conuerssas — en la ciutat peruerssa,
170 Quin goig tingues — com vostre fill insigne.

Vos acollis — dins en los vergens thalems,
Peregrinant — Deu en la nostra platja;
Ell vos acull, — donant vos tot lo ceptre
De quand ha fet, — ab general imperi.
180 Emperadriu, — sieu a la part dreta;
Als vostres peus, — los seraffs per strado;
Ab cors pus clar — que lum meridiana,
Mare de Deu, — de Parahis lo Fenix.

Deo gracias.

---

177 Vos acollis — dins en los vostres talems
Peregrinant — Deu en la vostra platja;

XIX

LES LAHORS DE LA VERGE MARIA

Text original:

Edició de « Les Obres o Trobes en lahors de la Verge Maria » (Valencia, devers 1474)

(Aquesta composició ab que Mossèn Corella *tirà* a la Joya en el certamen de Valencia de l'any 1474, no es en realitat sinó un extret de La Vida de la Verge; per això la intercalèm en aquest lloch, indicant ab lletra cursiva els conceptes presos d'aquella, y, en xifres, els versos d'hont procedeixen.)

Resposta de Mestre Corella ab rims estrams en lahor de la Verge Maria, tirant a la Ioya.

Terme perfet — *del etern consistori;* (3)
Goig sens tristor — de nostra uida trista;
Vos sou lestel — *per qui la scura boyra* (66)
Ha pres bandeig — daquest mon ydolatre, (67)
5 Ver Deu mostrant, — *uestit de nostra sarga.* (45-46)
Guiant uos Deu — per una dreta senda. (11)
Passas lo port, — *sens pagar* a lentrada; (10)
E mostres uer — que, stant dins lo sepulcre,
Lo uostre cors — nunques pogue *fer cendra,* (30)
10 Lo qual, viuint, — *mataua tots los uermens,* (31)
Puys era carn — daquell qui, ans del segle, (32)
Vos elegi — per que li fosseu Mare. (4)

Dins hun instant — sacaba *lo retaule,* (17)
Pus net quel sol, — de vostre cors insigne; (18)
15 *Vsant de seny,* — *fes vot serieu verge,* (16)
A Deu seruint — de frescha noua fruyta, (14)
Dins en lo clos — de vostra mare casta; (15)
Partint lo cap — de Satanas en peçes, (129-130)
Verge filas — a Deu la vestidura,
20 Ab que, vençent, — combate lo diable;
Deu, vostre Fill, — tingues *dins en la claustra* (44)
En gran repos, — dormint en vostres liris
Ab tal delit, — quey redosa nou mesos,
Per *Vos* passant — *com raig de sol per vidre.* (65)

25 *Vida dels morts,* — *dels esmortits alquermes,* (137)
Pa de salut, — a Deu, Vos donant vida;
Del Orient — vos feren homenatge (82-83)
Senyors e reys — del mon, princeps illustres; (84)
Mirant lengast, — *Ihesus, en vostra falda,* (87)

30 *Adoren vos, — Mare de Deu e Filla;* (88)
E Vos, *humil,* — sens fel *coloma* y tortra, (20)
Lo Fill portas — circuncis en *lo temple,* (91)
Per desliurar — *lo mon de la Ley* morta; (92)
Apres, fogint, — *lo fogis en Egipte,* (94)
35 *Ab tal dolor, — que nostre cor vol rompre* (95)
Veureus fogir — ab Deu, verge partera. (96)

Ab greus trebals — lo tingues, *prop lo Cayre,* (101)
Ffilant, cosint, — passant la viha pobra; (102-103)
Don meresques — *que fos vostre subiecte* (108)
40 *Aquell Deu gran, — que tot lo mon gouerna;* (104)
Vos lo tornas — set anys apres lexili, (105)
E, ja fadri, — lo perdes en Iudea;
Cobras lo prest, — ab tal obediencia,
Quen Natzaret — se mostra lo pou fondo (109)
45 *Don Ihesu Crist, — ver Deu, portaua laygua,* (110)
Per fer seruey — a vos, Nostra Senyora; (111)
Y en lo conuit — li fes cuytar miracles; (125-126)
Don, clar se veu, — nunque us dona repulsa. (128)

Tingue record, — clauat en mig de ladres, (141-142)
50 *Deu, vostre tot, — de vos, al peu del Cedre;* (142-143)
Per tot lo mon — residis en persona, (134)
Passant turment — major que tots los martres; (140)
Com no moris — fon singular miracle! (139)
Quel vniuers — tot se deuia perdre (135)
55 *Sentenciant, — lo Iutge, [e]n contumacia.* (136)
Mas, al terç jorn, — vos entra dins la cambra, (149)
Cobrat lesmalt — de vostre bell vericle; (150)
Morta la mort, — lo ves *sobre los nuuols,* (155)
Al cel volant, — per queus paras cadira (156-172)
60 Tenint als *peus — los çeraffs per estrado.* (182)

Tornada

Deu anys e dos — dels Apostols maestra, (165-166)
Deu vos deixa, — per quels fosseu reffugi;
Ffins que pujas, — tenint en la ma ceptre,
Alt sobrels Cels, — passant *lo mes alt cercle* (35)
65 *Ab cors pus cla[r]s,* — que relluent caruoncle; (183)
Emperadriu, — sient a la part dreta. (181)

XX

ORACIÓ A LA VERGE MARIA

Textes originals:

Còdex procedent de la Biblioteca Mayansiana.
Edició de la «Istoria de la Passio» (Valencia, 1493)
Edicions de «Lo Quart del Cartoxà (Valencia, 1495)

(Les variants a peu de plana s'entenen així: H, les procedents de la «Historia de la Passió»; Q, les de «Lo Quart del Cartoxà» de 16 febrer de 1495.)

* Oracio a la Sacratissima Verge Maria, tenint son fill, Deu Jhesus, en la falda, deuallat de la Creu. [M 134]

Ab plor tan gran — que nostres pits abeura,
E greu dolor — que nostre cor esquinça,
Venim a Vos, — Filla de Deu e Mare;
Que nostra carn — dels ossos se arranqua
5 Yl esperit — desiga lesser perdre,
Penssant que, mort — per nostres greus delictes,
Ver Deu e hom, — lo Fill de Deu e vostre
Jau tot estes — en vostres castes faldes.

Ab fonts de sanch — regua lo verge strado
10 Hon, chich infant, — lo bolcas ab rrialles;
Yls uostres vlls — estillen tan gran aygua,
Que pot lauar — les sues cruels nafres,
Ffent ab la sanch — vn enguent e colliri
Dinfinit preu, — per leuar nos les taques
15 Quel primer hom, — com a vassall rebetle,
Nos ha causat, — ensemps ab nostra culpa.

* Lo vostre cor — partit ab fort escarpre, [M 134v]
De gran dolor — nos mostra tan gran planyer,
Quels serafins — ensemps ab tots los angels,
20 Mirant a Vos — planyent, aprenen dolre.
Plany se lo mon — cubert daspre sçeliçi,
Crida lo sol — plorant ab cabells negres,
E tots los çels — uestits de negra sargua
Porten acorts — al plant de vostra lengua:

25 « O, Fill tot meul — hoyu a mi queus parle;

---

2 quel nostre H Q. 18 uos mostra M tan greu H Q.

» Quen lo dur Pal — haueu hoyt lo ladre.
» Puix no voleu — que de present yo muyra,
» Estigua [a]b Uos — tancada [e]n lo sepulcre;
» Yo us acolli — en lo meu verge ventre,
30 » Ara vos, Fill, — rebeume dins la tomba;
» Que nos pot fer — entrels vius yo conuersse,
» Puix que, Uos mort, — es ja ma vida morta.

» En maior loch — no pensseu yom estengua
» Del que vos, Fill, — pendreu dins en la pedra.
35 » Giten a mi — primera en la fossa,
» Que no us es nou — dormir en los meus brassos!
» Cobrir uos ha — lo mantell qu[e] a mi cobre,
» E si no us par — uos baste tal mortalla,
» La mia carn — que viu haueu vestida,
40 » No us sia greu — que, mort, encara us cobra. »

[*M 135*] * Mare de Deu, — humil tostemps e verge,
Lum daquest mon, — del Çel luent caruoncle:
Mirra portam — de nostra uid[a] amargua,
Dolent nos fort — com hauem fet ofenssa
45 Al uostre Fill, — Deu e senyor benigne.
Ensens tenim — que nostre cor perfuma,
Que som contents — se faça sacrefiçi
De nostra carn, — sil vostre Fill ho mana.

Ffi

E no gosam — les nostres mans estendre
50 Per a vntar — de vostre Fill insigne
Lo Cos sagrat; — mas preneu aquest balssem:

---

28 tancau lo sepulcre Q. 33 no pensen Q. 35 primera dins la fossa H primera en lo marbre Q. 45 a vostre Q. 48 si vostre H Q. 50 del vostre H. 51 lo sagrat Cors-mas

Que sens temor — nostra lengual confessa
Redemptor Deu, — a Deu plaent oferta,
Qui, al terç jorn, — trahent del fondo carçre
55 Los sants catius, — lo veureu dins la cambra
Mes clarejant — quel sol alt en lo çercle.

---

prenen Q. 55 lo veren Q.

XXI A XXXV

POESIES DIVERSES

Textes originals:

Còdex de la Mayansiana, pera les composicions XXI a XXXIII

Jardinet d'Orats, pera XXI, XXXIV y XXXV

Cançoner de Paris, pera XXI y XXXI

POESIES DIVERSES

XXI

[A CALDESA]

** De Mossen Corella, per Caldesa*

[*M 135 v*]

* Sil ferro calt — refreda la ma casta,
Calfar leu vos, — encara que fret sia; [*C 176*]
Si tot lo foch — en lo mon se perdia,
Pendrien ne — de uos, quen sou molt basta;
Si [e]n algun temps — cremant la terras guasta,
5 No perreu vos, — viuint com salamandra,
* Ni perdreu lus — de bonaqua d Irlanda,
Per queus deixeu — de vostra gentil casta. [*O 149*]

Casta sera — la vostra, no poch bella,
Sens que james — sera orfa de pares;
10 No crech lo mon — uos baste a compares
Si gens pariu; — segons vostra querella,
En dubte stich — que fosseu may donzella;
Dot sens escreix — demana la ley vostra,
E tot lo mon — de uostre cos te mostra:
15 Ffels e infels, — e los de la Ley vella.

* En flames grans — fon vert la gauarrera,

[*M 136*]

---

1 Si ferre calt O. 2 Calfar la en vos O. 3 james may se perdia O. 6 no pren en vos O vivint com la salamandra C. 7 durlanda O. 10 orfe M horpha O. 13 james fosseu donzela O En dubte tinch — fosseu james donzella C. 15 Puix tot lo mon O.

E vos, sens foch, — teniu calor queus crema;
Pendran gran lum, — si sacosten ab tema
De batre [e]n vos — com en la pedrenyera;
Per vos se dix, — la dona baratera,
Que portau foch — dauall les vostres faldes,
Del qual tot hom, — puix nol tancau ab baldes,
Pendren pora — com duna gran foguera.

Ffi

Calda cremant, — mes quel foch en la spera;
Per a dir « no » — feu uos serrar les dents,
Que nos pot dir, — algu dels requirents
En negun temps — hoys de uos espera.

---

18 quius crema OC. 23-24 si vol tentar ab baldes, Pendran poran—com duna cantonera O. 25-29 Endresse: Bella sens par, — sens dupta [vos] fas cert[a] Hon que siau — senpre vostre sere; Del que ver dich — tant tost men desdire, Si a vos veig — ab cara descuberta O *Manquen per complert els quatre versos en* C.

XXII

[LA SEPULTURA]

* *Descriu Mossen Corrella la sepultura de sa enamorada* [*M 136v*]

En letres dor, — tendreu en lo sepulcre
La mia mort — per exçellent trihunfo,
Hon clar veuran — maueu lançat del segle,
Ab onestat — matant ma vida morta.
5 E yo, sculpit, — als vostres peus, en marbre,
Agenollat, — mostrare gest tan simple,
Que tots diran, — ab los vlls corrents aygua:
« Cruel virtut, — que no la pogue vençre
» Gest tan humil — daquest, qui fon vn fenix
10 » En ver[a] amor, — mes amant que tot altrel »

Estareu vos — dalabaust en figura,
Treta del viu; — ymatge de Elena,
En lo dit quart — tenint vn esmaragde,
Y, en laltra ma, — vn ram de agnus castus,
15 Sobre lo qual — planyera vna tortra;
E diral mot, — escrit sobre verts liris:
« Si per algu — uirtut se degues perdre,
» Sol per a vos, — yo la volguera rompre;
» Pero lo mal — nos deu james conçebre
20 » Per esperar — algun ben pugua naixer. »

* Si no pogui — restaurar vos lo viure, [*M 137*]
Sol per temor — de honestat ofendre,
Nous vull negar — com aprengui de doldre:
A Deu pregant — guardas del fondo carçre
25 Vostre sperit, — qu[e] al meu era conforme.

Mudaral gest — la mia forma [e]n pedra,
Quant legiran — aquest mot en la tomba:
« Penssant per mi, — haueu apres de planyer. »
E nom doldra — la mia uida trista,
30 Que, sol per vos, — la pogui be despendre.

---

27 aquest mon *en l'original*.

XXIII

[Cor crudel]

Dell mateix, a sa enamorada

Es vostre cor — daçer, ab tan fort tempre,
Quels diamants — pot acunçar e rompre,
Yls braus leons — venç en l o] esser aspre,
Y, en crueldat, — del Orient los tigres;
5 Y lalta mar, — moguda fins al centre,
Escolta mes — lo cant de les serenes,
Que vos, cruel, — mon trist plorar e planyer;
Al meu gran plant — mes sorda que no laspis.

* E coneixent — que sou tal com blasone, [*M 137 v*]
10 E que, per vos, — ma vida se deu perdre,
So ja content — per amor sia martre:
Puix que, dins mi, — vos tinch en bella forma,
Treta del viu — en perfeta figura,
Ab les colors — sobrel fresch, hi lampremta,
15 Que ni la mort, — nil temps, ni laltre segle,
Raure nous pot, — ni del riu Letes laygua.

Ffi

Es tot mon dan — per que [e]n vostra ymatge
Mostrar nos pot — la crueldat cuberta;
Ans, vostre gest, — que par sia benigne,
20 Quant vull pintar, — tinch dauant per exemple.

XXIV

[¿POT MATAR PIETAT?]

[I] *Demana Mossen Fenollar a Mossen Corella*

Lo credit gran — que de subtil entendre
Vos possehiu, — senyor de mi stimat,
Me força dir — lo dubte [e]n mi causat,
Quels sentiments — nol basten a compendre.
5 Graçiam feu, — si dech yo tant mereixer,
Per vos aquell — me sia declarat,
Dient me prest: — Si mata piatat,
Ni pot matar, — axi com vida creixer?

[*M 138*] [II] * *Respon Mossen Corella*

Es pietat, — si bey voleu atendre,
10 Dolor de mal — ab bona voluntat.
La uida molts — de si han bandejat,
Per que denugs — nos podien defendre:
Los Segundins, — segons yo puch coneixer,
Moriren tots — per hauer libertat;
15 Don se sdeue, — se causa piatat
En lo matar, — com en la uida creixer.

Quant se parti — lo desterrat de Troya,
De la Çiutat — hon reparat hauia
Sos greus treballs, — per adquerir la via
20 De la virtut, — que ab si porta ioya,
Dido mori, — per la gran piatat
Que Juno hac — de la sua fort pena;
Que, als mesquins, — los es molt greu cadena
Viure lonch temps — ab inportunitat.

XXV

[La Balada de la Garça y la Smerla]

** De Mossen Corella* [*M138v*]

Ab los peus verts, — los vlls e çelles negres,
Pennatge blanch, — he vista vna garça,
Sola, sens par, — de les altres esparça,
Que del mirar — mos vlls resten alegres;
5 Y, al seu costat, — estaua vna smerla,
Ab vn tal gest, — les plomes hi lo lustre,
Que no [e]s al mon — poeta tan illustre,
Que pogues dir — les lahors de tal perla;
Y, ab dolça veu, — per art ben acordada,
10 Cant e tenor, — cantauen tal balada:

« Dèl mal que pas no puch guarir,
» Si nom mirau
» Ab los vlls tals, que pugua dir
» Que ja nous plau
15 » Que yo per uos haja morir.

» Si muyr per uos, lauos creureu
» Lamor queus port,
» E nos pot fer que no ploreu
» La trista mort
20 » Daquell que ara no voleu;

» Quel mal que pas nom pot jaquir,
» Si no girau
» Los vostres vlls, quem vullen dir
» Que ja nous plau
25 » Que yo per vos haja morir. »

XXVI

[*M 139*] * A BERNAT DEL BOSCH

In vtroque jure — gran doctor, com somies;
Ad omne quare, — respons en tots viçis;
In ignem eternum, — segons los indiçis,
Ab passos cuytats — endreçes les vies;
5 *In iniquitatibus* — tengendral portaler,
Et in peccatis — te concebe ta mare;
Ante quam gallus, — tu reneguist lo pare,
Despuix a Deu, — per fer te caualler.

En lespital — hauras la sepultura,
10 Prop Sent Françesch, — que sta dauant tauerna;
Sobre lo cos, — que de vi fon sisterna,
Estaral mot — duna tal escriptura:
« *Ego sum* Bernat, — de maldats tabernacle;
» *Sicut equus et mulus* — viuint en mala uida,
15 » Perque, [e]n linfern, — tinch lanima punida;
» Donchs, no spereu — que faça [a]lgun miracle. »

« *Vaeh qui destruhis!* » — veixell diniquitats,
Te cantaran, — *per requiem eternam;*
Templum Dei, — lo cos ple de peccats
20 Noy entrara, — que sen hira [*i*]*n Gaennam.*
Judes, Cahim, — te vendran reçebir;
Diran cantant: — « Veniu, renegador
« Dels ordens sants; — que vos sereu prior,
» Ab Lucifer,— del nostre monestir. »

* *Ffi* [*M 139v*]

25 *Consumptis carnibus,* — tot hom deu presumir,
La tua pell, — sens mudar la color,
Odre sera, — ab tan gentil blanor,
Que, sens adob, — sen poran be seruir.

XXVII

[Plant d'Amor]

Dell mateix

Mos vlls tanquats — per que altra no mire
Sils obre may, — la mort soplich los tanque;
Laygua de plor, — puix nos pot fer se stanque
Hun poch espay — pendra per hon espire;
5 Sol pel desert, — fogint la primauera,
En ram florit — no pendre may posada;
Ab ploros cant, — en aygua reposada,
Nunca beure — en font ni en ribera.

Efi

Fflor donestat, — estara [e]n la bandera,
10 Sobrel meu vas, — vn mot de letres negres:
« Corella [e]s mort, — qui [e]n dies poch alegres
» Sempre vixque, — per amar ab spera. »

XXVIII

* COBLA [DE DOS SENYS] [*M 140*]

que legint la per larch diu contentament, e legint la per mitat diu descontentament.

De Mossen Corella

De bens e plaer — Tostemps abundos
Sempre freturos — De dol e tristor
No stich desigos — De veure dolor
De pendre muller — Ben cobdiçios
5 Solas ab cantar — Yo prench en repos
Del tot vull fogir — Penssar en la mort
Nim plau gens hoir — Res quem desconort
Lo riure y ballar — Tinch per mon espos.

---

8 Lo riure y plorar *diu el manuscrit, emperò una mà posterior esmenà'l mot* plorar *per* ballar, *d'acort ab el seny de la composició.*

XXIX

[DESENGANY]

Dell mateix

Los qui amau, — preneu aquesta çendra
Sobre lo cap, — que no perdau larbitre:
Amor es tal, — que sius obre la porta,
Tart se sdeue — que pels altres la tanque.
5 La part del mur — quel fort enemich trenqua,
Mostra cami — per hon se pugua vençre;
E som tan folls — los ferits desta fleixa,
Que tots penssam — tenir vn esmaragde
Ab tal virtut, — quens fa trobar la senda,
10 Vedant apres — algun altre noy passe.

[*M140v*] * Ama Narçis — a si mateix, en laygua;
Pigmaleon — volch be vna ymatge
Quell, ab ses mans, — esculpi en lo marbre;
Aquests dos sols — nols calia gens tembre
15 De lurs amants — altri nagues trihunfo.
Pero yo viu — mon luminos caruoncle,
Ab gran repos, — en mans del qui amaua,
Fferli present — de festa tan ben colta,
Que noy romas — damor vna çentilla
20 Nó sacabas, — venint al darrer terme.

Ffi

E nous pensseu — que parle gens en sompnis;
Que no [e]s tan clar — lo sol alt en lo çercle,
Com yo viu clar — aquest tan gran oprobri;
E, del recort, — tan gran dolor massombra,
25 Quel meu cor trist — en quatre parts vol rompre.

XXX

[La mort per amor]

Cobla esparça, dell mateix

Si [e]n lo mal temps — la serena be canta,
Yo dech cantar, — puix dolor me turmenta
En tant estrem, — que ma penssas contenta
De presta mort; — de tot laldre sespanta.
5 Mas, si voleu — que dauall uostra manta
Muyra prop vos, — hauran fi mes dolors:
Sere loçell — quen lit ple de odors
Mor, ja content — de sa uida ser tanta.

XXXI

[Flors del Saber]

[I] *Demana Mossen Corella al Senyor Princep.*

Fflor de saber — de quil saber estilla:
Si per Adam — no fos natura manqua
En Paradis, — james feren estanqua,
Ab tantes leys — que noy basta postilla.
5 * Mas vos, senyor, — en tal edat tranquilla, [C 176 v
Ple de tot be — seurieu en gran banqua,
Tot inmortal, — cubert de stola blanqua,
Puix de perfet — nous fall vna çentilla.

Efi

Ffenix del mon, — de vos canta Sibilla:
10 « Gran rey de pau, — del roma temple tanqua. »
Tot lo mon diu — noy basta Salamanqua
Al uostre cap, — que james no vaçilla.

[II] *Respon lo Senyor Prinçep.*

Al que de saber — sus metros atilla
Con sçiençia perfeta — (que, libre e franqua,
15 Riende razon — e rompe la tranqua
De toda torpesa), — lingenio sotilla
En tanto, pardios, — que su fama rutilla,
E de buen grado — en gentes non manqua

---

1 Ffenix del mon — de quil saber stilla C. 3 Emperadors—james M En Paradis—james fere stanqua C. 9 Fflor de saber,—de vos C. 16 ab ingenio C.

De dictar y escriuir, — destilo arranqua
20 Al sçiente Caton, — al valente Totilla.

* *Ffin* [*M 141 v*]

De casta, Lucreçia; — de bellesa, Luçilla;
Non tanto prefyeren — las otras, nin Anqua
Maria, fija — de Anquo, nin Blanqua;
De quanto mas arde — su pequenya fauilla.

[III] *Corella al Princep* (1).

25 Dun bell joyell, — señor, tinch inuentiua:
Per al engast — prench labitable terra;
Lo ver sforç — que por de si desterra,
* Ab la virtut — ques part intellectiua, [*C 177*]
Al hun costat — seran çefir e perla;
30 Per diama — stara la temprança,
Per bell robi — la qui te [la] balança,
Fflorint en vos — pus vert que canyaferla.

Ffy

Fflor de saber, — en mitx daquesta dança
Stareu vos — per resplandent caruoncle,
35 Puys en virtuts — semblau al antich honcle,
Emperador — del realme de França

Deo gratias.

---

(1) La composició III, constituida per aquests dotze versos, es la meteixa del *Debat epistolar* (VII, 251 a 262), y únicament la posa en aquest lloch el manuscrit de Paris (C).

XXXII

[IMPERFECCIO HUMANA]

[I] *Demana Mossen Fenollar a Mossen Corella.*

Ma volentat, — no menys freda que marbre,
En seruir Deu — pus dura ve que pedra;
Volent mirar — de la uirtut en larbre,
Ab lo cor vert — me trobe çenyit dedra.
5 A uos, senyor — Mossen Corella, cerqua
Mon esperit — li demostreu la causa,
Ni que fa fer — ma volentat enterqua;
Puix tant en vos — la Teulegia pausa.

[II] *Respon Mossen Corella.*

Tres causes son — que, ab fredor de marbre,
10 Lo nostre cor — fan molt pus dur que pedra:
Lo primer crim — del hom, comes en larbre
Bell e florit, — semblant a la vert edra;
Yl nostre cos, — quels seus apetits çerqua,
Aquells tots sols — quel çensual li causa;
15 Hoc hi tambe — la voluntat enterqua,
Per fer en nos — dels mals abits la pausa.

[*M 142*] * *Efi*

Ffenoll molt dolç, — esculpir uos han marbre,
Hon sereu tret — del viu en bella pedra;
E diral mot: — « Aquest es lo bell arbre
20 » Que parla flors, — en rims pus verts que ledra. »

[III] *Cobla que Mossen Fenollar trames a Mossen Corella, que legint la tota diu mal e legint la per mitat diu be.* (1)

Vn altre Sent Pau — No sou vos, mossenyer
Hoynt vos contemple — Daquells ralladors
Quant vos sermonau — Nos pot goig atenyer
Alegras lo temple — Sens vostres fauors
25 Tot hom sentresteix — Dohir uos en trona
De vostre sçilençi — Lo poble [e]s content
La fama vos creix — Sens be que resona
Dun altre Terençi — Nous loha la gent.

(1) Intercalèm en aquest lloch la cobla de Mossèn Fenollar, ab que acaba el manuscrit de les Obres de Mossèn Corella, per constituir una enginyosa rèplica als darrers conceptes d'aquest, elogiosos pera Mossèn Fenollar.

XXXIII

[SOTSMISSIO AMOROSA]

Dell mateix

No fon tan gran — dels juheus la temor
Quant « *Ego sum* » — dix lo Fill de Maria;
Nils couarts grechs, — si Hector combatia,
Temien tant, — quant yo, per gran amor.
5 Pert lo recort, — sius veig ab fellonia;
Sens mal obrar, — temor me porta culpa;
Mon gest pauruch, — mirant a vos, menculpa;
Mostrem confes — de culpa que no [e]s mia.

Sius he fallit, — ma gran amor ho causa,
10 Quem tol lo seny — em fa errar sius erre;
Mas, si voleu — daquest mon yom desterre,
Manau mo vos, — que noy fare gran pausa.
Pero, penssau — si poreu fer, leona,
Que per grans crits — reçussiteu ma vida;
15 Sino, diran, — ¿per que sou omeçida
Del qui, per vos, — lo viure abandona?

[*M142v*] * *Efi*

Sola sou vos, — la tan singular dona,
A qui amant, — ma voluntat no pecca;
Vos me fes çech — com si miras la Mecca,
20 Don me roman — la uista no prou bona.

XXXIV

[Debat ab Caldesa]

[I] * *Cobles de Mossen Corella a Calde[s]a.* [*O 194v*]

Ma gran caritat, — amor he larguesa,
Quel pobble coneix — del nostre sperit
. . . . . .
Lestil virtuos — de tanta proesa.
5 Donchs ¿que ffareu vos, — gentill, magnifica,
Que no ffos virtut, — sabent dun veniu?
Vn baix texidor — per pare teniu;
La mare, com vos, — bagassa pubblica.

C.

Pensau que las gens — sien segues galinas,
10 Que lo fust e lo fruyt — ignoren de vos;
Baladre florin[t], — sou ffort verinos,
Que vostres amors, — son aspres metzinas.
Per mils sadolar — de lob los affectes,
Dovella la pell — aveu manleuat;
15 La fama teniu — de test cascarat;
Enfengeu quont pujan — sens mil [los] defectes.

C.

* Negar no podeu, — per desuirginesa [*O 195*]
Sens talem fogiu, — com altre quistor;
En tot mal talent — vos creix la color,
20 Per ço us spolsau — sens tota peresa.
Ffortuna cruel — a vos tant portatill,

---

3 *vers omès pel copista.* 12 que les amors *en el manuscrit.* 13 de lobe los affectes *en el manuscrit.*

Que, morta, cerquau — pobblat ho dasert,
Del nostre setril, — puix loli nes vert,
Lo cap, si fa bla — he no madur datill.

C.

25 Estant en la Seu, — en aquella indulgencia,
Vn timbre que viu — en larca lansas:
Valguera mes, cert, — en bossa restas
[*Que*] Daquel quel prengues, — sens tota consiencia;
Si vos lo go[n]yas, — los moros de Meca
30 Sen van dret al sel, — per cert clarament,
Car no satisfes — ni fos penident;
Tornau a stibar — la bruta taleca!

[II] *Resposta de Caldesa a Mossen Corella.*

[De] ma calitat — fent vos enpresa,
Restareu galant — molt desfauorit;
35 Mou uos passio — posar en scrit,
Ab gran furor, — paraules dofensa.
Pene cruel, — a vos tant propinca;
¿Que ffare, donchs, — que tant mavoriu?
Mon pare vel — si bel de[s]criuiu,
40 Malicia gran — que beus notifica.

[*O 195 v*] * *C.*

En los rose[r]s — naxan las spines,
Si be de las roses — ixan grans olo[r]s;
Gust destemprat — no jutge [e]n sabo[r]s,
[In]perfetament, — er[r]ant lessestimes.
45 Puix ixen de vos — tant irats conceptes,
He sabeu que — james an enprat

36 paraules de defensa *en el manuscrit.*

Les vostres eynes — per mal mon peccat,
Per la causa — de semblans respectes.

C.

De gentil dir — teniu falensa,
50 Don se dira — que [no] sou amador,
He, pel contrari, — gran avoridor
Del exercici — de Venus deesa.
Coue us a vos, — donchs, mudar destil,
Per que la gent — vos jutgen discret,
55 E no ffassau — tant defalit dret,
Si no tendran vos — per home sotill.

C.

¿Qui sino vos, home — de mala conciencia,
Aguera dit — so que vos jutgas?
Valguera mes, cert, — que tal dir se calas,
60 Ffins fos oblidada — vostra sentencia.
Axiu perdes com — los moros de la Seca
Del rey moro — de Tremisen;
Ja sou dapnat: — teniu vos sment,
Axi com aquel — que tots dies pecca.

[III. *Replica Mossen Corella a Caldesa*]

* *Cobla sparsa de* . . . . . (1) [*O 196*]

65 Calda cremant, — que no sentiu ivern

---

52 de Venus edesa *en el manuscrit.*

(1) Ab intent, probablement, de fer desaparèixer el nom de l'autor de la composició, el full del manuscrit presenta un estrip en aquest indret; emperò no's pot dubtar que lo qui segueix constitueix la rèplica a la composició anterior.

Ni [menys] sabeu — en quin temps se iuerna;
Si en lo bordel — ni ha vna quoerna,
Vna sou vos, — senyora, en aquel quern;
Calda cremant — que no sentiu iuern
70 Ni menys sabeu — en quin temps se iverna;
Ferux Bertran — vos cala lo seu pern
Descapulat, — la vistas en luerna.

Superbia

De vos se condol — he plany gentileza,
O, dama galant, — de tots bens conplidal
75 Lo ve[r]s pren spant — contar vostra vida;
Mas forsa coue, — per tanta malesa.
Si cal, per no dir — fare paguesa;
Si parle, direu — ma lenga quont tala;
Digau queus vullau! — pus no puch fer fala;
80 Que ja, poch parlar, — nom par sauiesa.

[*O 196 v*] * (1) . . . . . *ia*

S[empre que us] mir — ab gest eleuada,
Ab tans continens — quel dir meu noy basta,
Del pago pintat — seguiu vos la ras[t]a;
Mirau baix als peus — ireu mesurada.
85 Defora mostrau — paret reparada,
Pero dins teniu — fumada la casa,
E lanima es — *vt tabula rasa;*
Es vostre cabal — la cara pintada.

---

(1) Vocable mutilat per efecte de l'estrip del full.

81 Sempre que us *paraules que semblen endevinar-se per les coes qui resten de les lletres.*

Incostancia

Teniu per costum — de prest fer mudansa;
90 Saturnus vos sou — del cel la planeta;
La luna saguiu — com vna cometa;
A vn mes, no pus, — vos feu la prestança.
No resta al fi — [la] vostra balansa,
Ni pot fer gran colp — la flaca balesta;
95 Corcada teniu — gran part de la testa;
Meteu vos al cap, — sens tota vltransa.

Bareteria

En actes de amor — sou molt baratera:
Lexau tot stil — per pendra despula;
Portau vos nel fruyt — ensemps ab la fula,
100 E axi caminau — per tota ca[r]rera.
Lo gest que mostrau — de molt falaguera
. . . . . .
Teniu fals [lo] cor — he bona la cara,
He pendra sabeu — conils ab sendera.

* *Auaricia* [*O 197*]

105 Briseyda saguiu, — la falsa troiana:
Plorau ab vn vl — he laltre selegra;
Mordeu com a serp — ho braua culebra;
Lo vostre acost — dolor ja comana.
De vos se pot dir — que creix la gran fama;
110 Miracles fareu, — de[e]ssa, sens ffal[t]a.
« Mentiu » me digues — « per mig de la galta! »
E dol me de vos, — per que sou galana.

---

102 *Un vers omès en el manuscrit.*

Pereza

Contraris en vos — jo veg que hereten:
Mostrau gest gentil — he sou vna ara[n]ya;
115 Pus netas ni ha — que gordan caba[n]ya,
He los alaments — de vos. . . . . .
. . . . . — tots se despiten;
Vestiu samaro — en temps no conforme;
La cara del cors — en vos es diforma;
120 Estrem he no als — sens dupten meriten.

Tornada

Sim lex de mes dir, — senyora sabuda,
Pensau que no fal — pertret per a la obra,
Que, tots temps dient, — encara men sobra;
Mas vull, per honor, — me lengue fer muda.

Efinis

116-17 de vos tots se despiten *com un sol hemistiqui, en el manuscrit; emperò, segurament, hi ha mots oblidats, qui formarien els dos versos.*

XXXV

[REQUESTA D'AMOR]

* *Mossen Corela* [*O 198*]

Vna sou vos — lo remey de ma vida,
Sola [en] lo mon — que mon voler adora,
Hon mos desigs — speren fi conplida.
La gran amor, — me forsa ym conuida
5 A uos seruir, — hi pendre per senyora.
Del que volent vos seruir no reposa,
Ço es, sens ventura, espera la fi;
Lo que es prest a vos seruir,
Lo nom nous fretura a dir,
10 Cors de que vos sou la vida.
A dos departir, vnits dun voler,
Noy baste poder, sino lo morir;
Lo que podeu entendre
Sens paraules compendre.
15 Ma libertat — ves vostres peus se lansa,
* Lentaniment del qual [*O 198 v*]
Yamay de vos se partex.
O cor, hi bem vols mal,
Quem fas pessar pena mortal!
20 Pena pas, no menys — del que vos sabeu!
Ffeume sacos [socors?] e nous anugeu,
Que, ans del temps, vos he jo serem
Ensemps, [e] parlarem
Del que hare dir no gose;
25 Com serem en loch — que nangu nons hoge.

Finite sunt.

APÈNDIX

LA LETRA QUE HONESTAT ESCRIU A LES DONES

(Fragment) (1)

[*M37*] ...* Esperança e Caritat preclarissimes, tres Reynes a qui, en tranquilitat, ab totes mes gents yo obehia, tenien en apartament lo pus alt de aquest palau insigne, lo qual, fundat de profundes fonaments de gentil entendre, vallejat ab claredat de antich linatge, setiat dins lo cor de la inclita senyora, muller de vn estrenu caualler, lo nom del qual crech no ab escura fama a les orelles de vosaltres es arribat: Mossen Johan Fabra.

Enuejosa, donchs, la mort de tanta honor d Espanya, de la tranquilitat de ma reposada vida, ha lo mon fet orfe de aquesta mirable dona, disponent la Diuina Prouidencia que la sua vida, a la dels angels conforme, en los çels eternament sia duradora. E axi com, en aquest mon, ab casta e feruent amor, ab son marit era estada junta, alt en Paradis les animes abduys no separades, de la eterna gloria sens fi se alegren; deixant al mon, en conort de tanta perdua, per reliquiari de lur abssencia, fills que ab virtuosos actes testifiquen que, engendrats de honrat pare, nou mesos han reposat en lo tabernacle de tant perfeta dona.

---

(1) Es la darrera pàgina, única d'aquest escrit, que s'ha salvat en el còdex de la Mayansiana. (Vegi's en la noticia preliminar, pàg. xxxviij.)

Aquesta era mur, refugi, defenssa, infançonia de totes vosaltres; aquesta era testimoni, en vergonya dels homens, de la çelsitut de vostra condiçio; regla de ben viure; terme de bondat; centre de virtuts; enemigua capital destrohidora de conue[r]ssaçio desonesta; la sua modesta vida desmentia als qui de vosaltres blasfemen. E, si de singulars dones se parlaua, ella sola nomenada, a tal parlament donant sçilenci, [o] tots responen.

Aquesta es la posada per la perdua de la qual yo, Honestat, en tant adolorida forma llamente, sens que james çessar, tant com la lengua pugua moure, cridare: Requiescat in pace.

PROLECH DEL TRELLADOR

[A LA OBRA INTITULADA «VITA CHRISTI» DE LUDOLF DE SAXONIA, DIT «LO CARTOXÁ»] (1)

[*f a*²] * Al molt reuerend magnifich e mes virtuos Senyor, caualler e digne religios del sagrat e militar orde de la Sagratissima Senyora Nostra, Verge Maria de Montesa, frare Jaume del Bosch, comandador de Honda, sindich hi protector de la religio sobredita, e diputat de regne de Valencia.

Reuerend senyor y en amor y amicicia germa major molt stimat: Vençut me han les vostres multiplicades pregaries, acompanyades de continues obres de amistat verdadera, majorment quand pense la cristianissima affectio que vostra reuerencia porta a la Sacra Scriptura, hi singularment als Sagrats Euangelis, lo zel de caritat que les vostres cristianes entramenes inflama, de excitar totes les creatures a loar, magnificar hi colrre Jesus, Deu y Senyor nostre, y la sua intemerada Verge, Senyora Mare; que, ab tot que vostra magnificencia sia experta en la latina lengua, pero, feruent y ardent caritat de la amor del prohisme, semblant al mansuet duch y capita Moyses, y al vexell de electio Apostol, voleu que la amor y laor de Deu en vos nos trobe sola; totes les creatures, y vos ab elles, voleu quel loen, quel magnifiquen hil adoren.

---

(1) De la edició de *Lo Primer del Cartoxà*, publicada a Valencia, en 1496.

Aquesta es vera mostra de caritat verdadera: no demana res propi, mas la honor de Deu y la vtilitat del prohisme; y per ço, ab tot que per a la vostra eleuada intelligencia hi a la voluntat deuota plenament aquest excellent libre baste, axi com sta, en congrua latina lengua, pero zel de la casa de Deu, Sgleya Sancta, vos stimula per los lechs, qui son gran part hi la major en * nombre de la fe catholica, per als quals aquest tresor, aquesta preciosa margarita sta amagada, voleu donchs, virtuos senyor, aquest tresor yol descobra, perque los cristians lechs a saluacio de les sues animes y de les nostres lo troben, hi sien tan richs que la gracia hi la eterna gloria comprar y acquirir puguen. [2.ª col.]

Gran es la obra, profunda, alta, ampla y larga; treball demana per a la mia debil intelligencia quasi insoportable; amor hi caritat la demanen: amor hi caritat sien plomes que la carrega de mos treballs facen laugera. Jesus, mon Deu hi Senyor, porte, trelladant aquest sobre tots los altres excellent libre; Simeon lo portaua, hi lo Senyor portaua a Simeon, qui en los braços lo tenia. Suplique, donchs, virtuos senyor, vostra deuocio al benigne Senyor a qui scriuint porte, hi a la sua Verge, Senyora Mare, nom desemparen, fins que aquest seruey de la sua magestat se acabe, hi lo cristianissim desig vostre.

Hi nom oblide que, de cor, voluntat y pensa proteste, com a cristia catholich, ab tot que gran pecador indigne, que tòts los meus scrits, obres hi paraules, humilment sotsmet hi presente a correctio, decret y smena de la sacrosanta romana Sgleya, hi de tots los reuerents mestres qui en la sua vnitat y obediencia viuen.

Sera partit en quatre parts aquest libre de la

Vida de Jesus, Deu y Senyor nostre: la primera part comença a la sua generacio eterna, fins al mi-
60 racle del Seruent de Centurio, en la ciutat de Capharnaum; la segona part comença en lo sobredit miracle, hi a la sua transfiguracio acaba; la terça part en la transfiguracio comença, hi en la sua vltima cena acaba; la quarta part comença acabada
65 la cena, hi acaba en lo juhi final y eterna gloria.

TAULA

	Pàgs.
Portada (frontispici per J. Figuerola y orla per E. Canibell)..	iv-v
Dedicatoria.	vij
Introducció a les obres de Mossén Joan Roiç de Corella..	ix
§ 1. Noticies biogràfiques.	ix
§ 2. Bibliografía.	xiv
§ 3. El «Jardinet d'Orats»	xxvj
§ 4. Còdex de la Biblioteca Mayansiana. ...	xxx
§ 5. Cançoners de París...	xxxiij
§ 6. Conjunt de l'«opus» corellà	xxxiv
§ 7. Fortuna literaria d'en Roiç de Corella ...	xxxviij
§ 8. Lo «Rahonament de Telamó e Ulixes» [I]	lj
§ 9. Lo «Plant dolorós de la reyna Ecuba» [II]	liij
§ 10. La «Historia de Josef» [III]	lv
§ 11. La «Historia de Leander y Ero» [IV] ...	lvj
§ 12. La «Tragedia de Caldesa» [V].	lviij
§ 13. El «Trihunfo de les Dones» [VI]	lix
§ 14. El «Debat ab el Príncep de Viana» [VII]..	lx
§ 15. Lo «Jardí de Amor» [VIII].	lxiij
§ 16. La «Lamentació de Biblis» [IX]	lxv
§ 17. La «Historia de Jeson e Medea» [X] ...	lxv
§ 18. El «Parlament en casa Mercader» [XI] ...	lxvij
§ 19. Les «Letres de Achilles e Policena» [XII]	lxix
§ 20. Lo «Johi de París» [XIII]...	lxx
§ 21. La «Historia de Santa Magdalena.» [XIV]	lxxj
§ 22. La «Sepultura de Mossen Aguilar» [XV].	lxxij

Pàgs.

§ 23. La «Vida de Santa Anna» [XVI] lxxiv
§ 24. Les «Letres a Yolant Durleda» [XVII] ... lxxv
§ 25. La «Vida de la Verge» [XVIII].. lxxv
§ 26. Les «Lahors de la Verge» [XIX] ... ... lxxvij
§ 27. La «Oració a la Verge María» [XX]. ... lxxviij
§ 28. Poesíes a Caldesa ... ... lxxxj
§ 29. Altres poesíes amatories... lxxxv
§ 30. Altres obres poètiques ... ... lxxxvj
§ 31. Apèndix ... ... lxxxvij
§ 32. Conclusió ... ... lxxxviij

OBRES DE J. ROIÇ DE CORELLA

I. Rahonament de Telamo e de Ulixes... 1
II. Plant doloros de la Reyna Ecuba 13
III. La historia de Josef 29
[I] Prolech en la Istoria de Josep, fill del gran patriarcha Jacob. 31
[II] Del hoy que, per enueja, los altres germans a Josef tenien. 31
[III] Josef reçita lo que somiat hauia a sos germans 32
[IV] Ana Josef en lo desert a çercar sos germans; e de les condicions de lanueja 34
[V] Delliberaren los germans la mort de Josef; als quals Ruben amonesta tan leig delicte no acaben. 36
[VI] Lançaren los germans a Josef en la sisterna, en la qual humilment soplicha nostre senyor Deu ab oracio deuota. 38
[VII] La venda de Josef feta per los germans als mercaders de Egipte.. 39
[VIII] Trameteren los germans tinchta de sanch la roba de Josef a Jacob, son pare... 41
[IX] Arriba Josef al sepulcre de Rachel, sa mare. 42

Pàgs.

[X] Lo plant de Josef sobre lo sepulcre de sa mare 43
[XI] Enamoras de Josef la senyora muller del conestable 44
[XII] Descobre la Senyora a Josef la sua amor desonesta 46
[XIII] Respon Josef a les paraules desonestes de la Senyora... 47
[XIV] Volgue pendre la Senyora a Josef, per força; al qual, fogint, pres lo manto 49
[XV] Acusa la Senyora a Josef de audacia desonesta.. 51
[XVI] Mana lo Senyor a Josef portar al carçre ... 52
[XVII] Reciten lo boteller e paniçer del rey Farao, a Josef lo que somiat hauien 54
[XVIII] Declara Josep al boteller e al paniçer los sopnis... 55
[XIX] Recita lo boteller al rey, de Josef la gran sçiençia 56
[XX] Reçita lo Rey a Josef, del carçre delliure, los sompnis.. 57
[XXI] Declara Josef al Rey los sompnis, lo qual lo Rey constituhi Visrey de Egipte... 59
[XXII] Per la general fam, a Josef venien de totes les provinçies, per comprar forment. 60
[XXIII] Vengueren los germans de Josef en Egipte, per comprar forment 61
[XXIV] Responen los germans a Josef, los quals mana metre en lo carçre 63
[XXV] Roman Simeon en lo carçre per tots los germans, e los altres sen tornen 64
[XXVI] Trobaren en les taleques los diners que pagat hauien; e contaren a Jacob lo que en Egipte seguit los era 66
[XXVII] Amonesta Jacob los fills, que tornen per forment; los quals responen no poden tornar si a Benjamin no porten 68

Pàgs.

[XXVIII] Conssenti Jacob Benjamin deuallas ab los germans en Egipte 70
[XXIX] Tornen los germans ab Benjamin en Egipte.. 72
[XXX] Presentaren se los germans dauant Josef . 74
[XXXI] Conuida Josef en solempne conuit los onze germans 76
[XXXII] Pren lo majordom del Visrey los germans, los quals de furt inculpa.. 78
[XXXIII] Entren los germans dauant lo Visrey, demanant misericordia 80
[XXXIV] Soplica Judas al Visrey que, en loch de Benjamin, prengua a ell per catiu 82
[XXXV] Manifesta lo Visrey al germans qui era .. 85
[XXXVI] Denunçien los germans al pare la uida e trihunfo de Josef. 87
[XXXVII] Oracio que Jacob a nostre Senyor Deu endreça, quant sabe que Josef en gran prosperitat viuia 88
[XXXVIII] Arriba Jacob en Egipte 90
IV. La historia de Leander y Hero 93
[I] 95
[II] Com se veren Leander hi Hero, e Leander parla ab la dida.. 95
[III] Respon la dida de Hero a Leander 97
[IV] Partis Leander de la çiutat de Çestos 97
[V] Parlen a Hero molts matrimonis 98
[VI] Conegue la dida la causa de la tristor de la criada... 99
[VII] Demana la dida a Hero la causa de la sua tristor 100
[VIII] Descobri Hero a la dida lamor de Leander . 101
[IX] Conçerta la dida ab Leander vingues a parlar ab Hero.. 102
[X] Partis Leander de la çiutat de Çestos ab conçert e gran alegria 104
[XI] Clamas Leander de la yra de la mar 105

Pàgs.

[XII] Entra en la mar Leander. 107
[XIII] La mort de Leander 108
[XIV] Puja Hero en la torre per veure si la mar assossegaua 110
[XV] Rahona Hero a la dida la sua gran tristiçia. 112
[XVI] Aparegue lanima de Leander a Hero... ... 113
[XVII] Ariba lo cos de Leander mort, a la terra... 115
[XVIII] Lo plant e mort dolorosa de Hero sobre lo cos de Leander 116
V. Tragedia de Caldesa 121
VI. Trihunfo de les dones.. 131
VII. Debat epistolar entre Mossen Corella y lo Princep de Viana 147
[I] Escriu lo prinçep don Carles a mossen Corella 149
[II] Respon mossen Corella 150
[III] Respon lo senyor Princep. 152
[IV] Respon mossen Corella a la primera replica del senyor Princep 154
[V] Replica lo senyor Princep a la segona resposta de mossen Corella... 157
[VI] Respon mossen Corella a la terça letra del senyor Princep, desdient se del que ha dit en les dos primeres. 159
VIII. Lo Jardi de Amor.. 163
[I] Lamentaçió de Mirra... 165
[II] Lamentació de Narçiso 175
[III] Lamentació de Tisbe. 182
IX. Lamentació de Biblis 191
X. Historia de Jeson e Medea 201
XI. Parlament en casa de Berenguer Mercader ... 231
[I] Parla Berenguer Mercader la ouidiana poesia de Çefalo e Procha 233
[II] Açi Johan Escriua reçita la ouidiana dolorosa faula del gran musich, fill de Caliope, Orfeu; lo qual, ab dolorosa lamentacio, per la mort de Erudiçe, muller sua, ab acordada musicha

Pàgs.

deualla en los inferns, lanima de aquella çercant 246
[III] Açi Guillem Ramon de Vilarrasa semblantment reçita la vulgar ouidiana faula de Silla, filla del rey Niso. 254
[IV] Açi Lois de Castellui recita la fabulosa ouidiana istoria de Paçife, muller del Rey Minos, per lo desorde de la amor del toro conçebent de aquell lo Minotauro, estant Minos en lo setge del Rey Niso. 259
[V] Açi lo noble baro don Johan de Proxita recita la vulgar ouidiana poesia de Progmes e Filomena, germanes, e Tereu, cruel rey de Tarcia 262
XII. Letres de Achilles e Poliçena.. 277
[I] Letra fengida que Achilles escriu a Poliçena, en lo setge de Troya, apres mort Hector ... 279
[II] Respon Poliçena. 281
XIII. Lo Johi de Paris 283
Primera part: La Visio. Escriu Johan Escriua a Mossen Corella... 285
[I] Com vingueren a Paris les tres deesses Juno, Pallas e Venus 285
[II] Acostas mes prop la deessa Juno a Paris ... 287
[III] Parla la deessa Pallas 288
[IV] Parla la deessa Venus 288
[V] Respos Paris a les Deesses, acceptant la judicatura 289
[VI] Respon la deessa Juno a Paris. 291
[VII] Demana Paris a les Deesses que totes les pugua veure 292
[VIII] Respos la deessa Pallas, y ensemps se despulla 293
[IX] Deixa la roba la deessa Juno... 294
[X] Deixa la roba la deessa Venus. 294
[XI] Amor fa a lenteniment lo johi torçre 295
[XII] La sentencia de Paris 297
Segona part: La Allegoria. Respon Mossen Corella 298

Pàgs.

[I] Quina regla se deu seruar en expondre les poesies. 299
[II] Que significha la visio de Paris 300
[III] De la deessa Juno que promet riqueses. ... 301
[IV] La deessa Pallas que promet honors 302
[V] Que promet la deessa Venus 304
[VI] Com se enten que Paris dona lo pom a la deessa Venus 305
XIV. La Istoria de Santa Magdalena 307
[I]. 309
[II] Don fon natural la gloriosa Santa 309
[III] Com fon inspirada la gloriosa Santa 310
[IV] Sabe la gloriosa Santa com lo rey Jhesus era entrat en casa de Simon fariseu. 311
[V] Entra la Magdalena en casa de Simon fariseu 312
[VI] Lo rey Jhesus deixa los peccats a la gloriosa Santa... 313
[VII] Amaua molt Nostre Senyor Deu la gloriosa Magdalena... 315
[VIII] Clamas Senta Marta de la gloriosa Magdalena 316
[IX] De la vida actiua e contemplatiua... 318
[X] Lo nostre Mestre e Senyor, sabent la mort de Lazer, vench a Betania. 319
[XI] La resurreccio de Lazer.. 320
[XII] Oracio deuota de gracies que fa la gloriosa Magdalena.. 322
[XIII] De la preciosa liquor que la Gloriosa escampa sobre lo cap del rey Jhesus... 323
[XIV] Respon Nostre Senyor Deu per la gloriosa Magdalena.. 324
[XV] Partis lo nostre Mestre e Senyor de la vila de Betania... 325
[XVI] Acompanya la gloriosa Magdalena a la sacratissima Senyora nostra. 326
[XVII] Que feu la gloriosa Santa en la mort e sepultura de Nostre Senyor Deu... 328

Pàgs.

[XVIII] Ana la Gloriosa al sepulcre ab les altres Maries.. 329
[XIX] Romas al sepulcre la gloriosa Magdalena... 331
[XX] Aparegue lo nostre Mestre e Senyor a la gloriosa Magdalena... 333
[XXI] Com vench a la Senyora nostra la gloriosa Magdalena.. 334
[XXII] Respon la Senyora nostra a la gloriosa Magdalena.. 336
[XXIII] Com se parti la gloriosa Santa de la terra de Judea 337
[XXIV] Vengue en Massella la gloriosa Santa ... 338
[XXV] Dellibera lo prinçep de Massella anar en romiatge 339
[XXVI] Mori la Reyna de part en lo sant viatge ... 341
[XXVII] Troba lo Rey pelegri la muller viua. ... 342
[XXVIII] Com vixque trenta anys la gloriosa Santa... 343
[XXIX] Com parla ab lo sant Hermita la gloriosa Santa... 345
[XXX] Vench la gloriosa Santa a la esglesia de sant Maximi 346
[XXXI] Passa de aquesta present vida la gloriosa Santa... 347
XV. Sepultura de Mossen Franci Aguilar 349
[I] La hora e temps que veu la sepultura 351
[II] La forma de la sepultura... 352
[III] Les set virtuts: la primera Caritat.. 353
[IV] La Ffe 354
[V] La Esperança 355
[VI] Les quatre virtuts cardinals: la primera Justicia 355
[VII] La Prudençia... 356
[VIII] La Fortitut 357
[IX] La Temprança... 358
[X] Conegue de qui era la sepoltura 359
[XI] Per que li celebrauen obssequies de martre.. 360

Pàgs.

[XII] Assigna raho per que li çelebren de martre la sepoltura. 361
[XIII] Continua e demostra com es martre 362
[XIV] Pren liçençia de les altes senyores 363
XVI. La vida de Santa Anna 365
[I]. 367
[II] Del matrimoni, virtuts e bellea de la gloriosa Santa... 367
[III] Estigue vint anys sens conçebre la honestissima Santa... 369
[IV] No accepta lo sacerdot, de Joachim lo sacrefiçi 369
[V] Soplicha la honestissima Santa, en oracio deuota, la Diuina Magestat... 370
[VI] La oracio que dix la deuota Santa.. 371
[VII] Aparech l'Angel a la deuota Santa 372
[VIII] Conçebe la honestissima Santa, la sua filla, Senyora Nostra.. 373
[IX] Pari la Beneyta, a la Senyora Nostra; la qual, apres tres anys, presenta al temple ... 375
[X] Mori lo Sant Joachim. 376
[XI] Com portaua la viuda Santa lo seu viduatge. 377
[XII] Casa la Santa viuda ab Clehofas; apres mort del qual casa ab Salome 378
[XIII] Dels matrimonis e generaçio de les santes filles de la beneyta Anna.. 379
[XIV] Pregua la beneyta Santa, a la sua sagrada Filla, que sopliche son Fill sia present a la sua mort 380
[XV] Soplica la mare de Deu a son Fill, del que Santa Anna volia 381
[XVI] Aparellas a la mort la beneyta Santa.. ... 381
[XVII] Com mori la beneyta Santa. 383
[XVIII] La sepultura de la gloriosa Santa 384
[XIX] Oracio a Santa Anna 385
XVII. Letres a Yolant Durleda 387

Pàgs.

[I] Letre de Mossen Corela ha Yolant Durleda ... 389
[II] Litera superioris Corella.. 389
XVIII. La Vida de la Verge Maria 391
XIX. Les lahors de la Verge Maria 401
XX. Oracio a la Verge Maria 407
Poesies diverses:
XXI. A Caldesa 415
XXII. La sepultura 417
XXIII. Cor crudel.. 419
XXIV. ¿Pot matar pietat?... 420
[I] Demana Mossen Fenollar a Mossen Corella ... 420
[II] Respon Mossen Corella 420
XXV. La balada de la Garça y la Smerla 421
XXVI. A Bernat de Bosch 422
XXVII. Plant d'Amor 424
XXVIII. Cobla de dos senys, que legint la per larch diu contentament, e legint la per mitat diu descontentament 425
XXIX. Desengany 426
XXX. La mort per amor 427
XXXI. Flors del Saber 428
[I] Dèmana Mossen Corella al Senyor Princep ... 428
[II] Respon lo Senyor Princep. 428
[III] Corella al Princep 429
XXXII. Imperfeccio humana. 430
[I] Demana Mossen Fenollar a Mossen Corella ... 430
[II] Respon Mossen Corella 430
[III] Cobla que Mossen Fenollar trames a Mossen Corella, que legint la tota diu mal e legint la per mitat diu be.. 431
XXXIII. Sotsmissio amorosa. 432
XXXIV. Debat ab Caldesa.. 433
[I] Cobles de Mossen Corella a Caldesa 433
[II] Resposta de Caldesa a Mossen Corella... ... 434
[III] Replica Mossen Corella a Caldesa. 435
XXXV. Requesta d'Amor 439

Pàgs.

APÉNDIX:
Fragment de «La letra de Honestat»... 443
Prolech del Trellador a la obra del «Cartoxà» 445
TAULA 449

REGISTRE:

(a), b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57.

Tots són duerns, llevat de «1» senzill y «57» tern.

El present volum de
OBRES DE J. ROIÇ DE CORELLA
fou acabat d'estampar en la ciutat de Barcelona
per la impremta de F. Giró
la vigilia de la festa de Sant Ramón Non-nat
de l'any MCMXIII

BIBLIOTECA CATALANA

dirigida y publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antics textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excel·lent paper de fil, il·lustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planas, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volum de XVI + 336 pàgines, ab gravats. (agotat)

LA FIAMETA DE JOHAN BOCCACCI. *Traducció catalana del XV.ên segle, ara per primera volta publicada per R. Miquel y Planas, segons el manuscrit existent en l'Arxiu general de la Corona d'Aragó. Barcelona, MCMVIII.*

Un volum de XXIV + 280 pàgines, ab facsímils 16 pessetes.

CANÇONER SATÍRICH VALENCIÁ DELS SEGLES XV Y XVI, *publicat, ab una introducció y notes, per R. Miquel y Planas, en vista dels manuscrits y edicions primitives. Barcelona, MCMXI.*

Formen part d'aquest CANÇONER les obres següents: *Lo Procés de les Olives, Lo somni de Joan Joan, Procés de Viudes y Donzelles, La Brama dels Llaurators, Obra pera'ls vells, Coloqui de dames*, etc.

Un vol. de XXXVI + 376 pàgines, ab facsímils. 20 pessetes.

LA IMITACIÓ DE JESUCRIST, *del Venerable Tomàs de Kempis. Traducció catalana de Miquel Perez, novament publicada per R. Miquel y Planas, segons la edició de l'any 1482. Barcelona, MCMXI.*

Un volum de XX + 300 pàgines, ab facsímils. 16 pessetes.

OBRES DE J. ROIÇ DE CORELLA, *publicades, ab una introducció, per R. Miquel y Planas, segons els manuscrits y primeres edicions. Barcelona, MCMXIII.*

Un volum de XCII + 460 pàgines ... ... 20 pessetes.

EN CURS DE PUBLICACIÓ

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y edicions primitives, per R. Miquel y Planas.*

Formarà tres volums que's vendràn pel preu de 60 pessetes.

Fascicles publicats:

PIERRES DE PROVENÇA... ... ... (no's ven sol)

JACOB XALABÍN... ... ... 3'20 pessetes.

La filla de l'Emperador Contastí ...	1'80	pessetes.
Frondino y Brisona	1'60	—
La filla del Rey d'Hungría...	3'20	—
Paris y Viana...	2'80	—
Somni de Francesch Alegre	1'40	—
Rahonament entre Francesch Alegre y Speança	0'50	—
Pensament de Pere Joan Ferrer... ...	1	—
Despropriament d'Amor de Romeu Lull..	1	—
Tractat sobre Scipio y Anibal	2'40	—
Lo Fill del Senescal	0'50	—
Deifira. Ecathonfila. *(L. B. Alberti)* ...	5	—
Faula de Neptuno y Diana	1	—
Rondalla de Rondalles	2	—
Rondaya de Rondayes en mallorquí ...	2	—
Partinobles	6'40	—
Carcer d'Amor. *(D. de San Pedro)*... ...	3'60	—
Estudi histórich y crítich sobre l'Antiga Novela Catalana, pera servir d'introducció al Novelari Catalá.	(en premsa)	

Les obres d'en Bernat Metge: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudencia; Valter y Griselda; Lo Somni.*

Publicat el primer fascicle ab els textes de les dites obres. — 252 pàgines... .. .. 10 pessetes.

Pròximament sortirà el fascicle complementari, ab estudis, notes y un diccionari del lèxic de l'autor.

Llegendes de l'altra vida:

Fascicle I: *Viatge del cavaller Owein al Purgatori de Sant Patrici; Visió de Tundal (tres versions).*— 120 pàgines ... . 6 pessetes.

Fascicle II: *Visió de Trictelm; Viatge d'en Perellós al Purgatori de Sant Patrici; Aparició del sperit de G. de Corvo; Viatge d'en Pere Portes a l'infern.*— 120 pàgines ... 6 —

En premsa el tercer fascicle, ab el pròleg, notes y taules, per a completar el volum.

Llibre anomenat Valeri Máximo, *transladat de llati en llengua catalana per Frare Antoni Canals. Publicat segons el Còdex del Consell de Cent de Barcelona.*

En premsa el primer volum.

DIRECCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Casa Miquel-Rius, carrer de Mallorca, 207, Barcelona

PC
3937
R8A15
1913

Ruiz de Corella, Joan
Obres

PLEASE DO NOT REMOVE
SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

7-I-

A BON SENY NO HI VALENCIA